

Riksrevisjonen

Riksrevisjonens rapport om den årlige revisjon og kontroll for budsjetterminen 2005

Dokument nr. 1 (2006–2007)

2 905 144 019 18 130 720 30 647 215 420 -71 254 5 884 713 726 336

118 192 -1 057 54 384 183 301 26 120 372 +330 692

Denne publikasjonen finnes på Internett:
www.riksrevisjonen.no

Offentlige etater kan bestille publikasjonen fra
Departementenes servicesenter
Telefaks: 22 24 98 60
E-post: publikasjonsbestilling@dss.dep.no
www.publikasjoner.no

Andre kan bestille fra
Akademika
Avdeling for offentlige publikasjoner
Postboks 8134 Dep
0033 Oslo
Telefon: 22 18 81 23
Telefaks: 22 18 81 01
E-post: offpubl@akademika.no

ISBN 82-90811-76-4

Riksrevisjonens rapport om den årlige revisjon og kontroll for budsjetterminen 2005

Dokument nr. 1 (2006–2007)

Til Stortinget

Riksrevisjonen legger med dette fram for Stortinget:

- ekstrakt av Norges statsregnskap og regnskap for administrasjon av Svalbard for budsjetterminen 2005
- resultatet av revisjonen av statsregnskapet og regnskapet for administrasjonen av Svalbard for 2005
- resultatet av revisjonen av departementene og underliggende virksomheter for 2005
- resultatet av kontrollen med forvaltningen av statens interesser i selskaper m.m. for 2005

Riksrevisjonen, 22. november 2006

For riksrevisorkollegiet

Jørgen Kosmo
riksrevisor

Innhold

I	Ekstrakt av statsregnskapet 2005	13
II	Resultatet av revisjonen av statsregnskapet og regnskapet for administrasjonen av Svalbard	17
III	Resultatet av kontrollen med forvaltningen av statens interesser i selskaper m.m. (selskapskontrollen)	21
IV	Resultatet av revisjonen av departementene og underliggende virksomheter og kontrollen av departementenes forvaltning av statens interesser i selskaper m.m.	25

Statsministerens kontor

1	Statsministerens kontors forvaltning og gjennomføring av budsjettet for 2005	26
1.1	Generelt om resultatet av revisjonen	26
1.2	Budsjett – regnskap	26
1.3	Styring, måloppnåelse og resultatrapportering til Stortinget i forhold til det årlige budsjettet	26
1.4	Statsministerens kontors forvaltning av statens interesser i selskaper m.m.	26
2	Regnskaper der Riksrevisjonen har vesentlige merknader	26
3	Selskaper m.m. der Riksrevisjonen har merknader til statsrådets forvaltning	26
4	Statsministerens kontors oppfølging av tidligere rapporterte forhold	26
5	Riksrevisjonens bemerkninger	26
6	Svar fra Statsministerens kontor	26
7	Riksrevisjonen uttaler	26

Arbeids- og inkluderingsdepartementet

1	Arbeids- og inkluderingsdepartementets forvaltning og gjennomføring av budsjettet for 2005	27
---	--	----

1.1	Generelt om resultatet av revisjonen	27
1.2	Budsjett – regnskap	27
1.3	Styring, måloppnåelse og resultatrapportering til Stortinget i forhold til det årlige budsjettet	27
1.4	Arbeids- og inkluderingsdepartementets forvaltning av statens interesser i selskaper m.m.	30
2	Regnskaper der Riksrevisjonen har vesentlige merknader	30
2.1	Trygdeetaten	30
2.2	Aetat	31
2.3	Arbeidstilsynet	33
2.4	Statens arbeidsmiljøinstitutt (STAMI)	33
3	Selskaper m.m. der Riksrevisjonen har merknader til statsrådets forvaltning	33
4	Arbeids- og inkluderingsdepartementets oppfølging av tidligere rapporterte forhold	33
4.1	Trygdeetaten	33
4.2	Aetat	34
4.3	Statens arbeidsmiljøinstitutt (STAMI)	34
4.4	Utlendingsdirektoratet (UDI)	35
4.5	Sametinget	35
4.6	Kompetansesenter for urfolks rettigheter (Kompetansesenteret)	35
5	Riksrevisjonens bemerkninger	36
6	Arbeids- og inkluderingsdepartementets svar	37
7	Riksrevisjonen uttaler	42

Barne- og likestillingsdepartementet

1	Barne- og likestillingsdepartementets forvaltning og gjennomføring av budsjettet for 2005	44
1.1	Generelt om resultatet av revisjonen	44
1.2	Budsjett – regnskap	44
1.3	Styring, måloppnåelse og resultatrapportering til Stortinget i forhold til det årlige budsjettet	45

1.4	Barne- og familiedepartementets forvaltning av statens interesser i selskaper m.m.	45
2	Regnskaper der Riksrevisjonen har vesentlige merknader	45
2.1	Bufetat	45
2.2	Barnevern	45
2.3	Adopsjon	47
3	Selskaper m.m. der Riksrevisjonen har merknader til statsrådets forvaltning	47
4	Barne- og likestillingsdepartementets oppfølging av tidligere rapporterte forhold	47
4.1	Departementets økonomiforvaltning	47
4.2	Bufetat	48
5	Riksrevisjonens bemerkninger	49
6	Barne- og likestillingsdeprtementets svar	50
7	Riksrevisjonen uttaler	51

Finansdepartementets forvaltning

1	Finansdepartementets forvaltning og gjennomføring av budsjettet for 2005	52
1.1	Generelt om resultatet av revisjonen	52
1.2	Budsjett – regnskap	52
1.3	Styring, måloppnåelse og resultatrapportering til Stortinget i forhold til det årlige budsjettet	52
1.4	Finansdepartementets forvaltning av statens interesser i selskaper m.m.	53
2	Regnskaper der Riksrevisjonen har vesentlige merknader	53
2.1	Senter for statlig økonomistyring	53
2.2	Statistisk sentralbyrå	53
3	Selskaper m.m. der Riksrevisjonen har merknader til statsrådets forvaltning	54
4	Finansdepartementets oppfølging av tidligere rapporterte forhold	54
5	Riksrevisjonens bemerkninger	55
6	Finansdepartementets svar	56

7	Riksrevisjonen uttaler	56
----------	-------------------------------	-----------

Fiskeri- og kystdepartementet

1	Fiskeri- og kystdepartementets forvaltning og gjennomføring av budsjettet for 2005	58
1.1	Generelt om resultatet av revisjonen	58
1.2	Budsjett – regnskap	58
1.3	Styring, måloppnåelse og resultatrapportering til Stortinget i forhold til det årlige budsjettet	58
1.4	Fiskeri- og kystdepartementets forvaltning av statens interesser i selskaper m.m.	58
2	Regnskaper der Riksrevisjonen har vesentlige merknader	58
3	Selskaper m.m. der Riksrevisjonen har merknader til statsrådets forvaltning	58
4	Fiskeri- og kystdepartementets oppfølging av tidligere rapporterte forhold	58
5	Riksrevisjonens bemerkninger	59
6	Fiskeri- og kystdepartementets svar	59
7	Riksrevisjonen uttaler	59

Fornyings- og administrasjonsdepartement

1	Fornyings- og administrasjonsdepartementets forvaltning og gjennomføring av budsjettet for 2005	61
1.1	Generelt om resultatet av revisjonen	61
1.2	Budsjett – regnskap	61
1.3	Styring, måloppnåelse og resultatrapportering til Stortinget i forhold til det årlige budsjettet	61
1.4	Fornyings- og administrasjonsdepartementets forvaltning av statens interesser i selskaper m.m.	63
2	Regnskaper der Riksrevisjonen har vesentlige merknader	63
2.1	Departementenes servicesenter (DSS) (tidligere Statens forvaltningstjeneste)	63
2.2	Fylkesmannen i Oslo og Akershus	63

3	Selskaper m.m. der Riksrevisjonen har merknader til statsrådets forvaltning	64
4	Fornyings- og administrasjonsdepartementets oppfølging av tidligere rapporterte forhold	64
5	Riksrevisjonens bemerkninger	64
6	Fornyings- og administrasjonsdepartementets svar	65
7	Riksrevisjonen uttaler	66

Forsvarsdepartementet

1	Forsvarsdepartementets forvaltning og gjennomføring av budsjettet for 2005	68
1.1	Generelt om resultatet av revisjonen	68
1.2	Budsjett – regnskap	68
1.3	Styring, måloppnåelse og resultatrapportering til Stortinget i forhold til det årlige budsjettet	68
1.4	Forsvarsdepartementets forvaltning av statens interesser i selskaper m.m.	69
2	Regnskaper der Riksrevisjonen har vesentlige merknader	69
2.1	Forsvarets militære organisasjon	69
3	Selskaper m.m. der Riksrevisjonen har merknader til statsrådets forvaltning	70
4	Forsvarsdepartementets oppfølging av tidligere rapporterte forhold	70
5	Riksrevisjonens bemerkninger	71
6	Forsvarsdepartementets svar	72
7	Riksrevisjonen uttaler	76

Helse- og omsorgsdepartementet

1	Helse- og omsorgsdepartementets forvaltning og gjennomføring av budsjettet for 2005	78
1.1	Generelt om resultatet av revisjonen	78
1.2	Budsjett – regnskap	78

1.3	Styring, måloppnåelse og resultatrapportering til Stortinget i forhold til det årlige budsjettet	78
1.3.1	Departementets styring av underliggende virksomheter	78
1.3.2	Departementets forvaltning av tilskudd til de regionale helseforetakene	79
1.3.3	De regionale helseforetakenes resultatrapportering og måloppnåelse	79
1.3.4	De regionale helseforetakenes måloppnåelse i forhold til andre styringskrav	82
1.4	Helse- og omsorgsdepartementets forvaltning av statens interesser i selskaper m.m.	82

2	Regnskaper der Riksrevisjonen har vesentlige merknader	83
2.1	Sosial- og helsedirektoratet	83
2.2	Nasjonalt folkehelseinstitutt	83
2.3	Statens legemiddelverk	84
3	Selskaper m.m. der Riksrevisjonen har merknader til statsrådets forvaltning	84
4	Helse- og omsorgsdepartementets oppfølging av tidligere rapporterte forhold	89
4.1	Sosial- og helsedirektoratet	89
4.2	Statens legemiddelverk	89
4.3	Nasjonalt folkehelseinstitutt	90
4.4	Trygdeetatens oppgjørsorganisasjon	90
4.5	De regionale helseforetakene	91
5	Riksrevisjonens bemerkninger	91
6	Helse- og omsorgsdepartementets svar	93
7	Riksrevisjonen uttaler	95

Justis- og politidepartementet

1	Justis- og politidepartementets forvaltning og gjennomføring av budsjettet for 2005	97
1.1	Generelt om resultatet av revisjonen	97
1.2	Budsjett – regnskap	97
1.3	Styring, måloppnåelse og resultatrapportering til Stortinget i forhold til det årlige budsjettet	97

1.4	Justisdepartementets forvaltning av statens interesser i selskaper m.m.	97
2	Regnskaper der Riksrevisjonen har vesentlige merknader	99
3	Selskaper m.m. der Riksrevisjonen har merknader til statsrådets forvaltning	100
4	Justis- og politidepartementets oppfølging av tidligere rapporterte forhold	100
5	Riksrevisjonens bemerkninger	101
6	Justis- og politidepartementets svar	101
7	Riksrevisjonen uttaler	102

Kommunal- og regionaldepartementet

1	Kommunal- og regionaldepartementets forvaltning og gjennomføring av budsjettet for 2005	104
1.1	Generelt om resultatet av revisjonen	104
1.2	Budsjett – regnskap	104
1.3	Styring, måloppnåelse og resultatrapportering til Stortinget i forhold til det årlige budsjettet	104
1.4	Kommunal- og regionaldepartementets forvaltning av statens interesser i selskaper m.m.	104
2	Regnskaper der Riksrevisjonen har vesentlige merknader	105
3	Selskaper m.m. der Riksrevisjonen har merknader til statsrådets forvaltning	105
4	Kommunal- og regionaldepartementets oppfølging av tidligere rapporterte forhold	105
5	Riksrevisjonens bemerkninger	105
6	Kommunal- og regionaldepartementets svar	105
7	Riksrevisjonen uttaler	106

Kultur- og kirkedepartementet

1	Kultur- og kirkedepartementets forvaltning og gjennomføring av budsjettet for 2005	107
1.1	Generelt om resultatet av revisjonen	107
1.2	Budsjett – regnskap	107
1.3	Styring, måloppnåelse og resultatrapportering til Stortinget i forhold til det årlige budsjettet	108
1.4	Departementets forvaltning av statens interesser i selskaper m.m.	108
2	Regnskaper der Riksrevisjonen har vesentlige merknader	109
2.1	Forvaltningsorganet for Opplysningsvesenets fond	109
2.2	Opplysningsvesenets fond	109
3	Selskaper m.m. der Riksrevisjonen har merknader til statsrådets forvaltning	109
3.1	Styreleders rolle ved salget av Filmparken AS	109
3.2	NRK AS – foreleggelse av saker for generalforsamling	109
4	Kultur- og kirkedepartementets oppfølging av tidligere rapporterte forhold	109
5	Riksrevisjonens bemerkninger	111
6	Kultur- og kirkedepartementets svar	111
7	Riksrevisjonen uttaler	113

Kunnskapsdepartementet

1	Kunnskapsdepartementets forvaltning og gjennomføring av budsjettet for 2005	115
1.1	Generelt om resultatet av revisjonen	115
1.2	Budsjett – regnskap	115
1.3	Styring, måloppnåelse og resultatrapportering til Stortinget i forhold til det årlige budsjettet	115
1.4	Kunnskapsdepartementets forvaltning av statens interesser i selskaper m.m.	116
2	Regnskaper der Riksrevisjonen har vesentlige merknader	117
2.1	Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet	117

3	Selskaper m.m. der Riksrevisjonen har merknader til statsrådets forvaltning	118
3.1	Studentsamskipnadens treningsavgifter for andre enn studenter	118
4	Kunnskapsdepartementets oppfølging av tidligere rapporterte forhold	118
4.1	Skillet mellom eksternt og bevilgningsfinansiert virksomhet	118
4.2	Eksternt finansiert virksomhet (EFV)	118
4.3	Regnskapsavlegg og styrets årsberetning	119
4.4	Avsetning bevilgningsfinansiert virksomhet	119
4.5	Etterlevelse av regelverk for offentlige anskaffelser	119
4.6	Berkano AS	119
4.7	Manglende regnskapsavleggelse ved studentsamskipnaden i Hedmark	119
4.8	Institusjoner som mottok revisjonsbrev med merknader i 2004	119
5	Riksrevisjonens bemerkninger	120
6	Kunnskapsdepartementets svar	120
7	Riksrevisjonen uttaler	121

Landbruks- og matdepartementet

1	Landbruks- og matdepartementets forvaltning og gjennomføring av budsjettet for 2005	123
1.1	Generelt om resultatet av revisjonen	123
1.2	Budsjett – regnskap	123
1.3	Styring, måloppnåelse og resultatrapportering til Stortinget i forhold til det årlige budsjettet	123
1.4	Landbruks- og matdepartementets forvaltning av statens interesser i selskaper m.m.	123
2	Regnskaper der Riksrevisjonen har vesentlige merknader	123
2.1	Mattilsynet	123
2.2	Veterinærinstituttet	124
3	Selskaper m.m. der Riksrevisjonen har merknader til statsrådets forvaltning	124
4	Landbruks- og matdepartementets oppfølging av tidligere rapporterte forhold	124

5	Riksrevisjonens bemerkninger	125
6	Landbruks- og matdepartementets svar	125
7	Riksrevisjonen uttaler	127

Miljøverndepartementet

1	Miljøverndepartementets forvaltning og gjennomføring av budsjettet for 2005	128
1.1	Generelt om resultatet av revisjonen	128
1.2	Budsjett – regnskap	128
1.3	Styring, måloppnåelse og resultatrapportering til Stortinget i forhold til det årlige budsjettet	128
1.4	Miljøverndepartementets forvaltning av statens interesser i selskaper m.m.	129
2	Regnskaper der Riksrevisjonen har vesentlige merknader	129
3	Selskaper m.m. der Riksrevisjonen har merknader til statsråden forvaltning	129
4	Departementets oppfølging av tidligere rapporterte forhold	129
5	Riksrevisjonens bemerkninger	129
6	Miljøverndepartementets svar	129
7	Riksrevisjonen uttaler	130

Nærings- og handelsdepartementet

1	Nærings- og handelsdepartementets forvaltning og gjennomføring av budsjettet for 2005	131
1.1	Generelt om resultatet av revisjonen	131
1.2	Budsjett – regnskap	131
1.3	Styring, måloppnåelse og resultatrapportering til Stortinget i forhold til det årlige budsjettet	131
1.4	Nærings- og handelsdepartementets forvaltning av statens interesser i selskaper m.m.	133
2	Regnskaper der Riksrevisjonen har vesentlige merknader	133
3	Selskaper m.m. der Riksrevisjonen har merknader til statsrådets forvaltning	133

4	Nærings- og handelsdepartementets oppfølging av tidligere rapporterte forhold	133
5	Riksrevisjonens bemerkninger	135
6	Nærings- og handelsdepartementets svar	135
7	Riksrevisjonen uttaler	136

Olje- og energidepartementet

1	Olje- og energidepartementets forvaltning og gjennomføring av budsjettet for 2005	138
1.1	Generelt om resultatet av revisjonen	138
1.2	Budsjett – regnskap	138
1.3	Styring, måloppnåelse og resultatrapportering til Stortinget i forhold til det årlige budsjettet	138
1.4	Olje- og energidepartementets forvaltning av statens interesser i selskaper m.m.	138
2	Regnskaper der Riksrevisjonen har vesentlige merknader	138
3	Selskaper m.m. der Riskrevisjonen har merknader til statsråden forvaltning	138
4	Olje- og energidepartementets oppfølging av tidligere rapporterte forhold	138
5	Riksrevisjonens bemerkninger	139
6	Olje- og energidepartementets svar	139
7	Riksrevisjonen uttaler	139

Samferdselsdepartementet

1	Samferdselsdepartementets forvaltning og gjennomføring av budsjettet for 2005	140
1.1	Generelt om resultatet av revisjonen	140
1.2	Budsjett – regnskap	140
1.3	Styring, måloppnåelse og resultatrapportering til Stortinget i forhold til det årlige budsjettet	140

1.4	Samferdselsdepartementets forvaltning av statens interesser i selskaper m.m.	141
2	Regnskaper der Riksrevisjonen har vesentlige merknader	141
2.1	Statens vegvesen	141
2.2	Jernbaneverket	141
2.3	Luftfartstilsynet	141
3	Selskaper m.m. der Riksrevisjonen har merknader til statsrådens forvaltning	143
3.1	Departementets organisering av eierstyringen av Baneservice AS	143
4	Samferdselsdepartementets oppfølging av tidligere rapporterte forhold	143
4.1	Tilskudd til arbeids- og utdanningsreiser for funksjonshemmede	143
4.2	Kjørevegsavgift	143
4.3	Statens vegvesen	143
4.4	Jernbaneverket	143
4.5	Praktiseringen av regelverket for offentlige anskaffelser i Posten Norge AS	144
5	Riksrevisjonens bemerkninger	144
6	Samferdselsdepartementets svar	145
7	Riksrevisjonen uttaler	146

Utenriksdepartementet

1	Utenriksdepartementets forvaltning og gjennomføring av budsjettet for 2005	149
1.1	Generelt om resultatet av revisjonen	149
1.2	Budsjett – regnskap	149
1.3	Styring, måloppnåelse og resultatrapportering til Stortinget i forhold til det årlige budsjettet	149
1.4	Utenriksdepartementets forvaltning av statens interesser i selskaper m.m.	151
2	Regnskaper der Riksrevisjonen har vesentlige merknader	151
3	Selskaper m.m. der Riksrevisjonen har merknader til statsrådens forvaltning	151

4	Utenriksdepartementets oppfølging av tidligere rapporterte forhold	151
5	Riksrevisjonens bemerkninger	153
6	Utenriksdepartementets svar	153
7	Riksrevisjonen uttaler	154
V	Vedlegg	157
1	Lov og instruks om Riksrevisjonen	158
2	Departementenes virksomheter og selskaper	165
3	Nøkkeltall for heleide og deleide aksjeselskaper, regionale helseforetak og statsforetak	170

I Ekstrakt av statsregnskapet 2005

Riksrevisjonen legger med dette fram ekstrakt av Norges statsregnskap for budsjetterminen 2005 i henhold til Grunnloven § 75k.

Ekstrakten omfatter bevilgningsregnskapet, statens balansekonto per 31. desember 2005 og spesifikasjon av endring i egenkapital. Videre er medtatt regnskapet for administrasjonen av Svalbard for 2005.

Statsregnskapet 2005

Bevilgningsregnskapet			
<i>Utgifter</i>		<i>Inntekter</i>	
Departementenes utgifter	mill. kroner	Skatter og avgifter	mill. kroner
Det kongelige hus og Slottsforvaltningen	133	Skatter på formue og inntekt	131 826
Regjeringen	237	Arbeidsgiveravgift og trygdeavgift	157 611
Stortinget og underliggende institusjoner	1 188	Tollinntekter	1 684
Høyesterett	58	Merverdiavgift	150 311
Utenriksdepartementet	20 932	Avgifter på alkohol	9 317
Utdannings- og forskningsdepartementet	32 211	Avgifter på tobakk	6 800
Kultur- og kirkedepartementet	6 512	Avgifter på motorvogner	41 137
Justisdepartementet	15 702	Andre avgifter	19 255
Kommunal- og regionaldepartementet	62 449	Sum skatter og avgifter	517 941
Arbeids- og sosialdepartementet	11 485	Inntekter av statens forretningsdrift	
Helse- og omsorgsdepartementet	82 748	Renter av statens forretningsdrift	34
Barne- og familiedepartementet	34 283	Avskrivninger mv. forretningsdriften	1 962
Nærings- og handelsdepartementet	4 336	Sum forretningsdriften	1 996
Fiskeri- og kystdepartementet	2 986	Renteinntekter og utbytte	
Landbruks- og matdepartementet	13 784	Renter fra statsbankene	7 175
Samferdselsdepartementet	22 500	Renter av kontantbeholdning mv	4 152
Miljøverndepartementet	2 959	Utbytte ekskl. Statoil ASA	10 086
Moderniseringsdepartementet	9 704	Sum renteinntekter og utbytte	21 413
Finansdepartementet	34 188		
Forsvarsdepartementet	29 809	Inntekter under departementene	22 494
Olje- og energidepartementet	1 619	Petroleumsvirksomheten	
		Inntekter fra statlig petroleumsvirksomhet	120 035
Ymse utgifter	13	Skatt og avgift på utvinning	168 817
Statsbankene	73 658	Aksjeutbytte Statoil ASA	8 139
Statlig petroleumsvirksomhet	21 447	Sum petroleumsvirksomheten	296 991
Statens forretningsdrift	1 496	Tilbakebetalinger	76 492
Folketrygdens utgifter	235 453	Overført fra Statens petroleumsfond	70 593
Avsetning Statens petroleumsfond	288 022	Kapitalmidler (netto innlån)	1 992
		Sum inntekter	1 009 912
Sum utgifter	1 009 912		

Statens balansekonto per 31. desember 2005

Eiendeler	mill. kroner	Gjeld og egenkapital	mill. kroner
Kontantbeholdninger	109 627	Statsgjelden	334 132
Spesielle fond og forsikringer	1 418 322	Kontolån fra ordinære fond	56 276
Verdipapirer	92 761	Virksomheter med særskilte fullmakter	7 890
Utlån og utestående fordringer	221 857	Deposita og avsetninger	7 415
Ordinære fond	51 080	Overførte ubrukte bevilgninger	7 443
Forskudd	763		
Kapital i statsbankene	2 085	Egenkapital per 01.01.2005	1 235 305
Fast kapital i statsbedriftene	148 184	Endring egenkapital 2005	395 816
Egenbeholdning statspapirer	13 662	Egenkapital per 31.12.2005	1 631 121
Statskassens mellomværende med regnskapsførere mv	-9 647		
Over-/underkurs statspapirer	-4 417		
Sum eiendeler	2 044 277	Sum gjeld og egenkapital	2 044 277

Spesifikasjon av endring i egenkapital 2005

Anskaffelse av midler	mill. kroner	Anvendelse av midler	mill. kroner
Nedgang Verdipapirer	1 680	Egenkapital 1. januar 2005	1 235 305
Nedgang Egenbeholdning statspapirer	385	Økning av Kontantbeholdning	20 810
Økning Statsgjeld	13 373	Økning Spesielle fond	379 748
Økning kontolån	5 136	Økning Utlån	5 843
Økning gjeld til nettobudsjetterte virksomheter	994	Økning Ordinære fond	5 150
Økning Overførte ubrukte bevilgninger	431	Økning Forskudd	22
Nedgang Over-/underkurs statspapirer	4 198	Økning Kapital statsbanker	4
Nedgang mellomværende regnskapsførere	2 272	Økning Kapital statsbedrifter	9 205
Egenkapital 31. desember 2005	1 631 121	Nedgang Deposita/avsetninger	3 503
Sum	1 659 590	Sum	1 659 590

Regnskapet for administrasjonen av Svalbard 2005

Bevilgningsregnskapet			
Utgifter	kroner	Inntekter	kroner
Svalbard kirke	3 089 398	Sysseleannen	1 699 482
Tilskudd til kulturelle formål m.m.	960 000	Sysseleannens transporttjeneste	1 874 937
Tilskudd til Longyearbyen lokalstyre	66 810 000	Statens bygninger i Longyearbyen	3 223 588
Sysseleannen	26 138 152	Skatter og avgifter	85 487 486
Sysseleannens transporttjeneste	63 762 429	Tilskudd fra statsbudsjettet	102 116 385
Tilfeldige utgifter	4 105 000		
Kulturminnetiltak	2 036 518		
Bergmesteren	1 251 751		
Refusjon til Norsk Polarinstitut	2 700 000		
Fyr og radiofyr	3 350 000		
Statens bygninger på Bjørnøya og Hopen	5 302 440		
Statens bygninger i Longyearbyen	13 079 027		
Likningsforvaltningen for Svalbard	2 179 231		
Sum utgifter	194 763 947		
Nedgang i overførte bevilgninger	-362 069		
Sum	194 401 878	Sum inntekter	194 401 878

Depositakonto 845004 – Avsetninger i Svalbardregnskapet	
Saldo per 1. januar 2005	5 131 000
Nedgang i overførte bevilgninger	-362 069
Saldo per 31. desember 2005	4 768 931

Riksrevisjonens, 15. november 2006

Jørgen Kosmo

Jan L. Stub

Annelise Høegh

Geir-Ketil Hansen

Ranveig Frøiland

Thor Kr. Svendsen

II Resultatet av revisjonen av statsregnskapet og regnskapet for administrasjonen av Svalbard

---

Riksrevisjonen har revidert statsregnskapet og regnskapet for administrasjonen av Svalbard for 2005

Revisjonen er utført i samsvar med lov og instruks og Riksrevisjonens standarder og retningslinjer for revisjonsarbeidet.

Statsregnskapets hovedtall (i mill. kroner)

Statsregnskapet ekskl. lånetransaksjoner	Nysaldert budsjett	Regnskap	Avvik
Driftsutgifter/investeringer ekskl. petroleumsvirksomheten	108 705	111 294	-2 589
Renter av statsgjeld	15 851	15 776	75
Overføringer ekskl. petroleumsvirksomheten	503 030	501 538	1 492
Sum utgifter ekskl. petroleumsvirksomheten	627 586	628 608	-1 022
Sum inntekter ekskl. petroleumsvirksomheten	-556 933	-563 845	6 852
Oljekorrigert underskudd	-70 593	-64 763	-5 830
Netto kontantstrøm petroleumsvirksomheten	283 012	275 543	-7 469
Overført fra Statens petroleumsfond ¹	70 593	70 593	0
Overskudd før lånetransaksjoner²	0	5 830	-5 830
Lånetransaksjoner (statsbudsjettets 90-poster)			
Lånetransaksjoner (statsbudsjettets 90-poster)	Nysaldert budsjett	Regnskap	Avvik
Utlån, avdrag på statsgjeld og finansielle avsetninger	84 389	84 314	75
Tilbakebetaling og salg av aksjer	-78 100	-76 492	-1 608
Finansieringsbehov	6 289	7 822	1 533
Innlån og bruk av kontantbeholdningen (kapittel 5999)	-6 289	-1 992	4 297
Avvik finansiering¹	0	5 830	5 830

Hovedtall statens balanse per 31. desember 2005 (i mill. kroner)

Eiendeler		Gjeld og egenkapital	
Kontantbeholdninger	109 627,5	Statsgjelden	334 131,6
Spesielle fond og forsikringer	1 418 321,5	Kontolån fra ordinære fond	56 276,2
Verdipapirer	92 760,6	Virksomheter med særskilte fullmakter	7 890,5
Utlån og utestående fordringer	221 856,6	Deposita og avsetninger	7 414,6
Ordinære fond	51 080,0	Overførte ubrukte bevilgninger	7 443,0
Forskudd	763,0	Avslutningskonto (egenkapital)	1 631 121,3
Kapital i statsbankene	2 085,7		
Fast kapital i statsbedriftene	148 184,4		
Egenbeholdning statspapirer	13 662,0		
Statskassens mellomværende med regnskapsførere mv.	-9 647,5		
Over-/underkurs statspapirer	-4 416,6		
	2 044 277,2		2 044 277,2

Statens petroleumsfond (i tusen kroner)

Inngående balanse 1. januar 2005	1 011 539 812
Netto kontantstrøm petroleumsvirksomheten i statsregnskapet	275 543 508
Renter og utbytte	36 866 049
Salg av Statoilaksjer	12 478 314
Omvurderinger valuta/verdipapirer (netto)	124 283 425
Overført til statsregnskapet (oljekorrigert underskudd)	-70 593 000
Utgående balanse 31. desember 2005	1 390 118 108

1) Fra 1. januar 2006 Statens pensjonsfond – utland

2) «Overskudd før lånetransaksjoner» på 5 830 mill. kroner er benyttet til finansiering av lånetransaksjoner i statsregnskapet.

Statsregnskapet er gjort opp med et overskudd før lånetransaksjoner på 5 830 mill. kroner etter at 70 593 mill. kroner er overført fra Statens petroleumsfond. Det regnskapsmessige ukorrigerte underskuddet beløp seg til 64 763 mill. kroner.

Omfang og resultat av revisjonen

For regnskapsåret 2005 har Riksrevisjonens regnskapsrevisjon omfattet 233 statlige virksomheter. Riksrevisjonen har avgitt 210 avsluttende revisjonsbrev uten merknader og 23 avsluttende revisjonsbrev med merknader. Merknadene er knyttet til det avlagte regnskap og/eller gjennomføringen av disposisjonene som ligger til grunn for regnskapet.² Omfanget av revisjonsbrev med merknader er tilnærmet det samme som i fjor.

For departementene og Statsministerens kontor/ Statsrådet avgis det ikke avsluttende revisjonsbrev. Ingen av de virksomheter som inngår i regnskapet for administrasjon av Svalbard for 2005, har fått avsluttende revisjonsbrev med merknader. Riksrevisjonen har ingen merknader til forvaltningen og gjennomføringen av budsjettet for 2005 for Olje- og energidepartementet og for Statsministerens kontor.

Det er avgitt revisjonsberetning til 7 nordiske virksomheter og FN-sambandet. Etter avtale reviderer Riksrevisjonen også bruk av fylkesvegmidler som regnskapsføres av Statens vegvesen, og det er sendt oppsummeringsbrev til 18 fylkesrevisjoner om resultatet av kontrollen. Riksrevisjonen gjennomfører også revisjon av de kommunevise skatteregnskapene, som er delregnskaper til skatteetatens samlede regnskap.

Tolv virksomheter som har mottatt avsluttende revisjonsbrev med merknader for 2005, fikk merknader også for 2004. Flere av merknadene for 2005 vedrører forhold som tidligere er rapportert til Stortinget. Riksrevisjonen har registrert at forbedringer er foretatt, men at enkelte forhold har vært tatt opp gjennom flere år uten å

være brakt i orden. Riksrevisjonen ser alvorlig på at svakheter som blir avdekket, ikke rettes opp, og stiller spørsmål om enkelte av departementene i tilstrekkelig grad har fulgt opp tidligere merknader. Det vises i denne sammenheng til kontroll- og konstitusjonskomiteens uttalelse ved behandlingen av Dokument nr. 2 for 2005, hvor det heter at komiteen har inntrykk av at en rekke departementer og reviderte virksomheter ikke tar Riksrevisjonens anmerkninger alvorlig nok.³

Ved revisjonen av statsregnskapet er det konstatert et avvik på 61,0 mill. kroner mellom bokført verdi i kapitalregnskapet og bokført egenkapital i selskapet Eksportutvalget for fisk AS. Stortingets vedtak om avvikling av Utjevningsfondet ble ikke gjennomført som forutsatt i 2005, og dette medførte en mindreinntekt på 158,8 mill. kroner på kapittel 3305 *Inntekter fra spill, lotterier og stiftelser*, post 05 *Utjevningsfond*. Fondet er avvirket i 2006.

Det enkelte fagdepartement har et overordnet ansvar for at virksomhetene gjennomfører aktivitetene i tråd med Stortingets vedtak og forutsetninger, og at virksomhetenes ressursbruk er effektiv. Det er et grunnleggende prinsipp at styring, oppfølging, kontroll og forvaltning skal tilpasses risiko og vesentlighet samt den enkelte virksomhets egenart. Departementene skal ha kompetanse, interne systemer og rutiner slik at underliggende virksomheter kan følges opp på forsvarlig måte. Revisjonen har vist at flere departementer ved utgangen av 2005 manglet tilfredsstillende styringssystemer og rutiner, eller at nødvendig dokumentasjon ikke forelå. Svakheter ved etatsstyringen har i flere tilfeller medført at Stortingets vedtak og forutsetninger ikke er fulgt opp i tilstrekkelig grad. Vesentlige avvik i forhold til måloppnåelse rapporteres under det enkelte departement.

Riksrevisjonen beslutter på bakgrunn av gjennomførte risiko- og vesentlighetsvurderinger hvilke tilskuddsordninger som skal revideres det enkelte år. Riksrevisjon har i en rekke år hatt merknader til forvaltningen av ulike tilskuddsmidler. Revisjonen for 2005 har vist en generell forbedring for enkelte tilskuddsordninger, mens det fortsatt er merknader til andre ordninger. Merknadene er i hovedsak knyttet til mangelfulle målekriterier for bruken av midlene, samt svakheter ved dokumentasjon og regnskapsføring.

2) Virksomheter som har mottatt avsluttende revisjonsbrev med merknader: Aetat Arbeidsdirektoratet, Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, Departementenes servicesenter, Direktoratet for arbeidstilsynet, Fiskeridirektoratet, Forsvarets militære organisasjon, Forvaltningsorganet for Opplysningsvesenets fond, Fylkesmannen i Oslo/Akershus, Jernbaneverket, Luftfartstilsynet, Mattilsynet, Nasjonalt folkehelseinstitutt, Politidirektoratet, Norges teknisk-vitenskapelige universitet, Opplysningsvesenets fond, Rikstrygdeverket, Senter for statlig økonomistyring, Sosial- og helsedirektoratet, Statens arbeidsmiljøinstitutt, Statens legemiddelverk, Statens vegvesen, Statistisk Sentralbyrå, Veterinærinstituttet.

3) Innst. S. nr. 195 (2005–2006).

Riksrevisjonen ser alvorlig på at det for enkelte tilskuddsordninger fortsatt er et mangelfullt grunnlag for å vurdere om midlene er brukt som forutsatt. Dette kan medføre at ordningene ikke oppnår de samfunnsmessige effektene som er til-siktet av Stortinget, og mangelfull administrativ kontroll kan også legge til rette for misbruk av offentlige midler og misligheter.

Riksrevisjonen har i flere år rapportert om svakheter ved anskaffelsesprosesser i staten. Revisjonen for 2005 viser fortsatt en rekke brudd på regelverket for statlige anskaffelser, herunder brudd på grunnleggende prinsipper som konkurranse, likebehandling og etterprøvbarehet. Mangelfull dokumentasjon av anskaffelsesprosessen og svakheter ved bruk av rammeavtaler er gjennomgående trekk i mange virksomheter. Flere virksomheter fikk for regnskapsåret 2004 merknader knyttet til anskaffelsesprosessen, uten at forholdene er tilfredsstillende løst. Riksrevisjonen ser alvorlig på at regelverket ikke etterleves, og understreker at dette bl.a. kan medføre uheldige samfunnsmessige konsekvenser, økt risiko for misligheter og at virksomhetenes ressurser ikke nyttes effektivt.

Under flere departementer er det svakheter ved ikt-sikkerheten, og Riksrevisjonen har også tidligere rapportert om dette til Stortinget. Revisjonen har vist at departementene arbeider med forbedringer, men at det fortsatt er merknader knyttet til bl.a. mangelfull dataintegritet og konfidensialitet, mangler ved katastrofe- og beredskapsplaner samt tekniske problemer ved informasjonssystemene. Riksrevisjonen ser alvorlig på svakheter ved ikt-sikkerheten i store systemer som håndterer betydelige datamengder og sensitive persondata. Mangelfull sikkerhet og kontroll kan medføre brudd på lov om behandling av personopplysninger, feil i behandlingen av data og kan åpne muligheter for misbruk av systemer og informasjon.

Det tas forbehold om at mer dyptgående analyser gjennom forvaltningsrevisjoner vil kunne gi ytterligere funn av betydning for Riksrevisjonens vurderinger.

III Resultatet av kontrollen
med forvaltningen av statens
interesser i selskaper m.m.
(selskapskontrollen)

Riksrevisjonen har kontrollert forvaltningen av statens interesser i selskaper m.m. (selskapskontrollen) for 2005.

Kontrollen er utført i samsvar med lov og instruks samt Riksrevisjonens standarder og retningslinjer for kontrollarbeidet.

Riksrevisjonens kontroll for 2005 har omfattet 46 heleide aksjeselskaper, 37 deleide aksjeselskaper, 5 regionale helseforetak, 5 statsforetak, 4 selskaper organisert ved særskilt lov og 26 studentsamskipnader.

For 2005 har Riksrevisjonen funnet grunnlag for merknader til statsrådets forvaltning av statens interesser under Helse- og omsorgsdepartementet, Kultur- og kirke departementet, Kunnskapsdepartementet og Samferdselsdepartementet.

Inndelt etter de fire kontrollperspektivene som legges til grunn for selskapskontrollen, kan resultatet av gjennomført kontroll per departement for 2005 oppsummeres slik:

Etterlevelse av Stortingets vedtak og forutsetninger

Riksrevisjonen har under Helse- og omsorgsdepartementet tatt opp en avtale om snorkeoperasjoner ved Helse Vest (Voss Sjukehus) og Helse Øst (Stensby sykehus). Disse operasjonene gjennomføres av private aktører, og i denne saken er det både uklarerheter om hvem som er ansvarlig for behandlingen, og det foreligger brudd på loven om offentlige anskaffelser. I tillegg er det stilt spørsmål om den høye prioriteringen av denne pasientgruppen foran andre pasientgrupper er riktig.

Videre er kritikkverdige forhold i Helse Midt-Norge tatt opp som egen sak, dels siden det regionale helseforetaket ikke synes å følge opp departementets krav, og dels fordi regionen har et stort og voksende underskudd.

Øvrige saker knyttet til Helse- og omsorgsdepartementet under dette perspektivet dreier seg bl.a. om underliggende virksomheters låneopptak.

Under Kultur- og kirke departementet er det tatt opp at styrelederen i Filmparken AS var partner i advokatfirmaet som ble engasjert til å gi styret juridiske og økonomiske vurderinger. I tillegg er det merknad til Kultur- og kirke departementets styring av NRK AS, som ikke har behandlet

enkelte saker i tråd med bestemmelsene i selskapets vedtekter.

Riksrevisjonen har til Kunnskapsdepartementet stilt spørsmål ved om reduserte satser ved studentsamskipnadens treningssentre for andre enn studenter er i samsvar med studentsamskipnadens formål.

Under Samferdselsdepartementet er departementets forvaltning av eierskapet i Baneservice AS tatt opp.

Ivaretagelse av samfunnsmessig ansvar og sektorpolitiske mål

Under Helse- og omsorgsdepartementet er det tatt opp at Kreftregisteret i 1989 opprettet et fond med sammenfallende formål som Kreftregisteret. Riksrevisjonen har tatt opp flere forhold knyttet til fondet, bl.a. om styring, kontroll, habilitet, gjennomsiktighet, fare for manipulering av budsjett og regnskap og om bevilgede beløp til Kreftregisteret er basert på korrekte opplysninger.

Riksrevisjonen har videre tatt opp at mange pasienter med rett til individuell plan fortsatt ikke har fått slik plan utarbeidet. Det er også mangelfull rapportering og store geografiske forskjeller i ventetid på rusområdet og i tilbudet innen rehabilitering og habilitering.

Effektiv og økonomisk forsvarlig drift

Kontrollen viser at verken Helse Midt-Norge RHF eller Helse Nord RHF nådde de økonomiske prestasjonskravene for 2005.

I de heleide aksjeselskapene, regionale helseforetakene og statsforetakene som hadde positiv egenkapital, var denne i 2005 til sammen på 119 440 mill. kroner. To av de heleide selskapene hadde negativ egenkapital på til sammen 20 mill. kroner. Statens aksje- og innskuddskapital i de heleide aksjeselskapene, regionale helseforetakene og statsforetakene var til sammen på 48 152 mill. kroner.

Korrekt informasjon til Stortinget og Riksrevisjonen

Innholdet i statsrådenes beretninger for 2005 til Riksrevisjonen er bedre og mer informativt enn tidligere.

I henhold til instruks om Riksrevisjonens virksomhet skal statsråden senest en måned etter at generalforsamling er avholdt, oversende en beretning om forvaltningen av statens interesser i det enkelte selskap. Statsrådets beretning for flere av selskapene under Kultur- og kirke departementet har vært betydelig forsinket i henhold til fristen.

Sentrale nøkkeltall for alle selskaper som omfattes av Riksrevisjonens kontroll i 2005, går fram av del V, vedlegg 3.

IV Resultatet av revisjonen av departementene og underliggende virksomheter og kontrollen av departementenes forvaltning av statens interesser i selskaper m.m.

Statsministerens kontor

---

1 Statsministerens kontors forvaltning og gjennomføring av budsjettet for 2005

1.1 Generelt om resultatet av revisjonen

Rapporteringsområdet for Statsministerens kontor omfatter programkategori 00.30 *Regjering*, og det totale budsjettet for 2005 var på 248 mill. kroner. Budsjetterte inntekter var på 3,3 mill. kroner. Statsministerens kontor hadde i 2005 ansvaret for Regjeringsadvokaten.

Riksrevisjonen har avgitt ett revisjonsbrev uten merknad.

1.2 Budsjett – regnskap

Det er merutgifter eller mindreinntekter under noen kapitler og poster, men disse er enten av mindre betydning, eller det er tilfredsstillende redegjort for dem i forklaringene til statsregnskapet.

1.3 Styring, måloppnåelse og resultatrapportering til Stortinget i forhold til det årlige budsjettet

Riksrevisjonen har ingen vesentlige merknader til Statsministerens kontors styring, måloppnåelse og resultatrapportering til Stortinget.

1.4 Statsministerens kontors forvaltning av statens interesser i selskaper m.m.

Statsministerens kontor forvalter ingen interesser i selskaper m.m.

---

2 Regnskaper der Riksrevisjonen har vesentlige merknader

Riksrevisjonen har ikke avlagt revisjonsbrev med merknader.

---

3 Selskaper m.m. der Riksrevisjonen har merknader til statsrådets forvaltning

Statsministerens kontor forvalter ingen interesser i selskaper m.m.

---

4 Statsministerens kontors oppfølging av tidligere rapporterte forhold

Det er ikke tidligere rapportert forhold vedrørende Statsministerens kontor.

---

5 Riksrevisjonens bemerkninger

Riksrevisjonen har ved revisjon av Statsministerens kontor og Regjeringsadvokaten for 2005 ikke avdekket vesentlige feil eller mangler i statsregnskapet eller ved virksomhetsregnskapet. Det er heller ikke avdekket vesentlige feil eller mangler ved de disposisjoner som ligger til grunn for regnskapet.

---

6 Svar fra Statsministerens kontor

Saken har vært forelagt Statsministerens kontor, og statsministeren har i brev av 17. oktober 2006 svart:

«Statsministerens kontor har gjennomgått Riksrevisjonens helhetlige rapport vedrørende kontorets forvaltning og gjennomføring av statsbudsjettet for 2005.

Jeg har ingen merknader til rapporten, og tar den til etterretning.»

---

7 Riksrevisjonen uttaler

Riksrevisjonen har avgitt ett revisjonsbrev uten merknader. Riksrevisjonen har ikke vesentlige merknader til Statsministerens kontors forvaltning og gjennomføring av budsjettet for 2005.

Vedtatt i Riksrevisjonens møte 15. november 2006

Jørgen Kosmo
Annelise Høegh

Geir-Ketil Hansen

Jan L. Stub
Ranveig Frøiland

Thor Kr. Svendsen

Arbeids- og inkluderingsdepartementet

1 Arbeids- og inkluderingsdepartementets forvaltning og gjennomføring av budsjettet for 2005

1.1 Generelt om resultatet av revisjonen

Arbeids- og sosialdepartementets budsjett for 2005 var på ca. 220 mrd. kroner, hvorav 208,5 mrd. kroner (om lag 95 prosent) var overføringer til andre. Av overføringene til andre var 205,8 mrd. kroner (93,7 prosent) knyttet til folketrygden. Av samlet budsjett utgjorde 8,4 mrd. kroner (3,8 prosent) driftsutgifter og 2,4 mrd. kroner (1,1 prosent) inntekter.

I tillegg til budsjettet til Arbeids- og sosialdepartementet omfatter revisjonen bevilgninger til virksomheter som er overført fra Kommunal- og regionaldepartementet. Budsjettet for 2005 til innvandring, nasjonale minoriteter og samiske formål var på ca. 6,5 mrd. kroner.

Departementet har etatsstyringsansvar for 14 virksomheter. Trygdeetaten og Aetat var i 2005 de største virksomhetene. Trygdeetaten forvalter også vesentlige stønadsordninger bevilget under Helse- og omsorgsdepartementet og Barne- og familiedepartementet.

Riksrevisjonen har avgitt ti avsluttende revisjonsbrev uten merknader og fire revisjonsbrev med merknader. Revisjonsbrev med merknader gjelder regnskapsmessige forhold ved Statens arbeidsmiljøinstitutt og manglende samsvar med Stortingets vedtak og forutsetninger for enkelte disposisjoner i regnskapene til Trygdeetaten, Aetat og Arbeidstilsynet.

Revisjonen har vist mangler ved departementets styring, oppfølging og kontroll med flere av de underliggende virksomhetene. Målene for yrkesrettet attføring og rehabilitering i 2005 er i liten grad nådd, uten at negative avvik er fulgt opp i styringsdialogen.

Flere feil og mangler som har vært rapportert tidligere, er i liten grad fulgt opp av departementet.

Kontrollen har også omfattet departementets forvaltning av statens interesser i ett heleid aksjeselskap. Riksrevisjonen har ikke merknader til statsrådets forvaltning av statens interesser i selskapet.

1.2 Budsjett – regnskap

Det er merutgifter eller mindreinntekter under noen kapitler og poster, men disse er enten av mindre betydning, eller det er tilfredsstillende redegjort for dem i forklaringene til statsregnskapet.

1.3 Styring, måloppnåelse og resultatrapportering til Stortinget i forhold til det årlige budsjettet

Yrkesrettet attføring og rehabilitering

Revisjonen viser at det er mangelfull måloppnåelse på trygdeetatens satsingsområde yrkesrettet attføring og rehabilitering. Revisjonen viser svakheter i departementets styring og oppfølging av Rikstrygdeverket på dette området.

For å forhindre lange passive stønadsforløp og overgang til uførepensjon er det de siste årene vedtatt flere omfattende endringer i regelverket og innrettingen av de helserelaterte ytelsene. Formålet har vært å få en dreining fra passive ytelser til aktive tiltak. Et sentralt virkemiddel i denne oppfølgingen er utarbeidelse av individuell oppfølgingsplan. For å sikre at aktive tiltak vurderes kontinuerlig, ble det fra 1. januar 2004 lovfestet en plikt for trygdeetaten til å vurdere yrkesrettet attføring så tidlig som mulig for personer som mottar sykepenger og rehabiliteringspenger. Fra 1. juli 2004 ble ansvaret for å fatte vedtak om de medisinske vilkårene for rett til yrkesrettet attføring overført til Aetat. Det ble forventet at disse lovendringene ville føre til at attføring kommer i gang tidligere, og at flere kommer raskere tilbake til arbeid.

Av St.prp. nr. 1 (2004–2005) framgår det at ett av trygdeetatens hovedsatsingsområder i 2005 er et inkluderende arbeidsliv, herunder rehabilitering og yrkesrettet attføring. Det opplyses at trygdeetaten skal samarbeide med Aetat om kriteriene for igangsetting av yrkesrettet attføring. Det fastslås også at det for alle som mottar rehabiliteringspenger, skal utarbeides en individuell oppfølgingsplan.

Revisjonen viser:

- Det som foreligger av resultatrapportering, viser at målene på områdene yrkesrettet attføring og rehabilitering i liten grad er nådd i 2005.

- Departementet har ikke stilt spesifikke krav til resultatrapportering om overgangen til yrkesrettet attføring.
- Departementet kan ikke vise til hvordan de ivaretar kontroll med at trygdeetaten har tilfredsstillende internkontroll, slik at etatens lovfestede plikt til å vurdere yrkesrettet attføring så tidlig som mulig blir overholdt.
- Trygdeetatens rapportering første halvår om manglende måloppnåelse når det gjelder kvaliteten på individuelle oppfølgingsplaner, tidlige avklaringer og målrettede tiltak, er ikke dokumentert fulgt opp i den videre etatsstyringen i 2005.

Departementet orienterer om at det i løpet av 2005 ble utarbeidet et sett med felles resultatindikatorer for samarbeidet mellom Aetat og trygdeetaten. Det viste seg imidlertid meget krevende å etablere en rutinemessig rapportering av styringsinformasjon på disse resultatindikatorerne. Departementet vil følge opp dette i 2006. Departementet opplyser videre at det i forbindelse med videreføringen av IA-avtalen er bestemt at Arbeids- og velferdsdirektoratet skal rapportere om andel som starter yrkesrettet attføring i sykemeldingsperioden.

Departementet viser til at plikt til å bruke oppfølgingsplaner for mottakere av rehabiliteringspenger ble hjemlet i lov fra 1. januar 2006. I tildelingsbrevet for 2006 framgår det at Rikstrygdeverket skal sette i gang et arbeid for å registrere andelen på rehabiliteringspenger som får oppfølgingsplan. Videre skal det rapporteres på hva etaten gjør for å sikre kvaliteten i oppfølgingsplanene, og resultatet av dette arbeidet. Departementet forutsetter å motta relevant tallmateriale i rapporteringer for 2006.

Departementet viser til at det i tildelingsbrevet til Arbeids- og velferdsdirektoratet for 2. halvår 2006 er satt fokus på at arbeidsrettede og funksjonsforberedende tiltak skal settes i verk så raskt som mulig der dette vurderes som nødvendig og hensiktsmessig for å sette vedkommende i stand til å få eller beholde høvelig arbeid. Gjennom den økte bruken av oppfølgingsplaner forventes det at stønadsmottakere som har behov for yrkesrettet attføring, får tilbud om dette på et tidligst mulig tidspunkt.

Oppfølging av svakheter i forvaltningen av kapittel 2661, post 78 Høreapparater

Betydelige svakheter innen høreapparatformidlingen har vært kjent siden 2003. Revisjonen

viser at lite er gjort for å løse disse problemene.

Helsedepartementet, Sosialdepartementet og Rikstrygdeverket gjennomførte et felles prosjekt med gjennomgang av høreapparatformidlingen. Det ble lagt fram en rapport i februar 2003 som pekte på utfordringer og løsninger:

- uklarhet i ansvars- og oppgavefordeling mellom aktører
- ventetid
- mangelfull samhandling mellom ulike tilbud og etater
- forskjeller i tilbudet avhengig av bosted
- svakheter i økonomistyringen og ineffektivitet

Stortinget ble orientert om arbeidet i St.prp. nr. 1 (2003–2004). Samme informasjon er gjentatt i St.prp. nr. 1 (2004–2005) og St.prp. nr. 1 (2005–2006). Høsten 2003 og våren 2004 gjennomførte Rikstrygdeverket, på oppdrag fra Sosialdepartementet, ytterligere utredninger og beregninger i tilknytning til saken.

Revisjonen viser at det i liten grad er iverksatt tiltak for å løse problemene.

Departementet har opplyst at Arbeids- og velferdsdirektoratet i brev av 7. juli 2006 fra Arbeids- og inkluderingsdepartementet er pålagt å samarbeide med hørselssentralene og de private øre-nese-hals-spesialistene for å bedre kunnskapen om hørselstekniske hjelpemidler for å unngå at disse ikke passer sammen med tildelte høreapparater. Arbeids- og velferdsetaten og de regionale helseforetak forventes å samarbeide om en oppfølgingsrutine der høreapparatbrukere blir fulgt opp etter tre måneder. Tiltakene skal gjennomføres senest innen 1. januar 2007.

Det vises videre til brev av 7. juli 2006 fra Helse- og omsorgsdepartementet til Sosial- og helsedirektoratet. Direktoratet blir pålagt å nedsette en hurtigarbeidende arbeidsgruppe med en bredt sammensatt referansegruppe, som skal levere rapport innen 1. mars 2007 med konkrete anbefalinger og forslag til løsninger/tiltak for å sikre god formidling og oppfølging av utdelte høreapparater og andre hørselstekniske hjelpemidler for å sikre et helhetlig rehabiliterings- og livsløpsperspektiv. Målsettingen til de berørte departementene er at endringene skal kunne presenteres i statsbudsjettet for 2008, og ha virkning fra 1. januar 2008.

Departementets tilskuddsforvaltning – kapittel 0666 Avtalefestet pensjon (AFP)

Riksrevisjonen har vesentlige merknader til departementets forvaltning av tilskuddsordningen Avtalefestet pensjon (AFP). Den etablerte tilsynsfunksjonen for AFP-ordningen har ikke fokusert på opplegg av pensjonsfond til dekning av framtidige forpliktelser, slik forskrift om tilsyn krever. AFP-ordningene har ikke tilrettelagt virksomheten slik at arbeidsgivers framtidige forpliktelser i tilfelle opphør av avtalen er finansiert, og ordningene følger ikke regnskapsloven når det gjelder presentasjon og dokumentasjon.

Riksrevisjonen har gjort en vurdering av departementets oppfølging av tilskuddsordningen sett opp mot Bestemmelser om økonomistyring i staten, tilskuddsloven (AFP) og Forskrift om tilsyn med ordninger for AFP og har tatt opp følgende problemstillinger:

Avtalefestet pensjon

Avtalefestet pensjon (AFP) er en tariffbestemt avtale mellom partene i arbeidslivet og staten. Den frivillige tidligpensjonsordningen omfatter personer som har fylt 62 år. Det finnes totalt fem forskjellige AFP-ordninger, hvorav én er kommunal og én statlig. De øvrige tre er å betrakte som private ordninger. Staten dekker 40 prosent av de årlige utgiftene til pensjoner for personer mellom 64 og 66 år. De øvrige utgiftene dekkes av arbeidsgiver. For 62- og 63-åringene finansieres ordningene fullt ut av arbeidsgiverne. Departementet har det overordnede ansvaret for tilskuddsordningen, og de godkjenner ordninger som er berettiget til statstilskudd, og vedtekter til disse. I 2005 ble det gitt statstilskudd til:

- Fellesordningen for AFP i LO/NHO
- AFP-ordningen i NAVO-området
- Fellesordningen for avtalefestet førtidspensjon i finansnæringen

Trygdeetaten har det øvrige forvaltningsansvaret for AFP-ordningen. Etaten foretar registrering av pensjonister, beregner og utbetaler pensjon og foretar etterprøving av pensjon mot arbeidsinntekt. Rikstrygdeverket beregner statstilskudd og krever inn arbeidsgivers andel av pensjonsutbetalingene.

Ifølge lov om statstilskudd til ordninger for avtalefestet pensjon (tilskuddsloven), skal pensjonsordningen foreta opplegg av pensjonsfond eller liknende for å gi sikkerhet for arbeidsgivers andel av pensjonsutbetalinger ved eventuelt opphør av pensjonsavtalen. Tilskottsberettiget pensjonsordning skal ha en offentlig oppnevnt tilsynsman, og departementet har utarbeidet en egen forskrift om tilsyn med AFP-ordninger.

- Pensjonsordningene følger ikke regnskapsloven i forhold til presentasjon og dokumentasjon.
- Ordningenes framtidige forpliktelser for dekning av arbeidsgivers andel framkommer ikke av ordningenes regnskap.
- Organisasjonsformen til ordningene gjør at de ikke har vært gjenstand for Kredittilsynets kontroll, til tross for stor likhet med ordinære pensjonskasser, og at de forvalter betydelige økonomiske midler for medlemmer i form av bankinnskudd, aksjer og fond.
- Det foreligger ikke skriftlig rapportering fra tilsyn med LO/NHO-ordningen, og rapportering om tilsyn med NAVO og finansnæringen omtaler ikke finansiering og fondsopplegg, slik forskrift om tilsyn krever.
- Det foreligger ikke skriftlig rapport fra LO/NHO-ordningens tilsynsperson på ordningens underdekning i forhold til arbeidsgivers framtidige forpliktelser. Underdekningen var ifølge ordningens årsmelding på 1,5 mrd. kroner i 2004.
- Det føres ikke kontroll med at det faktisk foreligger gyldige garantierklæringer i forhold til medlemsbedrifters inn- og uttreden av ordningen for finansnæringen.

Departementet uttaler at de i 2006–2007 vil vurdere enkelte endringer i tilsynsordningen som bidrar til økt kontroll for departementet. Videre fastholder de at ordningene faller innenfor unntaksbestemmelsene i regnskapsloven, og at ordningenes virksomhet er av en slik art at det ikke er naturlig at Kredittilsynet fører tilsyn med ordningen. Departementet sier de vil informere Stortinget om underdekningen i LO/NHO-ordningen, og at det vil gjøres endringer i forhold til kontroll med gyldig garantierklæring.

Departementets registrering av eiendeler/forpliktelser i eget virksomhetsregnskap

I henhold til bestemmelser om økonomistyring i staten skal aktiverte transaksjoner i kapitalregnskapet også framgå som eiendeler/forpliktelser i virksomhetsregnskapet. Slike transaksjoner var ikke registrert i departementets virksomhetsregnskap per 31. desember 2005, og utgjorde ca. 32,8 mill. kroner. Manglende registrering av krav/eiendeler i virksomhetsregnskapet vil kunne føre til manglende oppfølging, samt at avlagte regnskap er beheftet med feil. Forholdet er tidligere tatt opp i forbindelse med revisjonen av departementets regnskaper for 2002, 2003 og 2004.

Departementet opplyser at de vil sørge for at dette blir registrert i virksomhetsregnskapet i 2006.

1.4 Arbeids- og inkluderingsdepartementets forvaltning av statens interesser i selskaper m.m.
Riksrevisjonen har ikke merknader til statsrådets forvaltning av statens interesser i selskapet.

2 Regnskaper der Riksrevisjonen har vesentlige merknader

2.1 Trygdeetaten

Riksrevisjonen har vesentlige merknader til gjennomføringen av budsjettet for 2005. Disposisjoner som ligger til grunn for regnskapet, samsvarer ikke med Stortingets vedtak og forutsetninger, innebærer vesentlige brudd på gjeldende regelverk og er ikke akseptable ut fra normer og standarder for statlig økonomiforvaltning.

Rikstrygdeverkets forvaltning av avtalefestet pensjon (AFP)

Trygdeetaten beregner og utbetaler pensjon til AFP-pensjonister på vegne av godkjente AFP-ordninger. I tillegg blir det gjennomført etteroppgjør av pensjon årlig, ved at anslått arbeidsinntekt kontrolleres mot faktisk arbeidsinntekt ved skattelikningen. Rikstrygdeverket beregner og utbetaler statstilskuddet som i hovedsak utgjør 40 prosent av pensjonsutbetalingen. Statstilskuddet trekkes fra ved utsending av faktura til pensjonsordningene for refusjon av arbeidsgivers andel av pensjonsutbetalingen.

Formålet med revisjon av trygdeetatens forvaltning av AFP i 2005 var å kontrollere om Rikstrygdeverket har rutiner som sikrer korrekt beregning og regnskapsføring av statstilskuddet og korrekt innkreving av forskuttert pensjon.

Kontrollen viste følgende:

- Beregning av statstilskudd og fakturering av arbeidsgivers andel av pensjonsutbetalingene er i stor grad basert på manuelle rutiner.
- Rikstrygdeverket foretar ikke totalavstemming for å sikre at det er samsvar mellom utbetalinger til AFP-pensjonister, fakturert og innbetalt beløp fra ordningene/arbeidsgiverne og posteringer av statstilskuddet i regnskapet.
- Utstedte fakturaer på millionbeløp reskontroføres ikke. Kopi av faktura følges manuelt opp mot innbetalinger.
- Det er ulikheter i vedtektene til de tre AFP-ordningene knyttet til beregning av forsinkel-

sesrenter ved for sen betaling av faktura. Rikstrygdeverket har ikke krevd renter ved for sen betaling i 2005.

- Rikstrygdeverket har betalt renter til LO/NHO-ordningen med 80 834 kroner for gjennomsnittlig mellomværende i 2005. Det foreligger ikke hjemmel for slik renteutbetaling.

Departementet sier de vil følge opp Riksrevisjonens merknader for å sikre forsvarlig forvaltning av AFP, samt korrekt bokføring av statstilskuddet i statsregnskapet.

Informasjonssikkerhet i trygdeetaten

Riksrevisjonen har vesentlige merknader til informasjonssikkerheten i trygdeetatens stormaskinmiljø. Mangelfull kontroll øker risikoen for feil i behandlingen av data og åpner muligheter for misbruk av systemer og data.

De fleste saksbehandlingssystemene som benyttes i trygdeetaten, kjøres på etatens stormaskinplattform. Det er gjennomført kontroller for å kunne vurdere den grunnleggende sikkerheten i stormaskinmiljøet, for eksempel rutiner for drift, administrasjon av tilgangskontroller og rutiner for overvåking av systemene. Disse forholdene vil være bestemmende for sikkerheten for alle saksbehandlingssystemer som benytter plattformen. Formålet med revisjonen var å vurdere om trygdeetaten hadde etablert en tilfredsstillende intern kontroll i miljøet.

Følgende svakheter ble påvist:

- mangelfull funksjonsdeling i etatens IT-avdeling som gjør at mange brukere har større brukerrettigheter enn de burde
- manglende skriftlige prosedyrer eller retningslinjer for administrasjon og drift av stormaskinen
- mangelfulle rutiner for gjennomgang av logger og mangler i beskyttelsen av loggfiler som kan gjøre det mulig å manipulere disse
- svakheter i tilgangskontroller til sensitive datafiler og programmer
- svakheter i rutiner for å holde oversikt over hvem som har tilgang til systemet
- mangelfulle krav til bl.a. passord i tilgangskontrollsystemet
- svakheter i konfigurering av systemet som kan gi muligheter til å manipulere systemet og data som behandles her
- mangelfull beskyttelse av en del programmer som kan gi muligheter til å overstyre ordinære kontroller

Etaten følger ikke interne retningslinjer for informasjonssikkerhet på flere områder. Det kan også stilles spørsmål ved om etaten overholder lov om behandling av personopplysninger med hensyn til dokumentasjon av intern kontroll, sikkerhetstiltak og organisering.

Sikkerhetsnivået i trygdeetatens stormaskinmiljø vil bestemmes av det totale bildet av kontroller. Påviste svakheter er ikke kompensert med bedre kontroller på andre områder. Trygdeetaten håndterer store mengder sensitive data. Mangelfull kontroll minsker påliteligheten til data produsert av it-systemene, og åpner muligheter for misbruk ved uautorisert registrering, endring eller sletting av data.

Flere av svakhetene nevnt over ble også tatt opp av Riksrevisjonen i merknadene til trygdeetatens regnskap for 2001.

Departementet uttaler at de vil følge opp merknadene i styringsdialogen med Arbeids- og velferdsdirektoratet. De sier videre at enkelte forbedringstiltak er i gang og vil bli gjennomført i og med etableringen av ny etat, spesielt i forhold til etableringen av en egen seksjon for personvern, sikkerhet og beredskap i ikt-staben i det nye direktoratet. Sammenslåingen av it-miljøene i Aetat og trygdeetaten gir dessuten betydelige muligheter for å etablere nye prosedyrer på dette området.

Departementet tilføyer at Rikstrygdeverket har gjennomført konkrete forbedringstiltak på området, både i etterkant av en intern utredning om it-sikkerheten i 1998 og etter Riksrevisjonens gjennomgang av trygdeetatens tilgangskontroller i 2002.

2.2 Aetat

Riksrevisjonen har vesentlige merknader til disposisjoner som ligger til grunn for Aetats regnskap.

Forvaltning av kapittel 2541 Dagpenger

Revisjon av Aetats forvaltning av ordningen med dagpenger har vist at Aetats interne rutiner på området ikke er tilfredsstillende. Hensikten med revisjonen var å vurdere om det er etablert nødvendige interne kontrollrutiner, og å vurdere om Aetat utbetaler korrekt ytelse i henhold til gjeldende regelverk. Kontrollen viste følgende feil og mangler:

- Ingen sporbarhet i saksbehandlingssystemet Arena på hvilke barn det ytes barnetillegg for. Ved alle kontrollerte enheter ble det funnet tilfeller hvor begge forsørgere mottok barnetillegg for samme barn i samme periode.
- Mangelfull dokumentasjon i tilfeller hvor arbeidssøker mottar dagpenger under utdanning. En vesentlig del av avdekkede misbrukssaker på dagpengeområdet gjelder forhold knyttet til dagpenger under utdanning.
- Mangelfull internkontroll når dagpengemottaker får status som lokal søker. Dette kan føre til at arbeidssøkere tilstår en rettighet de ikke har krav på.
- Mangelfull internkontroll ved bruk av manuelle meldekort. Meldekortet dokumenterer at vedkommende fortsatt er reell arbeidssøker og vil stå tilmeldt Aetat. Saksbehandler skal fylle ut manuelle meldekort ved korrigerende av tidligere innsendte meldekort eller manglende meldekort, og kortene muliggjør således etterkontroll av utbetalinger.

Departementet viser til at Arbeids- og velferdsdirektoratet vil følge opp Riksrevisjonens merknader i arbeidet med kvalitet i saksbehandlingen. Aktuelle tiltak for å utbedre svakhetene vil være knyttet til forbedring av registreringskvaliteten i Arena, forbedring av dokumentasjonen i sakene, samt forbedring av søknadsskjemaet for gjenopptak av dagpenger.

Klage- og ankesaksbehandling

Riksrevisjonens kontroll av klage- og ankesaksbehandling i Aetat har vist at flere enheter har lang saksbehandlingstid for klagesaker. Det er også grunn til å stille spørsmål ved påliteligheten i data som legges til grunn for Aetats rapportering om saksbehandlingstid i klagesaker.

Revisjonen har vist

- lang saksbehandlingstid for klagesaker, i enkelte tilfeller over ett år
- sviktende rutiner for utsendelse av foreløpig svar i tilfeller hvor saksbehandlingstid overstiger en måned
- varierende registreringspraksis i saksbehandlingssystemet Arena, med konsekvens i upålitelig rapporteringsgrunnlag for saksbehandlingstid i klagesaker

Departementet viser til at det i Aetats mål- og strategidokument for 1. halvår 2006 ble presisert at det i etatens arbeid skal legges vekt på kort saksbehandlingstid for klagesaker og feilutbetalings- og misbrukssaker. Dette er også vektlagt i

1) Dokument nr. 1 (2002–2003).

Arbeids- og velferdsetatens mål- og strategidokument for 2. halvår 2006. Departementet viser videre til innført system for kvalitetssikring og tilbakemelding i klagesaker gjennom sentral klageenhet i Arbeids- og velferdsetaten, NAV Klage- og ankekontor. Klageenheten gir lokal-kontorer tilbakemelding om forbedringspunkter, misforståelser eller mangler som knytter seg til saksbehandlingen av den enkelte klagesak. Det gjelder også tilbakemelding på registreringskvalitet i Arena, herunder saksbehandlingstid. Samlet tilbakemelding gis også jevnlig til direktoratet og det enkelte fylkesledd.

Etter departementets vurdering er lang saksbehandlingstid og manglende utsendelse av foreløpig svar uheldig. Departementet vurderer også forskjellig registreringspraksis for klagesaker som uheldig. Departementet vil følge dette opp i etatsstyringsdialogen med Arbeids- og velferdsdirektoratet.

Forvaltning av kapittel 0634

Arbeidsmarkedstiltak

Revisjonen viser feil og mangler knyttet til Aetats forvaltning av tilskudd til tiltaksarrangører. Riksrevisjonens kontroll viser at etablerte interne rutiner ikke følges, og at Aetats samhandling med tiltaksarrangører har svakheter. Det er også grunn til å stille spørsmål ved påliteligheten i data knyttet til månedsverk.

Revisjonen viser feil og mangler i Aetats forvaltning av tilskudd til tiltaksarrangører. Kontrollen viser bl.a.:

- Det er omfattende feil og mangler knyttet til utarbeidelse, gjennomgang og oppdatering av samarbeidsavtalene mellom Aetat og tiltaksarrangører.
- Det innhentes ikke opplysninger fra tiltaksarrangørene som gjør det mulig å vurdere om krav som stilles til godkjenning av tiltaksarrangører, overholdes.
- Det er mangelfull oppfølging av tiltaksarrangører for å sikre seg mot subsidiering på tvers av de enkelte tiltakene eller fra attføringsvirksomheten til annen virksomhet.
- Ulik praksis for beregning av tilskudd til tiltak i arbeidsmarkedsbedrift (AMB-tiltaket). I enkelte tilfeller er det feilaktig beregning og dermed utbetalt for høye tilskudd.
- I enkelte tilfeller var tilsagn og forskudd på tilskudd til tiltaksarrangører for tiltak i arbeidsmarkedsbedrift (AMB-tiltaket) høyere enn det forbruket som ble rapportert fra tiltaksarrangører, uten at tilsagn og forskudd ble

justert ned neste kvartal.

- Det er ulik praktisering av regelverket med hensyn til adgang til omdisponering av ledige midler mellom de enkelte fasene i AMB-tiltaket.
- Etterregistreringer av tilsagn om tilskudd registrert etter startdato for tilsagnet. Det har vært et mål for Aetat i 2005 at etterregistrering ikke skal forekomme. Etterregistrering har imidlertid skjedd i større eller mindre grad gjennom hele året.
- Det er ulik praksis med hensyn til krav til hyppighet og innhold i rapportering fra tiltaksarrangører, samt oppfølging av tiltaksarrangørers måloppnåelse.
- Det er manglende samsvar mellom faktiske månedsverk oppgitt fra tiltaksarrangør og faktiske månedsverk slik de framgår av saksbehandlingssystemet Arena. Data fra saksbehandlingssystemet legges til grunn for statistikk-, analyse- og styringsformål, og varierende registreringspraksis gir grunnlag for å stille spørsmål ved pålitelighet i data.

Departementet viser til Ernst & Youngs gjennomgang av Aetats systemer for budsjettering, økonomistyring og -kontroll av arbeidsmarkeds-tiltak, nylig gjennomført på departementets initiativ. Ernst & Young konkluderer med at det er en reell risiko for mangelfull økonomistyring og -kontroll av arbeidsmarkeds-tiltak, og anbefaler at det iverksettes en rekke operative tiltak for å forbedre datakvalitet, legge til rette for avviksanalyse, samt å måle kvalitet.

Departementet har bedt Arbeids- og velferdsdirektoratet om å vurdere Ernst & Youngs forslag til tiltak og komme med forslag til framdriftsplan for videre oppfølging av rapporten.

Departementet viser også til Arbeids- og velferdsdirektoratets oppfølging for å sikre bedre kontroll og kvalitet i forvaltningen av arbeidsmarkeds-tiltakene. Det er nylig utarbeidet en minimumsstandard for arbeidet med arbeidsmarkeds-tiltak som skal bidra til å sikre effektiv, helhetlig og god saksbehandling.

Økonomiinstruks i strid med retningslinjer fastsatt av Stortinget

Riksrevisjonens kontroll har vist at Aetat forskuddsutbetaler tilskudd til tiltaksarrangører for arbeidsmarkeds-tiltak. Praksis er i tråd med Aetats egen økonomiinstruks, men bryter med retningslinjer for utbetaling av statstilskudd fastsatt av Stortinget og gjengitt i bestemmelser om økonomistyring i staten.

Departementet opplyser at det ikke er gitt adgang til å gjøre unntak fra bestemmelsene om økonomistyring i staten, og viser til at Aetat har blitt bedt om å utarbeide økonomiinstruks i tråd med reglement for og bestemmelser om økonomistyring i staten.

Departementet finner det uheldig at Aetat har hatt en praksis, nedfelt i egen instruks, som ikke har vært i samsvar med reglementet. Departementet opplyser videre at det nå er utarbeidet ny økonomiinstruks for Arbeids- og velferdsetaten, og at retningslinjer for arbeidsmarkedstiltak er oppdatert. Adgangen til forskuddsutbetaling er nå fjernet.

2.3 Arbeidstilsynet

Riksrevisjonen har vesentlige merknader til gjennomføringen av budsjettet. Enkelte disposisjoner som ligger til grunn for regnskapet, er ikke akseptable ut fra normer og standarder for statlig økonomiforvaltning.

Revisjonen av Arbeidstilsynet viste

- ufullstendig framlegg av regnskapsinformasjon innenfor de fastsatte tidsfrister
- manglende etterlevelse av lov om offentlige anskaffelser

Riksrevisjonen har også for regnskapsårene 2002, 2003 og 2004 tatt opp med direktoratet flere saker vedrørende manglende etterlevelse av regelverket for offentlige anskaffelser.

Departementet opplyser at de har merket seg den manglende framleggingen av dokumentasjon, og at de vil presisere i etatsstyringsdialogen at dette gjøres for ettertiden. Departementet opplyser videre at Arbeidstilsynet i 2005 var preget av arbeidet med å iverksette den nye organiseringen og strategien. De ser imidlertid alvorlig på at det er avdekket mangler ved anbudsprosesser avholdt i virksomheten. Arbeidstilsynet er derfor i ferd med å utarbeide tiltak for å sikre at forskrift om offentlige anskaffelser blir fulgt.

2.4 Statens arbeidsmiljøinstitutt (STAMI)

Riksrevisjonen har vesentlige merknader til regnskapet og kan ikke bekrefte at regnskapet ikke inneholder vesentlige feil eller mangler.

Revisjonen viste

- manglende anvisning av bilag
- mangler ved inventarliste
- ubetalte kundefakturaer
- påløpte forsinkelsesrenter

- mangler ved leverandørlistene
- mangler ved interimskonti

I rapporteringen til Stortinget har revisjonen påvist svikt i internkontrollen knyttet til bl.a. manglende/mangelfulle avstemminger, manglende utskriving av obligatoriske rapporter og mangelfulle kontroller vedrørende reiseregninger.²

Riksrevisjonen tok opp tilsvarende svakheter og feil knyttet til virksomhetens regnskap i 2004.

Departementet opplyser at de tar merknadene fra Riksrevisjonen alvorlig på bakgrunn av at de forhold som tas opp, ble påpekt også i forhold til regnskapet for 2004. Departementet er opptatt av å snarest mulig å få rettet opp manglende rutiner for å unngå tilsvarende feil for ettertiden.

---

3 Selskaper m.m. der Riksrevisjonen har merknader til statsrådets forvaltning

Riksrevisjonen har ikke merknader til statsrådets forvaltning av selskaper.

---

4 Arbeids- og inkluderingsdepartementets oppfølging av tidligere rapporterte forhold

4.1 Trygdeetaten

Leverandøroppfølging og økonomisystemet

Riksrevisjonen har tidligere rapportert til Stortinget³ om

- for sen betaling av fakturaer, med påfølgende krav om forsinkelsesrente
- svakheter i internkontrollen knyttet til tilgangskontroll og tilgangsrettigheter i økonomisystemet

Kontroll- og konstitusjonskomiteen uttalte at den fortsatt finner det uakseptabelt at offentlig virksomhet må ut med flere hundre tusen kroner på grunn av for sen betaling.⁴

Trygdeetaten har satt i verk flere tiltak for korrekt registrering av gjeld, samt å redusere kostnader ved forsinkelsesrenter, og problemene er vesentlig redusert. Departementets oppfølging av ovennevnte forhold er tilfredsstillende, og saken anses for avsluttet.

Revisjonen i 2005 har avdekket at det fortsatt er alvorlige svakheter vedrørende tilgangskontroll/

2) Dokument nr. 1 (2005–2006).

3) Dokument nr. 1 (2004–2005).

4) Innst. S .nr. 114 (2005–2006).

-rettigheter vedrørende it-systemene i virksomheten (jf. pkt. 2.1.2). Riksrevisjonen vil følge opp saken videre.

Trygdeetatens forvaltning av stønader

I rapporteringen til Stortinget har Riksrevisjonen tidligere tatt opp følgende forhold knyttet til trygdeetatens forvaltning av stønader:⁵

- Manglende etterlevelse av kontrolltiltak som skal kompensere for svakheter i trygdeetatens saksbehandlingsystemer.
- Flere mottakere av gjenlevendepensjon har ikke fått den pensjonen de har krav på, og det er stor variasjon i skjønnsutøvelsen i behandlingen av enkelte gjenlevendesaker.
- Utveksling av e-dokumenter er ikke gjennomført i henhold til gjeldende regelverk for å sikre korrekt grunnlag for utbetaling av stønader knyttet til EØS-avtalen.
- Det er vesentlige svakheter i trygdeetatens behandling og kontroll av oppgjør med leger. Det forelå ikke noe enhetlig system for å ivareta tilstrekkelig oppfølging og dokumentasjon ved behandlingen av oppgjørene. Oslo kommune ved legevakten har i en årrekke mottatt refusjon uten gyldig avtale om direkte oppgjør med Rikstrygdeverket.

Stikkprøvekontroller i 2006 viser at kvalitetsstandard nå følges i saksbehandlingen. Stikkprøvekontrollene er satt i system og vil bli gjennomført med jevne mellomrom framover i den nye etaten. Departementet uttaler at det er gjennomført kontroller av løpende saker for alderspensjon, gjenlevendepensjon og uførepensjon iverksatt fra 1. januar 2003 til 30. juni 2005. På uføreområdet ble alle EØS-saker i angitt periode kontrollert. I etterkant er saker der feil ble påvist, rettet opp. Saken følges opp videre.

Riksrevisjonen konstaterer at det er iverksatt inntektskontroller for å kontrollere at gjenlevendepensjonister får den stønaden de har krav på. Saken anses for avsluttet.

Når det gjelder utveksling av e-dokumenter, uttaler departementet at dette er implementert i nye rutiner i NAV-utland (tidligere FFU). Saken anses for avsluttet.

Status for oppfølging av svakheter ved oppgjør med leger er omtalt under Helse- og omsorgsdepartementet, som er konstitusjonelt ansvarlig for ordningen.

5) Dokument nr. 1 (2005–2006).

4.2 Aetat

Revisjonen har tidligere rapportert om følgende forhold:⁶

- mangler ved Aetats kjøp av kurs for arbeidsmarkedsopplæring
- vesentlige feil og mangler ved Aetats forvaltning av ordningen med forskuttering av dagpenger ved konkurs

Kontroll- og konstitusjonskomiteen forventet at regjeringen sørger for at Aetat følger regelverk for offentlige anskaffelser. Videre ble det forventet at saksbehandlingen og regnskapsføringen blir tilfredsstillende vedrørende forskuttering av dagpenger ved konkurs.⁷

Riksrevisjonens kontroll av kjøp av arbeidsmarkedsopplæring for 2005 viser få tilfeller av avvik i forhold til regelverk for offentlige anskaffelser. Riksrevisjonen merker seg at Aetat har lagt ned betydelig innsats i kompetanseheving på området, og saken anses for avsluttet.

Når det gjelder forskuttering av dagpenger ved konkurs, har Aetat foreløpig ikke innført nye rutiner. Ny ikt-løsning blir heller ikke implementert før i 2007. Riksrevisjonen vil derfor følge saken videre.

4.3 Statens arbeidsmiljøinstitutt (STAMI)

Riksrevisjonen har tidligere rapportert om svikt i internkontrollen ved STAMI:⁸

- manglende/mangelfulle avstemminger, manglende utskriving av obligatoriske rapporter og mangelfulle kontroller vedrørende reiseregninger
- mangelfull oppfølging av merknader fra 2003 vedrørende samme forhold

Revisjonen for 2005 har avdekket at det fortsatt er svikt på noen av områdene som ble tatt opp i revisjonen av regnskapet for 2004, jf. pkt. 2.4.

Departementet opplyser at de tar merknadene fra Riksrevisjonen alvorlig på bakgrunn av at de forhold som tas opp, ble påpekt også i forhold til regnskapet for 2004. Departementet er opptatt av å snarest mulig å få rettet opp manglende rutiner for å unngå tilsvarende feil for ettertiden.

Riksrevisjonen vil følge opp saken videre.

6) Dokument nr. 1 (2005–2006).

7) Innst. S. nr. 114 (2005–2006).

8) Dokument nr. 1 (2005–2006).

4.4 Utlendingsdirektoratet (UDI)

Riksrevisjonen tok i fjorårets rapportering opp at det fortsatt var svakheter i UDIs rutinebeskrivelser knyttet til kontroll av økonomiske og administrative forhold ved tilsynsbesøk. Hos driftsoperatørene på de statlige mottakene forelå det ikke utlyste innkjøpsavtaler i henhold til bestemmelsene om offentlige anskaffelser, noe som kunne medføre sammenblandede eierinteresser mellom driftsoperatører og deres underleverandører og mulige habilitetsproblemer.⁹

Kontroll- og konstitusjonskomiteen uttalte at den ser alvorlig på manglende anbudsinnhenting på underleveranse til statlige mottak.¹⁰

Departementet har opplyst at UDI har iverksatt tiltak som har resultert i endringer i skjemaer, styringsdokumenter og rutinebeskrivelser for mottaksdrift. I tillegg planlegger UDI å gjennomføre en grundig undersøkelse av hvordan dette fungerer nå.

Departementet har videre opplyst at UDI har konkurranseutsatt innkjøp av refunderbare varer og tjenester i forbindelse med drift av statlige mottak. Rutinene er nå innskjerpet, og forhold vedrørende en eventuell sammenblanding av eierinteresser mellom driftsoperatør og underleverandør vil nå fanges opp i innrapporteringen til UDI gjennom driftsoperatørens årsrapportering.

Saken anses for avsluttet.

Riksrevisjonen har igangsatt en forvaltningsrevisjon som bl.a. vil omfatte internstyringen i UDI og departementets styring av etaten.

4.5 Sametinget

I rapporteringen til Stortinget er det tidligere tatt opp mangler vedrørende Sametingets rutiner for forvaltning av tilskudd, samt manglende kontroll med interimskonti.¹¹

Kontroll- og konstitusjonskomiteen merket seg at Riksrevisjonen hadde vesentlige merknader til gjennomføring av budsjettet i Sametinget. Komiteen hadde registrert at de disposisjoner som lå til grunn for regnskapet, ikke var akseptable ut fra normer og standarder for statlig økonomiforvaltning. Komiteen fant det alvorlig at Riksrevisjonens tidligere påpekte mangler og svakheter i forbindelse med Sametingets økono-

miforvaltning ikke var brakt i orden. Komiteen merket seg at det i svar fra departementet til Riksrevisjonen, ble vist til at det var blitt iverksatt flere tiltak for å rette opp mangler og svakheter i økonomiforvaltningen i Sametinget. Komiteen forutsatte at det ble iverksatt tilstrekkelige tiltak slik at økonomiforvaltningen ble forbedret og ba om at Riksrevisjonen fulgte utviklingen.¹²

Departementet har forutsatt at Sametingets nye økonomihåndbok vil inneholde rutiner for oppfølging av interimskonti og avstemminger. I tillegg har departementet også forutsatt at Sametinget gjennomfører evaluering av tilskuddsmidler etter oppsatt evalueringsplan. Departementet har stilt krav om at Sametinget igangsetter et arbeid med å revidere retningslinjene for tilskudd.

Revisjonen av regnskapet for 2005 har vist forbedring i kontrollen med interimskonti, og Riksrevisjonen er kjent med at Sametingets nye økonomihåndbok vil inneholde rutinebeskrivelser som skal sikre tilfredsstillende intern kontroll. Riksrevisjonen konstaterer at evalueringsplan er utarbeidet, og at evaluering av tilskuddsmidler skal iverksettes fra og med 2006. Revisjonen har imidlertid funnet svakheter i rutinene for saksbehandlingen av tilskudd. Riksrevisjonen er kjent med at Sametinget trenger noe tid på å revidere retningslinjene for tilskuddsforvaltningen, og at nye retningslinjer tidligst vil kunne tas i bruk 1. januar 2007. Riksrevisjonen registrerer at Arbeids- og inkluderingsdepartementet vil følge opp sakene med Sametinget.

Oppfølging av interimskonti og evalueringsplan for tilskudd er tilfredsstillende løst, og sakene anses for avsluttet.

Riksrevisjonen vil følge opp tilskuddsforvaltningen videre.

4.6 Kompetansesenter for urfolks rettigheter (Kompetansesenteret)

I rapporteringen til Stortinget er det tatt opp mangler vedrørende Kompetansesenterets regnskap for 2004.¹³

Kontroll- og konstitusjonskomiteen forutsatte at det ble iverksatt tiltak for å rette opp forholdene innenfor Kompetansesenter for urfolks rettigheters økonomiforvaltning.

9) Dokument nr. 1 (2005–2006).

10) Innst. S. nr. 114 (2005–2006).

11) Dokument nr. 1 (2005–2006).

12) Innst. S.nr. 114 (2005–2006).

13) Dokument nr. 1 (2005–2006).

Departementet har i samarbeid med Kompetansesenteret iverksatt kompetansehevede tiltak og veiledning for Kompetansesenterets ansatte innen regnskap og økonomi. Det er utarbeidet intern instruks for økonomiforvaltningen og ansatt en deltidsmedarbeider med økonomisk og regnskapsfaglig kompetanse.¹⁴

Revisjonen av regnskapet for 2005 viser at det har vært en positiv utvikling i kvaliteten på regnskapsarbeidet.

Saken anses for avsluttet.

---

5 Riksrevisjonens bemerkninger

Departementets styring, måloppnåelse og resultatrapportering

Riksrevisjonen bemerker at målene på hovedsatsingsområdet yrkesrettet attføring og rehabilitering i liten grad er nådd i 2005. Kvaliteten på tilbakerapporteringen har ikke vært tilfredsstillende, og negative avvik er i liten grad fulgt opp. Riksrevisjonen stiller spørsmål ved om departementet har hatt tilstrekkelig fokus på disse satsinger i sin etatsstyring. Det er etter Riksrevisjonens vurdering ikke tilstrekkelig kun å stille krav i tildelingsbrevet. Det er sentralt at avviksrapportering blir fulgt opp i etatsstyringen, samt at departementet sikrer seg at virksomhetens internkontroll er tilfredsstillende.

Riksrevisjonen anser det som uheldig at departementet i liten grad har fulgt opp svakheter innen høreapparatforvaltningen, som Stortinget ved flere anledninger er blitt orientert om. Riksrevisjonen har merket seg at departementet nå har igangsatt oppfølging med fastsatt tidsangivelse for gjennomføring.

Ordnningen med avtalefestet pensjon (AFP) er et delt ansvar mellom staten og arbeidsgiverne. Arbeidsgivernes organisasjoner har ansvar for at det avsettes økonomiske midler slik at man kan møte framtidige krav, f.eks. dersom ordningen opphører. Staten har ansvar for at det føres kontroll og tilsyn med ordningen. Riksrevisjonen ser alvorlig på at det er funnet vesentlige mangler ved departementets tilsyn, kontroll og forvaltning av AFP-ordningen. Tilsynspersoner har ikke rapportert skriftlig eller meldt fra om vesentlig underdekning ved enkelte av ordningene.

Departementet har ikke klargjort krav til organisering og regnskapsplikt, slik at det er vanskelig å få oversikt over den økonomiske stillingen hos arbeidsgivernes organisasjoner. Til tross for stor likhet med private pensjonskasser er det ikke vurdert å underlegge ordningen Kredittilsynets kontroll. Riksrevisjonen har merket seg departementets syn om at AFP-ordningen faller inn under regnskapslovens unntaksbestemmelse, og dermed kan fravike de grunnleggende regnskapsprinsippene, gjeldende regelverk og god regnskapskikk. I lys av de betydelige svakheter som kontrollen har vist, stiller Riksrevisjonen spørsmål ved om det ikke bør foretas full gjennomgang av krav til regnskapsføring, kontroll og tilsyn.

Riksrevisjonen vil peke på departementets manglende etterlevelse av kravet om å innta utestående fordringer i eget regnskap. Dette til tross for gjentakende tilbakemelding om forholdet.

Trygdeetaten

Riksrevisjonen har vesentlige merknader til gjennomføringen av trygdeetatens budsjett for 2005.

Riksrevisjonen ser det som uheldig at Riksstrygdeverket ikke har tilfredsstillende rutiner i forhold til å foreta korrekt beregning og regnskapsføring av statstilskudd for AFP. Trygdeetaten beregner og utbetaler pensjon på vegne av AFP-ordningene, og Rikstrygdeverket fakturerer ordningene for sin del av pensjonsutbetalingen. Beregning av statstilskuddet og fakturering er basert på manuelle rutiner, og det gjøres ingen totalavstemming for å sikre at beregningen og utbetalingen er korrekt. Riksrevisjonen bemerker at betydelige krav overfor arbeidsgivernes organisasjoner ikke har vært reskontrofert og fulgt opp fortløpende.

Riksrevisjonen ser alvorlig på svakheter i sikringen av systemer og data knyttet til trygdeetatens stormaskinmiljø. Interne bestemmelser om informasjonssikkerhet etterleves ikke på flere områder, og det kan stilles spørsmål om sentrale bestemmelser i personopplysningsloven overholdes. Trygdeetaten håndterer store mengder sensitive data. Mangelfull kontroll minsker påliteligheten til data produsert av IT-systemene og øker risiko for misbruk ved uautorisert registrering, endring eller sletting av data. Det bemerkes at Riksrevisjonen har tatt opp tilsvarende forhold tidligere. Riksrevisjonen ser alvorlig på at svakheter som blir avdekket, ikke rettes opp. Det stil-

14) Innst. S. nr. 114 (2005–2006).

les spørsmål om departementet i tilstrekkelig grad har fulgt opp tidligere merknader og påsett at de er tilfredsstillende løst.

Aetat

Riksrevisjonen har vesentlige merknader til disposisjoner som ligger til grunn for Aetats regnskap for 2005.

Riksrevisjonen har funnet svakheter ved Aetats forvaltning av dagpenger.

Riksrevisjonens finner det uheldig at Aetat har lang saksbehandlingstid på klagesaker ved lokal-kontorene, i noen tilfeller over ett år. Flere lokal-kontorer har ikke rutine for å sende foreløpig svar til klager i tilfeller hvor saksbehandlingstiden overstiger én måned. Det er tvil om etaten klarer å rapportere riktige tall for saksbehandlingstid i klagesaker. Riksrevisjonen finner grunn til å understreke at korrekt og etterrettelig klagesaksbehandling har stor betydning for omdømme og enkeltmenneskers tillit til Aetat.

Revisjonen viser at det er svakheter i forvaltningen av tilskudd til virksomheter som produserer arbeidsmarkedstiltak på vegne av Aetat. Samarbeidsavtalene er mangelfulle. Krav til virksomhetene følges ikke tilstrekkelig opp, og det er usikkerhet om man betaler korrekt beløp for de ytelser man mottar. I strid med Stortingets forutsetninger og bestemmelsene om økonomistyring i staten har Aetat forskuddsutbetalt tilskudd til tiltaksarrangører.

Direktoratet for Arbeidstilsynet

Riksrevisjonen har vesentlige merknader til Direktoratet for Arbeidstilsynets gjennomføring av budsjettet for 2005.

Riksrevisjonen ser alvorlig på at direktoratet for fjerde året på rad bryter anskaffelsesregelverket. Videre er det alvorlig at Arbeidstilsynet ikke fullt ut stiller til rådighet det materialet som Riksrevisjonen trenger i sin revisjon innenfor de fastsatte tidsfrister.

Statens arbeidsmiljøinstitutt

Revisjonen kan ikke bekrefte at regnskapet ikke inneholder vesentlige feil eller mangler.

Riksrevisjonen ser alvorlig på at det to år på rad er funnet svakheter knyttet til mangelfull etterlevelse av rutiner i tilknytning til anvisning av bilag, reskontrooppdatering og oppfølging. Det stilles spørsmål ved om departementets oppføl-

ging av STAMI har vært tilstrekkelig.

Sametinget

Riksrevisjonen bemerker at det for Sametinget fremdeles er svakheter i rutinene for saksbehandlingen av tilskudd, og at det fortsatt ikke er utarbeidet tilfredsstillende retningslinjer.

---

6 Arbeids- og inkluderingsdepartementets svar

Saken har vært forelagt Arbeids- og inkluderingsdepartementet og statsråden har i brev av 20. oktober svart:

«1. Styring, måloppnåelse og resultatrapportering til Stortinget i forhold til det årlige budsjettet

1.1 Yrkesrettet attføring og rehabilitering

Riksrevisjonen skriver i sin bemerkning: "Revisjonen viser at det er mangelfull måloppnåelse på trygdeetatens satsingsområde yrkesrettet attføring og rehabilitering. Revisjonen viser svakheter i departementets styring og oppfølging av Rikstrygdeverket på dette området".

Jeg erkjenner at det var enkelte mangler ved styringen av området i 2005. I tildelingsbrevet til Arbeids- og velferdsdirektoratet 2. halvår 2006 er styringen av yrkesrettet attføring og rehabilitering endret. Resultatmålene er "høy overgang til arbeid" og "motvirke utstøting, fremme tilbakeføring".

Tildelingsbrevet presiserer: "For personer som er mottakere av midlertidige stønadsordninger skal etaten ha fokus på tilbakegang eller overgang til arbeid gjennom hele stønadsforløpet". *Det er utarbeidet styringsparametre og rapporteringskrav for hvert av disse resultatmålene. Departementet vil i forbindelse med etatsstyringsmøter med Arbeids- og velferdsdirektoratet kontrollere og følge opp at direktoratet rapporterer i tråd med de rapporteringskrav som er stilt. Det vises for øvrig til departementets tidligere utdypende svar til Riksrevisjonen.*

1.2 Oppfølging av svakheter i forvaltningen av kapittel 2661, post 78 Høreapparater

Riksrevisjonen skriver i sin bemerkning: "Betydelige svakheter innen høreapparatformidlingen har vært kjent siden 2003. Revisjonen viser at lite er gjort for å løse disse problemene".

Jeg er enig med Riksrevisjonen i at det har vært mangler ved styringen av høreapparatformidlingen. Departementet ser alvorlig på de problemene som revisjonen har avdekket. Departementet har i tidligere dialog med Riksrevisjonen opplyst at det er satt i verk konkrete tiltak for å bringe orden i saken. Det er blant annet etablert en hurtigarbeidende arbeidsgruppe som skal levere rapport innen 1. mars 2007 med konkrete anbefalinger og forslag til tiltak. Arbeids- og inkluderingsdepartementet vil i samarbeid med Helse- og omsorgsdepartementet sørge for at saken bringes i orden.

1.3 Departementets tilskuddsforvaltning – kapittel 0666 Avtalefestet pensjon (AFP)

Riksrevisjonen skriver i sin bemerkning: Pensjonsordningene følger ikke regnskapsloven i forhold til presentasjon og dokumentasjon.

Som det fremgår av departementets brev av 15. februar d.å. legger departementet til grunn at ordningene er foreninger som er underlagt regnskapsloven, jf. lovens § 1-2 punkt 9. Departementet peker på at det i regnskapsloven § 4-1 tredje ledd er gitt visse unntaksbestemmelser som gir slike organisasjoner anledning til å fra-vike flere av regnskapslovens grunnleggende prinsipper.

Ifølge ordningenes årsregnskap, er regnskapene avlagt i henhold til regnskapsloven. Departementet vil likevel be ordningene om å gjennomgå presentasjonen av regnskapene for å sikre samsvar med regnskapsloven når det gjelder presentasjon og dokumentasjon.

Riksrevisjonen bemerker: Ordningenes fremtidige forpliktelser for dekning av arbeidsgivers andel fremkommer ikke av ordningenes regnskap

Departementet vil be ordningene føre sine regnskaper slik at de fremtidige forpliktelsene klart fremgår.

Riksrevisjonen skriver videre: Organisasjonsformen til ordningene gjør at de ikke har vært gjenstand for Kredittilsynets kontroll, til tross for stor likhet med ordinære pensjonskasser, og at de forvalter betydelige økonomiske midler for medlemmer i form av bankinnskudd, aksjer og fond.

I brev av 15. februar d.å., uttalte departementet om dette spørsmålet:

”Ordningene med avtalefestet pensjon skiller seg klart fra de institusjoner og de pensjonsordning-

er Kredittilsynet har tilsyn med. Ordningene er ikke pensjonskasser, og virksomhetene kan ikke anses å falle inn under forsikringsvirksomhetsloven. Nedenfor omtales noen av ordningenes egenskaper som begrunner hvorfor Kredittilsynet ikke er pålagt tilsynsansvar for ordningene:

- I motsetning til hva som er tilfelle i tjenestepensjonsordninger, er det ingen som har opptjente rettigheter i de enkelte AFP-ordningene. Rettighetene er knyttet til opptjeningen i folketrygden, og bortfaller dersom arbeidstakeren går over i en virksomhet uten AFP.
- AFP-ordningene løper fra en tariffavtaleperiode til en annen. Avtalen kan sies opp, og ordningens forpliktelser er da bare knyttet til de som allerede har gått over på AFP-pensjon. Ingen har krav på å gå over på AFP etter at avtalen er sagt opp. Mens en tjenestepensjonsordning kan ha forpliktelser som strekker seg 70–80 år fram i tid, er AFP-forpliktelsene begrenset til fem år etter avtalens opphør.
- Ordningene er i det alt vesentlige organisert etter ”pay-as-you-go”-prinsippet, dvs. at pensjonsutbetalingene finansieres løpende og ikke gjennom fondsoppbygging.”

Jeg har ikke ytterligere merknader til dette punktet.

Riksrevisjonen bemerker: Det foreligger ikke skriftlig rapportering fra tilsyn med LO/NHO-ordningen og rapportering om tilsyn med NAVO og finansnæringen omtaler ikke finansiering og fondsopplegg, slik forskrift om tilsyn krever

Jeg viser til vedlagte rapport¹⁵ av 13. oktober 2006 fra tilsynspersonen for LO/NHO-ordningen.

Departementet, i samarbeid med tilsynspersonen, ble enig om rutiner for den framtidige skriftlige rapportering fra LO/NHO ordningen. Departementet vil i tillegg ta kravet om omtale av finansiering og fondsopplegg opp med alle tilsynspersonene.

Riksrevisjonen bemerker videre: Det foreligger ikke skriftlig rapport fra LO/NHO-ordningens tilsynsperson på ordningens underdekning i forhold til arbeidsgivers fremtidige forpliktelser. Underdekningen var ifølge ordningens årsmelding på 1,5 mrd. kroner i 2004.

15) Rapporten sendes Stortinget som uttrykt vedlegg til Dokument nr. 1 (2006–2007).

Jeg viser til tilsynspersonens rapport av 13. oktober 2006. Jeg kan ellers opplyse at Stortinget gjennom St.prp. nr. 1 (2006–2007) er orientert om at fondet i LO/NHO-ordningen ifølge årsrapporten for 2005 mangler om lag 1,6 milliarder kroner i forhold til målet om et tilstrekkelig fondsopplegg til å dekke pensjonsforpliktelsene ved opphør av ordningen og at departementet vil vurdere de spørsmål dette reiser i samråd med partene.

Riksrevisjonen bemerker: Det føres ikke kontroll med at det faktisk foreligger gyldige garantierklæringer i forhold til medlemsbedrifters inn- og uttreden av ordningen for Finansnæringen.

Jeg viser til departementets brev til Riksrevisjonen 9. august d.å. Departementet vil gjøre endringer i forhold til kontroll med gyldige garantierklæringer.

1.4. Departementets registrering av eiendeler forpliktelser i eget virksomhetsregnskap
Jeg viser til vårt svar i brev av 9.8.2006.

2. Regnskaper der Riksrevisjonen har vesentlige merknader

2.1 Trygdeetaten

Jeg ser alvorlig på at Riksrevisjonen har vesentlige merknader til gjennomføringen av budsjettet for 2005.

2.1.1 Rikstrygdeverkets forvaltning av avtalefestet pensjon (AFP)

Riksrevisjonens kontroll har vist mangler ved Rikstrygdeverkets forvaltning av AFP.

Departementet vil understreke at som følge av Riksrevisjonens bemerkninger, har Arbeids- og velferdsdirektoratet nå satt i gang tiltak for å bringe saken i orden. Rutinene for forvaltning av AFP-ordningene er endret. Det er innført automatisk beregning og postering av statstilskuddet fra 1.1.2006. Det er opprettet nye balansekonti i regnskapet for å følge opp fakturerte beløp. Vi vil presisere at kravene rutinemessig er fulgt opp. Om lag alle krav er betalt innen forfall. Fakturerings- og avstemmingsrutinen er under evaluering. I den forbindelse vil både bruk av reskontro, revisjon av fakturarutinen og utarbeidelse av avstemmingsrapporter være forhold som skal gjennomgås. Arbeids- og velferdsdirektoratet vil videre følge opp spørsmålet om morarenter og renteberegning av mellomværende. Arbeids- og inkluderingsdepartementet har i sin dialog med Riksrevisjonen tidligere i denne saken opplyst at

departementet skal følge opp Riksrevisjonens merknader slik at saken bringes i orden.

2.1.2 Informasjonssikkerhet i trygdeetaten

Jeg tar til etterretning at Riksrevisjonen har vesentlige merknader til informasjonssikkerheten i trygdeetatens stormaskinmiljø, og at Riksrevisjonen også hadde merknader til dette i regnskapet for 2001.

Som følge av Riksrevisjonens merknader har Arbeids- og velferdsdirektoratet nå satt i gang tiltak for å bringe orden i saken. I forbindelse med sammenslåing og etablering av ny organisasjon, har Arbeids- og velferdsdirektoratet etablert en egen seksjon for personvern, informasjonssikkerhet og beredskap i IKT-Stab. Konkrete tiltak som er etablert er som følger:

- Arbeid med fjerning/restriksjon av identer og tilganger på stormaskin.
- Benyttelse av verktøy for sentralisert logging og overvåking av stormaskin.
- Arbeid for regelsetting som genererer rapporter til linjeledelsen for oppfølging.

Tiltakene omfattes av forprosjektet "Handlingsplan IKT-sikkerhet i NAV Drift og Utvikling". Forprosjektet skal vurdere alle problemområdene for stormaskinen i forhold til samtlige plattformen. Forprosjektet har fokus på etterlevelse av interne og eksterne krav. På kort sikt skal det gjennomføres risikoreduserende tiltak som er enkle å gjennomføre, men som gir relativt stort utbytte. Dernest skal det utarbeides konkrete tiltak i en handlingsplan. Handlingsplanen skal gi føringer og innspill til et større sikkerhetsprosjekt i 2007.

Arbeids- og inkluderingsdepartementet har i sin dialog med Riksrevisjonen tidligere i denne saken understreket at departementet vil følge opp merknadene fra Riksrevisjonen i styringsdialogen med Arbeids- og velferdsdirektoratet slik at saken bringes i orden.

2.2. Aetat

Jeg ser alvorlig på at Riksrevisjonen har vesentlige merknader til gjennomføringen av budsjettet for 2005.

2.2.1 Forvaltning av kapittel 2541 Dagpenger

Jeg har merket meg at revisjonen av Aetats forvaltning av ordningen med dagpenger har vist at Aetats interne rutiner på området ikke er tilfredsstillende.

For en rekke av områdene innenfor forvaltningen av dagpengeområdet, gjaldt Riksrevisjonens tilbakemeldinger manglende dokumentasjon i saksmapper og lite tilfredsstillende registreringskvalitet i saksbehandlingssystemet Arena. Ifølge Arbeids- og velferdsdirektoratet er det satt i gang følgende tiltak for å møte Riksrevisjonens merknader:

- Utsendelse av brev til fylkesledd og spesialenhetsledd med en samlet redegjørelse om revisjonen, hvor det redegjøres for Riksrevisjonens funn på de aktuelle områdene, samt hvilke forvaltningsmessige konsekvenser manglene har. Det er bedt om at enhetene tar funnene opp med sine saksbehandlere, at betydningen av god registreringskvalitet og dokumentasjon påpekes, samt at det vises til mulighetene for registrering som ligger i Arena. Det er videre redegjort for hvilke endringer og presiseringer Arbeids- og velferdsdirektoratet har gjennomført i skriftlig materiell, samt gitt en oppfordring om å bruke eksisterende nettbasert opplæringsverktøy "Fagkurs - inntektssikring", som blant annet omhandler forvalterrollen, saksbehandlingsregler og registrering av opplysninger ved framsetting av krav.
- Skjema for gjenopptak av dagpenger er presisert på områdene som gjelder utdanning, lokal arbeidssøker og barnetillegg.
- Arkivrutiner for kassasjon og avlevering av saksmapper knyttet til ytelsene dagpenger, attføring, individstønad og ventelønn er tilgjengeliggjort på intranettet.
- Rundskriv om saksbehandling er presisert vedrørende krav om foreløpig forvaltningsmelding og om at saksbehandlingstid begynner å løpe ved innkommet klage.
- Det ble i tillegg i forkant av Riksrevisjonens funn innført et system for kvalitetssikring og tilbakemelding i klagesaker. Lokalkontorene gis tilbakemelding fra klageenheten ved forbedringspunkter, misforståelser eller mangler som knytter seg til saksbehandlingen av den enkelte sak. Dette omfatter blant annet sen saksbehandlingstid og manglende forvaltningsmelding. Samlet tilbakemelding gis også jevnlig til Arbeids- og velferdsdirektoratet og det enkelte fylke.

Departementet vil ha fokus på at registreringskvaliteten i Arbeids- og velferdsetatens saksbehandlersystem blir tilfredsstillende.

2.2.2 Klage- og ankesaksbehandling

Jeg har merket meg at Riksrevisjonens kontroll av klage- og ankesaksbehandling i Aetat har vist at flere enheter har lang saksbehandlingstid for klagesaker. Arbeids- og inkluderingsdepartementet har i sin dialog med Riksrevisjonen tidligere i denne saken opplyst om at det er etablert tiltak for å bringe saken i orden, jf. brev til Riksrevisjonen om saken datert 9.8.2006. Departementet vil følge opp Riksrevisjonens merknader i styringsdialogen med Arbeids- og velferdsdirektoratet.

2.2.3 Forvaltning av kapittel 0634 Arbeidsmarkedstiltak

Arbeids- og velferdsdirektoratet har sommeren 2006 foretatt en kartlegging av dette området på bakgrunn av Ernst & Youngs rapport, merknadene fra Riksrevisjonen og etatens egen internrevisjon. Dette har ifølge direktoratet resultert i en prosjektplan der aktivitetene er koblet opp mot Ernst & Youngs forslag til tiltak, merknadene fra Riksrevisjonen og internrevisjonen.

Prosjektet deler aktivitetene inn i følgende hovedområder:

- Helhetlig kontroll
- Opplæring og kompetanseutvikling
- Datakvalitet og systemutvikling
- Styring og ledelse

Direktoratet informerer videre at aktuelle rutiner for fag og økonomistyring vil bli gjennomgått og oppdatert, og det skal utarbeides opplæringsopplegg tilhørende rutinene. Videre skal rutiner for internkontroll utarbeides. Behovet for systemstøtte vil bli gjennomgått og kan komme til å resultere i et eget systemutviklingsprosjekt. Prosjektet er planlagt å gå frem til påsken 2007. Noen av planens aktiviteter er allerede startet.

Arbeids- og velferdsdirektoratet har også sendt brev til alle fylkeskontorene 26.6.2006, med presisering av at interne kontrollrutiner alltid skal følges. Brevet er også lagt ut på etatens intranett.

Det er utarbeidet en minimumsstandard for arbeidet med arbeidsmarkedstiltak. Minimumsstandard skal være obligatorisk, og legges til grunn for all bruk av arbeidsmarkedstiltak fra 1.10.2006. Standarden er ment å sikre tilstrekkelig kvalitet på tiltaksarbeidet og registreringspraksis. Informasjon om standarden ble sendt ut til fylkene 22.8.2006. Det ble også informert om standarden på fylkesdirektørmøte i august, som er lagt ut på etatens intranett. Videre ble det

arrangert en samling for alle fylkene den 3.10.2006 med presentasjon av minimumsstandarden og tilhørende statistikkpakke.

Departementet vil følge opp direktoratets prosjektplan i lys av Ernst & Young gjennomgang og merknadene fra Riksrevisjonen.

2.2.4 Økonomiinstruks i strid med retningslinjer fastsatt av Stortinget
Jeg viser til vårt svar i brev av 9.8.2006.

2.3 Arbeidstilsynet

Jeg ser alvorlig på Riksrevisjonens anmerkninger etter revisjon av Arbeidstilsynet. Departementet har tatt opp sakene i etatsstyringsmøtene.

Arbeidstilsynet har iverksatt tiltak som skal sikre at etatens anskaffelser for fremtiden vil gjøres i tråd med regelverket for offentlige anskaffelser. Det er bl.a. fokusert sterkt på kompetanseheving ift. regelverket og anskaffelsesprosesser samt oppdatering og kursing ift. egne retningslinjer for innkjøp. Direktoratet vil ha et overordnet ansvar for at etatens samlede innkjøp gjennomføres i tråd med regelverket for offentlige anskaffelser.

Når det gjelder forholdet med mangelfull fremleggelse av etterspurt regnskapsinformasjon innen fastsatte tidsfrister har Arbeidstilsynet forsikret departementet om at når etaten nå er ferdig med etablering av de nye regionskontorene og etaten fra 1. januar 2007 blir en regnskapsenhet, er risikoen minimal for at dette vil skje igjen. Et viktig mål for omleggingen er også å sikre at direktoratet kan ha en overordnet styring med etatens samlede kontakt mot riksrevisjonen. Dette skal sikre at regionene, dersom Riksrevisjonen henvender seg direkte dit, følger opp ift. de krav og tidsfrister som er fremsatt.

2.4 Statens arbeidsmiljøinstitutt

Jeg ser alvorlig på de forhold som Riksrevisjonen påpeker ift. revisjon av regnskapet ved Statens arbeidsmiljøinstitutt (STAMI). Sakene har vært og vil fortsatt være en sak på dagsorden til etatsstyringsmøtene med instituttet. STAMI arbeider aktivt for å unngå avvik i fremtiden. Majoriteten av de påpekte forhold er knyttet direkte til selve regnskapsgjennomføringen. Departementet har hatt en dialog med STAMI om hvorvidt etaten har tilstrekkelig kompetanse på regnskap slik behovet er etter overgangen til nettobudsjettet forvaltningsorgan. På denne bakgrunn er det nå enighet om at STAMI skal

søke Statlig Senter for Økonomistyring (SSØ) om overgang til såkalt fullservicemodell. Dette innebærer at SSØ vil utføre mange av de regnskapsoppgaver som Riksrevisjonen har påpekt mangler ved. En fullservicemodell innebærer også at STAMI får tilgang til kvalitetssikrede rutiner for det samlede regnskapsarbeidet, også de deler av arbeidet som skal utføres av etaten selv. Overgangen til fullservicemodell vil iverksettes så snart SSØ har kapasitet til å overta.

3. Arbeids- og inkluderingsdepartementets oppfølging av tidligere rapporterte forhold

3.1 Trygdeetaten

3.1.1 Leverandøroppfølging og økonomisystemet
Når det gjelder for sen betaling av fakturaer, med påfølgende krav om forsinkelsesrente, har jeg merket meg at Riksrevisjonen anser saken som avsluttet. Jeg vil understreke at trygdeetaten over flere år har jobbet bevisst for å få ned utgifter til renter og gebyrer. Resultatene viser at dette har gitt en positiv effekt.

For trygdeetaten var det en nedgang fra kr 972 369 i 2002 til kr 571 310 i 2005. Etter etableringen av Arbeids- og velferdsetaten har det vært en økning i renter og gebyrer. Følgende tiltak er etablert i etaten for å redusere denne type utgifter:

- Statistikk blir lagt ut på intranettet hver uke.
- Det blir gitt tilbakemelding ved hver tertialrapportering om utviklingen av renter og gebyr. Tett oppfølging av alle enheter.
- Nye rapporter som viser aldersfordelt leverandørgjeld er utviklet og tatt i bruk.
- Alle enheter skal kontakte sine leverandører for å få en best mulig kredittid samt sikre nødvendig merking av faktura for identifisering av saksbehandler.
- Informasjon på ledersamlinger.

Når det gjelder svakheter i internkontrollen knyttet til tilgangskontroll og tilgangsrettigheter i økonomisystemet, tar departementet til etterretning at Riksrevisjonen vil følge opp saken videre. Departementet vil presisere at arbeidet med gjennomgang av brukere, tilganger og rettigheter, samt vurdering av upersonlige brukere skal videreføres. Dette er en pågående aktivitet og vil bli sluttført i løpet av året. Departementet vil i styringsdialogen med direktoratet følge opp saken slik at saken bringes i orden.

3.1.2 Trygdeetatens forvaltning av stønader
Jeg har merket meg at Riksrevisjonens tidligere

bemerkninger under dette området nå er løst og at Riksrevisjonen anser saken for avsluttet. Videre at status for oppfølging av svakheter ved oppgjør med leger vil bli omtalt under Helse- og omsorgsdepartementet, som er konstitusjonelt ansvarlig for ordningen.

3.2 Aetat

3.2.1 Mangler ved Aetats kjøp av kurs for arbeidsmarkedsopplæring

Jeg tar til etterretning at Riksrevisjonen har merket seg at Aetat har lagt ned betydelig innsats i kompetanseheving på området, og at saken anses for avsluttet.

3.2.2. Vesentlige feil og mangler ved Aetats forvaltning av ordningen med forskuttering av dagpenger ved konkurs

Jeg tar til etterretning at Riksrevisjonen vil følge saken videre. Departementet vil presisere at nye rutiner for forskuttering av dagpenger ved konkurs vil bli implementert 16.10.2006. Når det gjelder ny IKT-løsning, er det uklart når denne vil være plass, dvs. at det ikke er fastsatt om ny løsning vil bli implementert i løpet av 2007. Departementet vil følge opp saken i styringsdialogen med Arbeids- og velferdsdirektoratet.

3.3 Sametinget

Riksrevisjonens bemerkter: ”.. at det for Sameetinget fremdeles er svakheter i rutinene for saksbehandlingene av tilskudd og at det fortsatt ikke er utarbeidet tilfredsstillende retningslinjer.”

I Arbeids- og inkluderingsdepartementets brev til Riksrevisjonen av den 28. juni 2006 viser departementet til at Sametinget har igangsatt et arbeid med sikte på å revidere retningslinjene for Sameetingets tilskuddsforvaltning. En slik revisjon vil særlig ha fokus på målformuleringer og evalueringer. Jeg forutsetter at Sametinget i sitt arbeid med å revidere retningslinjene vurderer ulike løsninger for å tydeliggjøre oppfølgingskriterier for måloppnåelse.»

---

7 Riksrevisjonen uttaler

Riksrevisjonen har avgitt ti avsluttende revisjonsbrev uten merknader og revisjonsbrev med merknader til Rikstrykdeverket, Aetat, Statens arbeidsmiljøinstitutt og Arbeidstilsynet. Riksrevisjonen har ikke merknader til statsrådets forvaltning av statens interesser i AS Rehabil. Av tidligere rapporterte forhold er sakene vedrørende Trygdeetatens leverandøroppfølging, for-

valtning av stønader innen alderspensjon, gjenlevendepensjon og uførepensjon avsluttet. Det samme gjelder sakene vedrørende Aetats kjøp av kurs for arbeidsmarkedsopplæring, Utlendingsdirektoratet og Kompetansesenteret. Forhold vedrørende uføreområdet for EØS-saker, forskuttering av dagpenger ved konkurs, herunder implementering av ny IKT-løsning, vil bli fulgt opp videre.

Riksrevisjonen ser alvorlig på at målene for yrkesrettet attføring og rehabilitering i liten grad er nådd, og at negative avvik ikke er fulgt opp i styringsdialogen. Riksrevisjonen har merket seg at det er gjort endringer i tildelingsbrevet, og at departementet vil kontrollere og følge opp at Arbeids- og velferdsdirektoratet rapporterer i tråd med de rapporteringskrav som er stilt. Riksrevisjonen forventer at det ved vesentlige avvik i forhold til fastsatte mål og resultatkrav, blir vurdert korrigerende tiltak. Riksrevisjonen vil videre understreke departementets ansvar for å sikre at virksomheten har tilfredsstillende intern kontroll, slik at fastsatte mål og resultatkrav følges opp og virksomheten drives i samsvar med gjeldende lover og regler.

Riksrevisjonen har merket seg at departementet ser alvorlig på de svakheter som gjennom flere år har vært knyttet til styringen av høreapparatforvaltningen, og at Arbeids- og inkluderingsdepartementet i samarbeid med Helse- og omsorgsdepartementet vil sørge for at saken bringes i orden.

Riksrevisjonen ser alvorlig på departementets mangelfulle tilsyn, kontroll og forvaltning av AFP-ordningene. Det er lovfestet at AFP-ordningene som mottar statstilskudd, skal avsette midler i pensjonsfond eller lignende til dekning av framtidige forpliktelser i tilfelle avtalen opphører. Forskrift om tilsyn fokuserer spesielt på kontroll med at lovens bestemmelse om finansiering og fondsavlegg overholdes. Riksrevisjonen er kritisk til at departementet synes å akseptere en løpende finansiering av pensjonsutbetalinger framfor å sikre framtidige utbetalinger gjennom lovpålagt fondsoppbygging.

Riksrevisjonen finner det kritikkverdig at departementet har kjent til at ordningen til LO/NHO har vært underfinansiert med over 1,5 mrd. kroner, uten at tiltak har vært iverksatt. Riksrevisjonen ser det som positivt at departementet nå vil innskjerpe at AFP-ordningene regnskapsføres i samsvar med regnskapsloven.

Trygdeetaten

Riksrevisjonen har merknader til at Rikstrygdeverket ikke har tilfredsstillende rutiner for å sikre korrekt beregning og utbetaling av statstilskudd for AFP. Riksrevisjonen ser positivt på de tiltak Arbeids- og velferdsdirektoratet har iverksatt.

Riksrevisjonen ser alvorlig på at departementet ikke har hatt en tilfredsstillende oppfølging av vesentlige feil og mangler som er konstatert vedrørende informasjonssikkerhet i trygdeetatens stormaskinmiljø. Riksrevisjonen har registrert at departementet vil følge opp Riksrevisjonens merknader i styringsdialogen med Arbeids- og velferdsdirektoratet. Riksrevisjonen ser positivt på at risikoreduserende tiltak blir gjennomført på kort sikt, og at en handlingsplan og et sikkerhetsprosjekt vil gjennomføres i 2007.

Aetat

Riksrevisjonen har konstatert flere svakheter knyttet til Aetats forvaltning av dagpengeordningen. Riksrevisjonen har merket seg de tiltakene som er iverksatt, og at departementet vil følge opp saksbehandlingstiden for klagesaker i sin styringsdialog med Arbeids- og velferdsdirektoratet.

Riksrevisjonen har merknader til forvaltningen av tilskudd til virksomheter som produserer arbeidsmarkedstiltak. Arbeids- og velferdsdirektoratet har utarbeidet en prosjektplan med tiltak koblet opp mot konstaterte svakheter. Riksrevisjonen har merket seg at departementet vil følge opp planen.

Direktoratet for Arbeidstilsynet

Riksrevisjonen har merknader til enkelte disposisjoner knyttet til regnskapet. Riksrevisjonen ser positivt på de tiltakene som er iverksatt for å bedre innkjøpsprosedyrene og sikre gode økonomiske rapporteringsrutiner.

Statens arbeidsmiljøinstitutt (STAMI)

Riksrevisjonen kan ikke bekrefte at regnskapet ikke inneholder vesentlige feil eller mangler. Riksrevisjonen har merket seg at departementet ser alvorlig på de forholdene som er tatt opp vedrørende regnskapsføringen i STAMI, og ser positivt på de tiltakene som vil bli iverksatt.

Sametinget

Riksrevisjonen ser positivt på de tiltak som Sametinget har iverksatt for å forbedre sin tilskuddsforvaltning.

Vedtatt i Riksrevisjonens møte 15. november 2006

Jørgen Kosmo

Jan L. Stub

Annelise Høegh

Geir-Ketil Hansen

Ranveig Frøiland

Therese Johnsen
(selskapskontrollen)

Jens Arild Gunvaldsen

Barne- og likestillingsdepartementet

1 Barne- og likestillingsdepartementets forvaltning og gjennomføring av budsjettet for 2005

1.1 Generelt om resultatet av revisjonen

Barne- og likestillingsdepartementets (BLD) rapporteringsområder er delt i to programområder:

- Familie- og forbrukerpolitikk
- Fødselspenger

Departementets utgiftsbudsjett for 2005 var på 44,2 mrd. kroner, hvorav

- 28,9 mrd. kroner (65 prosent) var tilskuddsposter, av dette utgjorde 27,2 mrd. kroner overføringer knyttet til Folketrygden (barne-trygd, kontantstøtte, fødselspenger)
- 12,4 mrd. kroner (28 prosent) var overføringer til kommuneforvaltningen (hovedsakelig knyttet til barnehagedrift)
- 2,9 mrd. kroner (7 prosent) var egne driftsutgifter og overføringer til nettobudsjetterte virksomheter

Departementets inntekter var i 2005 på 600 mill. kroner.

Departementet har ansvar for tolv virksomheter, herunder tre forvaltningsorganer med særskilte fullmakter. Riksrevisjonen har avgitt ti revisjonsbrev uten merknader. Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat) har fått et avsluttende revisjonsbrev med merknader.

Under departementsområdet er det konstatert flere brudd på bevilningsreglementets budsjetteringsbestemmelser. Flere av disposisjonene som ligger til grunn for regnskapet til Bufetat, samsvarer ikke med Stortingets vedtak og forutsetninger, eller bryter med regelverk og normer for statlig økonomiforvaltning.

1.2 Budsjett – regnskap

Revisjonen av statsregnskapet og departementets forklaringer til statsregnskapet for 2005 viser følgende feil og mangler:

- Det er flere overskridelser. Den største er på kapittel 0855 *Statlig forvaltning av barnevernet* post 01 *Driftsutgifter* og post 70 *Tilskudd til kjøp av plasser*, hvor det er et samlet merforbruk på ca. 57,28 mill. kroner.

Merutgiftene har oppstått til tross for at bevilningene ble justert to ganger i 2005.¹

- Det er flere nullbudsjetterte inntektsposter hvor regnskapet viser betydelige inntekter. De største postene gjelder Bufetat. Departementet har brukt om lag 94 mill. kroner fra nullbudsjetterte inntektsposter til dekning av merutgifter eller for å forklare mindreinntekter på andre poster.
- Det er utstrakt bruk av hjemmelsfullmakter fra Finansdepartementet (FIN). BLD har bedt FIN om flere overskridelsesfullmakter på slutten av året for å dekke budsjettunderskudd på enkelte poster. Dette har også vært praksis tidligere år. FIN har uttalt overfor BLD at praksisen er uheldig og bidrar til svekket budsjettstyring.

Andre merutgifter eller mindreinntekter under noen kapitler og poster er enten av mindre betydning eller det er tilfredsstillende redegjort for dem i forklaringene til statsregnskapet.

Departementet uttaler at de ser alvorlig på merforbruket i Bufetat. I forklaringene til statsregnskapet sier departementet at det samlede merforbruket særlig skyldes to forhold. Det ene er ansettelse av personell for å heve den faglige og økonomiske styringen i Bufetat. Det andre er at kostnadene ved omstillingsarbeidet i Bufetats tiltaksapparat er blitt høyere enn forutsatt.

Når det gjelder realistisk budsjettering av inntekter, mener departementet at det er for dårlig erfaringsgrunnlag til å lage tilfredsstillende budsjettanslag. Departementet jobber med å utarbeide data som skal gjøre det mulig å lage gode budsjettforslag på kapitlet som gjelder Bufetat.

Departementet uttaler at de i 2005 kontinuerlig har videreutviklet arbeidet med etatsstyringen. De har styrket egen økonomistyring og satt i gang flere nye tiltak. Videre mener departementet at det ikke er grunnlag for på generell basis å hevde at departementet ikke har etablert tilstrekkelig intern kontroll og rutiner for budsjettstyring.

¹ St.prp. nr. 65 (2004–2005), Innst. S. nr. 240 (2004–2005) og St.prp. nr. 21 (2005–2006), Innst. S. nr. 60 (2005–2006).

1.3 Styring, måloppnåelse og resultatrapportering til Stortinget i forhold til det årlige budsjettet

Mål og resultatstyring i Bufetat

Revisjonen viser at BLD ikke i tilstrekkelig grad har sikret at Bufetat har etablert tilfredsstillende intern styring, bl.a. viste kontrollen:

- Det er manglende virksomhetsplaner/interne styringsdokumenter for driftsenhetene.
- To av fem regioner manglet gode rutiner for videreføring av budsjettskriv til driftsenhetene.
- Regionene hadde i varierende grad etablert styringssamtaler med driftsenhetene.
- Kompetanse og kvalitet i bruk av rapporterings- og styringssystemene er varierende, og kvaliteten på rapporteringstallene er usikre. Systemene er ikke integrerte, og samme data registreres i opptil tre styringssystemer.

Departementet opplyser at det er lagt betydelig vekt på å etablere god styring i etaten, men at vanskelige rammebetingelser, bl.a. knyttet til en presset budsjettsituasjon i 2005 og en kompleks virksomhet, har medført at ikke alle elementene i den formelle styringsdialogen er på plass. Det er imidlertid gjort systematiske analyser over hvilke områder som skulle prioriteres med sikte på utvikling av systemløsninger, opplæring osv.

1.4 Barne- og familiedepartementets forvaltning av statens interesser i selskaper m.m.

Departementet forvalter ikke statlige interesser i selskaper.

---

2 Regnskaper der Riksrevisjonen har vesentlige merknader

2.1 Bufetat

Flere av disposisjonene som ligger til grunn for regnskapet, samsvarer ikke med Stortingets vedtak og forutsetninger. Det foreligger også brudd på gjeldende regelverk, og enkelte disposisjoner er ikke akseptable ut fra normer og standarder for statlig økonomiforvaltning. Virksomheten har fått avsluttende revisjonsbrev med merknader som omfatter følgende forhold:

Intern kontroll

Revisjon av Bufetats etablerte interne kontroller av utgifts- og inntektstransaksjoner viste følgende mangler:

- Enkelte avstemminger og spesifiseringer av regnskapsførte poster var ikke gjennomført.

- Enkelte krav var ikke fulgt opp og behandlet slik at de ble innbetalt innen betalingsfristen.
- Enkelte utbetalinger kunne ikke dokumenteres.
- Attestasjon ble i tre av fire tilfeller utført av merkantilt personell på fagteamene. Kontrollen viste at det merkantile personellet i mange tilfeller ikke hadde den nødvendige informasjon om saken.

Departementet opplyser at de har etablert tilfredsstillende systemer og rutiner for å følge opp etatens aktivitets- og regnskapsinformasjon, og de arbeider videre med å bedre styringen og oppfølgingen. Departementets tilsyn skjer gjennom den ordinære styringsdialogen og oppfølgingen av Bufetat, og departementet uttaler at det gjerne hadde sett at styrings- og kontrollsystemene kunne ha vært ferdigstilt raskere enn det som det har vært mulig å få til.

Når det gjelder attestasjonsfullmakter, svarer departementet at såfremt de merkantilt ansatte besitter nødvendig kunnskap om saksfeltet, og at de får kjennskap til sakene i form av dokumentasjon og annen informasjon om enkeltsaken, slik at de er i stand til å utføre kontrollen i henhold til regelverket, er fagteamenes rutiner i samsvar med økonomiregelverket.

2.2 Barnevern

Det er et mål at Bufetat skal sikre likeverdig tilbud i alle deler av landet, enhetlig praksis og forståelse i regionene og god faglig og økonomisk styring innen direktoratets ansvarsområde. Riksrevisjonen har kontrollert status i noen av oppgavene, som skal være med å bidra til at resultatmålene blir nådd, og har følgende merknader:

Kjøp av barnevernsplasser

Kjøp av private plasser er underlagt lov om offentlige anskaffelser (LOA), og skal skje ved konkurranse. Det er kontrollert om Bufetat har videreført gjennomføringen av konkurranser ved kjøp av private institusjonsplasser i barnevernet, og at avtaler om kjøp av plasser av ideelle organisasjoner er inngått med staten som part.² Det er videre kontrollert om Bufetat har utarbeidet planer for å løse de oppgaver som følger av barnevernloven, som bl.a. skal vise hvordan regionen skal dekke aktuelle og framtidige behov for institusjonsplasser.³

2) St.prp. nr. 1 (2004–2005).

3) Tildelingsbrev til Bufdir for 2005.

Resultatet av revisjonen viser følgende:

- Regionene har ved Riksrevisjonens besøk ikke kunnet framlegge planer som viser aktuelle og framtidige behov for institusjonsplasser.
- Tre av fem regioner har ikke gjennomført anbudsprosessen etter LOA og inngått nye kontrakter med private aktører. Riksrevisjonen hadde også i 2004 bemerkninger til at Bufetatets kjøp av private institusjonsplasser ikke var i henhold til lovens bestemmelser.
- Ett anbud fra et privat barnevernstiltak ble avvist i region Midt-Norge med begrunnelse at regionen vurderte at det var knyttet stor økonomisk usikkerhet til driften av institusjonen. Samme institusjon er kvalifisert i region nord, og har kommet videre i anbudsprosessen.
- Tre av fem regioner kjøper fremdeles plasser av ideelle organisasjoner etter gamle avtaler, som er inngått av fylkeskommunen før statlig overtakelse 1. januar 2004. Disse avtalene er svært forskjellig utformet, og regionenes oppfølging og kontroll av denne type institusjoner er svært forskjellige.

Departementet svarer følgende:

- Bufetat har utarbeidet plandokumenter, og departementet har gitt sine merknader til planene. Videre opplyser departementet at direktoratet følger opp arbeidet med å videreutvikle planene.
- Anbudsprosessen er nybrottsarbeid i statlig virksomhet og BLD har vurdert at det er nødvendig å bruke nok tid til prosessen. Bufdir vil sette i gang et sentralt arbeid høsten 2006, som skal sikre at alle kjøp av barneverntjenester foretas etter anskaffelsesregelverket.
- Begge regioner har vurdert økonomien som svak, selskapets aksjekapital var tapt, og halvårsregnskapet for 2005 viste underskudd. Departementet ser helt klart at det kan ses på som uheldig at samme institusjon vurderes ulikt av to regioner. Region Midt-Norge ville ikke bære den økonomiske risiko, mens region nord ut fra sin klientstrømanalyse fant ut at det var behov for denne institusjonens behandlingstilbud, og at de ikke har hatt andre alternativer å velge blant. Departementet uttaler at denne type resultater ikke kan unngås når regionene opererer i hvert sitt geografiske marked.
- Departementet opplyser at kjøp av plasser av ideelle organisasjoner i to av de tre regionene nå er sagt opp eller reforhandlet. Region vest vil sette i verk tiltak første halvår 2007 for å

oppfylle kravene til konkurranse og likebehandling, som er definert i anskaffelsesregelverket.

Andel akutt plasseringer i forhold til antall institusjonsplasser

Det er et mål for Bufetat å redusere andelen av akutt plasseringer i forhold til antallet institusjonsplasseringer totalt.⁴ Videre er det en målsetting å redusere andelen akutt plasseringer i forhold til det totale antallet plasseringer i barneverninstitusjoner. Resultatet av revisjonen viser at:

- Bufetat har økt antall akutt plasseringer fra utgangen av 2004 til utgangen av 2005 med 23 prosent, mens totalt antall barn/unge i institusjon har gått ned med 3,5 prosent.

Departementet svarer at de vil stille nødvendige krav til Bufetat for at de skal fortsette sitt arbeid overfor kommunene via fagteamene. I tillegg vil departementet stimulere kommunene til å prioritere forebyggende arbeid for å begrense antall omsorgsovertakelser og i størst mulig grad unngå akuttsituasjonene. Siden dette angår noen av de aller vanskeligst stilte barna, er dette et høyt prioritert område for BLD. Departementet uttaler videre at Bufetat har store utfordringer knyttet til å redusere antall akutt plasseringer, og i enkelte saker har etaten begrensede påvirkningsmuligheter. Bufetat arbeider fortløpende med problemstillingene, og legger særlig vekt på å få til en dialog med det kommunale barnevernet.

Dialogen skal sikre at fagteamet raskere blir med i drøfting av enkeltsaker og i utvikling av hjemmebaserte tiltak, som kan forebygge akutt plasseringer. Etaten vil arbeide med sikte på å unngå akuttsituasjoner bl.a. ved at fagteamene kommer tidlig inn i prosessen, slik at plasseringene er forberedt, eller at det blir satt inn hjemmebaserte tiltak.

Bruk av hjemmebaserte tiltak

Innenfor målet om å sikre enhetlig praksis og et likeverdig tilbud i barnevernet skal Bufetat styrke den faglige bistanden til kommunene. Bufetat skal satse på lokale løsninger og lokale tilbud gjennom bl.a. systematisk samarbeid mellom fagteamene og kommunene. Det er også et mål å redusere kostnadsveksten i barnevernet gjennom å bruke hjemmebaserte tiltak. Riksrevisjonen har kontrollert Bufetatets bruk av hjemmebaserte tiltak. Resultatet av kontrollene viser:

4) St.prp. nr. 1 (2004–2005).

- Det er store regionale forskjeller på hvilke type tiltak som iverksettes.
- Det er store forskjeller knyttet til omfanget av samarbeid mellom region/fagteam og kommune.
- Det er forskjellig praksis med hensyn til størrelsen på økonomisk støtte som gis til kommunene.
- Det er i noen grad gitt støtte til kommuner til tiltak som ikke kan knyttes til det enkelte barn.

Departementet uttaler at det er et prioritert mål for Bufetat å bruke hjemmebaserte tiltak både for å redusere kostnadene, og fordi det i mange situasjoner vil være et bedre faglig alternativ enn omsorgsovertakelse. Departementet ser nødvendigheten av at etaten arbeider videre med innholdet i tiltakene og bruken av dem, og uttaler at finansiering av tiltakene skal knyttes til det enkelte barn. Det er en utfordring for etaten å bygge ut lik faglig tilnærming i fagteamene og felles kultur for forståelse av forholdet mellom kommune og stat. I løpet av 2006 vil det derfor bli utviklet et kursopplegg for fagteamene, hvor forholdet til kommunene vil være det mest sentrale temaet.

2.3 Adopsjon

Det er gjennomført revisjon av flere sentrale resultatmål på adopsjonsområdet. Resultatet viser:

- Gjennomsnittlig saksbehandlingstid i Bufdir og i tre av fem regioner er ikke innenfor resultatmålet på under tre måneder.
- Tre av fem regioner har i løpet av 2005 ikke fullt ut gjennomført opplærings- og informasjonsarbeid til ansatte i kommunene.
- Ut over to felles møter med de tre adopsjonsforeningene, kan Bufdir ikke dokumentere at det er gjennomført tilsyn med adopsjonsforeningenes virksomhet i inn- og utland etter forskriftens bestemmelser.
- Årsrapporteringen fra adopsjonsforeningene når det gjelder regnskap og de øvrige økonomiske sidene ved utenlandsadopsjon, er svært ulik både i omfang og kvalitet, og tilfredsstillende ikke kravene som er satt i departementets retningslinjer.

Departementet har svart følgende:

- Det er et mål å sikre at saksbehandlingstiden i Bufdir er på under tre måneder. Imidlertid er sakene som behandles i direktoratet, spesielle, og departementet legger derfor til grunn at målet om saksbehandlingstid alltid må ses i

sammenheng med kravet i forvaltningsloven, om å få sakene så godt belyst som mulig før avgjørelse treffes.

- Departementet vil følge opp at Bufetat fortsetter arbeidet med gjennomføring av opplærings- og informasjonsarbeidet til ansatte i kommunene.
- Bufetats organisering legger forholdene godt til rette for at Bufdir kan styrke sitt arbeid med tilsyn av adopsjonsforeningenes virksomhet. Det vil bli vurdert om det er behov for å tydeliggjøre Bufdirs tilsynsansvar.
- Departementet vil følge opp direktoratets arbeid med kontroll og oppfølging av adopsjonsforeningene.

---

3 Selskaper m.m. der Riksrevisjonen har merknader til statsrådets forvaltning

Departementet forvalter ikke statlige interesser i selskaper.

---

4 Barne- og likestillingsdepartementets oppfølging av tidligere rapporterte forhold

4.1 Departementets økonomiforvaltning

Ved revisjonen av regnskapet for 2004 hadde Riksrevisjonen bemerkninger til departementets økonomiforvaltning som gjaldt brudd på bevilgningsreglementet:⁵

- Det var flere utgiftsposter under departementet som var overskredet.
- Det var foretatt overføring mellom budsjettposter for å redusere merforbruk, som skyldtes manglende oversikt over faktisk forbruk.
- Det var mindreinntekt på 138,9 mill. kroner, hvorav 100 mill. kroner var forklart.
- Det var merutgifter og mindreinntekter til tross for at bevilgningene flere ganger ble justert.
- Det var nullbudsjetterte inntektsposter med betydelige inntekter.

Kontroll- og konstitusjonskomiteen så spesielt alvorlig på at merutgiftene og mindreinntektene hadde oppstått på tross av at bevilgningene flere ganger var justert. Komiteen hadde merket seg Riksrevisjonens spørsmål til departementets styring og rutiner for realistisk budsjettering. Komiteen forutsatte at det ble tatt nødvendige skritt for å sikre en tilfredsstillende økonomistyring i departementet og ba Riksrevisjonen holde Stortinget orientert om arbeidet med å etablere

5) Dokument nr. 1 (2004–2005).

gode rutiner gjennom den årlige rapporten om statsregnskapet i Dokument nr. 1.⁶

Som det framgår av punkt 1.2, viser Riksrevisjonens kontroll i 2005 at det fortsatt er mangler ved departementets økonomiforvaltning.

Forholdet vil bli fulgt opp videre.

4.2 Bufetat

Riksrevisjonen hadde i 2004 vesentlige merknader til regnskapet for Bufetat og gjennomføringen av budsjettet. Riksrevisjonen kunne ikke bekrefte at regnskapet for Bufetat var uten vesentlige feil og mangler.⁷

Det var bl.a. merknader knyttet til

- intern kontroll
- kjøp av varer og tjenester – eiendom
- kjøp av varer og tjenester – konsulenter/kjøp av spesialisthelsetjenester
- tilskudd – kjøp av plasser i private institusjoner
- tilskudd – utbetaling til kirkelige familievernkontorer
- særavtaler om lønn

Kontroll- og konstitusjonskomiteen kommenterte at Bufetat hadde vært under etablering i den aktuelle perioden og antok at en del av etatens problemer skyldtes dette. Komiteen fant imidlertid de feil og mangler ved økonomiforvaltningen som var avdekket, svært alvorlige.⁸

Internkontroll – attestasjonsrutiner

Riksrevisjonen har fulgt opp om Bufetat har etablert tilfredsstillende internkontroll i fakturabehandlingen ved å foreta kontroll av et tilfeldig utvalg fakturaer vedrørende kjøp av institusjonsplasser. I punkt 2.1 framgår det at det fortsatt er merknader til Bufetats behandling av denne type fakturaer.

Forholdet vil bli fulgt opp videre.

Kjøp av varer og tjenester – eiendom

Bufetat ved region nord hadde i 2004 inngått en leieavtale som forpliktet staten til å overta eiendommen etter ti års leietid. Leieavtalen som pådro staten forpliktelser utover en budsjettermin, var i strid med statens regelverk.

Kontroll- og konstitusjonskomiteen fant grunn til å minne om at BFD foretok en tilsvarende dispo-

sisjon i forbindelse med flyttingen av Statens institutt for forbruksforskning. Komiteen forutsatte at forholdet omgående ble brakt i orden.⁹

Revisjonen i 2005 viser at region nord har inngått ny leieavtale. Kontrakten inneholder en opsjon med kjøpsrett til eiendommen etter ti år, til en avtalt pris på 10 mill. kroner, mot gammel kontrakt som hadde en kjøpsplikt etter ti års leietid, til en avtalt pris på noe over 18 mill. kroner prisjustert etter Statistisk sentralbyrås (SSB) byggekostnadspris. Videre er den årlige leieprisen økt med ca. 77 prosent. Økningen kommer i tillegg til den ordinære årlige økningen etter SSBs konsumprisindeks. Leieperioden i ny kontrakt er forlenget fra 10 til 20 år. Den vesentlige økningen i leiepris, kombinert med sterkt redusert pris for eventuelt kjøp etter ti år, gir kontrakten preg av å være en kredittkjøpsavtale, selv om det ikke foreligger kjøpsplikt. En kredittkjøpsavtale forutsetter et vedtak av Stortinget eller et vedtak med hjemmel i bevilgningsreglementet.

Departementet er av den oppfatning at saken vanskelig kunne vært løst på en annen måte, slik forutsetningen var. Videre uttaler departementet at dette ikke er en gunstig avtale for staten, men det var den avtalen det var mulig å få til med det gitte utgangspunktet, og departementet vurderte ikke avtalen til et kredittkjøp.

Riksrevisjonen er kritisk til de disposisjoner som er foretatt, men ser ikke grunnlag for videre oppfølging.

Kjøp av varer og tjenester – konsulenttjenester/spesialisttjenester

Riksrevisjonen hadde for 2004-regnskapet bemerkninger knyttet til Bufetats kjøp av spesialisthelsetjenester. Bufetat hadde mangelfulle rutiner, og kjøp ble foretatt uten at forskriften om offentlige anskaffelser var korrekt fulgt.

I behandlingen av saken understreket komiteen viktigheten av at regelverket for offentlige anskaffelser overholdes, og at kvalitetssikringen av tilbud, beskrivelse av tjenester mv. er tilfredsstillende.¹⁰

Riksrevisjonen kontrollerte om to av de omtalte sakene for 2004 var fulgt opp med hensyn til å følge anskaffelsesregelverket. Resultatet viste at Bufetat i 2005 fremdeles kjøpte tjenestene uten at regelverket ble fulgt. Den ene avtalen er opp-

6) Innst. S. nr. 114 (2005–2006).

7) Dokument nr. 1 (2005–2006).

8) Innst. S. nr. 114 (2005–2006).

9) Innst. S. nr. 114 (2005–2006).

10) Innst. S. nr. 114 (2005–2006).

hørt i 2006, og den andre var utlyst i henhold til regelverket og vil i løpet av 2006 være i orden.

Departementet vil følge opp overfor Bufetat for å sikre at tilsvarende avtaler inngås i henhold til anskaffelsesregelverket.

Saken anses for avsluttet.

Tilskudd – Kjøp av private institusjonsplasser

Riksrevisjonen hadde i 2004 bemerkninger til at Bufetats kjøp av private institusjonsplasser ikke var i henhold til regelverket for offentlige anskaffelser (FOA).

Oppfølging av saken i 2005 viste at Bufetat fremdeles kjøper plasser uten konkurranse, jf. pkt. 2.2.

Forholdet vil bli fulgt opp videre.

Tilskudd – utbetaling til kirkelige familievernkontor

Riksrevisjonen hadde for 2004 bemerkninger til at Bufetats utbetalinger til kirkelige familievernkontor skjedde med grunnlag i avtaler inngått av fylkeskommunene. Avtalene var av den grunn meget forskjellige.

Revisjonen i 2005 viste at alle tilskuddsutbetalinger til kirkelige familievernkontorer nå skjer med grunnlag i nye statlige driftsavtaler basert på en standard mal.

Saken anses for avsluttet.

Særavtaler

Staten overtok arbeidsgiveransvaret for ansatte i det fylkeskommunale barne- og ungdomsvernet 1. januar 2004, og personlige faste tillegg og lønn etter særavtaler fulgte den ansatte ved overføringen til staten. Ved revisjon av regnskapet for 2004 bemerket Riksrevisjonen at departementet ennå ikke hadde reforhandlet særavtaler fra fylkeskommunen, slik at ansatte i Bufetat fremdeles ble lønnet etter disse særavtalene.¹¹

Departementet har i 2005 reforhandlet to av tre aktuelle særavtaler, og har klargjort for Bufetat at hovedtariffavtalen skal følges der det ikke er framforhandlet særavtaler. Departementet vil følge opp at alle ansatte får lønn utbetalt etter statlig avtaleverk.

Saken anses for avsluttet.

11) Dokument nr. 1 (2004–2005).

---

5 Riksrevisjonens bemerkninger

Budsjettstyring

Riksrevisjonen finner det kritikkverdig at det fremdeles er mangler ved departementets gjennomføring og forvaltning av budsjettet for 2005. Det er budsjettoverskridelser innen barnevernet, og det er flere nullbudsjetterte inntektsposter hvor det er regnskapsført betydelige beløp. Overskridelser har skjedd til tross for at bevilgningene har blitt justert to ganger i løpet av året.

BLD uttaler at man på generelt grunnlag ikke kan kritisere departementet for dårlig intern kontroll og svake rutiner for budsjettstyring. Riksrevisjonen er spørrende til denne presiseringen fra departementet. To år på rad har revisjonen funnet vesentlige svakheter ved BLDs budsjettstyring. Finansdepartementet har videre uttalt at BLDs praksis med bruk av overskridelsesfullmakter på slutten av året er uheldig og bidrar til svekket budsjettstyring.

Bufetat

Riksrevisjonen har vesentlige merknader til gjennomføringen av Bufetats budsjett for 2005.

Bufetat har vært etablert i to år, og det har vist seg å være en kompleks og utfordrende oppgave å etablere god intern kontroll for å sikre den faglige og økonomiske styringen av barnevernet. Resultatet av revisjonen i 2005 viser fortsatt vesentlige feil og mangler, men det er registrert forbedringer fra 2004. Dette gjelder særlig etablering av rutiner innenfor statlig økonomiforvaltning og kompetanse på statlig regnskapsføring.

Riksrevisjonen vil peke på at det fremdeles gjenstår en del arbeid med å få etablert gode systemer og rutiner for intern styring i Bufetat. Regnskapet har fremdeles feil og mangler, og etaten overholder ikke regelverket for offentlige anskaffelser. Dette kan føre til at virksomhetens verdier ikke forvaltes på en økonomisk forsvarlig måte, og øker risikoen for misligheter.

Riksrevisjonen er enig med departementet i at attestasjon kan utføres av merkantilt personell såfremt de har tilstrekkelig kunnskap om de enkelte sakene. Revisjonen viste imidlertid at de som utførte attestasjonen, i en rekke saker manglet den nødvendige kunnskap. Riksrevisjonen etterlyser departementets svar på hvordan dette problemet skal møtes.

Riksrevisjonen bemerker at flere resultatmål i barnevernet ikke er nådd. Andelen akuttplasseringer i forhold til antallet institusjonsplasseringer har økt. Anskaffelsen av private plasser er ikke systematisert, og tre av fem regioner har ikke plasseringer i private barnevernstiltak innen rammen av faste avtaler. Det er ulikheter i satsingen på samarbeid med kommuner for bruk av hjemmebaserte tiltak. Riksrevisjonen har registrert at det er utarbeidet planer for barnevernet, og at disse videreutvikles.

Riksrevisjonen har bemerkninger til Bufetatets måloppnåelse innenfor adopsjonsområdet. Saksbehandlingstiden i utenlandsadopsjonssaker er lengre enn målet på tre måneder. Opplærings- og informasjonsarbeid til kommunene for å sikre forsvarlig saksbehandling blir ikke gjennomført som forutsatt. Direktoratets tilsyns- og kontrolloppgave av adopsjonsforeningene er beheftet med svakheter. Det kan stilles spørsmål til om de påpekte forholdene gir en tilfredsstillende forvaltning i behandlingen av adopsjonssaker.

---

6 Barne- og likestillingsdepartementets svar

Saken har vært forelagt Barne- og likestillingsdepartementet, og statsråden har i brev av 23. oktober svart:

«1.1 Generelt om resultatet av revisjonen

I første strekpunkt står det: "Av dette utgjorde 27,2 mrd. kroner overføringer knyttet til folketrygden (barnetrygd, kontantstøtte, fødselspenger)."

Denne fremstillingen blir ikke helt korrekt da barnetrygden og kontantstøtten er regulert i egne lover og derfor ikke knyttet til folketrygden (folketrygdloven).

1.2 Budsjett – regnskap og punkt 5 Riksrevisjonens bemerkninger

De store budsjettoverskridelsene innenfor barnevernet knytter seg til kap. 855 post 01 og post 70 med et samlet merforbruk på 57,28 mill. kroner. BLD ser alvorlig på dette merforbruket. Som omtalt blant annet i forklaringene til Riksrevisjonen skyldes dette i hovedsak to forhold. For det første har etaten tilsatt personell for å styrke den faglige og økonomiske styringen, noe som blant annet er gjort for å følge opp Riksrevisjonens merknader i Dokument nr. 1 (2005–2006). Merforbruket skyldes for det andre at omstillingskostnadene har blitt høyere enn forutsatt.

2.1 Bufetat

Intern kontroll

Departementet vil tilføye at i tillegg til den ordinære etatstyringen og kontrollen i 2005 ble Bufetat fulgt tett opp gjennom året på grunn av etatens problemer med å gjennomføre nødvendig aktivitet innenfor tildelte rammer og Riksrevisjonens merknader til 2004-regnskapet. Det ble avholdt egne møter om oppfølgingen av budsjett og av Riksrevisjonsakene.

2.2 Barnevern

Når det gjelder anskaffelsessaken der to regioner vurderte samme institusjon ulikt, kan dette synes betenkelig. Departementet vil imidlertid vise til at dette var to forskjellige konkurranser i to regioner med ulikt behov for kjøp av private barneverntjenester. I regelverket er det ikke definert bestemte krav til økonomiske forhold som skal legges til grunn for kvalifiseringen i en konkurranse, og i disse to sakene ble det gjort ulike vurderinger. Departementet vil drøfte med direktoratet hvordan en generelt kan sikre god informasjonsutveksling i slike saker.

5. Riksrevisjonens bemerkninger

Budsjettstyring

Når det gjelder spørsmålet om departementets budsjettstyring, vil vi understreke at det utenom Bufetat, er marginale uhjemlede budsjettoverskridelser.

Bufetat

Departementet er enig med Riksrevisjonen i at arbeidet med å etablere gode systemer og rutiner for intern styring og kontroll i Bufetat må fortsette, selv om vesentlige tiltak er gjennomført i 2006. Lønn- og regnskapsarbeidet skal være sentralisert til regionnivå innen februar 2007 samtidig som nytt personaldatasystem og e-faktura innføres. Det er gjennomført flere tiltak for å bedre økonomisk kompetansen til ansatte. Departementet vil fortsatt stille krav til Bufetat på området, og spesielt med sikte på å se faglig og økonomisk styring i sammenheng. Dette betyr blant annet at departementet vil stille ytterligere krav til etatens IT-systemer for styring og rapportering. Det vil være både tid- og ressurskrevende å utvikle disse systemene, men helt nødvendig for å få en effektiv og god intern styring og kontroll. Også en god etatsstyring forutsetter gode IT-systemer.

Riksrevisjonen etterlyser svar på hvordan det skal sikres at merkantilt personale har tilstrekkelig kunnskap til å utføre attestasjoner. Departementet deler Riksrevisjonens oppfatning om at de

som attesterer skal ha tilstrekkelig kompetanse og informasjon om saken for å gjennomføre nødvendig kontroll. I forbindelse med innføring av e-faktura iverksettes nye sentrale rutiner som skal sikre at alle som attesterer skal ha nødvendig kunnskap for å kunne utføre attestasjoner. Departementet vil i styringsdialogen stille krav til at Bufdir fortsetter sitt arbeid med å styrke den økonomiske kompetansen i etaten.

Kjøp av private barnvernplasser skal skje på grunnlag av regelverket for offentlige anskaffelser. Alle regionene i Bufetat vil i løpet av 2006 ha gjennomført konkurranser i henhold til anskaffelsesregelverket. I tillegg gjennomfører Bufdir et sentralt arbeid for å sikre at nødvendige kjøp utenom de regionale avtalene gjennomføres i tråd med regelverket. Ved akutt plasseringer av enkeltbarn i tiltak, er det imidlertid også av tidsmessige grunner svært vanskelig å få til en konkurranse med forhandlinger på forhånd. Det vil være for kostnadskrevende og ineffektivt for etaten å sitte med avtaler for enkelte barn med helt spesielle behov for tiltak som er vanskelig å definere på forhånd.

Riksrevisjonen har kritiske merknader til Bufetats gjennomføring av tilsyns- og kontrolloppgavene overfor adopsjonsforeningene. Departementet deler Riksrevisjonens oppfatning, og det er i 2006 stilt krav til at dette arbeidet prioriteres og styrkes i Bufetat.»

7 Riksrevisjonen uttaler

Riksrevisjonen har avgitt 11 avsluttende revisjonsbrev uten merknader og ett med merknader til Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat).

Av tidligere rapporterte forhold er sakene vedrørende Bufetats kjøp av eiendom, kjøp av spesialisthelsetjenester, utbetaling av tilskudd til kirkelige familievernkontor og utbetaling av personlige tillegg og lønn etter fylkeskommunale særavtaler avsluttet.

Riksrevisjonen ser alvorlig på svakhetene ved departementets budsjetteringsrutiner og budsjettstyring, og vil framheve at også for 2004 hadde Riksrevisjonen bemerkninger til departementets rutiner for realistisk budsjettering.

Bufetat har vært etablert i to år, og det har vist seg å være en kompleks og utfordrende oppgave å etablere god intern kontroll for å sikre den faglige og økonomiske styringen av barnevernet. Riksrevisjonen hadde i 2004 vesentlige merknader til etatens regnskap, og ser alvorlig på at regnskapet for 2005 også inneholder vesentlige feil og mangler av tilsvarende karakter. Riksrevisjonen har merket seg at det er gjennomført tiltak som skal sikre bedre kvalitet innen statlig økonomiforvaltning og kompetanse på statlig regnskapsføring.

Riksrevisjonen er kritisk til at flere sentrale resultatmål innen barnevernet ikke er nådd. Videre har Riksrevisjonen kritisert flere forhold knyttet til Bufetats forvaltning av adopsjonssaker.

Riksrevisjonen har merket seg at departementet er enig med Riksrevisjonen i at arbeidet med å etablere gode systemer og rutiner for intern styring og kontroll i Bufetat må fortsette, og spesielt med sikte på å se faglig og økonomisk styring i sammenheng. Riksrevisjonen vil framheve viktigheten av departementets etatsstyringsansvar. Riksrevisjonen forventer at departementet iverksetter tiltak som sikrer at Bufetat har tilfredsstillende intern kontroll slik at fastsatte mål og resultatkrav følges opp, ressursbruken er effektiv og virksomheten drives i samsvar med lover og regler, jf. reglement og bestemmelser om økonomistyring i staten.

Det gjøres for øvrig oppmerksom på at det for tiden gjennomføres to forvaltningsrevisjoner – en av Bufetat og en om kontantstøtten.

Vedtatt i Riksrevisjonens møte 15. november 2006

Jørgen Kosmo

Jan L. Stub

Annelise Høegh

Geir-Ketil Hansen

Ranveig Frøiland

Jens Arild Gunvaldsen

Finansdepartementet

1 Finansdepartementets forvaltning og gjennomføring av budsjettet for 2005

1.1 Generelt om resultatet av revisjonen

Finansdepartementets (FIN) rapporteringsområde omfatter programområdene Finansadministrasjon og Statlig gjeld og fordringer, renter og avdrag mv.

Finansdepartementets utgiftsbudsjett for 2005 var på 34,4 mrd. kroner hvorav

- driftsutgifter 5,9 mrd. kroner
- bygg, anlegg mv. 0,1 mrd. kroner
- overføringer til kommuner 11,1 mrd. kroner
- overføringer til private 16,8 mrd. kroner
- utlån, avdrag mv. 0,5 mrd. kroner

Finansdepartementets budsjetterte inntekter for 2005, eksklusiv skatter og avgifter, var på 5,1 mrd. kroner hvorav renteinntekter, utbytte, bøter m.m. utgjorde 4,4 mrd. kroner.

Samlede budsjetterte skatter og avgifter til statskassen var på 684,3 mrd. kroner, hvorav

- skatter på inntekt og formue 129,6 mrd. kroner
- skatt og avgift på utvinning av petroleum mv. 169,0 mrd. kroner
- trygdeavgift og arbeidsgiveravgift til folketrygden 157,5 mrd. kroner
- merverdiavgift mv. 149,8 mrd. kroner
- øvrige særavgifter og tollinntekter 78,4 mrd. kroner

Finansdepartementet hadde i 2005 ansvar for seks underliggende virksomheter og forvaltning av statens interesser i Norges Bank. Departementet forvaltet i tillegg Statens petroleumsfond, Folketrygdfondet og Finansmarkedsfondet med en samlet regnskapsført kapital på ca. 1581,7 mrd. kroner per 31. desember 2005.

Riksrevisjonen har avgitt sju avsluttende revisjonsbrev uten merknader og to avsluttende revisjonsbrev med merknader. Senter for statlig økonomistyring og Statistisk sentralbyrå har fått avsluttende revisjonsbrev med merknader, jf. punkt 2. Det er i tillegg avgitt et avsluttende revisjonsbrev uten merknader for Skattedirektoratets forvaltning av svalbardskatt.

Kontrollen har også omfattet stasrådets forvaltning av Norges Bank. Riksrevisjonen har ikke merknader til denne.

1.2 Budsjett – regnskap

Det er merutgifter eller mindreinntekter under noen kapitler og poster, men disse er enten av mindre betydning, eller det er tilfredsstillende redegjort for dem i forklaringene til statsregnskapet.

1.3 Styring, måloppnåelse og resultatrapportering til Stortinget i forhold til det årlige budsjettet

Risikostyring og intern kontroll

Reglement for økonomistyring i staten gir økt rom for at styring og kontroll skal tilpasses den enkelte virksomhets egenart, bl.a. etter en vurdering av risiko og vesentlighet. Riksrevisjonen rapporterte for regnskapsåret 2003 bl.a. om svakheter vedrørende målstyring.¹ Revisjonen for regnskapsåret 2005 viste at det under departementets ansvarsområde er enkelte svakheter knyttet til struktur og dokumentasjon vedrørende risikostyringen. Riksrevisjonen har ved flere anledninger tatt opp med Toll- og avgiftsdirektoratet hvor viktig det er å få på plass et system som dokumenterer virksomhetens risikostyring. Revisjonen har vist at arbeidene med en helhetlig og overordnet risikovurdering først var ferdig våren 2006. Skatteetaten har utarbeidet overordnede risikovurderinger fra 2004 og implementerer nå tilsvarende metodikk i underliggende enheter.

Finansdepartementet opplyser at departementet og etatene i praksis alltid har benyttet former for risikovurderinger i virksomhetsstyringen og etatsstyringen, og at utfordringen vil være en økt bevisstgjøring og en mer strukturert og dokumenterbar form for risikostyring. Ifølge departementet arbeides det med å integrere risikostyring i etatsstyringen på en mer strukturert måte. Når det gjelder håndtering av risikoer i Finansdepartementet som virksomhet, opplyser departementet at dette for tiden er under nærmere vurdering.

1) Dokument nr. 1 (2004–2005), jf. Innst. S. nr. 145 (2004–2005).

Innkrevning av sokkel-/utenlandsskatt

Innkrevningen av sokkel-/utenlandsskatt og behovet for tiltak i innfordringssaker har vært omtalt i rapporteringen til Stortinget flere ganger, senest for regnskapsåret 2002, bl.a. med hensyn til behovet for bistandsavtaler.² De samlede skatte-restanser med hensyn til sokkel-/utenlandsskatt utgjorde 518,7 mill. kroner per 31. desember 2005. Departementet opplyser at bistandsavtaler klart vil være hensiktsmessig og vil ta initiativ til forhandlinger. Det presiseres at dette ikke vil eliminere utfordringer ved innkrevingsarbeidet ovenfor utenlandske skattytere og selskaper. Det framgår at departementet arbeider med en rekke tiltak.

Anskaffelser

Revisjonen viste at Toll- og avgiftsdirektoratet har benyttet parallelle rammeavtaler i flere år uten at det er angitt en fordelingsnøkkel eller mekanisme for fordeling av bestillingene mellom leverandørene. Ved kjøp på avtalene er det ikke gjennomført en etterfølgende forenklet konkurranse mellom alle leverandørene, slik regelverket for offentlige anskaffelser forutsetter.

Finansdepartementet uttaler forståelse for Toll- og avgiftsdirektoratets praktisering av regelverket ved bruk av parallelle rammeavtaler. Det opplyses imidlertid at direktoratet for fremtiden vil følge en praksis med forenklet konkurranse ved valg av leverandør etter inngåelse av nye parallelle rammeavtaler.

1.4 Finansdepartementets forvaltning av statens interesser i selskaper m.m.

Riksrevisjonen har ikke merknader til statsrådets forvaltning.

---

2 Regnskaper der Riksrevisjonen har vesentlige merknader

2.1 Senter for statlig økonomistyring

Senter for statlig økonomistyring (SSØ) har fått avsluttende revisjonsbrev med merknader til gjennomføringen av budsjettet. Merknadene vedrører SSØs rolle som tjenesteyter og er knyttet til mangelfull oppnåelse av hovedmålet «Levere økonomitjenester av høy kvalitet» i forbindelse med innføringen av nytt lønns- og personalsystem (SAP-HR) og av hovedmålet «Gjennomføre omstillingen i henhold til planen». Merknadene er videre knyttet til mangelfull dataintegritet og

konfidensialitet ved SAP-HR og svakheter ved avstemminger mellom Agresso og SAP-HR.

Finansdepartementet ser alvorlig på problemene vedrørende innføringen av ny lønns- og personalløsning. Departementet opplyser at utrulling av løsningen til nye kunder er stoppet inntil videre, og at SSØ er i ferd med å replanlegge prosjektet. Videre vil departementet vurdere budsjettmessige konsekvenser av SSØs forslag til endringer i prosjektet. Ifølge departementet har SSØ nedlagt et betydelig arbeid med å slutføre prosessen rundt fornyelse av tjenesteavtaler, og status ved utgangen av juni 2006 er at samtlige avtaler er fornyet med to unntak.

Mangelfull dataintegritet og konfidensialitet ved SAP-HR har i noen tilfeller medført at enkelte kunder har hatt uautorisert tilgang til andre virksomheters lønns- og personaldata i 2005. Finansdepartementet ser alvorlig på de rapporterte problemene og opplyser at SSØ har rettet svakhetene og vil ha forsterket fokus og økt ressursinnsats på områdene tilgangskontroll og autorisasjoner framover.

Videre opplyser departementet at det nå er etablert en god avstemmingsmetode mellom lønnsystemet og regnskapssystemet, og at departementet vil følge opp SSØs arbeid med å effektivisere avstemmingsrutinene i inneværende år.

2.2 Statistisk sentralbyrå

Statistisk sentralbyrå (SSB) har fått avsluttende revisjonsbrev med merknader vedrørende informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT) og regnskaps- og årsavslutning.

Merknadene vedrørende IKT er blant annet knyttet til at det ikke er etablert et overordnet rammeverk for risikostyring, og at det mangler en oppdatert og fullstendig risikoanalyse. Videre er det ikke utarbeidet en katastrofe- og beredskapsplan, og konfigurasjonsstyringen er mangelfull. Merknader til regnskapet er blant annet knyttet til feil og mangler ved merverdiavgiftsregnskapet, avstemminger og at kravet til revisjonsspor på enkelte områder ikke er tilstrekkelig ivaretatt.

Finansdepartementet har blant annet uttalt at SSB vil følge opp med tiltak på de områdene hvor det er avdekket mangler, og at virksomheten er godt i gang med å utbedre forholdene. Departementet vil be SSB om å utarbeide en plan for arbeidet med å etablere et overordnet

2) Dokument nr. 1 (2003–2004).

rammeverk for risikostyring på IKT-området. Finansdepartementet uttaler videre at det på bakgrunn av Riksrevisjonens anmerkninger til regnskapet for 2004 har blitt særskilt informert om utbedringsarbeidet, og at forholdene følges opp i den ordinære styringsdialogen med SSB.

---

3 Selskaper m.m. der Riksrevisjonen har merknader til statsrådets forvaltning

Riksrevisjonen har ikke merknader til statsrådets forvaltning.

---

4 Finansdepartementets oppfølging av tidligere rapporterte forhold

Leverandørgjeld ved årsavslutning

Riksrevisjonen rapporterte til Stortinget for regnskapsåret 2004 at det var benyttet ulike rutiner ved føring av leverandørgjeld ved årsavslutning.³ Dette medførte at flere av regnskapene ikke ga et fullstendig og korrekt uttrykk for de pådratte forpliktelse. Departementet uttalte at det ville vurdere behovet for en presisering i rundskriv om årsavslutning for 2005. Riksrevisjonen ser positivt på at en slik presisering er blitt foretatt.

Saken anses for avsluttet.

Statens petroleumsfond

Riksrevisjonen rapporterte for regnskapsåret 2004 til Stortinget at overføringen fra Statens petroleumsfond ble 1481,1 mill. kroner større enn det oljekorrigerede underskuddet skulle tilsi.⁴ Disposisjonen medførte at lånetransaksjoner for et tilsvarende beløp ble finansiert med fondets midler. Ved behandlingen av Riksrevisjonens rapport hadde kontroll- og konstitusjonskomiteen ingen kommentarer til de anførsler Riksrevisjonen hadde til føringsmåten.⁵

Føringsmetoden medfører for regnskapsåret 2005 at overføringen fra Statens petroleumsfond ble 5830 mill. kroner større enn det oljekorrigerede underskuddet.

Finansdepartementet gjorde våren 2006 nærmere rede for føringsmåten av kapittel 5800 post 50 i proposisjonen til Stortinget og foreslo den videreført.⁶ Ved behandlingen av forslaget sluttet Finanskomiteen seg til at dagens føringsmåte ble videreført.⁷

3) Dokument nr. 1 (2005–2006).

4) Dokument nr. 1 (2005–2006).

5) Innst. S. nr. 114 (2005–2006).

6) St.prp. nr. 66 (2005–2006).

7) Innst. S. nr. 205 (2005–2006).

Saken anses for avsluttet.

Statistisk sentralbyrå

Riksrevisjonen rapporterte for regnskapsåret 2004 at Riksrevisjonen ikke kunne bekrefte at regnskapet for 2004 var uten vesentlige feil og mangler.⁸ Merknadene var blant annet knyttet til anskaffelsesprosessen, sentralt oppdragsregister og merverdiavgiften.

Finansdepartementet uttalte bl.a. at det la til grunn at gjennomgangen som Statistisk sentralbyrå har iverksatt, vil rette opp feil og mangler, og at departementet ville ha en særskilt oppfølging av arbeidet framover.

Kontroll- og konstitusjonskomiteen har ved behandlingen av Riksrevisjonens rapport for 2004 stilt spørsmål ved om departementet i tilstrekkelig grad har fulgt opp Statistisk sentralbyrå for å sikre at økonomiforvaltningen er innrettet i samsvar med gjeldende lover og regler, og ser et klart behov for en tettere oppfølging fra departementets side.

Riksrevisjonens kontroll har vist at det er iverksatt flere tiltak, men det er fortsatt mangler og svakheter ved økonomiforvaltningen i Statistisk sentralbyrå, jf. punkt 2.

Saken følges opp.

Skatteetaten

I Riksrevisjonens rapport til Stortinget for regnskapsåret 2004, ble det tatt opp tre forhold vedrørende skatteetaten.⁹ Dette gjaldt svakheter ved regnskapet, mangler ved oppfølging og kontroll av skatteregnskapssentralene og oppfølgingen av arbeidet for å sikre internkontroll, bl.a. gjennom systematiske risiko- og konsekvensvurderinger ved likningskontorene.

Ved behandlingen av rapporten forutsatte kontroll- og konstitusjonskomiteen at Finansdepartementet i tråd med Riksrevisjonens anførsler fulgte opp skatteetatens arbeid for å sikre en tilfredsstillende internkontroll.¹⁰

Departementet har opplyst at det med tilfredshet har merket seg at skatteetaten for 2005-regnskapet har fått avsluttende revisjonsbrev uten vesentlige merknader til regnskapet og virksom-

8) Dokument nr. 1 (2005–2006), jf. Innst. S. nr. 114 (2005–2006).

9) Dokument nr. 1 (2005–2006), jf. Innst. S. nr. 114 (2005–2006).

10) Innst. S. nr. 114 (2005–2006).

hetens gjennomføring av budsjettet. Videre opplyses det at Skattedirektoratet har gjennomført kontroller ved skatteregnskapssentralene som forutsatt, og at kontrollene viser at skatteregnskapssentralene ivaretar sine oppgaver på en tilfredsstillende måte. Direktoratet opplyser at det er kjent med at det er varierende nivå på likningskontorenes opplegg for internkontroll, og at arbeidet med internkontroll og systematiske risikovurderinger ennå ikke har funnet sin endelige form. Det er opprettet en prosjektgruppe som skal arbeide med integrasjon av risikohåndtering i styringssystemet.

Riksrevisjonen ser positivt på skatteetatens arbeid for å styrke internkontrollen og forutsetter at de tiltakene som er skissert, blir fulgt opp.

Saken anses for avsluttet.

Toll- og avgiftsetatens bruk av Autosys som grunnlag for avgiftsfastsettelse

Riksrevisjonen har siden 1999 og senest i rapporteringen til Stortinget for 2004 tatt opp svakheter ved toll- og avgiftsetatens bruk av Vegdirektoratets informasjonssystem for motorvogn og førerkort (Autosys).¹¹ I innstillingen uttaler kontroll- og konstitusjonskomiteen at den finner det uakseptabelt at Autosys fortsatt mangler tilfredsstillende revisjonsspor/loggføring, og forutsetter at forholdet omgående bringes i orden.

Finansdepartementet har tidligere opplyst at det var iverksatt tiltak rettet mot Autosys på flere av områdene hvor risikoen var uakseptabelt høy. Revisjonen av toll- og avgiftsetatens regnskap viste imidlertid at det fortsatt var svakheter ved enkelte av de iverksatte tiltakene. Svakheterne har imidlertid ikke ført til vesentlige feil i fastsettingen av motorvognavgiftene for 2005.

Departementet har opplyst at det er innført revisjonsspor mellom Autosys og toll- og avgiftsetatens system for fastsettelse av avgifter. Revisjonen har imidlertid vist at det fortsatt ikke er tilfredsstillende sporbarhet mellom systemene. Riksrevisjonen legger derfor til grunn tidligere forklaringer om at fullstendig revisjonsspor ikke vil bli etablert før vegmyndighetene setter i drift nytt Autosys. Det vises for øvrig til at Toll- og avgiftsdirektoratet er innvilget dispensasjon fra bestemmelsene i økonomireglementet om spor-

barhet ved bruk av Autosys fram til utgangen av 2007. Departementet opplyser at det vil følge opp iverksatte tiltak og utviklingen av nytt Autosys.

Saken anses for avsluttet.

---

5 Riksrevisjonens bemerkninger

Under departementets ansvarsområde har det vært enkelte svakheter knyttet til struktur og dokumentasjon vedrørende risikostyring. Riksrevisjonen har merket seg at departementet for 2006 har iverksatt et arbeid for å integrere risikostyringen i etatsstyringen på en strukturert måte. Toll- og avgiftsdirektoratet har ikke basert planleggingen på en helhetlig og overordnet risikovurdering fordi vurderingen først var ferdig våren 2006. Riksrevisjonen har ved flere anledninger tatt opp med direktoratet hvor viktig det er å få på plass et system som dokumenterer virksomhetens risikostyring, og har bemerket at arbeidet med å utvikle og implementere et slikt system har tatt lang tid. Riksrevisjonen registrerer at Skatteetaten er godt i gang med å implementere risikostyring i hele virksomheten.

Toll- og avgiftsdirektoratets avtalepraksis ved bruk av parallelle rammeavtaler innebærer fortløpende direkteanskaffelser uten forenklet konkurranse, noe som ikke er i samsvar med regelverket. Riksrevisjonen registrerer imidlertid at samtlige avtaler utløp 30. juni 2006, og at departementet legger til grunn at Toll- og avgiftsdirektoratet benytter korrekt anskaffelsesprosedyre ved inngåelse av nye rammeavtaler.

Det er mangler ved SSØs måloppnåelse når det gjelder å gjennomføre omstillingen og å levere økonomitjenester. Riksrevisjonen registrerer at mangelfull kvalitet på økonomitjenester har hatt konsekvenser for flere statlige virksomheters regnskaper og bl.a. medvirket til at store kunder ennå ikke har fått tilgang til ønsket funksjonalitet. Riksrevisjonen bemerker at innføringen av nytt lønns- og personalsystem har medført merkostnader for både SSØs kunder og staten og ikke er i samsvar med målet om effektiv ressursbruk i staten.

Riksrevisjonen ser alvorlig på at svakheter knyttet til dataintegritet og konfidensialitet ved SSØs nye lønns- og personalsystem har medført at enkelte av SSØs kunder har hatt tilgang til andre virksomheters lønns- og persondata.

11) Dokument nr. 1 (2005–2006), jf. Innst. S. nr. 114 (2005–2006).

For SSB har revisjonen vist svakheter og mangler ved virksomhetens informasjons- og kommunikasjonsteknologi. Det er ikke utarbeidet katastrofe- og beredskapsplan eller overordnet rammeverk for risikostyring, og risikoanalysen og konfigurasjonsstyringen er mangelfull. Riksrevisjonen bemerker at det ses som viktig at departementet legger vekt på å prioritere forholdene.

Riksrevisjonen har flere ganger, senest for regnskapsåret 2004,¹² rapportert til Stortinget om svakheter ved SSBs økonomiforvaltning. SSB har arbeidet aktivt med forbedringer, men Riksrevisjonen registrerer at det fortsatt er svakheter og mangler ved regnskapet. Riksrevisjonen stiller spørsmål til om departementet i tilstrekkelig grad har fulgt opp økonomiforvaltningen i SSB.

Toll- og avgiftsdirektoratets risikoreduserende tiltak knyttet til Autosys fungerer ikke som forutsatt. Revisjonen for 2005 har imidlertid ikke vist vesentlige feil ved avgiftsfastsettelsen.

Riksrevisjonen har merket seg at departementet anser bistandsavtaler i innfordringsaker som klart hensiktsmessig, og at det vil ta initiativ til forhandlinger. Riksrevisjonen registrerer at departementet vurderer en rekke tiltak for å sikre en tilfredsstillende innkreving.

---

6 Finansdepartementets svar

Saken har vært forelagt Finansdepartementet, og statsråden har i brev av 23. oktober 2006 svart:

«Ad 2.1 Senter for statlig økonomistyring (SSØ) Finansdepartementet ser alvorlig på mangler ved måloppnåelsen for SSØ når det gjelder å levere økonomitjenester av høy kvalitet. Som departementet tidligere har redegjort for, er det i forbindelse med innføring av nytt lønns- og personalsystem blant annet satt i gang tiltak for å ta i bruk en mindre kostnadskrevende tjenestemodell for virksomheter med mindre enn 500 ansatte. Dette følges opp i statsbudsjettet for 2007. Utrullingstakten er midlertidig senket, og prosjektet er i øyeblikket under replanlegging med sikte på å tilby små og mellomstore kunder en lønnsentralfunksjon i regi av SSØ fra årsskiftet 2006–2007. En slik sentralisert løsning vil avlaste de små virksomhetenes egenadministrasjon, og vil forhindre oppbygging av parallell kompetanse mange steder i staten. Systemløsningen videreutvikles med vekt på økt brukervennlighet for slutt-

brukerne, bl.a. ved å tilby en integrert rekrutteringsløsning og bedre tilgang til god styrings- og ledelsesinformasjon på personal- og lønnsområdet.

Finansdepartementet kan ellers opplyse at de to gjenværende tjenesteavtaler som ikke var fornyet ved utgangen av juni nå er kommet på plass.

Ad 2.2. Statistisk sentralbyrå (SSB)

Departementet ser alvorlig på problemene som Riksrevisjonen har påpekt i tilknytning til SSBs regnskap, både for 2004 og 2005. Finansdepartementet legger avgjørende vekt på at økonomiforvaltningen i SSB skjer på en betryggende måte. Dette ble bl.a. understreket i tildelingsbrevet til SSB for 2006 og i brev til SSB av 7. april i år. Det kan opplyses at det nå foretas en gjennomgang av økonomistyringen i SSB. Det er også etablert nye avstemmingsrutiner og rutiner for å sikre revisjonsspor er forbedret. Opprettinger i regnskapet for 2002-2005 i forbindelse med føringer i mva-regnskapet vil bli foretatt i løpet av kort tid.

SSB har videre igangsatt tiltak for å imøtekomme Riksrevisjonens merknader til IKT-området. Tiltakene omfatter i hovedsak en sterkere formalisering og integrering av risikostyring i ledelsesarbeidet og i beslutningsprosesser, samt en gjennomgang av ansvar og krav til dokumentasjon på områder i tilknytning til arbeidet med forvaltning og videreutvikling av SSBs IKT-infrastruktur.

Departementet vil fortsatt ha en tett oppfølging av økonomiforvaltningen til SSB. En vil i tillegg ha særskilte rapporteringer til departementet knyttet til IKT-området.»

---

7 Riksrevisjonen uttaler

Riksrevisjonen har avgitt sju avsluttende revisjonsbrev uten merknader og to avsluttende revisjonsbrev med merknader. Det er i tillegg avgitt ett avsluttende revisjonsbrev uten merknader for Skattedirektoratets forvaltning av svalbardskatt. Riksrevisjonen har ikke merknader til statsrådens forvaltning av statens interesser i Norges Bank.

Av tidligere rapporterte forhold er sakene vedrørende leverandørgjeld ved årsavslutning, Statens petroleumsfond, Skatteetaten og Toll- og avgiftsetatens bruk av Autosys som grunnlag for avgiftsfastsettelse avsluttet. Riksrevisjonen forut-

setter imidlertid at departementet følger opp utviklingen av nytt system for avgiftsfastsettelse (Autosys).

Riksrevisjonen ser positivt på at departementet tar initiativ til bistandsavtaler, og at det vurderer øvrige tiltak for å sikre en tilfredsstillende innkreving av sokkel-/utenlandsskatt.

Finansdepartementet har uttalt seg til resultatet av revisjonen for Statistisk sentralbyrå og de fleste forhold vedrørende Senter for statlig økonomistyring (SSØ). Departementet har utover dette ikke uttalt seg til Riksrevisjonens bemerkninger.

Riksrevisjonen har bemerket enkelte svakheter ved risikostyringen under departementets ansvarsområde. Riksrevisjonen registrerer at departementet for 2006 har iverksatt et arbeid for å integrere risikostyringen i etatsstyringen, og legger til grunn at planlagte tiltak gjennomføres som forutsatt.

Det er uheldig at Toll- og avgiftsdirektoratets arbeid med å få på plass et system som dokumenterer virksomhetens risikostyring, har tatt lang tid, og Riksrevisjonen forutsetter at departementet følger opp virksomhetens interne risikostyring. Riksrevisjonen understreker betydningen av at departementet følger opp at Toll- og avgiftsdirektoratet bringer avtalepraksis ved bruk av parallelle rammeavtaler i samsvar med anskaffelsesregelverket.

Riksrevisjonen ser det som kritikkverdig at SSØs økonomitjenester har hatt mangelfull kvalitet og medført merkostnader for staten. SSØ har gjennom sin rolle som tjenesteyter stor betydning for mange statlige virksomheters regnskaper. Riksrevisjonen har merket seg at Finansdepartementet ser alvorlig på mangler ved SSØs

måloppnåelse når det gjelder «Levere økonomitjenester av høy kvalitet». Riksrevisjonen legger til grunn at planlagte tiltak gjennomføres som forutsatt, og at departementet vil følge utviklingen videre. Når det gjelder SSØs hovedmål «Gjennomføre omstillingen i henhold til planen», registrerer Riksrevisjonen at gjenværende tjenesteavtaler er inngått.

Riksrevisjonen finner det kritikkverdig at mangelfull dataintegritet og konfidensialitet ved SSØs nye lønns- og personalsystem i noen tilfeller har medført uautoriserte tilganger, og understreker viktigheten av at departementet følger opp tiltakene som er iverksatt av SSØ.

Riksrevisjonen ser alvorlig på at tidligere rapporterte forhold knyttet til Statistisk sentralbyrås regnskap ikke er brakt i orden, og departementets oppfølging har etter Riksrevisjonens vurdering ikke vært tilstrekkelig. Riksrevisjonen bemerker videre at det i tillegg til merknader vedrørende regnskapet for 2005 også er svakheter og mangler på ikt-området. Finansdepartementet uttaler at de ser alvorlig på problemene knyttet til regnskapene for 2004 og 2005. Riksrevisjonen har merket seg at det foretas en gjennomgang av økonomistyringen, og at departementet vil ha særskilte rapporteringer knyttet til ikt-området. Riksrevisjonen vil understreke departementets ansvar for å følge opp de tiltakene som er eller vil bli iverksatt.

Det gjøres for øvrig oppmerksom på at det for tiden gjennomføres en forvaltningsrevisjon av fastsettelse av særavgifter i toll- og avgiftsetaten og en undersøkelse av innfordring av skatter og arbeidsgiverkontroll hos de kommunale skatteoppkreverne. Riksrevisjonen vil også vise til en avsluttet undersøkelse av systemutviklingsprosjekter i skatteetaten, jf. Riksrevisjonens administrative rapport nr. 2 2006.

Vedtatt i Riksrevisjonens møte 15. november 2006

Jørgen Kosmo

Jan L. Stub

Annelise Høegh

Geir-Ketil Hansen

Ranveig Frøiland

Therese Johnsen
(selskapskontrollen)

Thor Kr. Svendsen

Fiskeri- og kystdepartementet

---

1 Fiskeri- og kystdepartementets forvaltning og gjennomføring av budsjettet for 2005

1.1 Generelt om resultatet av revisjonen

Fiskeri- og kystdepartementet består av ett programområde: Fiskeri-, havbruks- og kystforvaltning.

Fiskeri- og kystdepartementets utgiftsbudsjett for 2005 var på ca. 3 mrd. kroner, hvorav

- driftsutgifter 1,9 mrd. kroner
- bygg, anlegg mv. 322 mill. kroner
- overføringer til andre 702 mill. kroner

Fiskeri- og kystdepartementets budsjetterte inntekter for 2005 var 1,3 mrd. kroner.

Fiskeri- og kystdepartementet har ansvar for fire virksomheter, med tolv underliggende regions- og distriktskontorer.

Det er sendt avsluttende revisjonsbrev med merknader til Fiskeridirektoratet, og det er avgitt tre avsluttende revisjonsbrev uten merknader.

Kontrollen har omfattet statsrådets forvaltning av statens interesser i fire heleide selskaper. Riksrevisjonen har ikke merknader til statsrådets forvaltning av statens interesser i selskapene.

1.2 Budsjett – regnskap

Det er merutgifter eller mindreinntekter under noen kapitler og poster, men disse er enten av mindre betydning, eller det er tilfredsstillende redegjort for dem i forklaringene til statsregnskapet.

1.3 Styring, måloppnåelse og resultatrapportering til Stortinget i forhold til det årlige budsjettet

Fiskeri- og kystdepartementets styring av de underliggende etater er basert på økonomireglementes krav og regler for statlig styring. Styringsdialogen omfatter føringer og styrings-signaler i tildelingsbrev, etatsstyringsmøter og rapportering fra etatene. Det er konstatert alvorlige brudd på regelverket om offentlige anskaffelser i Fiskeridirektoratet, jf. punkt 2.

1.4 Fiskeri- og kystdepartementets forvaltning av statens interesser i selskaper m.m.

Riksrevisjonen har ikke merknader til statsrådets forvaltning av statens interesser i selskapene.

---

2 Regnskaper der Riksrevisjonen har vesentlige merknader

Fiskeridirektoratet har fått avsluttende revisjonsbrev med merknader. Grunnlaget for merknaden er at direktoratet i perioden 2001–2005 har anskaffet nytt ventilasjonsanlegg for til sammen ca. 55,6 mill. kroner, hvorav ca. 9,3 mill. kroner ble utbetalt i 2005. I totalbeløpet ligger både investeringer, vedlikeholdskostnader, ombygginger og nytt dioksinlaboratorium. Det har vært gjennomført anbudskonkurranse bare for en meget begrenset del av anskaffelsen, ca. 1–2 mill. kroner. For hoveddelen av anskaffelsen har et innleid konsulentfirma forestått utvelgelsen av underleverandører. Disse er valgt uten at det er dokumentert anbudskonkurranse.

Fiskeri- og kystdepartementet uttaler at for hoveddelen av anskaffelsene kan Fiskeridirektoratet ikke dokumentere at gjeldende regelverk for offentlige anskaffelser er fulgt. Dette finner departementet uheldig. Departementet sier videre at det vil følge opp saken ved å foreta en gjennomgang av rutineene i Fiskeridirektoratet og innskjerpe at regelverket følges. Dette vil også bli fulgt opp i den ordinære styringsdialogen med Fiskeridirektoratet.

---

3 Selskaper m.m. der Riksrevisjonen har merknader til statsrådets forvaltning

Riksrevisjonen har ikke merknader til statsrådets forvaltning.

---

4 Fiskeri- og kystdepartementets oppfølging av tidligere rapporterte forhold

Riksrevisjonen har tidligere påpekt at statsrådets beretning var forsinket, at den ikke inneholdt de vurderingene som Riksrevisjonen ba om, og at styresammensetningen i Protevs AS ikke tilfredstilte aksjelovens bestemmelser om representa-

sjon av begge kjønn.¹ Kontrollen viser at ovennevnte forhold nå er i orden.

Riksrevisjonen har tidligere også påpekt at departementet ikke har utarbeidet retningslinjer² for hvordan styrings- og kontrollmyndigheten i selskaper skal utøves.³ Departementet har uttalt at utformingen av retningslinjer er forventet ferdigstilt i august 2006.

---

5 Riksrevisjonens bemerkninger

Riksrevisjonen vil bemerke at anskaffelsene i forbindelse med nytt ventilasjonsanlegg i Fiskeridirektoratet medfører et massivt brudd på gjeldende regelverk for offentlige anskaffelser. Det er grunn til å reise spørsmål om ikke departementet burde grepet inn underveis da det ble klar over det totale omfanget av anskaffelsene. Konsekvensene av regelbruddene kan være at det ikke har vært likebehandling av potensielle tilbydere, og at anskaffelsene har blitt dyrere enn nødvendig. Den anskaffelsesprosedyre som er valgt, medfører også liten grad av transparens, noe som anses særlig viktig for å forebygge korrupsjon og misligheter.

---

6 Fiskeri- og kystdepartementets svar

Saken har vært forelagt Fiskeri- og kystdepartementet, og statsråden har i brev av 25. oktober 2006 svart:

«Fiskeri- og kystdepartementet er tilfreds med at Riksrevisjonen ikke har hatt merknader til statsrådens forvaltning av statens interesser i selskapene. Departementet er videre tilfreds med at Riksrevisjonen har sendt avsluttende revisjonsbrev uten merknader for tre underliggende virksomheter og departementet. Vi har også merket oss de forholdene som Riksrevisjonen har tatt opp i revisjonen.

Fiskeri- og kystdepartementet konstaterer at Riksrevisjonen har funnet grunnlag for merknader om alvorlige brudd på reglene om offentlige anskaffelser i forbindelse med nytt ventilasjonsanlegg mv. i Fiskeridirektoratet. Fiskeri- og kystdepartementet har i tidligere brev konstatert at det for hoveddelen av anskaffelsene ikke foreligger dokumentasjon for at gjeldende regelverk for offentlige anskaffelser er fulgt. Dette finner departementet uheldig. Departementet vil følge opp

saken ved å foreta en gjennomgang av rutinene i Fiskeridirektoratet og innskjerpe at regelverket følges, og dette vil også bli fulgt opp i den ordinære styringsdialogen med Fiskeridirektoratet.

Fiskeri- og kystdepartementet har ingen ytterligere merknader til resultatet av den årlige revisjon og kontroll av statsregnskapet for 2005.»

---

7 Riksrevisjonen uttaler

Riksrevisjonen har avgitt tre revisjonsbrev uten merknader og revisjonsbrev med merknader til Fiskeridirektoratet. Riksrevisjonen har ikke merknader til statsrådens forvaltning av statens interesser i selskapene.

Det er for regnskapsåret 2005 og tidligere påpekt at departementet ikke har utarbeidet retningslinjer⁴ for hvordan styrings- og kontrollmyndigheten i selskaper skal utøves⁵. Departementet har uttalt at utforming av retningslinjer er forventet ferdigstilt i august 2006. Riksrevisjonen har ikke mottatt retningslinjer per 25. oktober 2006, og departementet har ikke besvart Riksrevisjonens påpekning av at det ikke er utarbeidet slike retningslinjer. Riksrevisjonen vil understreke viktigheten av at det utarbeides retningslinjer for styrings- og kontrollmyndigheten i selskapet.⁶

Riksrevisjonen er meget kritisk til at det er foretatt omfattende anskaffelser i Fiskeridirektoratet uten at det har vært gjennomført anbudskonkurranse. Riksrevisjonen understreker at konsekvensene av regelbruddene kan være at anskaffelsene har blitt dyrere enn nødvendig, og valgt anskaffelsesprosedyre medfører liten grad av transparens, noe som anses som viktig for å forebygge korrupsjon og misligheter.

Riksrevisjonen har merket seg at Fiskeri- og kystdepartementet finner det uheldig at det ikke kan dokumenteres at gjeldende regelverk er fulgt. Riksrevisjonen har også merket seg at departementet vil følge opp saken i den ordinære styringsdialogen og innskjerpe at regelverket følges.

Riksrevisjonen har reist spørsmål om ikke Fiskeri- og kystdepartementet burde grepet inn underveis da de ble klar over det totale omfanget av anskaffelsene. Dette er ikke kommentert i brevet fra departementet.

1) Dokument nr. 1 (2005–2006).

2) § 10 i reglement for økonomistyring i staten.

3) Dokument nr. 1 (2005–2006).

4) § 10 i reglement for økonomistyring i staten.

5) Dokument nr. 1 (2005–2006).

6) § 10 i reglement for økonomistyring i staten.

Riksrevisjonen vil understreke departementets ansvar for at det blir etablert tilfredsstillende rutiner i underliggende virksomheter, og at disse blir etterlevet.

Det gjøres for øvrig oppmerksom på at det for tiden gjennomføres en parallelle revisjon med den russiske riksrevisjonen om forvaltning og kontroll av fiskeressursene i Barentshavet.

Vedtatt i Riksrevisjonens møte 15. november 2006

Jørgen Kosmo

Jan L. Stub

Annelise Høegh

Geir-Ketil Hansen

Ranveig Frøiland

Therese Johnsen
(selskapskontrollen)

Per Anders Engeseth

Fornyings- og administrasjonsdepartementet

1 Fornyings- og administrasjonsdepartementets forvaltning og gjennomføring av budsjettet for 2005

1.1 Generelt om resultatet av revisjonen

Fornyings- og administrasjonsdepartementets (FAD) rapporteringsområder omfatter programområdene Konstitusjonelle institusjoner og Fellesadministrasjon.

FADs samlede utgiftsbevilgninger for 2005 var på 11,8 mrd. kroner, med følgende fordeling:

- driftsutgifter 6,9 mrd. kroner
- større utstyrsanskaffelser, nybygg, anlegg mv. 2,9 mrd. kroner
- overføringer til andre 718 mill. kroner
- utlån 1,2 mrd. kroner

FADs budsjetterte inntekter utgjorde 1,5 mrd. kroner.

Statens Pensjonskasse og Statsbygg er forvaltningsbedrifter med nettobudsjettering på post 24. Dersom bruttotallene ble tatt hensyn til, vil det gi utgifter på ca. 14,3 mrd. kroner og inntekter på ca. 4 mrd. kroner. FAD har ansvaret for 24 virksomheter og ett selskap.

Riksrevisjonens regnskapsrevisjon omfatter revisjon av departementet, virksomhetene og enkelte tilskuddsordninger. Det er avgitt 22 avsluttende revisjonsbrev uten merknader og to avsluttende revisjonsbrev med merknader. Departementenes servicesenter og Fylkesmannen i Oslo og Akershus har fått avsluttende revisjonsbrev med merknader, jf. punkt 2. I tillegg er det avgitt et avsluttende revisjonsbrev uten merknader til Pensjonsordningen for apotekene som administreres av Statens Pensjonskasse.

Kontrollen har også omfattet statsrådets forvaltning av statens interesser i Statskonsult AS. Riksrevisjonen har ikke merknader til statsrådets forvaltning.

Revisjonen har vist at det er mangler knyttet til katastrofe- og beredskapsplaner ved flere virksomheter, både overordnede planer og planer for ikt-sikkerhet, jf. punkt 1.3. I rapporten for 2004¹

1) Dokument nr. 1 (2005–2006).

tok Riksrevisjonen opp gjennomgående svakheter knyttet til etterlevelsen av anskaffelsesregelverket. Revisjonen for 2005 har ikke vist gjennomgående funn på underliggende virksomheter, men det er svakheter ved departementets egen etterlevelse av anskaffelsesregelverket. Dokumentasjonen av anskaffelsesprosessen er mangelfull ved flere anskaffelser. Det er bl.a. mangelfulle begrunnelser for valg av tilbyder, manglende klagefrist, muntlig meddelelse til tilbyder, henvisning til gammelt regelverk i anskaffelsesprotokoll og uoversiktlig oppbevaring av anskaffelsesdokumentasjonen. Departementet opplyser at det er satt i verk tiltak, og at egne rutiner vil bli gjennomgått for å bedre arbeidet på dette området.

Flertallet av fylkesmennene har fortsatt store beløp på interimskonti ved årsskiftet. Uten at nødvendig hjemmel foreligger, er ubrukte prosjektmidler fra sektordepartementene blitt overført til nytt regnskapsår. I statsregnskapet er imidlertid prosjektmidlene utgiftsført hos sektordepartementene i sin helhet. FAD har orientert om at det arbeides med retningslinjer for bruk av interimskonti. Forholdet ble også omtalt i rapporteringen til Stortinget for regnskapsåret 2004.²

1.2 Budsjett – regnskap

Det er merutgifter eller mindreinntekter under noen kapitler og poster, men disse er enten av mindre betydning, eller det er tilfredsstillende redegjort for dem i forklaringene til statsregnskapet.

1.3 Styring, måloppnåelse og resultatrapportering til Stortinget i forhold til det årlige budsjettet

Rapportering til Stortinget

Riksrevisjonen har kontrollert FADs rapportering til Stortinget for 2004.³ Det mangler beskrivelse av måloppnåelse og resultater sett opp mot de målene som er beskrevet på departementets overordnede ansvarsområder.⁴ Dette gjelder for eksempel informasjons- og kommunikasjonsteknologi i moderniseringsarbeidet. Departementet

2) Dokument nr. 1 (2005–2006).

3) St.prp. nr. 1 (2005–2006).

4) St.prp. nr. 1 (2003–2004).

har svart at de har rapportert måloppnåelsen og resultatene i tilknytning til programkategori og/eller kapittel. Dette er etter departementets vurdering i tråd med de forutsetningene Stortinget har stilt til rapportering.

På virksomhetsnivå er det også manglende rapportering på enkelte mål. Eksempelvis manglet Departementenes servicesenter (DSS) rapportering vedrørende målet om stabil leveranse på hovedtjenestene på ikt-området. Statens Pensjonskasse manglet rapportering på målet om videreføring av arbeidet for å sikre driftsstabiliteten. Statsbygg manglet rapportering på føringer i miljøomtalen, bl.a. utvikling av den miljøfaglige kompetansen og videreutvikling av miljøregnskap. Manglende rapportering fra virksomhetene ble også tatt opp i rapporteringen til Stortinget for regnskapsåret 2003.⁵ Det ble da pekt på at budsjettproposisjonen⁶ i varierende grad inneholdt opplysninger om oppnådde resultater i forhold til bevilgning for underliggende virksomheter. I sin innstilling⁷ pekte kontroll- og konstitusjonskomiteen bl.a. på viktigheten av at rapporteringen til Stortinget synliggjør de resultatene som er oppnådd.

Styring av underliggende virksomheter

Revisjonen viste at departementet mangler en systematisk og dokumentert vurdering av risiko og vesentlighet som grunnlag for styring og oppfølging av underliggende virksomheter. Departementet har heller ikke planer med flerårig perspektiv, som er et krav i økonomiregelverket. I departementets svar kommer det fram at FAD identifiserer vesentlige risikomomenter og tilsvarende tiltak som kan redusere identifisert risiko. Departementet vil i løpet av 2006 starte opp arbeidet med å forbedre dokumentasjonen av risikostyringen. Departementet uttaler at de mer langsiktige planene for virksomhetene omtales overfor Stortinget i budsjettdokumentene.

Revisjonen av regnskapene for departementet og dets underliggende virksomheter viste svakheter knyttet til manglende overordnede katastrofe- og beredskapsplaner for DSS, Statsbygg, Statens Pensjonskasse og Norge.no. Departementet uttaler at det har gjennomført etatsstyringsmøter med nevnte virksomheter, og at katastrofe- og beredskapsplaner har vært et prioritert område. For Statsbygg og Norge.no tas det sikte på at disse planene skal være ferdige i løpet av 2006.

5) Dokument nr. 1 (2004–2005).

6) St.prp. nr. 1 (2002–2003).

7) Innst. S. nr. 145 (2004–2005).

Når det gjelder Statens Pensjonskasse, vil planen ikke være ferdig før i 2007. Riksrevisjonen orienterte i rapporten for 2003⁸ om at enkelte forhold ved risiko- og sårbarhetsanalyser og katastrofe- og beredskapsplaner ved DSS var tatt opp med departementet. Det ble da opplyst fra departementet at et helhetlig system som dekket alle virksomhetskritiske tjenester, skulle være på plass i november 2004. Departementet opplyste i august 2006 at et helhetlig rammeverk for risikostyring er på plass, men at innfasing av departementer innvirker på hvor raskt plan- og beredskapssystemet kan komme fullstendig på plass. Innfasing skjer over tre år, og planer for DSS vil ikke være fullstendige før 2008. Det vises for øvrig til punkt 2.1 nedenfor.

Revisjonen har også for 2005 vist flere svakheter ved departementets etatsstyring av fylkesmannsembetene. Blant annet er ikke departementets tilbakemelding på embetenes årsrapporter og måloppnåelse dokumentert, og styringssignaler på de kontrollerte områdene er ikke tatt med i embetenes interne styringsdokumenter. Videre har revisjonen vist at det er flere mangler ved de kontrollerte embetenes oppgaveløsning og resultatrapportering på utvalgte områder. Mangler i departementets etatsstyring av fylkesmannsembetene er tidligere rapportert til Stortinget, bl.a. i 2003.⁹ Komiteen uttalte bl.a. at behovet for klare styringssignaler til fylkesmennene og de årlige styringsdokumentene bør henge sammen på en helhetlig måte som kan nyttes i den interne styringen. Videre understreket komiteen viktigheten av at rapporteringen til Stortinget synliggjør de resultatene som er oppnådd.

Fylkesmennene skal samordne myndighetenes strategier, mål og tiltak overfor kommunene for å øke tilgjengeligheten for personer med nedsatt funksjonsevne. Målsettingen med arbeidet er å forebygge og fjerne samfunnsskapt hindringer, slik at alle innbyggere får like muligheter til å være aktive i samfunnslivet. Sentrale føringer fra aktuelle departementer på området er i liten grad blitt innarbeidet i interne styringsdokumenter, og resultatrapporteringen har vesentlige mangler ved de kontrollerte embetene. Departementets tilbakemelding er at embetene har den nødvendige styringsinformasjonen. Departementet henviser til aktuelle styringsdokumenter og virksomhetenes eget ansvar for å gjennomføre aktiviteten. I tildelingsbrevet til embetene kommer det fram krav om oppfølging av tiltaksplanen om at fem

8) Dokument nr. 1 (2004–2005).

9) Dokument nr. 1 (2004–2005) og Innst. S. nr. 145 (2004–2005).

prosent av nytilsetninger i staten innen juli 2006 skal være personer med nedsatt funksjonsevne.¹⁰ Dette området er ikke tilstrekkelig ivaretatt i planverket til de kontrollerte embetene. Departementet uttaler imidlertid at det ivaretar måloppnåelsen gjennom regelmessig kartlegging, rådgivende fagpanel og trainee-program.

De fleste fylkesmannsembeter tilbyr tjenester i teknisk planlegging av driftsbygninger i landbruket, uten at dette arbeidet er regulert i tildelingsbrev eller i embetsoppdraget. Riksrevisjonen har bedt departementet klargjøre hvilke formelle krav og bestemmelser som regulerer denne tjenesten. Departementet uttaler at det ikke foreligger slike krav, og at det er opp til det enkelte fylkesmannsembete å avgjøre om tjenesten skal ivaretas.

Tilskuddsforvaltning ved fylkesmannsembetene

Ved revisjonen av tilskuddet til nedskrivning av utgifter til skyssgodtgjørelse og reisetillegg ved veterinærers sjuke- og inseminasjonsbesøk, kom det fram at regelverket og retningslinjene for forvaltningen av ordningen er foreldet og unødvendig detaljert. Som en konsekvens av dette bærer fylkesmannsembetenes forvaltning preg av individuelle tilpasninger.

Revisjonen av tilskuddsordninger innenfor grunnopplæringen viser at pålagte kontroller ikke blir tilfresstillende dokumentert, og at det ikke rapporteres om utførte kontroller i tråd med gjeldende retningslinjer. Ved revisjonen av tilskudd til frittstående skoler i utlandet er det avdekket vesentlige svakheter i rutiner og kontroller hos Fylkesmannen i Oslo og Akershus.

Departementet har merket seg Riksrevisjonens funn og vil komme tilbake med en orientering på bakgrunn av uttalelser fra Landbruks- og matdepartementet og Kunnskapsdepartementet.

1.4 Fornyings- og administrasjonsdepartementets forvaltning av statens interesser i selskaper m.m.

Riksrevisjonen har ikke merknader til statsrådets forvaltning.

2 Regnskaper der Riksrevisjonen har vesentlige merknader

2.1 Departementenes servicesenter (DSS) (tidligere Statens forvaltningstjeneste)

Riksrevisjonen har i avsluttende revisjonsbrev merknader til internkontrollen. Merknadene er knyttet til manglende avstemming og manglende beredskapsplan for ikt-avdelingen. DSS som regnskapssentral har ikke etterfulgt kravet om avstemming/spesifisering av alle balansekonti i internregnskapet. Departementet opplyser at DSS nå har etablert rutiner slik at alle balansekonti er avstemt og spesifisert i forbindelse med avstemming mellom kontant- og internregnskapet.

Revisjonen viste at det ikke var etablert katastrofe- og beredskapsplan for ikt-avdelingen, og det manglet dokumentert rutine for testing av back-up. Departementet viser til at det er etablert et overordnet rammeverk for risikostyring, og at ikt-avdelingens dokumentasjon med hensyn til sikkerhet og beredskap nå er kommet på plass. DSS har fått overført ansvaret for administrative fellestjenester, bl.a. ikt, lønn og regnskap, for de fleste departementene. Innfasing vil skje i perioden 2006–2008. Dette innvirker på hvor raskt plan- og beredskapssystemet kan komme på plass. Revidert katastrofe- og beredskapsplan samt dokumenterte rutiner for regelmessig testing av back-up vil bli oversendt Riksrevisjonen mars/april 2007. Det vises for øvrig til omtale under punkt 1.3.

2.2 Fylkesmannen i Oslo og Akershus

Riksrevisjonen har vesentlige merknader til gjennomføringen av budsjettet til Fylkesmannen i Oslo og Akershus. Merknadene er knyttet til embetets forvaltning av tilskudd til frittstående skoler i utlandet. Revisjonen har vist følgende:

- Det foreligger ikke oppdatert oversikt over skoler med nødvendig godkjenning etter friskoleloven.
- Fylkesmannens vurderinger av innsendt informasjon fra tilskuddsmottaker blir ikke rapportert i tråd med retningslinjene.
- Manglende innrapportering av tilskuddsmottakere til skattemyndighetene.
- Det er ikke etablert tilfredsstillende kontroller for å sikre at tilskuddsmidler blir benyttet etter forutsetningene.

Departementet har merket seg Riksrevisjonens funn og vil komme tilbake med en orientering etter å ha innhentet uttalelse fra Kunnskapsdepartementet.

10) Tiltaksplan for å rekruttere og beholde personer med nedsatt funksjonsevne i offentlig sektor.

---

3 Selskaper m.m. der Riksrevisjonen har merknader til statsrådets forvaltning

Riksrevisjonen har ikke merknader til statsrådets forvaltning.

---

4 Fornyings- og administrasjonsdepartementets oppfølging av tidligere rapporterte forhold

Enhetsfylket Møre og Romsdal

I rapporteringen til Stortinget for 2004¹¹ tok Riksrevisjonen opp mangler ved enhetsfylkets interne styringsdokumenter. I innstillingen til Stortinget¹² bemerket kontroll- og konstitusjonskomiteen at påviste mangler viste elementær svikt og svakheter både i forberedelse til og i gjennomføring av forsøket. Departementet uttaler at embetet ved tilsynsbesøk kunne legge fram oppdaterte styringsdokumenter og rutinebeskrivelser, samt oversikt over avtaler som berører den statlige delen av enhetsfylket.

Saken anses for avsluttet.

Tilskuddsforvaltning ved fylkesmannsembetene

I rapporteringen til Stortinget for 2004¹³ tok Riksrevisjonen opp mangler og feil ved saksbehandling og utbetaling vedrørende tilskudd til psykisk helsearbeid i kommuner og norskopplæring til voksne innvandrere. Riksrevisjonen hadde vesentlige merknader til gjennomføringen av budsjettet hos Fylkesmannen i Telemark. Merknadene var knyttet til embetets forvaltning av tilskudd til psykisk helsearbeid i kommuner. I innstillingen til Stortinget¹⁴ bemerket kontroll- og konstitusjonskomiteen de alvorlige svakhetene ved fylkesmannsembetenes tilskuddsforvaltning og spesielt forholdet i Telemark. Departementet uttaler at Fylkesmannen i Telemark har innskjerpet sine rutiner vedrørende dokumentasjon, rapportering og informasjon til tilskuddsmottaker.

Saken anses for avsluttet.

Anskaffelser

I rapporten for 2004¹⁵ tok Riksrevisjonen opp gjennomgående svakheter knyttet til etterlevelse av anskaffelsesregelverket. Kontroll- og konstitusjonskomiteen uttalte i sin innstilling¹⁶ at den forutsatte at arbeidet med å sikre virksomhetene til-

strekkelig kompetanse ble gitt nok prioritet. Revisjonen for 2005 har ikke vist gjennomgående funn på underliggende virksomheter, men det er svakheter ved departementets egen etterlevelse av regelverket, jf. punkt 1.1.

Etterlevelse av anskaffelsesregelverket vil bli fulgt opp videre i den årlige revisjonen.

---

5 Riksrevisjonens bemerkninger

Fornyings- og administrasjonsdepartementet har koordineringsoppgaver på store og viktige politikkområder som ofte berører flere departementer. Omtalen av disse områdene er gitt i den generelle delen av St.prp. nr. 1 for det enkelte år. Riksrevisjonen har stilt spørsmål ved rapporteringen på disse overordnede og sektorovergripende områdene. Departementet uttaler i svaret at rapport til Stortinget om måloppnåelse og resultater gis i tilknytning til programkategoriene og/eller kapitlene. Etter Riksrevisjonens vurdering kan det stilles spørsmål ved om dette gir en helhetlig rapportering på sektorovergripende områder.

Det er svakheter ved departementets styring av underliggende virksomheter. Departementet har ikke en dokumentert vurdering av risiko og vesentlighet som grunnlag for styringen. Det bemerkes også at departementet ikke har utarbeidet flerårige planer til bruk i styringen av egen virksomhet og av underliggende virksomheter.

Det er fortsatt mangler ved beredskaps- og katastrofeplanene i enkelte større virksomheter. Riksrevisjonen registrerer at Departementenes servicesenter nå har satt i verk flere tiltak. Det er utarbeidet et rammeverk for overordnet risikostyring, og det er lagt en plan for å få en helhetlig risikostyring for alle områder innen 2008. Etter Riksrevisjonens vurdering er det uheldig at det har tatt så lang tid å få på plass dokumentasjon av vurderinger og systemer for sikkerhet på et område av stor betydning. Det kan stilles spørsmål ved om området har vært prioritert høyt nok fra departementets side.

Revisjonen for 2004 viste gjennomgående mangler ved etterlevelsen av regelverket for offentlige anskaffelser. Årets revisjon viste ingen gjennomgående funn, men det er fortsatt svakheter, særlig ved departementets egne anskaffelser. God dokumentasjon av anskaffelsesprosessen er nødvendig for å sikre oppfølging og kontroll av at regelver-

11) Dokument nr. 1 (2005–2006).

12) Innst. S. nr. 114 (2005–2006).

13) Dokument nr. 1 (2005–2006).

14) Innst. S. nr. 114 (2005–2006).

15) Dokument nr. 1 (2005–2006).

16) Innst. S. nr. 114 (2005–2006).

ket etterleves. Etter Riksrevisjonens vurdering er det uheldig at departementet ikke har rutinene på plass for egen del.

Flertallet av fylkesmannsembetene har fortsatt store beløp på interimskonti ved årsskiftet. Riksrevisjonen bemerker at gjennomførte tiltak ikke har hatt ønsket virkning.

Fylkesmennene spiller en sentral rolle i arbeidet med å øke tilgjengeligheten for personer med nedsatt funksjonsevne. Samfunnsskapt hindringer kan gi dårligere vilkår for utdanning, arbeid og aktivt sosialt liv for denne målgruppen. Riksrevisjonen bemerker at interne styringsdokumenter og resultatrapporteringer i liten grad har ivaretatt dette politikkområdet, og vil framheve viktigheten av at den interne styringen innrettes slik at mål og resultatkrav gitt av overordnede myndigheter blir fulgt opp, og at rapporteringen av oppnådde resultater skjer i samsvar med dette. Etter Riksrevisjonens vurdering har departementets etatsstyring flere svakheter som får betydning for fylkesmannsembetenes gjennomføring av oppgavene og måloppnåelsen.

Det foreligger ingen føringer fra departementet knyttet til teknisk planleggingstjeneste ved fylkesmannsembetene, verken i forhold til faglig forvaltningsmyndighet eller budsjettmyndighet. Riksrevisjonen bemerker at dette kan medføre uklarheter knyttet til ansvarsforhold, prioriteringer og ressursbruk.

Av departementets underliggende virksomheter har Departementenes servicesenter og Fylkesmannen i Oslo og Akershus fått avsluttende revisjonsbrev med vesentlige merknader.

Departementenes servicesenter har en viktig rolle som tjenesteyter for departementene. Gode rutiner for internkontroll, bl.a. avstemming, er av vesentlig betydning for å sikre korrekte regnskaper. Riksrevisjonen finner det uheldig at DSS ikke har hatt rutiner som sikrer at alle balansekonti avstemmes før regnskapet lukkes.

Ved Fylkesmannen i Oslo og Akershus er det avdekket vesentlige svakheter i forvaltningen av Tilskudd til frittstående skoler i utlandet. Riksrevisjonen etterlyser departementets tilbakemelding på dette.

6 Fornyings- og administrasjonsdepartementets svar

Saken har vært forelagt Fornyings- og administrasjonsdepartementet, og statsråden har i brev av 20. oktober 2006 svart:

«1. Innkjøp i departementet

Som nemnt i departementet sitt brev av 29.06.2006 arbeider departementet med å revidere rutinar på innkjøpsområdet. Dette vil styrke rutinar for dokumentasjonen av innkjøpa i departementet for å tilfredstille krava til regelverket for offentlege innkjøp.

2. Fylkesmannsembeta sine interimskonti
Interimskontiane omfattar ulike middel. Dels er dei knytt til forskottsinbetalingar frå ikkje-statlege verksemdar som kommunar, fylkeskommunar, private verksemdar og stiftingar, men òg blant anna ordinære avsetnader til skattetrekk, forskott og lønnslån. Etter departementets syn er det ikkje i strid med regelverket at fylkesmannsembeta interimsfører slike beløp.

Som nemnt i departementet sitt brev av 18.08.2006 vil departementet fastsetje retningslinjer for bruk av interimskonti hos fylkesmannsembeta. Føremålet er å hindre at det vert ført beløp knytt til forskottsbetaling av statlege midlar på interimskonti, når det ikkje er heimel til å overføre beløpet frå eit år til det neste. Departementet vil sende ut desse retningslinjene til alle fylkesmannsembeta, aktuelle sektordepartement og underliggande verksemdar i løpet av året.

3. Fylkesmennenes arbeid med å auke tilgjenge for personar med nedsett funksjonsevne
Som nemnt i departementet sitt brev av 18.08.2006 er Universell utforming omtalt både i tildelingsbrevet for 2005 og 2006. For begge år er det gitt omtale under kap. 2 Sentrale politiske føringar og i fleire underkapittel. For 2005 vart det vist både til St.meld. 40 (2002–2003) Nedbygging av funksjonshemmende barrierer og til Handlingsplan for økt tilgjengelighet for personar med nedsatt funksjonsevne. Plan for universell utforming innen viktige samfunnsområder. I tillegg er det stilt krav til fylkesmannen om å følgje opp oppdraget i samsvar med St.meld. 40 (2002–2003) i embetsoppdraget, der oppdraget også er presisert og nødvendig bakgrunnsinformasjon gitt.

Med henvisning til den informasjonen som er gitt

og verksemdene sitt eige ansvar for å gjennomføre aktiviteten med utgangspunkt i lokale utfordringar og behov, vurderer departementet det slik at embeta har nødvendig styringsinformasjon og avgjerdsgrunnlag for å gjennomføre aktivitet på området.

4. Teknisk planleggingsteneste ved fylkesmannsembeta

Som nemnt i departementet sitt brev av 18.08.2006 var teknisk planlegging ein del av oppgåveporteføljen i Fylkeslandbrukskontorene. Gjennom St.prp. nr. 1 og i tildelingsbreva i 1991–93 vart embeta stilt fritt til sjølve å avgjere om dei vil ta hand om tenesta. Den tekniske planleggingstenesta er derfor ikkje lagd inn som eit særskilt krav i tildelingsbrevet/ embetsoppdraget til det enkelte embetet. Tenesta er ulikt organisert i embeta, fordi trongen varierer sterkt i ulike delar av landet.

5. Forvaltninga av tilskott til frittstående skular i utlandet

Departementet har merka seg at Riksrevisjonen har vesentlege merknader til Fylkesmannen i Oslo og Akershus si forvaltning av tilskott til frittstående skular. Departementet har no sendt brev til Kunnskapsdepartementet, som er bedt om å gi ei vurdering av saka. Kunnskapsdepartementet er og bedt om å delta saman med Fornyings- og administrasjonsdepartementet ved tilsynsgjesting i Fylkesmannen i Oslo og Akershus for å følge opp saken.

6. Servicesenteret for departementa sine avstemmingar

Departementet har merka seg at Riksrevisjonen har vesentlege merknader til Servicesenteret for departementa (DSS) sine rutiner for avstemming av balansekonti. Ved omorganiseringa av DSS er det overført personalressursar på regnskapsområdet frå departementa til DSS i 2006. Dette vil setje DSS betre i stand til å sikre korrekte rekneskap, mellom anna avstemming av balansekonti i rett tid. DSS har no betra rutinane for slike avstemmingar. Departementet vil følge dette opp i styringsdialogen med DSS, særskild i forhold til årsavslutninga for 2006.»

---

7 Riksrevisjonen uttaler

Riksrevisjonen har avgitt 23 avsluttende revisjonsbrev uten merknader og avsluttende revisjonsbrev med merknader til Departementenes servicesenter og Fylkesmannen i Oslo og Akers-

hus. Riksrevisjonen har ikke merknader til departementets forvaltning av statens interesser i Statskonsult AS.

Av tidligere rapporterte forhold er sakene vedrørende enhetsfylket i Møre og Romsdal og tilskuddsforvaltning ved fylkesmannsembetene av tilskudd til psykisk helsearbeid i kommunene og norskopplæring for voksne innvandrere avsluttet.

Riksrevisjonen ser at departementet ikke har gitt kommentarer til flere punkter i Riksrevisjonens bemerkninger, og legger derfor til grunn at departementet ikke har ytterligere kommentarer utover det som er gitt i den løpende revisjonskommunikasjonen.

Etter Riksrevisjonens vurdering framstår rapporteringen på sektorovergrepene som mangelfull. Rapportering på programkategori eller kapittel gir begrenset informasjon med hensyn til resultater og måloppnåelse for slike tiltak.

Riksrevisjonen bemerker at departementets styring av underliggende virksomheter har vært tatt opp for tidligere år. Årets revisjon viser at det også er svakheter ved departementets overordnede styring. Riksrevisjonen vurderer det som uheldig at departementet mangler dokumentasjon av vurderinger av risiko og vesentlighet på overordnet nivå som grunnlag for prioritering og styring. Riksrevisjonen forutsetter at departementet fortsetter å arbeide mer systematisk med risikovurderinger. Riksrevisjonen ser videre alvorlig på at det tar lang tid å få på plass katastrofe- og beredskapsplaner for virksomheter av stor samfunnsmessig betydning, og forutsetter at departementet prioriterer arbeidet tilstrekkelig høyt.

Etter Riksrevisjonens vurdering er det kritikkverdig at anskaffelsesregelverket ikke etterleves av departementet. Riksrevisjonen vil påpeke at etterlevelse av anskaffelsesregelverket har vært tatt opp ved flere anledninger. Riksrevisjonen har merket seg at departementet arbeider med å styrke interne rutiner på området, og forutsetter at dette blir fulgt opp både internt i departementet og overfor underliggende virksomheter.

Et flertall av fylkesmannsembetene hadde store beløp på interimskonti ved årsskiftet. Riksrevisjonen finner det uheldig at prosjektmidler fra sektordepartementene fortsatt er overført til nytt regnskapsår uten at nødvendig hjemmel forelå. Riksrevisjonen forutsetter at retningslinjer for

bruk av interimskonti blir tatt i bruk i løpet av 2006.

Riksrevisjonen finner det kritikkverdig at det fortsatt er vesentlige svakheter ved departementets etatsstyring av fylkesmannsembetene. Svakheterne knytter seg til at departementet, etter Riksrevisjonens vurdering, ikke har fulgt opp at fylkesmannsembetene har implementert overordnede styringssignaler for å sikre måloppnåelse med hensyn til arbeidet med å øke tilgjengeligheten for personer med nedsatt funksjonsevne. Riksrevisjonen er videre kritisk til at departementet ikke ivaretar etatsstyringsansvaret i form av faglige og budsjettmessige styringssignaler for teknisk planleggingstjeneste ved fylkesmannsembetene.

Riksrevisjonen har påpekt vesentlige svakheter ved forvaltningen av ordningen med tilskudd til frittstående skoler i utlandet hos Fylkesmannen i Oslo og Akershus. Riksrevisjonen finner det kritikkverdig at departementet ikke har avklart og iverksatt nødvendige tiltak for å sikre korrekt tilskuddsforvaltning.

Riksrevisjonen har merket seg at Departementenes servicesenter har bedret sine rutiner

for avstemminger, og forutsetter at departementet følger opp slik at DSS leverer tjenester med tilstrekkelig kvalitet til sine kunder.

Det gjøres for øvrig oppmerksom på at det for tiden gjennomføres en forvaltningsrevisjon om brukerretting av offentlige tjenester, en forvaltningsrevisjon om samordning, effektivitet og styring ved fylkesmannsembetene og en forvaltningsrevisjon om elektronisk informasjonsutveksling og samordning i offentlig sektor. Riksrevisjonen vil også vise til en undersøkelse av statens satsing på elektroniske innkjøp, jf. Dokument nr. 3:5 (2004–2005) og Stortingets behandling av saken gjennom Innst. S. nr. 160 (2004–2005), en undersøkelse av omorganiseringer som forvaltningspolitisk virkemiddel, jf. Dokument nr. 3:11 (2004–2005) og Stortingets behandling av saken gjennom Innst. S. nr. 73 (2005–2006), og en undersøkelse av myndighetenes arbeid for å sikre IT-infrastruktur, jf. Dokument nr. 3:4 (2005–2006) og Stortingets behandling av saken gjennom Innst. S. nr. 85 (2005–2006).

Vedtatt i Riksrevisjonens møte 15. november 2006

Jørgen Kosmo

Jan L. Stub

Annelise Høegh

Geir-Ketil Hansen

Ranveig Frøiland

Therese Johnsen
(selskapskontrollen)

Thor Kr. Svendsen

Forsvarsdepartementet

1 Forsvarsdepartementets forvaltning og gjennomføring av budsjettet for 2005

1.1 Generelt om resultatet av revisjonen

Forsvarsdepartementet har ett programområde: Militært forsvar.

Forsvarsdepartementets utgiftsbudsjett for 2005 var på 29,8 mrd. kroner, hvorav

- driftsutgifter 20,4 mrd. kroner
- nybygg og anlegg 8,6 mrd. kroner
- overføringer til andre 753 mill. kroner

Inntektene ble samlet budsjettert med 870 mill. kroner.

Departementet har ansvar for fire underliggende virksomheter. Riksrevisjonen har avgitt tre avsluttende revisjonsbrev uten merknader. Forsvarets militære organisasjon (FMO) fikk avsluttende revisjonsbrev med merknader.

Revisjonen av FMO viser at det på flere områder har skjedd en positiv utvikling i regnskapsavlegget i forhold til regnskapet for 2004. Det gjenstår fortsatt en del svakheter og mangler ved FMOs regnskap.

1.2 Budsjett – regnskap

Det er merutgifter eller mindreinntekter under noen kapitler og poster, men disse er enten av mindre betydning, eller det er tilfredsstillende redegjort for disse i forklaringene til statsregnskapet.

1.3 Styring, måloppnåelse og resultatrapportering til Stortinget i forhold til det årlige budsjettet

Forsvarsdepartementets rapportering i St.prp. nr. 1

Riksrevisjonen har sammenliknet Forsvarsdepartementets mål og prioriteringer for budsjettåret 2004 i St.prp. nr. 1 (2003–2004) og rapporteringen for 2004 avgitt av departementet i St.prp. nr. 1 (2005–2006), del I, punkt 4 *Hovedmål og prioriteringer*. Ifølge bevilgningsreglementets § 13, fjerde ledd, skal det gis opplysninger om oppnådde resultater for siste regnskapsår i vedkommende budsjettproposisjon

sammen med annen regnskapsinformasjon av betydning for vurderingen av budsjettforslaget for kommende år.

Kontrollen viser at hovedmål og prioriteringer har en disposisjon og struktur som er oversiktlig, men at måleparametrene er beskrivende og lite målbare på en del av områdene. Rapporteringen har ikke den samme disposisjonen og synes i liten grad å vise til de målsettingene departementet hadde fastlagt.

Forsvarsdepartementet er enig i at det er et klart forbedringspotensial i samordningen av disposisjon og struktur for mål og prioriteringer i budsjettforslaget, og i den etterfølgende rapporten to år etter. Departementet vil i budsjettproposisjonen for 2007 tilstrebe et bedre samsvar mellom mål beskrevet i St.prp. nr. 1 (2004–2005) og rapport for virksomheten 2005.

Forsvarsdepartementets styringsdialog med FMO

Kontrollen av Forsvarsdepartementets styringsdialog med FMO i 2005 viser at denne har vært mye tettere enn tidligere år. FMO har i 2005 rapportert månedlig status for måloppnåelse, regnskap og regnskapsprognose, status på økonomistyringen, forsvarlig forvaltning, samt gjennomføring av leveranseavtalene mellom Forsvarets logistikkorganisasjon (FLO) og forsvarsgrenene. FMO oppnådde budsjettbalanse blant annet ved å redusere planlagte aktiviteter rettet mot oppbygging av forsvarets operative evne. Dette gjelder blant annet reduksjon i øvingsvirksomheten, redusert inntak av soldater og utsatt vedlikehold av materiell.

Forsvarsdepartementets styring av investeringer

Revisjonen viser at flere anskaffelsesprosjekter i Forsvarets prosjektportefølje er av driftsmessig karakter. Dette bryter med forutsetningene for å skille mellom kapitlene 1740 *Forsvarets logistikkorganisasjon* og 1760 *Nyanskaffelser av materiell og nybygg og nye anlegg*. Videre er det avdekket at et betydelig antall ferdigstilte prosjekter ikke er terminert, og dermed heller ikke tatt ut av prosjektporteføljen.

Revisjonen av Prosjekt 5103 *Observasjonsutrustning* viser at systemet ikke fungerte til-

fredsstillende, og at manuelle systemer måtte benyttes. Som følge av avtalen Stortinget ratifiserte i 1999 mellom Norge og Schengen-landene, ble prosjektet opprettet for å ivareta Forsvarets utvidede oppgaver knyttet til oppsynet av sjøgrensene og grensen mot Russland. Det ble i St.prp. nr. 1 (2000–2001) avsatt 50 mill. kroner til materiellinvesteringer for dekning av Schengenrelaterte merbehov. Til nå er det utbetalt ca. 51,5 mill. kroner. Revisjonen har også avdekket at det ikke eksisterte vedlikeholdsordninger, og at det fantes begrensede opplæringsordninger for bruk av systemet.

Departementet har opplyst at det ikke er foretatt ny vurdering for de prosjektene som tidligere var godkjent. Departementet vil fortsatt fokusere på terminering av prosjekter. Når det gjelder Prosjekt 5103 *Observasjonsutrustning*, er vedlikeholdsavtale med leverandør planlagt etablert innen 1. juli 2006. Opplæring vil være en del av denne avtalen.

1.4 Forsvarsdepartementets forvaltning av statens interesser i selskaper m.m.

Forsvarsdepartementet har ingen underlagte selskaper.

---

2 Regnskaper der Riksrevisjonen har vesentlige merknader

2.1 Forsvarets militære organisasjon

Forsvarets militære organisasjon (FMO) har fått avsluttende revisjonsbrev med merknader, som blant annet er knyttet til følgende:

- Avvik mellom mål og resultat ved styrkeproduksjon, operativ virksomhet og logistikk. Dette gjelder blant annet redusert øvingsaktivitet og trening, redusert rekruttering og mangelfulle kompetansetiltak. Krigsoppsettingsplaner er ikke ferdigstilt i 2005. Ifølge Forsvarssjefens årsrapport for 2005 er vedlikehold utsatt, og det er tæret på lagerbeholdningen.
- Mangler ved horisontal samhandel (internfakturering). Skillet mellom bevilgningsfinansiering og kundefinansiering var ikke avklart før budsjettprosessen for 2005 fant sted. Det har manglet en fastsettelse av den beløpsmessige konsekvensen av kapasitetsgapet for finansiering av Forsvarets logistikkorganisasjon (FLO). Kapasitetsgapet dekker områder med for mye kapasitet, for lite kapasitet eller feil kapasitet i FLO. Ifølge Forsvarssjefens årsrapport har manglende betalingsvilje og -evne

hos brukere ført til lagertæringer og utsettelser av vedlikehold. Mangelfull styringsinformasjon og manglende historikk på kostnadsutviklingen gjør at det fortsatt er usikkerhet knyttet til prising av de tjenestene FLO leverer.

- Mangler ved materiellforvaltningen, blant annet mangelfull implementering av Direktiv for materiellforvaltning. Det er også avdekket avvik i våpenbeholdningen.
- Mangler ved anskaffelser. Det er brudd på regelverket for offentlige anskaffelser, og det er mangelfull bruk av rammeavtaler.
- Bruken av det kontraktsadministrative systemet Contiki er også mangelfull. Forsvaret kan ikke legge fram statistikker over benyttede innkjøpsmetoder. Dette medfører blant annet at andel direkte kjøp ikke kan vurderes. Sporbarhet mellom kontraktssystem og økonomisystem er ikke tilfredsstillende. Det er etablert manuelle rutiner som skal sikre sporbarhet mellom kontraktsinformasjon i Contiki og utbetalinger i økonomisystemet. Bestemmelser for økonomistyring i staten stiller ikke krav til teknisk sporbarhet, men rutinene er arbeidskrevende og gir økt risiko for feil i forhold til automatisert/teknisk rutine. Det kan i dag ikke kontrolleres at alle større utbetalinger som er foretatt i økonomisystemet, har utgangspunkt i en kontrakt. Det kan heller ikke kontrolleres at kontrakten er inngått i samsvar med regelverket for offentlige anskaffelser.
- Mangler ved regnskapsavleggelsen, herunder brudd på bevilgningsreglementets regler om kontant- og ettårsprinsippet. Det er i 2005 betalt ca. 410 mill. kroner for drivstoff levert til Luftforsvaret i 2006. I tillegg var dette et brudd på forutsetning for horisontal samhandel om at alle initielle utgifter skal belastes FLO på kapittel 1740 og så viderefaktureres til kunden. Videre er renteinntekter på ca. 4 mill. kroner feilaktig godskrevet Forsvaret. Beløpet skulle ha vært postert på kapittel 5605 *Renter av statskassens kontantbeholdning og andre fordringer*. Svikt i internkontrollen har medført uhjemlede krav om fradrag for inngående merverdiavgift.
- Mangler ved lønnsutbetalinger, herunder feilaktig utbetaling av lønn som ved utgangen av 2005 beløp seg til i overkant av 24 mill. kroner. Dette er hovedsakelig forårsaket av rutinesvikt ved lokale avdelinger. Det er registrert åpne poster fra 2003, 2004 og 2005 for lønn- og reiseforskudd. Feil bruk av reisemodul, mangelfull funksjonalitet og feil oppsett i

økonomisystemet SAP har medført at kjøp av varer er blitt godtgjort over reiseregning og ikke behandlet som ordinære anskaffelser. Det er ufullstendige avstemminger. Krav om refusjoner fra andre offentlige etater er beregnet for høyt. Feil i egenregistrering har medført at lønn utbetales lenge etter opptjeningsperioden. Det er fortsatt svakheter i internkontrollen ved at personalmedarbeidere ute på lokale enheter har fullmakt til å registrere egen lønn. Stamdata må vedlikeholdes i tre ulike systemer og har ikke hatt tilfredsstillende datakvalitet.

Forsvarsdepartementet bekrefter at det for 2005 har vært avvik innenfor områdene øving og trening, strukturelementer i henhold til NATO-krav og ferdigstilling av krigsoppsettingsplaner. Arbeidet med enkelte krigsoppsettingsplaner er blitt noe forsinket. Departementet presiserer at det ikke kan påvises at avvikene mellom mål og FMOs oppnådde resultater har påvirket forsvarsevnen i 2005. Målbildet for 2008 ligger fast.¹

Departementet bekrefter at det er et kapasitetsgap i FLO, og at tilpasning av FLOs kapasitet i forhold til operative krav er en løpende utfordring. Målet er at FLO skal håndtere endringer som følge av omstillingstiltak slik at kapasitetsavvik som hovedregel blir unngått. Departementet understreker at Forsvarssjefen og FMO både har pålegg om og vide fullmakter til å gjennomføre omstillingsprosesser i FLO og resten av FMO.

Ved nærmere henvendelse til FMO har departementet ikke fått dokumentert at en lagertæring av betydning fant sted i 2005. FMO kan heller ikke dokumentere generell eller omfattende utsettelse av materiellvedlikehold.

Departementet understreker at inngåelse, oppfølging og avrop på rammeavtaler er viktige tiltak for å sikre tilstrekkelig med ressurser til øvrige anskaffelser. Forsvarsstaben (FST) skal pålegge FLO å sikre balansen mellom inngåtte rammeavtaler og kapasitet for oppfølging, samt foreta en helhetlig vurdering av kost/nytte av FMOs rammeavtaler. Bruk av rammeavtaler skal følges opp løpende overfor FST.

Departementet ser det uheldige i at drivstoffanskaffelser for ca. 410 mill. kroner ikke ble levert

innenfor bevilgningsåret. Videre presiserer departementet at FLO skal utgiftsføre alle initielle utgifter, herunder drivstoffanskaffelser, på kapittel 1740 *Forsvarets logistikkorganisasjon*. Kundene skal deretter faktureres slik at kostnadene blir utgiftsført på riktig kapittel.

For å hindre at renteinntekter feilaktig blir godskrevet Forsvaret, er valideringsregler blitt iverksatt slik at renteinntekter kun kan posteres mot kapittel 5605 *Renter av statskassens kontantbeholdning*. Departementet vil i løpet av 2006 gi FST i oppdrag å utføre en total gjennomgang av MVA-området i FMO.

Departementet ser alvorlig på at det også i 2005 er en rekke tilfeller av feilutbetalt lønn. Departementet har registrert at overvåkingen av personalmedarbeiders mulighet til å registrere egen lønn, fremdeles ikke er etablert. Departementet erkjenner at det er uheldig at feil i oppsett angående refusjoner over tid har skapt differanser på reskontro, og opplyser at feilene er rettet i 2006.

Forsvarets lønnsadministrasjon har iverksatt en rekke forbedringstiltak. Det vil også i 2006 bli avholdt kurs for å sikre ytterligere opplæring og bevisstgjøring. Departementet erkjenner at det er nødvendig med ytterligere kompetanseheving og målrettede tiltak.

---

3 Selskaper m.m. der Riksrevisjonen har merknader til statsrådets forvaltning

Forsvarsdepartementet har ingen underlagte selskaper.

---

4 Forsvarsdepartementets oppfølging av tidligere rapporterte forhold

Riksrevisjonens gjennomgang av Forsvarsdepartementets regnskap for 2004² viste blant annet at det i enkelte tilfeller kan være vanskelig å skille hvilke tiltak som hører inn under de enkelte hovedaktivitetene for Forsvarets militære organisasjon (FMO): operativ virksomhet, styrkeproduksjon og logistikk. Særlig skillet mellom operativ virksomhet og logistikk kan skape uklarheter. Departementet svarte at disse forholdene vil bli presisert i 2005. Per 31. desember var denne presiseringen ennå ikke utført.

Forsvarsdepartementet sa videre at de ser nødvendigheten av å presisere skillet mellom kapit-

1) St.prp. nr. 42 (2003–2004) *Den videre moderniseringen av Forsvaret i perioden 2005–2008*, jf. Innst. S. nr. 234 (2003–2004).

2) Dokument nr. 3:8 (2004–2005) *Riksrevisjonens gjennomgang av Forsvarsdepartementets regnskap for 2004*.

lene 1740 og 1760. Departementet ville komme med presiseringer innen 1. oktober 2005. Skillet mellom kapitlene 1740 *FLO* og 1760 *Nyan-skaffelser av materiell og nybygg* og nyanlegg som gjelder investeringer, ble imidlertid først presisert i mai 2006. En mer ensartet posteringsspraksis i framtiden kan gi mer nøyaktige regnskapsdata og også mer relevante styringsdata.

Riksrevisjonen hadde vesentlige merknader til FMOs regnskaper for 2003³ og 2004⁴. Forsvarsdepartementet gjennomførte tiltak i 2004 for å rette opp manglene i 2003-regnskapet. Tiltakene ble videreført i 2005.⁵

Riksrevisjonen konstaterer at flere av tiltakene som FD og FMO har iverksatt, har hatt en positiv effekt i 2005.⁶

Fakturaflyten er merkbart forbedret, og dette har ført til betydelig færre inkassosaker og forsinkelsesrentebelastninger. Antall håndkasser er redusert, og total kontantbeholdning er gått ned. Antall aktive interimskontoer (midlertidige kontoer) og saldoer på disse er redusert.

Bruken av prognosefunksjonaliteten i SAP (regnskapssystemet) er utvidet, og dette har gitt bedre budsjettstyring. Alle regnskapssystemer utenfor SAP ble, med unntak av ett, lagt ned ved utgangen av 2005, og overføringen til SAP gikk uten store problemer. Det har skjedd en kompetanseheving på medarbeiderne, og antall anvisnings- og attestasjonsfullmakter er redusert. Videre er det opprettet månedlige avstemminger i lønnsregnskapet, og lønnsrelaterte uoppgjorte poster er redusert. Retningslinjer og rutiner for anskaffelser er oppdatert, og dokumentasjonen av anskaffelsesprosessen er bedre. I tillegg er utgifter til konsulenter gått ned.

For horisontal samhandel (HS) er feilføringer i regnskapet og mangelfull sporbarhet på transaksjoner løst. Leveranseavtaler er inngått på et tidligere tidspunkt i 2005 enn for tidligere år. Det er utført en evaluering av HS i FMO, og foreslått en rekke tiltak som skal gjennomføres på kort og lang sikt. De mest sentrale tiltakene som skal gjennomføres på kort sikt, er følgende:

- Det skal defineres klare skiller mellom hva som skal bevilgningsfinansieres, og hva som skal finansieres gjennom horisontal samhandel.
- Områder med manglende finansiering skal identifiseres, og det skal foreslås og iverksettes tiltak for å lukke det økonomisk kapasitetsgapet som har oppstått.
- Det skal jobbes videre for å legge fram informasjon om kostnader i FLO, og det skal utvikles pris-/produktkatalog for tjenestene FLO leverer.
- Det skal defineres krav til beredskap på lagernivåer og materiellstatus.
- Det skal iverksettes opplæringstiltak for å sikre tilfredsstillende kompetanse om gjennomføring av horisontal samhandel i FMO.

Revisjonen vil følge opp arbeidet med videreutvikling av horisontal samhandel og implementering av de foreslåtte tiltakene.

Riksrevisjonen har fortsatt vesentlige merknader til regnskapet til FMO for 2005, jf. punkt 2.

---

5 Riksrevisjonens bemerkninger

Forsvarsdepartementet

Riksrevisjonen har merket seg at departementet vil tilstrebe et bedre samsvar mellom mål og rapport for virksomheten i 2005.

Riksrevisjonen konstaterer at flere investeringsprosjekter er av driftsmessig karakter og således bryter med forutsetningene for bruk av bevilgninger til prosjektanskaffelser. Forsinket terminering av ferdigstilte prosjekter har fortsatt et betydelig omfang. Prosjekt 5103 *Observasjonsutrustning*, fungerer ikke etter forutsetningene. Riksrevisjonen vil peke på at de samme forholdene også ble omtalt i fjorårets rapportering til Stortinget.

Forsvarets militære organisasjon (FMO)

Riksrevisjonen har merket seg at det på flere områder har skjedd vesentlige forbedringer i FMO i forhold til regnskapet for 2004, og flere av de tiltakene som ble iverksatt, har gitt positive virkninger. Riksrevisjonen har likevel fortsatt vesentlige merknader til regnskapet.

Riksrevisjonen har merket seg at departementet mener det reduserte aktivitetsnivået i 2005 kan få konsekvenser fram mot målbildet i 2008 der-

3) Dokument nr. 1 (2004–2005).

4) Dokument nr. 3:8 (2004–2005).

5) Innst. S. nr. 276 (2004–2005) til Dokument nr. 3:8 (2004–2005), og til debatten i Stortinget 14. juni 2005.

6) St.meld. nr. 10 (2005–2006) og Innst. S. nr. 176 (2005–2006)
Om økonomisk styring i Forsvaret.

som ikke tiltak settes inn for å motvirke dette. Manglende krigsoppsettingsplaner kan være avgjørende for FMOs styring av personell og materiell, herunder om strukturelementene er satt opp og utstyrt i henhold til nasjonale krav og NATO-krav.

Riksrevisjonen konstaterer at det fortsatt er et kapasitetsgap i FLO, og har merket seg at departementet på vegne av FMO ikke kan legge fram informasjon som dokumenterer omfanget av endringer i lagerbeholdninger eller utsettelse i vedlikehold. Det kan derfor verken bekreftes eller avkrefte om det er foretatt tæring på lagerbeholdninger og utsettelse i vedlikehold.

Riksrevisjonen vil peke på viktigheten av å følge anskaffelsesregelverket, blant annet for å forebygge misligheter og korrupsjon, og viser til at brudd på anskaffelsesregelverket har vært tatt opp gjennom flere år.

Riksrevisjonen konstaterer at departementet erkjenner at det er nødvendig med ytterligere kompetanseheving og målrettede tiltak innenfor lønnsadministrasjon.

---

6 Forsvarsdepartementet har svart

Saken har vært forelagt Forsvarsdepartementet, og statsråden har i brev av 19. oktober svart:

«1. Innledning

Forsvarsdepartementet (FD) viser til brev fra Riksrevisjonen (Rr) av 29. september 2006 vedrørende Rrs gjennomgang av FDs og underliggende virksomheters regnskaper for 2005, samt til tidligere korrespondanse vedrørende statsregnskapet for 2005. FD har valgt å kommentere utviklingen innenfor de hovedområder Rr har anført i sitt brev. For FDs mer detaljerte kommentarer til Rrs konkrete revisjonsfunn, viser departementet til brev fra FD til Rr datert 17. august 2006.

FD har notert seg at Rr ikke har vesentlige merknader til regnskapene for Forsvarsbygg (FB), Forsvarets forskningsinstitutt (FFI) og Nasjonal sikkerhetsmyndighet (NSM). Departementet merker seg også at revisjonen av regnskapet til Forsvarets militære organisasjon (FMO) for 2005 viser en positiv utvikling på flere områder sammenlignet med regnskapet for 2004, men at det fortsatt gjenstår enkelte utfordringer knyttet til FMOs regnskapsavleggelse.

Det ble i 2005 iverksatt og gjennomført tiltak for å rette opp forhold som ble påpekt ifm. Rrs revisjon av statsregnskapene for 2003 og 2004. Tiltakene er videreført og videre utviklet i 2006. FD følger nøye opp utviklingen i FMO på dette området, bl.a. gjennom tiltakslisten for tilfredsstillende økonomistyring og forsvarlig forvaltning (TØFF).

2. Forsvarsdepartementet

2.1 Styring, måloppnåelse og rapportering til Stortinget

FD arbeider systematisk og kontinuerlig med å utvikle instrumenter og planverk for å kunne måle resultatene av Forsvarets virksomhet. Prosessen med å utvikle hensiktsmessige måleparametere er krevende, og foregår i løpende dialog med FMO. Arbeidet er sentralt for FDs styring av FMO, samtidig som det også legger til rette for en bedre sammenheng mellom mål og rapportering i de årlige budsjettproposisjonene. FD har, som Rr er kjent med, i forbindelse med arbeidet med budsjettproposisjonen for 2007 tilstrebet et bedre samsvar mellom mål beskrevet i St.prp. nr. 1 (2004–2005) og rapport for virksomheten i 2005.

Forsvarsdepartementet gjennomførte en tett styringsdialog med FMO i 2005. Dette ga gode resultater. Styringsdialogen i 2006 foregår primært tertialvis, men med månedlig fokus på operativ status, økonomisk status og prognoser samt på tilfredsstillende økonomistyring og forsvarlig forvaltning.

2.2 Skille mellom operativ virksomhet, styrkeproduksjon og logistikk

FD arbeider kontinuerlig med å klargjøre skillet mellom, og den relative ressursbruken på, operativ virksomhet, styrkeproduksjon og logistikk. FD har med dette formål, i samarbeid med Forsvarsstaben (FST), utarbeidet en styringsparameter som måler det regnskapsmessige resultatet av vridningen av ressurser fra logistikk- og støttevirksomhet til operativ virksomhet og styrkeproduksjon. Målingen baseres på tall fra lønns- og regnskapssystemet SAP. Regnskapsdimensjonen "Formål objekt" (FOB) gir grunnlag for å måle vridningen ved at alle utgifter i FMO posteres med en FOB-kode.

God datakvalitet forutsetter korrekt kontering i regnskapssystemet. Konteringen i SAP skal generelt sett være i henhold til gjeldende kontoplan. FD er kjent med at det p.t. ikke er tilfredsstil-

lende datakvalitet for FOB- og "Formål virksomhet"-dimensjonene. Det er derfor initiert et arbeid i FST for å forbedre gjeldende kontoplan og konteringspraksis, hvor hensikten er å klargjøre grunnlaget for korrekt kontering. FD følger dette opp mot FMO i etatsstyringen.

2.3 Forsvarsdepartementets styring av investeringer

Departementet understreker betydningen av at konkurranseprinsippet følges, jf. Lov om offentlige anskaffelser (LOA) § 5, og har presisert dette både i Anskaffelsesregelverk for Forsvaret (ARF) samt i øvrige styringsdokumenter og skriv til FMO. Iht. Bestemmelser om økonomistyring i staten, pkt. 1.2, har FD presisert at alle underlagte etater skal opptre iht. regelverket og bidra til konkurranse, slik at tildelte midler utnyttes på en mest mulig effektiv måte. FD vil også understreke betydningen av å forebygge misligheter og korrupsjon, og viser til Handlingsplan for forsvarssektoren – Holdninger, etikk og ledelse, som ble utgitt 18. september 2006. Planen inneholder tiltak som skal gjennomføres i FD og i alle underliggende etater. Investeringsprosjekter av driftsmessig karakter som bryter med forutsetningene for bruk av bevilgninger til prosjektanskaffelser skal ikke forekomme. FD utga 4. mai 2006 nye retningslinjer for hvordan utgifter skal posteres, som bidrar til å forhindre at anskaffelser av driftsmessig karakter fremdeles posteres som prosjektanskaffelser. Departementet kan for øvrig ikke bekrefte at det ble iverksatt eller gjennomført investeringsprosjekter i 2005 som var av driftsmessig karakter. Beslutning om hvilket kapittel/post et investeringsprosjekt skal belastes tas i forbindelse med utarbeidelsen av grunnlagsdokumentene og godkjenning av prosjektet. Det fastsettes da om kostnaden skal belastes kapittel 1760 post 45 (Større nyanskaffelser og vedlikehold) eller et annet kapittel/post.

Når det gjelder Prosjekt 5103 Observasjonsutrustning, ble det inngått vedlikeholdsavtale med leverandør i september 2006 for bakkeradaren. Ansvaret for driftsmessig tilrettelegging for – og vedlikehold av – sjøradaren ble i juni 2006 overført til Forsvarets logistikkorganisasjon.

3. Forsvarets militære organisasjon

3.1 Operativ evne

Forsvaret har siden 2001 gjennomført en av de mest omfattende omstillinger i offentlig sektor. Det overordnede målet for omstillingen har vært å styrke Forsvarets operative evne ved å tilpasse

Forsvarets struktur og driftsmønster til nye oppgaver, innenfor tilgjengelige ressursrammer. Forsvaret har nådd alle omstillingsmål som Stortinget fastsatte for perioden 2002–2005, i hovedsak før tidsfristen og med god margin.

Departementet kan, som Rr er kjent med, bekrefte avvik mellom mål og resultat i 2005 innenfor områdene øving og trening, strukturelementer iht. NATO-krav og ferdigstillelse av krigsoppsettingsplaner. Noen av disse avvikene kan forklares med til dels betydelige avvik mellom Stortingets planforutsetninger og faktiske bevilgninger, samt den reduserte aktiviteten som følge av tilbakebetaling av deler av merforbruket i 2004. 2005 må således ses på som et uvanlig år. FD vil mht. redusert øving og trening likevel understreke at prioriterte styrker som NATO Response Force, styrker i internasjonale operasjoner, Hans Majestet Kongens Garde, Garnisonen i Sør-Varanger og Kystvakten fikk tilstrekkelig øving og trening i 2005 for å oppnå operativ evne i samsvar med fastsatte krav.

Forsvarsdepartementet har merket seg Riksrevisjonens påpekning av manglende krigsoppsetningsplaner (KOP) og at dette kan være avgjørende for FMOs styring av personell og materiell. FD slutter seg til at KOP-er er nødvendig for en best mulig styring av personell og materiell innenfor Forsvarets operative virksomhet. FD vil likevel understreke at det foreligger en helhetlig KOP for store deler av den operative strukturen, og at FMO arbeider med å få på plass KOP-er også for de gjenværende operative strukturelementene.

Det foreligger ikke øvrige vesentlige avvik mellom FDs mål gitt i iverksettelsesbrevet til FMO for 2005 (med presiseringer, endringer og tillegg) og FMOs oppnådde resultater.

Departementet iverksatte i 2005 en tiltakspakke for å håndtere merforbruket i 2004 og for å redusere et åpenbart for høyt aktivitetsnivå i deler av FMO ved utgangen av 2004 og inngangen til 2005. FD presiserer at tiltakene som ble iverksatt, og innretningen av disse, isolert sett ikke hadde vesentlige konsekvenser for Forsvarets operative leveranser i 2005. FD vil samtidig påpeke at et operativt aktivitetsnivå som i 2005, ikke kunne videreføres uten at det ville få alvorlige konsekvenser for oppnåelsen av mål som er satt for langtidsperioden 2005–2008 samlet sett.

FD understreker at Forsvarets operative aktivitetsnivå er høyere i 2006 enn det var i 2005. Dette viser seg bl.a. ved at FMO gjennom 2006 har levert operative strukturelementer med tilfredsstillende operativ evne, og at bidrag til flernasjonale operasjoner utenlands, og nasjonal beredskap, er prioriterte områder som blir dekket fullt ut. Målbildet for 2008, slik det fremkommer av St.prp. nr. 42 (2003–2004), jf. Innst. S. nr. 234 (2003–2004), ligger fast.

3.2 Rekruttering

Forsvarets behov er styrende for antallet mannskaper som avtjener førstegangstjeneste. I 2005 ble det innkalt noe færre vernepliktige enn normalen for langtidperioden. Dette skyldtes til en viss grad kravet om driftsinnsparinger i 2005, men først og fremst at Hæren utsatte deler av innkallingene for å kunne etablere et nytt innkallingsmønster. Innkallingsmønsteret har nå funnet sin form, og antallet soldater er på et tilfredsstillende nivå. Det arbeides med å gjøre sesjonen bedre, slik at frafallet av mannskaper under førstegangstjenesten kan bli mindre. På denne måten vil det sikres et godt rekrutteringsgrunnlag til befalsutdanning og internasjonal tjeneste.

3.3 Bevilgningsreglementet

NATO Maintenance and Supply Agency (NAMSA) er, som Rr er kjent med, en forsyningskanal som NATO-land benytter til kjøp av bl.a. drivstoff og ammunisjon. Iht. inngått avtale mellom Norge og NAMSA må rekvirenten innbetales til NAMSA forskuddsvis. Departementet er i dialog med Senter for statlig økonomistyring (SSØ) mht. hvordan NAMSAs innkjøpsrutiner kan innpasses innenfor Bevilgningsreglementets bestemmelser. FD presiserer imidlertid at FMO skal følge Bevilgningsreglementets ettårs- og kontantprinsipp, jf. hhv. Bevilgningsreglementet § 3 første og tredje ledd.

3.4 Virksomhets- og økonomistyring

Riksrevisjonen har definert et antall risikoområder for FMO, bl.a. innenfor virksomhetsstyring og intern kontroll. FMOs tiltak for å redusere risiko på disse områdene ivaretas bl.a. gjennom styringsparametere og initiativ knyttet til FMOs målbilde, oppfølging av tiltakslisten TØFF og løpende plan- og utviklingsprosesser.

3.4.1 Forsvarssjefens direktiv for virksomhets- og økonomistyring i Forsvaret (DIVØ)

Forsvarssjefen ga 5. april 2006 ut Forsvarssjefens direktiv for virksomhets- og økonomistyring i Forsvaret (DIVØ). DIVØ beskriver For-

swarets styringssystem og fastsetter ansvar, myndighet, roller og krav. Her beskrives krav til planlegging, gjennomføring, oppfølging, rapportering og kontroll av virksomheten, samt risikostyring. Gjennom utgivelsen av DIVØ har Forsvaret samlet tidligere utgitte direktiver i ett nytt direktiv og økt bevisstheten omkring Forsvarets styringssystem og forståelsen for viktigheten av forsvarlig forvaltning i FMO.

3.4.2 Økonomiprojektet

FST er nå i ferd med å igangsette Økonomiprojektet som en del av LOS-programmet i Forsvaret. Økonomiprojektet skal implementere en komplett økonomi-, styrings- og forsyningsløsning, og Forsvaret vil med dette innføre en systemløsning som på en helhetlig måte skal tilfredsstillende statens økonomiregelverk og legge grunnlaget for at FMO skal kunne utøve enda bedre virksomhets- og økonomistyring.

Økonomiprojektet er delt i et leveranseprosjekt og et mottaksprosjekt. Leveranseprosjektet skal klargjøre den tekniske løsningen. Mottaksprosjektet skal motta, kvalitetssikre og godkjenne resultatene, samt stå for innføringen og sikre at data som innregistreres i systemet, er korrekte. Hensikten med todelingen er å sikre troverdighet og integritet i samhandlingen mellom leverandør og Forsvaret, samt sikre en optimal implementering av den tekniske løsningen. Prosjektet planlegges avsluttet i løpet av 2. kvartal 2008.

3.4.3 Kompetanse

Det er fortsatt høy fokus på kompetanseheving innenfor økonomistyring og forvaltning i FMO, og det gjennomføres en rekke kurs på ulike nivå i organisasjonen. FST planlegger å sette ned en arbeidsgruppe som skal se på funksjonell utdanning innenfor personell, økonomi og styring, hvor bl.a. krav til utdanning og kvalitetssikringssystemer vil stå sentralt. DIVØ vil være et sentralt utgangspunkt ift. funksjonell utdanning av personell innenfor virksomhets- og økonomistyring.

Kompetanseheving for lønnsmedarbeidere er prioritert, jf. også punkt 3.5.1.

FST vil prioritere arbeidet med å få etablert et konsept for strategisk kompetansestyring og evne til raskt å kunne iverksette målrettede tiltak for å øke personellens kompetanse. Selv om utviklingen av systemunderstøttelsen for konseptet (Prosjekt HRM) er blitt noe forsinket, vil FD fortsatt ha fokus på strategisk kompetansestyring i tiden fremover.

3.4.4 Prognoser

FMO rapporterer å ha god oversikt over den økonomiske situasjonen, og arbeidet med forbedringer av prognoser er videreført. FST følger opp prognosearbeidet til alle konsernkontrollere/kapittelansvarlige, og det avholdes månedlige møter hvor prognosene synkroniseres og kvalitetssikres. FST har i tillegg avsatt ytterligere ressurser for å støtte kapitelleiere i prognosearbeidet, og det gjennomføres en rekke virksomhetskontrollerkurs og virksomhets- og økonomiseminarer der prognosekvalitet er tema.

FLO har tatt i bruk et nytt oppdragsplanverktøy, i tillegg til øvrig prognoseverktøy i FLO. Bruken av oppdragsplanverktøyet medvirker til økt kvalitet på prognosene, da plan og prognose må ses i sammenheng. FMO vil i Økonomiprojektet se på en videreutvikling av eksisterende prognoseverktøy og oppdragsplanverktøyet, jf. avsnitt 3.4.2.

FD følger opp de økonomiske prognosene for FMO på månedlig basis, jf. avsnitt 2.1.

3.5 Regnskap og lønn

Det er nedlagt et omfattende arbeid i FMO for å øke kvaliteten innenfor regnskap og lønn, noe som også har gitt svært positive resultater. Det vises for øvrig til St.meld. nr. 29 (2004–2005), jf. Innst. S. nr. 272 (2004–2005), og St.meld. nr. 10 (2005–2006), jf. Innst. S. nr. 176 (2005–2006). Som Rr påpeker gjenstår imidlertid enkelte utfordringer. FD følger dette området nøye opp gjennom tiltakslisten TØFF.

3.5.1 Feilutbetaling av lønn

Mangelfull datakvalitet og manglende opplæring innvirker dessverre fortsatt på antallet feilutbetalinger av lønn i FMO. FST har i 2006 etablert et datakvalitetsteam for å gripe fatt i hovedproblemene, spesielt relatert til myndighetsrapportering og stamdata. Forsvarets lønnsadministrasjon (FLA) har et eget team som har fokus på feilutbetalinger av lønn, og FLA gjennomfører kontroller ved hver lønnskjøring.

Det arrangeres fortløpende kurs for lønns- og personalmedarbeidere. På disse kursene er feilutbetalinger av lønn et hovedtema. Pr. august 2006 er det gjennomført seks kurs, med 125 deltagere på 124 tilgjengelige plasser. FLA har i tillegg et eget kurslokale der det arrangeres kurs for relevant personell. Videre gjennomføres det i 2006 personellseminarer for samtlige personellmedarbeidere.

3.5.2 Personalmedarbeiders mulighet til å registrere egen lønn

Rr har også for 2005 tatt opp personellmedarbeiders mulighet til å registrere egen lønn. Som Rr kjenner til er det utarbeidet og godkjent en fagrapport som gir mulighet for uttak av informasjon om dette fra lønns- og regnskapssystemet SAP. Rapporten er nå tatt i bruk, og viser ansatt nummer, informasjonstype (for eksempel grunnlønn, trekk, variable tillegg), dato og klokkeslett for endring, brukernavn og type endring som er utført. Virksomhetskontrollere vil ha en sentral oppgave i å følge opp dette for å unngå/avdekke evt. mislighold. Forsvarets lønnsadministrasjon (FLA) og FST vil også ha en sentral rolle for å følge opp kontroller på overordnet nivå. Rapporten vil bli tatt ut periodevis ifm. månedlig kontroll av FMOs sjekkliste for intern kontroll.

3.5.3 Inngående faktura

Som Rr har påpekt var det en merkbar forbedring i fakturaflyten i 2005. FD følger kontinuerlig opp utviklingen på dette området i FMO. Forsvarets regnskapsadministrasjon (FRA) opprettet våren 2006 et purreteam med oppgave å purre på forfalte fakturaer i organisasjonen og sikre kontroll med fakturaflyten. Tiltaket har så langt vist seg å ha positiv effekt.

3.6 Horisontal samhandel

FD har merket seg Riksrevisjonens kommentarer til hvordan horisontal samhandel utøves internt i FMO. Forsvarsdepartementet har gjennomført en evaluering av praktiseringen av horisontal samhandel i forsvarssektoren, og det er på denne bakgrunn igangsatt en rekke tiltak som forventes å gi effekt i 2006 og 2007.

FD vil presisere at tilpasning av kapasiteten i FLO er en generell og løpende utfordring for Forsvaret, i og med at FLO skal dimensjonere sin samlede organisasjon og kapasitet i tråd med forsvarsgrenenes ordinære etterspørsel over tid. Kapasitetsgap skal som hovedregel unngås.

FD har i St.prp. nr. 1 (2006–2007) informert Stortinget om at departementet ikke vil foreslå en ny organisasjonsform for Divisjon Tungt Vedlikehold i FLO, men heller iverksette en interneffektivisering der det også skal ses på synergieffekter i hele FLOs vedlikeholdsorganisasjon. På denne bakgrunn kan det forventes en viss overkapasitet innenfor deler av Divisjon Tungt Vedlikehold inntil man har gjennomført denne interneffektiviseringen. Overkapa-

siteten vil i størst mulig grad bli søkt utnyttet for å begrense utfordringer knyttet til evt. underkapasitet i andre deler av organisasjonen.

3.7 Anskaffelser

Riksrevisjonen har avdekket færre feil enn tidligere mht. brudd på anskaffelsesregelverket i 2005, jf. Riksrevisjonens brev til FST datert 4. april 2006. Departementet noterer seg denne positive utviklingen, men vil fortsatt jobbe for en ytterligere reduksjon. FMO skal derfor ha som målsetting ytterligere å redusere antall feil i forhold til anskaffelsesregelverket. Når det gjelder bruk av rammeavtaler, foreligger det intet påbud om dette, selv om FD ser positivt på bruken av slike avtaler for å spare administrative ressurser.

Som også Riksrevisjonen påpeker er det ingen krav til bruk av kontraktsadministrative systemer og teknisk sporbarhet mellom kontraktsinformasjon i Contiki og utbetalinger i økonomisystemet. Inntil LOS-programmet i Forsvaret er kommet videre, brukes manuelle og ressurskrevende rutiner.

3.8 Materiellforvaltning

FMO kan ikke dokumentere at en generell eller signifikant lagertæring fant sted i 2005. FST fastsatte imidlertid en utgående balanse for 2005, som også utgjør inngående balanse for 2006, en balanse som dermed vil kunne analyseres mot utgående balanse for 2006 for å avdekke eventuelle endringer i lagerbeholdningen. Dette legger et grunnlag for nærmere analyser av endringer i volum og verdi for 2006. Utgående balanse for 2006 vil videre utgjøre inngående balanse for 2007.

Som Rr er kjent med kan FMO heller ikke dokumentere at det har funnet sted generell eller omfattende utsettelse av materiellvedlikehold i 2005. Forsvarsdepartementet ser alvorlig på at status for materiellvedlikehold i 2005 ikke kan dokumenteres. FST er gitt i oppdrag å utvikle en styringsparameter for materielltilgjengelighet, som også skal inkludere vedlikeholdsstatus. FD og FST samarbeider om å operasjonalisere en slik parameter.

FD vil likevel påpeke at deler av materiellet på lager er materiell som ikke skal inngå i ny struktur og som det av denne grunn ikke gjennomføres vedlikehold på, eventuelt kun beskjedent vedlikehold. Så snart det eksakte overskuddsvolumet er definert, skal overskuddet avhendes.

Forsvarssjefens direktiv for materiellforvaltning ble utgitt første gang 31. januar 2005 og ble utgitt på nytt i reviderte utgaver 1. juni 2005 og 9. mars 2006. Forsvarssjefens direktiv for materiellforvaltning er gjort tilgjengelig for hele forsvarssektoren i Forsvarets database for oversikt over bestemmelser, instruksjoner og direktiver i Forsvaret (FOBID).

Forsvarssjefen har igangsatt et arbeid med Fellesbestemmelser for materiellforvaltning i FLO. Arbeidet med fellesbestemmelsene skal være ferdig i løpet av 2009. FD finner det nødvendig fortsatt å følge opp status og fremdrift i dette arbeidet, og sikre at fellesbestemmelsene blir i henhold til FDs retningslinjer for materiellforvaltning i Forsvaret. Departementet vil også påse at egne retningslinjer og forsvarssektorens regelverk på dette området til enhver tid er i samsvar med overordnede krav og bestemmelser.

4. Avslutning

Arbeidet for å sikre tilfredsstillende økonomistyring og forsvarlig forvaltning har fortsatt meget høy prioritet i Forsvarsdepartementet og i Forsvarets militære organisasjon. Tiltakene for å styrke Forsvarets internkontroll og forbedre Forsvarets virksomhets- og økonomistyring videreføres i 2006 og 2007. Tiltakene skal bidra til ytterligere forbedringer innenfor bl.a. virksomhets- og økonomistyring, kompetanse og internkontroll. Forbedringene skal totalt sett bidra til bedret kontroll med, og utnyttelse av, bevilgede midler. Riksrevisjonens årlige gjennomgang av Forsvarets regnskap er til meget god hjelp i denne sammenheng.»

---

7 Riksrevisjonen uttaler

Riksrevisjonen har avgitt tre avsluttende revisjonsbrev uten merknader og ett revisjonsbrev med merknader til Forsvarets militære organisasjon (FMO).

Riksrevisjonen kunne ikke godkjenne regnskapet for FMO for 2003, og kunne ikke bekrefte at regnskapet for 2004 ikke inneholdt vesentlige feil eller mangler. Flere av de tiltakene som er satt i verk etter dette, har hatt en positiv effekt. Dette gjelder bl.a. tiltak for å styrke internkontrollen i regnskapssystemet, øke kompetansen for medarbeiderne og gjøre forbedringer i horisontal samhandel. Riksrevisjonen har likevel fortsatt vesentlige merknader til regnskapet for FMO.

Riksrevisjonen har pekt på et klart forbedringspotensial i departementets rapportering etter å ha sammenlignet mål og prioriteringer med rapporteringen for 2004, jf. St.prp. nr. 1 (2003–2004) og St.prp. nr. 1 (2005–2006). Kontrollen av departementets rapportering for budsjettåret 2005 i St.prp. nr. 1 (2006–2007) viser at strukturen i rapporten er blitt vesentlig bedre enn for 2004.

Riksrevisjonen har merket seg departementets tettere etatsoppfølging av FMO i 2005. Riksrevisjonen ser positivt på at departementet arbeider med å utvikle instrumenter og planverk for bedre å kunne måle resultatet av Forsvarets virksomhet.

Riksrevisjonen konstaterer at departementet ikke kan avkrefte at flere anskaffelsesprosjekter, som departementet har ansvaret for, er av driftsmessig karakter og dermed bryter med forutsetningene for bruk av bevilgninger til prosjektanskaffelser. Riksrevisjonen har merket seg at departementet i 2006 har utgitt retningslinjer for hvordan utgifter skal posteres, og dermed vil søke å unngå feilposterings. Riksrevisjonen forutsetter at styringsgrunnlag og regnskapsdata vil bli bedre i framtiden.

Riksrevisjonen har merket seg departementets uttalelse om at det operative aktivitetsnivået i FMO ved utgangen av 2004 og inngangen til 2005 ikke ble videreført i 2005. Ifølge departementet vil dette ikke få betydning for målbildet for 2008 som ligger fast.

Riksrevisjonen konstaterer at Forsvarssjefen i april 2006 ga ut et direktiv for virksomhets- og økonomistyring i FMO. I tillegg er Forsvarsstaben i ferd med å igangsette Økonomiprojektet som en del av LOS-programmet i Forsvaret.

Prosjektet skal implementere en komplett økonomi-, styrings- og forsyningsløsning. Riksrevisjonen ser positivt på tiltakene, og forutsetter at dette bl.a. vil bedre rapporteringen og heve kvaliteten på regnskapsdata.

Riksrevisjonen konstaterer at det fortsatt er et kapasitetsgap i FLO, og vil peke på at FMO bør kunne spare betydelige kostnader ved et redusert kapasitetsgap. Riksrevisjonen finner det kritikkverdige at omfanget av endringer i lagerbeholdninger eller utsettelse i vedlikehold, ikke kan dokumenteres.

Riksrevisjonen har gjentatte ganger pekt på brudd på anskaffelsesregelverket. Riksrevisjonen vil presisere viktigheten av at regelverket følges slik at Forsvaret ivaretar intensjonen bl.a. om konkurranse. Ved å følge regelverket kan betydelige midler spares inn og risikoen for misligheter reduseres.

For å sikre korrekt lønnsutbetaling registrerer Riksrevisjonen at det fortsatt er nødvendig med kompetanseheving og målrettede tiltak for lønns- og personalmedarbeidere.

Det gjøres for øvrig oppmerksom på at det for tiden gjennomføres en forvaltningsrevisjon om Forsvarsdepartementets forvaltningspraksis og sporbarheten i de faglige tilråkningene som gis, og en forvaltningsrevisjon om Forsvarets internasjonale operasjoner.

Riksrevisjonen vil for øvrig vise til en undersøkelse av myndighetenes arbeid med å sikre IT-infrastruktur, som også omfatter Forsvarsdepartementet, jf. Dokument nr. 3:4 (2005–2006) og Stortingets behandling av saken gjennom Innst. S. nr. 85 (2005–2006).

Vedtatt i Riksrevisjonens møte 15. november 2006

Jørgen Kosmo

Jan L. Stub

Annelise Høegh

Geir-Ketil Hansen

Ranveig Frøiland

Hans Conrad Hansen

Helse- og omsorgsdepartementet

1 Helse- og omsorgsdepartementets forvaltning og gjennomføring av budsjettet for 2005

1.1 Generelt om resultatet av revisjonen

Helse- og omsorgsdepartementets rapporteringsområder er delt i programområdene Helse og omsorg og Stønad ved helsetjenester (folketrygden).

Helse- og omsorgsdepartementets budsjett for 2005 var på 102,3 mrd. kroner, hvorav 97 mrd. (95 prosent) er overføringer til andre (post 50–89). Budsjettet fordeler seg med

- 82,3 mrd. kroner på programområdet Helse og omsorg, hvorav 72 mrd. kroner til de regionale helseforetakene
- 20 mrd. kroner på programområdet Stønad ved helsetjenester

Departementet har ansvar for ni underliggende virksomheter, fem regionale helseforetak, ett særlovsselskap og ett deleid aksjeselskap. Riksrevisjonen har avgitt tre revisjonsbrev med merknader og fem revisjonsbrev uten merknader. Revisjonsbrevene med merknader gjelder regnskapsmessige forhold ved Statens legemiddelverk, samt styring, oppfølging og rapportering i Sosial- og helsedirektoratet og Nasjonalt folkehelseinstitutt. Riksrevisjonen har merknader til statsrådets forvaltning av statens interesser i de regionale helseforetakene. Tre merknader er knyttet til styringen av Helse Midt-Norge RHF, Kreftregisteret under Helse Sør RHF og avtaler om snorkeoperasjoner i Helse Øst og i Helse Vest. For samtlige regionale helseforetak har Riksrevisjonen merknader knyttet til låneopptak i underliggende virksomheter, praktisering av forskriftene om individuell plan og prioritering.

1.2 Budsjett – regnskap

Det er merutgifter eller mindreinntekter under noen kapitler og poster, men disse er enten av mindre betydning, eller det er tilfredsstillende redegjort for dem i forklaringene til statsregnskapet.

1.3 Styring, måloppnåelse og resultatrapportering til Stortinget i forhold til det årlige budsjettet

1.3.1 Departementets styring av underliggende virksomheter

Sosial- og helsedirektoratet

Revisjonen for regnskapsåret 2005 viste følgende svakheter ved departementets etatsstyring og rapportering:

- Enkelte oppgaver i St.prp. nr. 1 (2004–2005) var ikke videreført i tildelingsbrevene fra departementet til direktoratet.
- Det var svakheter ved direktoratets eksisterende informasjons- og rapporteringssystem.
- Det var svakheter ved direktoratets styring av underliggende virksomheter og rapportering til departementet.

Videreføring av oppgaver i St.prp. til tildelingsbrev

Revisjonen viser at det er enkelte oppgaver i budsjettproposisjonen som ikke var videreført i tildelingsbrevet. Dette gjaldt blant annet oppgaver innen rusmiddelforebyggende arbeid og fattigdomsbekjempelse.

Informasjons- og rapporteringssystemet Exie

Direktoratet har informasjons- og rapporteringssystemet Exie som styringssystem, der alle direktoratets oppgaver fra tildelingsbrevet skal registreres. Revisjon av 2005-regnskapet viste at flere av oppgavene i tildelingsbrevet ikke kunne identifiseres i Exie.

Direktoratets virksomhetsstyring og rapportering til departementet

Ved direktoratets styring av underliggende virksomheter var sentrale mål i St.prp. nr. 1 (2004–2005) for Statens autorisasjonskontor for helsepersonell (SAFH) og Nasjonalt kunnskaps-senter for helsetjenestekontor (Kunnskaps-senteret) ikke nedfelt i direktoratets tildelingsbrev til virksomhetene. Informasjon om måloppnåelse i forhold til SAFH og Kunnskaps-senteret framgikk ikke i Sosial- og helsedirektoratets årsrapport for 2005 til departementet.

Departementet har svart at det for 2006 har

iverksatt tiltak for å gjøre tildelingsbrevet mindre omfattende og for å bedre sporbarheten mellom mål og rapportering. I forhold til implementering og bruk av enhetlig styrings- og rapporteringsverktøy vil departementet, i samarbeid med Sosial- og helsedirektoratet og Arbeids- og inkluderingsdepartementet, arbeide for at styrings- og rapporteringssystemene skal bli mer effektive og formålstjenlige. Erfaringene med Exie vil bli avklart i styringsdialogen med direktoratet, herunder eventuelt valg av andre systemer.

Departementet vil i styringsdialogen med direktoratet ta opp styringen av SAFH og Kunnskaps-senteret. Sentralt her er hvordan prosessen tilpasses etableringen av et felles styringssystem. I tildelingsbrevet for 2007 vil departementet, i samarbeid med direktoratet, utforme styrings- og rapporteringsrutinene for direktoratets underliggende virksomheter. Et sentralt punkt vil være å sikre sporbarheten av styringssignaler gitt i St.prp. nr. 1 og tildelingsbrevet til direktoratets interne styringssystem Exie.

1.3.2 Departementets forvaltning av tilskudd til de regionale helseforetakene

Riksrevisjonen registrerer en generell forbedring i Helse- og omsorgsdepartementets tilskuddsforvaltning sammenliknet med tidligere år. I forhold til bestemmelsene om økonomistyring i staten viser imidlertid kontrollen at enkelte av målekriteriene fortsatt ikke er utformet konkret og presist i bestillerdokumentene til de regionale helseforetakene. Bevilgningene over kapittel 732 post 81 *Tilskudd til store byggeprosjekter* (Helse Øst, Helse Sør og Helse Midt-Norge) er ikke omtalt i bestillerdokumentene. Formålet med bevilgningen over kapittel 737 post 70 *Kreftregisteret* (Helse Sør) er ikke beskrevet i bestillerdokumentet, og det er ikke rapportert om tilskuddet i Helse Sør RHF's årlige melding til departementet for 2005.

Departementet opplyser at det har flere ulike styringskanaler inn mot de regionale helseforetakene. Bevilgningen over kapittel 732 *Tilskudd til store byggeprosjekter* ble ikke tildelt gjennom bestillerdokumentene, men gjennom foretaksmøtene i januar 2005.

I forhold til tilskuddet til Kreftregisteret uttaler departementet at rapporteringen ved en inkurie falt ut i forbindelse med bytte av kapittel og post for bevilgningen, og at det vil arbeide videre med å sette mål for virksomheten i bestillerdokumentet.

1.3.3 De regionale helseforetakenes resultatrapportering og måloppnåelse

Riksrevisjonen har kontrollert de regionale helseforetakenes rapportering og måloppnåelse i 2005. De regionale helseforetakenes måloppnåelse innen satsningsområdene rus samt rehabilitering og habilitering er vurdert særskilt.

Årlig melding for 2005

Kvaliteten på rapporteringen

Riksrevisjonens kontroll viser at kvaliteten på rapporteringen i årlig melding er forbedret, mens måloppnåelsen fortsatt i en del tilfeller ikke kan vurderes da punkter i rapporteringen ikke er tilfredsstillende besvart.

Rapporteringen på de nasjonale kvalitetsindikatorer innen somatikk er forbedret, men det mangler fortsatt registreringer fra noen sykehus for enkelte av indikatorene. Innen psykisk helsevern er det store mangler i dataene som publiseres. Noen regioner opplyser i årlig melding at arbeidet med å få på plass den nye meldingen til Norsk pasientregister har tatt lengre tid enn forutsatt, og at enkelte indikatorer derfor registreres manuelt.

Departementet er ikke fornøyd med at de regionale helseforetakene ikke rapporterer på alle rapporteringspunktene i årlig melding, og at det også i forbindelse med årlig melding for 2005 var behov for å etterspørre ytterligere informasjon. Det er fremdeles et potensial for forbedringer i rapporteringen, og spesielt i forhold til opplysninger om prioritering av pasienter.

Måloppnåelse i forhold til kravene i bestillerdokumentene for 2005

Aktivitet knyttet til innsatsstyrt finansiering skal ifølge bestillerdokumentene holdes på samme nivå i 2005 som i 2004. Refusjonene for 2005 økte likevel med 4 prosent, eller over 741 mill. kroner. Departementet forklarer dette med at kravet for 2005 baseres på anslag, og at det i ettertid viste seg at aktiviteten i 2004 ble lavere enn først antatt. Aktivitetsøkningen er bl.a. på denne bakgrunn lavere, og gir en reell økning i størrelsesorden 1–1,5 prosentpoeng.¹

Det er stilt krav om at *den prosentvise vekst innenfor rus og psykisk helsevern skal være sterkere enn innenfor somatikken*. Departementet opplyser at målsettingen er nådd for alle de regionale helseforetakene, bortsett fra i Helse Midt-Norge. Situasjonen i Helse Midt-Norge tas opp i

1) St. prp. nr. 12 (2005–2006).

egen sak under punkt 3. Departementet uttaler at det er måleproblemer, men at det vil legge til rette for en forbedret rapportering på dette området.

Departementet har stilt krav om at *ventetiden fortsatt skal holdes på et lavt nivå*. Ventetidene innen somatikk har vært stabile fra 3. tertial 2004 til 3. tertial 2005. Ventetiden for langtidsventende er redusert i alle regioner, bortsett fra i Helse Sør. Antall langtidsventende er økt kraftig i Helse Sør. Det er Rikshospitalet-Radiumhospitalet HF og Sørlandet sykehus HF som bidrar til den største økningen. Helse Sør har uttalt til departementet at begge helseforetakene har lagt fram og iverksatt tiltak for å redusere ventetidene.

Helseforetakene skal som hovedregel *ikke ha korridorpasienter*. I 3. tertial 2005 var det hver dag i gjennomsnitt 227 korridorpasienter ved norske sykehus. Dette er en reduksjon på 8 prosent fra 3. tertial 2004. Riksrevisjonen registrerer at antallet korridorpasienter ved enkelte sykehus i Helse Midt-Norge, Helse Vest og Helse Øst har vært høyt over lengre tid, noe som ikke er forenlig med kravet.

For landet som helhet har *andelen epikriser innenfor somatikk som sendes innen sju dager etter utskrivning*, økt fra 44 prosent i 3. tertial 2004 til 56 prosent i 3. tertial 2005. På tross av en positiv utvikling ved flere sykehus er det fremdeles langt igjen før målet nås om at 80 prosent av epikrisene sendes innen sju dager etter utskrivning. Det kan derfor stilles spørsmål til om arbeidet med oppfyllelse og oppfølging av kravene har hatt høy nok prioritet i alle regioner.

Selv om ingen av foretaksgruppene oppfyller kravet om at *ingen pasienter skal ha mer enn 48 timer preoperativ liggetid ved lårhalsbrudd*, ligger de fleste tett opp mot målet. Landsgjennomsnittet viser at i 3. tertial 2005 har 95 prosent av pasientene med lårhalsbrudd ventet mindre enn 48 timer.

Det er stilt krav om at *90 prosent av pasientene innenfor psykisk helsevern for barn og unge skal diagnostiseres etter anerkjente diagnoseklassifikasjoner*. I første halvdel av 2005 ble kun 37 prosent av alle barn og unge diagnostisert etter slike diagnoseklassifikasjoner.

I bestillerdokumentet er det stilt krav om at *andelen innlagte pasienter som blir strøket fra det planlagte operasjonsprogrammet skal være*

mindre enn 5 prosent. I 3. tertial 2005 ble 9 prosent av alle operasjoner utsatt, og dette utgjorde ca. 7200 operasjoner. Det er store variasjoner mellom helseforetakene. Andel strykninger er høyest i Helse Midt-Norge med 11 prosent og lavest i Helse Øst med 7 prosent. To helseforetak i Helse Nord skiller seg ut ved at over 15 prosent av alle planlagte operasjoner ble strøket.

Departementet uttaler at det er kjent med den varierende måloppnåelsen på de nasjonale indikatorene innen somatikk. Departementet har tatt dette opp med det enkelte regionale helseforetak i foretaksmøtene i mai/juni 2006. Det ble i foretaksmøtene ytret en klar forventning om forbedret måloppnåelse på de områder der kravene fra bestillerdokumentet ikke var oppnådd. Videre skal de regionale helseforetakene arbeide med å utjevne ulikheter mellom foretakene i foretaksgruppen.

Psykisk helsevern

Gjennomgang av de regionale helseforetakenes rapportering om psykisk helsevern viser manglende måloppnåelse i forhold til enkelte av kravene i bestillerdokumentene for 2005.

Departementet har stilt krav om at *ventetiden for voksne skulle reduseres med 10 prosent og for barn med 20 prosent*. Ventetiden innen voksenpsykiatri har vært stabil fra 3. tertial 2004 til 3. tertial 2005, mens ventetiden innen barne- og ungdomspsykiatri har økt på nasjonalt nivå. Det er store regionale forskjeller i ventetid. Helse Øst RHF og Helse Sør RHF rapporterer i årlig melding at de innfrir kravet om reduksjon i ventetid for voksne. Ingen av regionene har klart å innfri målet for barn. Helse Sør har hatt den største reduksjonen i ventetid for barn med 17 prosent.

Når det gjelder kravet om *redusert bruk av tvang*, har kun Helse Øst RHF, Helse Midt-Norge RHF og Helse Nord RHF rapportert på dette. Helse Midt-Norge RHF er den eneste regionen som benytter tallbasert materiale, som viser at det har vært en økning i bruken av tvang i tre helseforetak, men at andelen er under landsgjennomsnittet. Helse Øst RHF rapporterer at målsettingen om redusert bruk av tvang følges opp gjennom tertialrapporteringen, og Helse Nord RHF opplyser at andelen tvang har holdt seg stabil i 2005. Det er ikke mulig å fastslå om bruken av tvang på nasjonalt nivå er redusert.

Det er et mål at *ingen barn og unge skal ha mer enn 10 dagers ventetid for vurderingssamtale*.

Helse Øst RHF og Helse Sør RHF rapporterer i årlig melding at de ikke har oppnådd denne målsettingen i 2005. Helse Nord RHF opplyser at resultatet på denne indikatoren ikke blir presentert, siden få helseforetak rapporterer på det nye dataformatet. Helse Vest RHF og Helse Midt-Norge RHF har ikke rapportert på denne målsettingen.

Måloppnåelse innen tverrfaglig spesialisert behandling på rusområdet

Stortinget har uttalt at det er særdeles viktig at helseforetakene prioriterer rusbehandlingen og medvirker til et tettere samarbeid mellom rusbehandling og psykiatri.² Departementet har i bestillerdokumentene stilt krav om at ventetiden for enkelte behandlingstiltak skal reduseres, samt at kvaliteten skal styrkes og kapasiteten økes i tverrfaglig spesialisert behandling av rusmiddel-misbrukere.

Riksrevisjonen har undersøkt utviklingen i ventetid på behandlingstiltakene innen poliklinikk, avrusning, korttidsbehandling, langtidsbehandling og LAR (legemiddelassistert rehabilitering). De regionale helseforetakene rapporterer ulikt i forhold til ventetid, og begrunner dette med varierende kvalitet på data fra 2004. Gjennomgangen viser at det er store geografiske forskjeller i ventetid innen tiltakene, og at ventetiden har økt i flere helseregioner innen følgende behandlingstiltak:

- korttidsbehandling (øst, sør, nord)
- langtidsbehandling (sør og Midt-Norge)
- poliklinisk behandling (vest)
- avrusning (nord)

Departementet uttaler at det er utarbeidet system for ventelisterregistrering på rusområdet. Etter planen skal systemet implementeres i løpet av 2006, og aktivitetsdata innrapporteres til Norsk pasientregister i 2007. I påvente av data fra systemet har departementet ikke et tilfredsstillende grunnlag til fullt ut å vurdere utviklingen når det gjelder ventetid og antall ventende innen rusbehandling. De regionale helseforetakene har iverksatt ulike tiltak for å styrke tilbudet til pasienter med dobbeltdiagnoser, som opprettelse av dobbeltdiagnoseenheter, opprettelse av nye plasser for denne pasientgruppen og bedret samarbeid mellom somatikken og psykiatrien. Det framgår imidlertid at behovet er økende, og at det gjenstår arbeid før tilbudet til pasienter med dobbeltdiagnoser er tiltrekkelig.

Riksrevisjonens kontroll viser at de regionale helseforetakene verken har oversikt over det totale antall pasienter innen spesialisert rusbehandling, andelen av denne pasientgruppen som fikk nødvendig helsehjelp, antall pasienter som fikk utarbeidet individuell plan, eller antall pasienter som ble vurdert innen 30 dager. Det er registrert totalt 90 fristbrudd innen spesialisert rusbehandling i 2005, hvorav 69 fristbrudd er i Helse Nord. Departementet opplyser at det ikke er etablert et regionalt eller nasjonalt system for registrering av oppfyllelse av pasientrettigheter, herunder rett til individuell plan.

Måloppnåelse innen området rehabilitering og habilitering

Tilbudet til pasienter med behov for rehabilitering og habilitering er i bestillerdokumentene for 2005 utpekt som et særskilt prioritert område. Det framgår videre at tilbudet til pasienter med alvorlig hodeskade skal styrkes.

Det ble fulgt opp av komiteen i budsjettinnstillingen³ som mente at tilbudet til pasientene med alvorlig hodeskade er bedre i Danmark enn i Norge. Det ble forutsatt at de norske fagmiljøene skulle etablere og dra nytte av et samarbeid med det aktuelle miljøet i Danmark. I Riksrevisjonens undersøkelse framkommer det at Helse Øst og Helse Sør har styrket tilbudet til pasienter med alvorlig hodeskade i 2005, mens de øvrige regionene er på etablerings- eller planleggingsstadiet. Departementet uttaler at det ikke synes som om tilbudet til pasienter med alvorlig hodeskade så langt er tilstrekkelig styrket.

For funksjonshemmede og kronisk syke barns behov for habiliteringstjenester er det stilt krav om at kapasiteten skal opprettholdes på minst samme nivå som i 2004. Riksrevisjonens kontroll viser at kapasiteten er opprettholdt på samme nivå som i 2004, men at den likevel ikke er tilstrekkelig. De regionale helseforetakene melder om behov for oppbygging av fagkompetanse og tilbud til nye grupper. Det er fremdeles få barn med kroniske sykdommer eller sansetap som følges opp av barnehabiliteringstjenesten, og det er store geografiske forskjeller når det gjelder ressurser og kapasitet.

2) Budsjettinnst. S. nr. 11 (2004–2005).

3) Budsjettinnst. S. nr. 11 (2004–2005).

1.3.4 De regionale helseforetakenes måloppnåelse i forhold til andre styringskrav

Økonomiske prestasjonskrav

Det korrigerte økonomiske resultatet er forbedret i forhold til 2004 for Helse Sør RHF og Helse Vest RHF. Resultatet er omtrent uendret for Helse Øst RHF og Helse Nord RHF, mens det er forverret for Helse Midt-Norge RHF. På foretaksmøtene i januar 2005 stilte departementet krav om at de regionale helseforetakene, bortsett fra Helse Sør, skulle oppnå økonomisk balanse i 2005. I juni 2005 vedtok foretaksmøtene å endre de økonomiske kravene i tråd med Stortingets behandling av revidert nasjonalbudsjett.⁴ Dette innebar en opprettholdelse av kravene overfor Helse Øst RHF og Helse Sør RHF, og en lemping på kravene overfor de øvrige tre regionale helseforetakene.

Til tross for endrede krav oppnådde ikke Helse Midt-Norge RHF og Helse Nord RHF eiers resultatkrav i 2005. Foretaksgruppens korrigerte resultat for 2005 viser et negativt avvik på 368 mill. kroner for Helse Midt-Norge og 119 mill. kroner for Helse Nord.

Departementet opplyser at det vil videreføre den tette oppfølgingen av de regionale helseforetakene når det gjelder det økonomiske omstillingsarbeidet og resultatutviklingen. Departementet har også en tettere oppfølging av enkelte regionale helseforetak basert på risiko- og vesentlighetsvurderinger.

Krav om åpne styremøter

Fra 1. januar 2004 skal styremøter i regionale helseforetak og helseforetak være åpne.⁵ Styremøtet kan lukkes dersom det foreligger et reelt og saklig behov, og styrene vurderer at lukkingen er forenelig med prinsippene i offentlighetslo-

vens unntaksbestemmelser. Prinsippet om merof-
fentlighet skal ligge til grunn for vurderingen. Det er helt avgjørende at det ikke utvikles en praksis som svekker intensjonen om at åpne styremøter skal understøtte tillit og legitimitet for foretakene.

Riksrevisjonens kontroll viser at det i 2005 har vært stor variasjon i helseforetakenes praktisering av kravet om åpne styremøter. Det gjelder i forhold til antall saker behandlet i lukket møte, bruk av hjemmel og tilgjengelighet til relevant informasjon for offentligheten. Helseforetakene gir også inntrykk av å ha en forskjellig forståelse av hva som ligger i kravet til åpne styremøter, og hvilke virksomheter som omfattes. Ett regionalt helseforetak anførte at sykehusapotek organisert som helseforetak, ikke er omfattet av kravet.

Departementet uttaler at plikten til å begrunne lukking av styremøter ikke omfatter en plikt til å vise til bestemte lovbestemmelser i offentlighetsloven, ettersom denne ikke kommer til anvendelse. Videre anfører departementet at det er ikke etablert noen plikt til å gjøre allmennheten kjent med at det skal avholdes styremøte, og at offentlighetsloven ikke inneholder bestemmelser om at dokumenter skal publiseres.

1.4 Helse- og omsorgsdepartementets forvaltning av statens interesser i selskaper m.m.

Kontrollen med departementets forvaltning av statens interesser i selskaper har omfattet fem regionale helseforetak, 32 helseforetak med underliggende virksomheter, ett særlovsselskap og ett deleid aksjeselskap. Riksrevisjonen har merknader til statsrådets forvaltning av statens interesser i de regionale helseforetakene, jf. punkt 3.

På foretaksmøtene i januar 2005 ble vedtektene til de regionale helseforetakene endret. Endring-

Økonomiske krav og RHF-enes resultater i 2004 og 2005

	Oppnådd korrigeret resultat 2004	Krav korrigeret resultat 2005	Oppnådd korrigeret resultat 2005	Krav korrigeret resultat 2006
Tall i mill. kroner				
Helse Øst	58	0	42	0
Helse Sør	-779	-500	-498	0
Helse Vest	-531	-205	-182	0
Helse Midt-Norge	-498	-204	-572	-350
Helse Nord	-175	-46	-165	0
Sum	-1 925	-955	-1 375	-350

4) St.prp. nr. 65 (2004–2005), jf. Innst. S. nr. 240 (2004–2005).

5) St.prp. nr. 1 (2003–2004) og styringsdokumentene til de regionale helseforetakene for 2004.

en innebærer at det er innført krav om å avholde foretaksmøter i januar hvert år der styrings- og prestasjonskrav på økonomi og organisasjonsområdet blir fastlagt. Etter Riksrevisjonens syn er dette en positiv endring i departementets styringsrutine som vil bidra til en bedre/riktigere etterlevelse av helseforetaksloven § 16 ved at eierstyringen skjer på foretaksmøtene, og at styring ved å sette vilkår for bevilgningene skjer gjennom de årlige bestillerdokumentene. Riksrevisjonen har imidlertid en merknad når det gjelder tilskudd til store byggeprosjekter over kapittel 732 post 81.

Statsrådets beretninger til Riksrevisjonen er i år bedre og mer informative enn tidligere. Forvaltningen av de regionale helseforetakene er dessuten generelt forbedret fra 2004 til 2005. Riksrevisjonen registrerer at regionale forskjeller kommer tydeligere fram enn tidligere, og at departementets styring i større grad er tilpasset den enkelte region. Riksrevisjonen har imidlertid en merknad til styringen av Helse Midt-Norge.

---

2 Regnskaper der Riksrevisjonen har vesentlige merknader

2.1 Sosial- og helsedirektoratet

Riksrevisjonen har vesentlige merknader til Sosial- og helsedirektoratets gjennomføring av budsjettet for 2005, da enkelte disposisjoner som ligger til grunn for regnskapet, ikke er akseptable ut fra normer og standarder for statlig økonomiforvaltning. Merknadene gjelder

- tilskudd til brukerstyrt personlig assistanse – manglende kontroll og oppfølging av Ressurssenter for omstilling i kommunene (RO)
- svakheter ved tilskuddssystemet Pandora

Tilskudd til brukerstyrt personlig assistanse

Ressurssenter for omstilling i kommunene (RO) skal foreta oppfølging og kontroll av kommunenes rapportering om bruken av tilskudd til brukerstyrt personlig assistanse. I henhold til regelverket for tilskudd til personlige assistenter for funksjonshemmede stilles det krav til kommunene om egen regnskapsføring for bruken av tilskuddet, og at kommunene skal sende revisorattestert regnskap og sjekklister for å dokumentere kontroll til RO innen 1. mars påfølgende år til direktoratet. RO sendte regnskap og sjekklister fra kommunene for 2004 til direktoratet først i februar 2006. Revisjonen viste også at det er store forskjeller i kommunenes dokumentasjon

av regnskapsføring for bruken av midlene. Riksrevisjonen stiller spørsmål ved direktoratets oppfølging av ROs rutiner for oppfølging og kontroll.

Direktoratet har svart at de vil gjennomgå og vurdere de rutiner RO følger for gjennomgang og kontroll av regnskapene fra kommunene, herunder vurdere hva som kan gjøres for at RO kan avslutte dette arbeidet i samsvar med de frister som er gitt. Direktoratet vil også vurdere om det er hensiktsmessig å innføre en standard for revisjonskontroll og revisorattestasjon. Departementet svarte at det ville følge opp direktoratet.

Tilskuddssystemet Pandora

Revisjonen for 2005 viser svakheter i forhold til dokumentmalene i Pandora⁶ og manglende overordnede krav til hvilke kontrollhandlinger tilskuddsmottakers revisor skal utføre.

Ifølge departementet er det igangsatt et prosjektarbeid som har til hensikt å utarbeide rutiner for intern kontroll på tilskuddsområdet. Departementet vil påse at arbeidet har god framdrift.

2.2 Nasjonalt folkehelseinstitutt

Riksrevisjonen har merknader til Nasjonalt folkehelseinstitutts gjennomføring av budsjettet og disposisjoner for revisjonsåret 2005. Merknadene gjelder

- sakkyndige uttalelser og overtid
- kjøp av aksjer

Sakkyndige uttalelser og overtid

Riksrevisjonen har tidligere kritisert at leger ved Nasjonalt folkehelseinstitutt har gitt sakkyndige uttalelser på spesielle økonomiske vilkår utenom ordinær arbeidstid. Det er påpekt fare for uheldige prioriteringer og inhabilitet.

Revisjonen viser at kostnadene til sakkyndige uttalelser er redusert fra regnskapsåret 2004 til regnskapsåret 2005. Samtidig har sakkyndige i ledende stillinger, som tidligere mottok honorar for sakkyndige uttalelser, fått stor økning i utbetalt overtid. Overtidsbetalingene er i strid med hovedtariffavtalens bestemmelser.

Departementet har svart at det tar Riksrevisjonens merknader om bruk av overtid til etterretning, og at det nå er både kapasitet og kompetansemessig grunnlag på instituttet for å iverksette strenge tiltak for ikke å overskride bestem-

6) Sosial- og helsedirektoratets hovedsystem for it-messig oppfølging av tilskudd.

melsene. Departementet vil framover ha oppmerksomheten rettet mot overtidsbruken i sin styringsdialog med instituttet.

Kjøp av aksjer

Nasjonalt folkehelseinstitutt kjøpte regnskapsåret 2005 aksjer i forbindelse med stiftelsen av selskapet IC Particles AS. Riksrevisjonen kan ikke se at instituttet har hjemmel for å kjøpe aksjer. Nasjonalt folkehelseinstitutt hadde ikke rapportert om aksjekjøpet til statens kapitalregnskap.

Departementet svarte at man fra instituttets side ikke var oppmerksom på at aksjetegningen trengte særskilt hjemmel, og at departementet tar sikte på å fremme forslag om hjemmel for tegningen av aksjeposten for Stortinget til høsten. Videre har Nasjonalt folkehelseinstitutt videreformidlet til departementet at innbetaling av aksjekapitalen ble glemt ved en inkurie ved innrapporteringen til kapitalregnskapet.

2.3 Statens legemiddelverk

Riksrevisjonen har vesentlige merknader til regnskapet til Statens legemiddelverk og kan ikke bekrefte at det ikke inneholder vesentlige feil eller mangler. Merknaden gjelder at det ikke var mulig å framskaffe tilstrekkelig verifisert informasjon til å bekrefte inntektene.

Statens legemiddelverk har etablert et prosjekt for å sikre sporbarheten mellom saksbehandlingssystemet og regnskapssystemet. Dette arbeidet er planlagt ferdigstilt i løpet av 2006.

---

3 Selskaper m.m. der Riksrevisjonen har merknader til statsrådets forvaltning

Riksrevisjonen har følgende felles merknader til forvaltningen av de regionale helseforetakene i 2005:

Låneopptak i underliggende virksomheter

Helseforetakene kan ikke ta opp lån i det private markedet og heller ikke stille garanti eller pantsette sine eiendeler for slike forpliktelser, jf. helseforetaksloven § 33. Bestemmelsens formål er å hindre at staten blir ansvarlig for andres gjeld, samt å begrense foretakenes samlede låneopptak. I tillegg sikrer bestemmelsen at staten som eier har kontroll over det ansvar som følger av helseforetaksloven § 7.⁷

7) Helseforetaksloven § 7, 1. ledd: Eier hefter ubegrenset for foretakenes forpliktelser.

Helseforetakene kan eie virksomhet som ikke yter spesialisthelsetjeneste dersom virksomheten er egnet til å fremme foretakets formål. Slike underliggende virksomheter skal etableres som selskap med begrenset ansvar. Aksjeloven oppstiller ikke noe tilsvarende forbud mot låneopptak. Det innebærer at aksjeloven åpner for at helseforetakenes underliggende aksjeselskaper kan oppta lån. Per 31. desember 2005 var de underliggende aksjeselskapenes samlede låneopptak i det private markedet på ca. 70 mill. kroner fordelt på tre foretaksgrupper.

Riksrevisjonen konstaterer at de regionale helseforetakene har svært ulik praktisering av spørsmålet om låneopptak i underliggende aksjeselskaper. Helse Sør er den regionen med flest underliggende virksomheter, og regionens andel låneopptak er høyest med 48 mill. kroner. Helse Nord er mer restriktive og har etablert som grunnregel at ved opprettelse av aksjeselskap skal det ikke lånes midler i det private markedet, samt at selskap ikke skal garantere for andres lån.⁸

Riksrevisjonen registrerer at det er en stadig økning i etableringen av nye aksjeselskaper, og mener det er en risiko for at etableringene foretas for å få tilgang til det private lånemarkedet. Ved gjennomgang av alle underliggende virksomheter og nyetableringer framkommer det at aksjeselskaper er vedtatt opprettet under forutsetning av at det får lov til å oppta lån i det private markedet.

Departementet antar det er en tilstrekkelig restriksjon på etableringsretten at helseforetaksloven forutsetter at aksjeselskapene ikke skal drive spesialisthelsetjeneste i tillegg til kravet om at aksjeselskapets vedtektsfestede formål må være innenfor formålsbeskrivelsen til helseforetaket.

Praktisering av forskrift om individuell plan

Pasienter med behov for langvarige og koordinerte helsetjenester har rett til å få utarbeidet individuell plan.⁹ Formålet med individuell plan er å sikre kvalitet i tjenestetilbudet. Stortinget har uttalt at arbeidet med individuell plan går for sent, og har påpekt at det her hviler et stort ansvar på de ansvarlige innen kommunesektoren og spesialisthelsetjenesten.¹⁰

8) Helse Nord RHF behandlet i styremøte av 9. november 2005 spørsmål om investering, finansiering og kapitalforvaltning, se styresak 11-2005.

9) FOR 2004-12-23 nr 1837: Forskrift om individuell plan etter helselovgivningen og sosialtjenesteloven.

10) Budsjettinnst. S. nr. 11 (2004–2005).

36 prosent av pasientene innenfor barnehabilitering hadde per 3. tertial 2005 fått utarbeidet individuell plan.¹¹ Det er store variasjoner mellom sykehusene, fra 5 prosent ved Stavanger universitetssykehus HF i Helse Vest til 88 prosent ved Akershus universitetssykehus HF i Helse Øst. Det er ikke mulig å vurdere utviklingen innen barnehabilitering, siden referansegrunnlaget ble endret fra 2004 til 2005. Det er videre ikke satt noe mål for hvor stor andelen bør være. De regionale helseforetakene melder om at de store variasjonene skyldes ulik praksis og ulikhet i registreringer i helseforetakene, samt at det er behov for systemforbedringer, kompetanseheving og bedre rapporterings- og registreringsrutiner.

For pasienter innen spesialisert rusbehandling viser Riksrevisjonens undersøkelse at verken Helse Midt-Norge RHF, Helse Sør RHF, Helse Vest RHF eller Helse Øst RHF hadde oversikt over andelen med individuell plan i 2005. Helse Nord har bare tall for siste halvår av 2005, som viser at kun 10 av 325 pasienter har fått individuell plan.

Departementet påpeker at utarbeiding av individuell plan må skje i samarbeid mellom spesialisthelsetjenesten og helse- og sosialtjenesten i kommunene og eventuelt andre etater. Departementet er kjent med at ikke alle som har rett til individuell plan, har fått det. Sosial- og helsedirektoratet vurderer helseforetakenes praksis når det gjelder utarbeidelse av individuelle planer, som mangelfull i forhold til de krav dagens regelverk stiller.

Praktisering av prioriteringsforskriften

Stortinget har forutsatt at prioriteringsforskriften operasjonaliseres i tråd med nasjonale føringer og at dette skal gi grunnlag for en mer lik prioritering.¹²

Som vist i tabellen nedenfor er det fortsatt store variasjoner mellom de regionale helseforetakene og mellom helseforetakene innad i samme region i andelen pasienter som anses å ha rett til nødvendig helsehjelp.

Departementet uttaler at det er satt i verk tiltak for å skape en mer enhetlig fortolkning og praksis i forhold til prioriteringsforskriften.

Gjennomsnittlig ventetid for pasienter som har fått igangsatt behandling

I følgende fem helseforetak hadde pasienter med rett til nødvendig helsehjelp lengre ventetid enn de uten slik rett ved utgangen av 3. tertial 2005; Sykehuset Innlandet HF, Sykehuset Asker og Bærum HF, Helse Fonna HF, Helse Stavanger HF og Helse Nord-Trøndelag HF. En sammenlikning med 3. tertial i 2004 viser imidlertid at det har vært en positiv utvikling i 2005. For pasienter med rett til nødvendig helsehjelp er ventetiden totalt sett redusert i alle helseregionene, med unntak av Helse Sør der ventetiden har økt med tre dager.

Prioritering innen utvalgte pasientgrupper

Riksrevisjonen har undersøkt tildeling av rett til nødvendig helsehjelp innen noen utvalgte pasientgrupper per 3. tertial 2005. De utvalgte gruppene var barne- og ungdomspsykiatri (BUP), voksenpsykiatri (VOP), ortopedisk kirurgi, geriatri, revmatiske sykdommer og fysikalsk medisin og rehabilitering. Gjennomgangen viser at det innen samme fagområde er ulik praksis i tildeling av rett til nødvendig helsehjelp. På områdene geriatri, fysikalsk medisin og rehabilitering er praksisen svært ulik. Enkelte helseforetak tildeler nesten alle disse pasientene rett til nødvendig helsehjelp, mens i andre helseforetak får ingen pasienter denne rettigheten. Departementet deler Riksrevisjonens oppfatning om at praksis-

Andel nyhenviste og variasjon i andel nyhenviste mellom helseforetak, per 3. tertial 2005

Helseregion	Andel nyhenviste med rett til nødvendig helsehjelp per 3. tertial 2005	Variasjon i andel nyhenviste med rett til helsehjelp i foretaksgruppen
Helse Sør	59 %	36–85 %
Helse Øst	61 %	48–86 %
Helse Vest	71 %	55–79 %
Helse Nord	56 %	38–72 %
Helse Midt-Norge	91 %	85–95 %

Kilde: Norsk pasientregister

11) www.frittsykehusvalg.no.

12) St.prp. nr. 1 (2004–2005).

variasjonene er så store at de ikke alene kan forklares ut fra geografiske forskjeller i pasientgrunnlag eller liknende.

Rutiner for oppfølging av fristbrudd

De fem regionale helseforetakene har inngått avtale med Rikstrygdeverket ved enhet for pasientformidling (EFP) om samarbeid og rutiner ved kjøp av spesialisthelsetjeneste ved fristbrudd. RHFene mottar oversikt fra EFP over alle pasienter som selv har meldt fra om at de ikke har fått behandling innen fristen. I 2005 er det registrert 815 fristbrudd ved EFP. Siden mange pasienter av ulike grunner ikke tar kontakt med EFP, er det stor sannsynlighet for at antall fristbrudd i realiteten er mye høyere. Det er derfor viktig at RHFene følger opp samtlige pasienter som ikke har mottatt et tilbud innen fristen, og ikke bare de pasienter som kontakter EFP. Departementet opplyser at det ikke er fornøyd med de regionale helseforetakenes oppfølging av pasienter som opplever fristbrudd.

Helse Sør RHF

I forbindelse med Riksrevisjonens tilskudsrevisjon av kapittel 737 post 70 *Kreftregisteret* (Rikshospitalet-Radiumhospitalet HF) og gjennomgang av Kreftregisterets rutiner for ekstern finansiert virksomhet, ble følgende forhold avdekket:

- Styret i Kreftregisteret opprettet i 1989 Kreftregisterets fond. Fondets formål er å etablere ny viten og spre kunnskap som bidrar til å redusere kreftsykdom, herunder innsamling og kvalitetssikring av grunnlagsdata for kreftforskning. Fondets formål samsvarer i stor grad med det som er Kreftregisterets formål. Kreftregisterets direktør er styreleder i fondet. En ansatt i Kreftregisteret fører fondets regnskaper, og fondet revideres av egen revisor. Rikshospitalet-Radiumhospitalet HF's revisor var ikke kjent med fondets eksistens, som per 31. desember 2005 hadde en egenkapital på 3,8 mill. kroner.
- Kreftregisteret inngikk i 2004 en avtale med legemiddelfirmaet MSD-Norge om utarbeidelse av vaksine mot livmorhalskreft (HPV-vaksine). Det ble avtalt at deler av betalingen, tilsvarende Kreftregisterets overhead, skulle tilfalle Kreftregisterets fond. I vedlegg til avtalen framgår det at overhead for perioden 2004–2007 er 838 000 kroner årlig, mens overhead for perioden 2008–2013 er 752 000 kroner årlig. Per 19. juni 2006 er ca. 1,7 mill. kroner overført til fondet.
- Kreftregisteret inngikk i 2004 en toårig avtale

med IARC (International Agency for Research on Cancer) i forbindelse med en kontrollstudie av lungekreft. Avtalen forutsetter at ansatte ved Kreftregisteret utfører arbeid for IARC. For kontraktarbeidet er det i 2005 overført ca. 900 000 kroner til fondets bankkonto.

- Ansatte i Kreftregisteret har inngått personlige avtaler med MSD og/eller morselskapet Merck & Co Inc i USA. Avtalene er inngått for perioden 2002–2007, og sikrer de ansatte honorarer og dekning av utlegg i forbindelse med møter. Beløpene er overført direkte til den enkeltes bankkonto. Samlet er det overført ca. 227 000 kroner i honorar og ca. 135 000 kroner til dekning av flybilletter. Ledelsen i Kreftregisteret har ikke tidligere vært kjent med saken. Riksrevisjonen har i brev til departementet forutsatt at dette nå ryddes opp i internt.
- I prosjektet Kreft og dødelighet blant ansatte i sjøforsvaret er det i kontrakten mellom Kreftregisteret og FLO avtalt en overhead på 400 000 kroner. Midlene er avsatt Kreftregisterets prosjektkonto for frie midler. Ifølge kontrakten skulle prosjektet være avsluttet senest 31. desember 2005. Rikshospitalet-Radiumhospitalet HF opplyser at 400 000 kroner i overhead vedrørende prosjektet er avsatt på en konto i balansen, men ikke inntektsført i 2005. Intensjonen har vært å inntektsføre all inntekt knyttet til overhead i løpet av prosjektperioden. Prosjektet er videreført inn i 2006.
- I rutineene skilles det mellom bidragsforskning (eksternt finansierte prosjekter som delfinansieres av bidragsyter) og oppdragsforskning (forskning etter bestilling fra ekstern oppdragsgiver). Overhead er ifølge rutineene 14 prosent av lønnskostnadene for bidragsforskning og minimum 40 prosent for oppdragsforskning. I den tilsendte oversikten over åtte eksternt finansierte prosjekter i 2005, framkommer det ikke om prosjektene er bidragsforskning eller oppdragsforskning. Det framgår imidlertid at avtalt overhead er på 20 prosent av lønnskostnadene i to prosjekter (HPV-vaksine og Kreft og dødelighet blant ansatte i sjøforsvaret), 20 prosent av *total*kostnadene i ett prosjekt, og 0 prosent i fem prosjekter.
- På prosjektene NORCCAP, Arvelig kreft og Innhenting av etterslep i kreftregistreringen, som består av statlig øremerkede ubrukte midler overført fra 2004 til 2005, er det et mindreforbruk som vist i tabellen på neste side:

	Budsjett 2005	Regnskap 2005	Avvik (kr)	Avvik (%)
NORCCAP	1 116 000	394 810	721 190	65 %
Arvelig kreft	1 990 847	1 391 689	599 158	30 %
Innhenting av etterslep	1 497 227	1 011 360	485 867	32 %

For NORCCAP-prosjektet er det i tillegg til ubenyttede midler fra 2004 overført 437 803 kroner til Kreftregisteret fra NORCCAPs bankkonto. Midlene skulle ha vært inntektsført i Kreftregisterets driftsregnskap. Det har ikke vært avklart hvordan midlene skulle benyttes. Totalt ubenyttede midler i NORCCAP-prosjektet per 31. desember 2005 utgjør 1 158 591 kroner.

Departementet opplyser at det i hovedsak er enig i de forhold Riksrevisjonen tar opp, og forutsetter at de vil bli fulgt opp av Helse Sør RHF.

Helse Midt-Norge RHF

Kontrollen for 2005 viser at den økonomiske situasjonen i Helse Midt-Norge er forverret i forhold til de øvrige regionene. Kontrollen har også avdekket uklarheter i styringen av det regionale helseforetaket.

Korrigert årsresultat

I tråd med Stortingets krav ble det i foretaksmøtet for Helse Midt-Norge RHF 13. januar 2005 stilt krav om at Helse Midt-Norge skulle oppnå økonomisk balanse i 2005. På bakgrunn av Stortingets behandling av revidert nasjonalbudsjett¹³ ble kravet endret i foretaksmøtet 20. juni 2005 til at Helse Midt-Norge skulle oppnå et korrigert årsresultat for 2005 som maksimalt utgjorde et underskudd på 204 mill. kroner. Underskuddet ble imidlertid betydelig større, og korrigert årsresultat viste et underskudd på 572 mill. kroner.

Merkostnader knyttet til utbyggingen av St. Olavs Hospital

Styret i Helse Midt-Norge RHF vedtok i mars 2005 et budsjett med et underskudd på 413 mill. kroner. Inkludert i dette beløpet var 101 mill. kroner til drift av både gammelt og nytt sykehus ved St. Olavs Hospital.

I hele 2005 har det fra departementets side vært fokus på Helse Midt-Norges økonomiske situasjon. Det har blitt avholdt flere møter mellom

departementet og administrasjonen i Helse Midt-Norge RHF om temaet, samt kommunikasjon via brev og e-post. Departementet hevder at det aldri har gitt uttrykk for noe annet enn at merkostnadene på 101 mill. kroner ved St. Olavs Hospital skulle regnes inn i resultatkravet for 2005, og at eventuelle unntak fra resultatkravet skal presiseres i protokollen fra foretaksmøtene. Helse Midt-Norge RHF på sin side hevder¹⁴ at det i foretaksmøtet i juni 2005 på nytt stilte spørsmål ved om merkostnadene vedrørende St. Olavs Hospital inngikk i resultatkravet, og at det etter deres mening først ble gitt endelig avklaring på spørsmålet om merkostnadene i foretaksmøtet 24. januar 2006.

Finansielle leieavtaler og langsiktig gjeld

Riksrevisjonen har tatt opp spørsmålet om finansielle leieavtaler flere år på rad. Gjennomgangen av årsregnskapet for 2005 viser at Helse Midt-Norge fortsatt har finansielle leieavtaler til en bokført verdi på 37,2 mill. kroner. Flere av avtalene er inngått etter sykehusreformen. Helse Midt-Norge RHF har også fortsatt langsiktig gjeld på 130 mill. kroner til Orkdal Sanitetsforening.

Organisatorisk videreutvikling

I 2005 ble det stilt krav til de regionale helseforetakene om et tydeligere skille mellom rollene som henholdsvis ivaretaker av «sørge-for»-ansvaret og eier av underliggende helseforetak. Dette innebar at alle ansatte hjemmehørende under «sørge-for»-ansvaret i det regionale helseforetaket burde tre ut av styrene på helseforetaksnivå i løpet av 2005.¹⁵ Helse Midt-Norge RHF har gjort vurderinger knyttet til de ulike rollene og oppgavene som er tillagt det regionale helseforetaket, og kommet fram til at administrerende direktør og fagdirektør tilhører «sørge-for»-rollen og ikke eierrollen. Administrerende direktør og fagdirektøren skulle derfor ut av styrene. Fagdirektøren trådte først ut av sine styreverv i helseforetakene våren 2006, og adminis-

13) St.prp. nr. 65 (2004–2005), jf. Innst. S. nr. 240 (2004–2005).

14) Årlig melding for 2005 fra Helse Midt-Norge RHF til Helse- og omsorgsdepartementet.

15) St.prp. nr. 1 (2004–2005) og foretaksmøte for Helse Midt-Norge RHF 13. januar 2005.

trerende direktør har etter den tid møtt på styremøter i flere av helseforetakene og står oppført på hjemmesidene som styremedlem.¹⁶ Helse Midt-Norge RHF har fremdeles ikke ryddet opp i disse forholdene.

Videreføring av nasjonale kvalitetsindikatorer til egne helseforetak

Helse Midt-Norge RHF videreformidlet ikke til egne helseforetak kravet om at 90 prosent av pasientene innenfor BUP skal diagnostiseres etter anerkjente diagnoseklassifikasjoner.

Veksten innenfor rus og psykisk helsevern i forhold til somatikken

I 2005 ble det stilt krav om at den prosentvise veksten innenfor rus og psykisk helsevern skulle være sterkere enn innenfor somatikk.¹⁷ Tallene viser at denne målsettingen, målt ved å se på kostnadsveksten fra 2004 til 2005, er nådd når det gjelder rusbehandling, men er ikke nådd innen psykisk helsevern, hvor veksten var like stor.

Avtale med privat aktør i Helseregion øst og Helseregion vest

EuroSleep driver Søvnklinikken på Voss Sjukehus og gir behandling for søvnapné, snoring og andre relaterte søvnproblemer ved Stensby Sykehus. EuroSleep består av EuroSleep Øst AS, EuroSleep Vest AS og EuroSleep Norge AS, og har én og samme eier.

Avtalen mellom Akershus Universitetssykehus HF og EuroSleep Øst AS

Stensby sykehus ble i 2002 vurdert nedlagt. Akershus universitetssykehus HF (Ahus) ønsket å beholde sykehuset og beregnet at en avtaleinngåelse med EuroSleep kunne generere ca. 30 mill. kroner årlig. Helse Øst RHF hadde allerede inngått avtaler for regionen, og Ahus kunne derfor ikke inngå en tilsvarende avtale med EuroSleep Øst AS. Helse Øst har også retningslinjer som sier at kun private med sykehusgodkjenning kan få avtaler med helseforetakene om drift i offentlige sykehusbygg. EuroSleep Øst AS har ikke slik sykehusgodkjenning.

Til tross for dette utarbeidet Ahus et konkurransegrunnlag for innkjøp av de tjenester EuroSleep Øst AS kunne tilby. Avtalen ble utlyst på Doffin 6. februar 2003 med en svarfrist på åtte dager.

Konkurransen ble ikke utlyst i Norsk Lysningsblad, noe som ville sikret at anskaffelsen reelt sett ble konkurranseutsatt. Det kom inn kun tilbud fra EuroSleep Øst AS. Avtale om behandling ble inngått i mars 2003.

Avtalen mellom Ahus og EuroSleep Øst AS er i ettertid reforhandlet og forlenget tre ganger. Etter regelverket for offentlige anskaffelser må vesentlige endringer i en kontrakt anses som tildeiling av ny kontrakt og legges ut på anbud. Avtalens omfang i pris og volum er økt med omlag 30 prosent. Helse Øst RHF ser at endringene er i en størrelsesorden som kan være problematisk, og departementet har forutsatt at Helse Øst RHF iverksetter nødvendige tiltak.

EuroSleep Øst AS hadde i 2004 og 2005 kun én inntektsgivende kontrakt, og den var med Ahus. Omfanget av avtalen var ca. 10,9 mill. kroner i 2004 og ca. 14,9 mill. kroner i 2005.

I Helse Øst er det en forutsetning for privat drift i offentlig sykehusbygg at den private virksomheten er fysisk atskilt fra helseforetakets egen virksomhet, slik at det ikke oppstår uklarhet hos brukerne om hvilket sykehus man er på. Pasienter som blir henvist til Ahus, blir behandlet av EuroSleep Øst AS uten at det gis informasjon om hvem som utfører behandlingen. I kontrakten framgår det at EuroSleep via Ahus er forsikret gjennom Norsk pasientskadeerstatning. Det kan imidlertid stilles spørsmål ved om EuroSleep Øst AS er omfattet av forsikringen, siden EuroSleep Øst AS ikke har sykehusgodkjenning, og Ahus derfor ikke hadde adgang til å inngå avtalen.

Avtalen mellom Voss sjukehus/Helse Bergen HF og EuroSleep Vest AS

Voss sjukehus inngikk avtale med EuroSleep Vest AS om drift av søvnklinikken 11. september 2002. Avtalen ble inngått uten forutgående anbudskonkurranse. EuroSleep Vest AS skulle få en avtale av en viss varighet mot at EuroSleep Vest AS dekket investeringskostnadene på om lag 5 mill. kroner til oppussing av lokalene til Voss sjukehus på Rogne der EuroSleep Vest AS skulle foreta behandlingen. Avtalen er reforhandlet og forlenget i to tilfeller, og er gitt varighet ut 2006.

Helse Bergen HFs kjøp av tjenester fra EuroSleep Vest AS utgjorde ca. 19,5 mill. kroner i 2004 og ca. 21,9 mill. kroner i 2005. EuroSleep Vest AS hadde i 2004 og 2005 kun én inntektsgivende kontrakt, og den var med Helse Vest RHF.

16) Hjemmesider for St. Olavs Hospital HF og Helse Nordmøre og Romsdal HF per 1. september 2006.

17) Bestillerdokument for 2005 for Helse Midt-Norge RHF.

Riksrevisjonen rapporterte til Stortinget i 2005 om bierverv for ansatte i helseforetak. Av gjennomgangen framgikk det at flere ansatte i Helse Bergen HF hadde bierverv ved EuroSleep eller for Magne Tvinnereim, eier av EuroSleep-selskapene. I artikkelen «Snorke-samarbeid gir god økonomi» publisert på Voss sjukehus sine hjemmesider, står det at de fleste ansatte i EuroSleep har andre jobber i tillegg. Videre står det at Tvinnereim selv ellers jobber på Haukeland sykehus og ved Bergen søvnssenter (nå EuroSleep Norge AS). «Der sorterer han ut kven som sannsynlegvis treng mest til behandling og inngrep...» Magne Tvinnereim er med i Nasjonalt Kompetansesenter for Søvnssykdommer (SOVno) som er lokalisert på Haukeland sykehus. I årsrapporten til SOVno for 2004 står det: «Det skal ikke drives pasientbehandling ved SOVno. Slik behandling vil foregå ved allerede etablerte kliniske avdelinger/sentre/fastleger. SOVno vil kunne være behjelpelig med å rettlede pasienter i valg av behandlingssted.»

Prioritering av pasienter i henhold til prioriteringsforskriften

En oversikt over nøkkeltall fra Voss sjukehus for 2005 viser at av totalt 11 974 innliggende pasienter, dagpasienter og pasienter til dagkirurgi er 5301 pasienter behandlet ved avdeling Rogne. Det innebærer at nesten halvparten av alle ovennevnte pasienter ved Voss sjukehus i 2005 ble behandlet for søvnapné, snorking og andre relaterte søvnproblemer.

Tall fra Norsk pasientregister viser at for de DRG-koder som blir benyttet av EuroSleep, er aktiviteten markant større i Helse Øst og Helse Vest enn i de tre andre regionene. Ventetidene er også kortest i Helse Øst og Helse Vest. Denne praksisen kan føre til en forskyvning i prioriteringene som er i strid med prioriteringsforskriften.

Riksrevisjonen rapporterte til Stortinget i Dokument nr. 1 (2005–2006) om helseforetakenes avtaler med private virksomheter. I denne forbindelse ba vi om å få tilsendt oversikt over alle avtaler inngått i de fem regionene. Verken Helse Vest RHF eller Helse Øst RHF opplyste om avtalene med EuroSleep.

4 Helse- og omsorgsdepartementets oppfølging av tidligere rapporterte forhold

4.1 Sosial- og helsedirektoratet

Målfastsetting og rapportering

Riksrevisjonen stilte i 2004-revisjonen¹⁸ spørsmål ved manglende sporbarhet ved målfastsetting og rapportering mellom Helse- og omsorgsdepartementet og Sosial- og helsedirektoratet. Ved behandling av Dokument nr. 1 for 2004-regnskapene¹⁹ la kontroll- og konstitusjonskomiteen til grunn at departementet måtte følge opp saken. Revisjonen for regnskapsåret 2005 viste at det fortsatt er visse utfordringer når det gjelder målfastsetting og rapportering. Det vises til omtale under punkt 1.3.1.

Tilskuddssystemet Pandora

Riksrevisjonen påpekte ved revisjonen av 2004-regnskapet²⁰ at tilskuddssystemet Pandora ikke gir tilstrekkelig sikkerhet for riktig saksgang og trygge betalingsrutiner. Kontroll- og konstitusjonskomiteen påpekte at Sosial- og helsedirektoratets manglende it-kontroller kan ha konsekvenser i forhold til riktig saksbehandling og trygge betalingsrutiner.²¹

Som det framgår av pkt. 2, er det fortsatt utfordringer knyttet til tilskuddssystemet Pandora.

Riksrevisjonen vil følge saken videre.

4.2 Statens legemiddelverk

Inntekter

Riksrevisjonen stilte ved revisjonen av 2004-regnskapene²² spørsmål om regnskapet til Statens legemiddelverk ga et fullstendig og riktig bilde av inntektene. Ved behandlingen av Dokument nr. 1 for 2004-regnskapene fant kontroll- og konstitusjonskomiteen det alvorlig at Riksrevisjonen ikke kunne bekrefte at regnskapene til Statens legemiddelverk ikke inneholdt vesentlige feil eller mangler.²³

Revisjonen for 2005 viser at det fortsatt er problemer knyttet til korrekt regnskapsføring av inntektene ved Statens legemiddelverk, jf. pkt. 2.

Forholdet vil bli fulgt opp videre.

18) Dokument nr. 1 (2005–2006).

19) Innst. S. nr. 114 (2005–2006).

20) Dokument nr. 1 (2005–2006).

21) Innst. S.nr. 114 (2005–2006).

22) Dokument nr. 1 (2005–2006).

23) Innst. S. nr. 114 (2005–2006).

Tilskudd til regionale legemiddelinformasjonsentra

Riksrevisjonen stilte i 2004-revisjonen²⁴ spørsmål ved manglende dokumentasjon i forhold til oppfølging og kontroll av tilskudd til regionale legemiddelinformasjonsentra (RELIS) og om Statens legemiddelverk har gode interne rutiner for kontroll med opplysninger som legges til grunn for tildeling av midlene.

Av Statens legemiddelverks årsrapport for 2005 framgår det at tilskuddene er endret ved at tilskuddsmottakere har mottatt oppdragsbrev (tildelingsbrev) med beskrivelse av oppgaver og rapporteringsrutiner. Av tildelingsbrevene framgår det at RELIS-enhetene skal avlegge regnskapsrapport om bruken av midlene.

Statens legemiddelverk har opplyst Riksrevisjonen om at den dokumentasjonen de har mottatt fra RELIS-sentrene ikke er i tråd med statens regelverk for økonomistyring. Det har vært vanskelig å få dokumentasjon fra sentrene, og det legges fram regnskapsrapporter og årsrapporter som ikke entydig viser hvordan tilskuddet er disponert. Statens legemiddelverk har mottatt revisjonsberetninger som bekrefter årsavslutning basert på regnskapslovens prinsipper og ikke statens økonomireglement. Ifølge Statens legemiddelverk oppfatter både RELIS og Statens legemiddelverk det som uklart hvem som er RELIS-sentrenes overordnede instans.

Departementet har svart at de fem RELIS-sentrene er organisert juridisk og organisatorisk under de regionale helseforetakene. Sentrene finansieres imidlertid gjennom tilskudd over statsbudsjettet. Helse- og omsorgsdepartementet har delegert forvaltningen av denne tilskuddsordningen til Statens legemiddelverk.

For 2005 og 2006 har Statens legemiddelverk utformet tilskuddsbrev til sentrene. I tilskuddsbrevene framgår det hva tilskuddet skal benyttes til, og det er redegjort for rapporteringskrav og frister. Departementet mener de føringene som Statens legemiddelverk har gitt i tilskuddsbrevet for 2006, tilfredsstillende de informasjonskravene som bør stilles i forhold til tilskuddsmottakerne.

Forholdet anses for avsluttet.

24) Dokument nr. 1 (2005–2006).

4.3 Nasjonalt folkehelseinstitutt

Sakkyndige uttalelser og overtid

Riksrevisjonen tok ved revisjonen av regnskapet for 2004²⁵ opp at departementet gjennom sin etatsstyring av Nasjonalt folkehelseinstitutt ikke hadde avvirket ordningen med at leger ved instituttet utfører sakkyndige uttalelser utenom ordinær arbeidstid. Ordningen medførte at leger ved instituttet mottok betydelige ekstrainntekter som følge av særavtalen. Departementets svar til merknadene var at særavtalen skulle avvikles fra 1. mai 2006. Kontroll- og konstitusjonskomiteen fant det merkelig at saken som første gang ble reist av Riksrevisjonen i 1995, ennå ikke er avsluttet.²⁶

Som det fremgår av pkt. 2 er det fortsatt problemer med å gjennomføre sakkyndige uttalelser innenfor akseptable rammer.

Forholdet vil bli fulgt opp videre.

4.4 Trygdeetatens oppgjørsorganisasjon

Kontroll av oppgjør med leger

I rapporteringen til Stortinget vedrørende revisjonen av regnskapene for 2004²⁷ ble det påpekt vesentlige svakheter i trygdeetatens behandling og kontroll av oppgjør med leger. Forholdene ble tatt opp med både Arbeids- og inkluderingsdepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet, men presentert for Stortinget under Arbeids- og inkluderingsdepartementet i Dokument nr. 1 (2005–2006). For regnskapsåret 2005 presenteres forholdet under Helse- og omsorgsdepartementet, som er konstitusjonelt ansvarlig for området oppgjør med leger.

Revisjonen for regnskapsåret 2004 viste at det ikke forelå skriftlig avtale om direkte oppgjør mellom Oslo kommune ved legevakten og Rikstrygdeverket. Oslo kommune ved legevakten har i en årrekke mottatt refusjon uten gyldig avtale om direkte oppgjør med Rikstrygdeverket.

Departementet har svart at det nå er inngått midlertidig avtale om direkte oppgjør mellom Oslo kommune og Regional oppgjørsenhet Oslo, og det tas sikte på å inngå en permanent avtale. Nytt datasystem ble innført ved legevakten i juni 2006, slik at behandlende lege blir påført hvert enkelt regningskort fra legevakten til oppgjørsenheten.

25) Dokument nr. 1 (2005–2006)

26) Innst. S. nr. 114 (2005–2006).

27) Dokument nr. 1 (2005–2006).

Forholdet anses for avsluttet.

4.5 De regionale helseforetakene

Helse- og omsorgsdepartementet har i foretaks-møtene i januar 2006 og bestillerdokumentene til de regionale helseforetakene for 2006 fulgt opp de forhold som er rapportert til Stortinget om statsrådets forvaltning av statens interesser i de regionale helseforetakene i 2004.²⁸

Riksrevisjonen har tatt opp spørsmålet om finansielle leieavtaler flere år på rad. Gjennomgangen av årsregnskapene for 2005 viser at dette nå synes å være brakt i orden i alle regioner bortsett fra i Helse Midt-Norge, jf. merknad under Helse Midt-Norge RHF i punkt 3.

Innenfor psykisk helsevern har Riksrevisjonen i kontrollen for 2003 og 2004 stilt spørsmål om resultatoppnåelsen og departementets styring. Det er nå iverksatt to forvaltningsrevisjoner på dette området.

De øvrige merknadene ble rapportert til Stortinget i 2005, og departementet har stilt krav for 2006. Resultatene av departementets oppfølging vil derfor først bli vurdert i Riksrevisjonens kontroll for 2006.

For 2004 ble det rapportert om avvik mellom de regionale helseforetakenes regnskaper og statsregnskapet vedrørende kapittel 732 post 77. Departementet opplyser at foretakenes artskonti er endret med virkning fra og med 2006 for å rette opp denne feilen. Riksrevisjonen anser saken for avsluttet.

---

5 Riksrevisjonens bemerkninger

Riksrevisjonen vil peke på svakheter i departementets rammeverk for etatsstyring av Sosial- og helsedirektoratet. Revisjonen for regnskapsåret 2005 viste at enkelte oppgaver i stortingsproposisjonen ikke var videreført i tildelingsbrevene fra departement til direktoratet og i tildelingsbrevene fra direktorat til underliggende virksomheter. Det er konstatert at direktoratet har et felles informasjons- og rapporteringssystem, men at det ikke brukes på en helhetlig måte. Manglende videreføring av mål i tildelingsbrev, samt mangler ved informasjons- og rapporteringsverktøyet kan påvirke kvaliteten på direktoratets rapportering om måloppnåelse. Dette kan føre til styringsmes-

sige utfordringer for både departementet og direktoratet.

Riksrevisjonens kontroll har vist mangler i Sosial- og helsedirektoratets tilskuddsforvaltning for regnskapsåret 2005. Forholdet ble også tatt opp for 2004, der Riksrevisjonen påpekte at tilskuddssystemet Pandora ikke gir tilstrekkelig sikkerhet for riktig saksgang og trygge betalingsrutiner. Riksrevisjonen stiller spørsmål til om departementet har hatt tilstrekkelig oppfølging av Sosial- og helsedirektoratet, siden tiltak ikke er blitt iverksatt som forutsatt. Manglende oppfølging av svakheter ved tilskuddsforvaltningen kan medføre usikkerhet i forhold til om tilskuddsmidlene blir brukt etter formålet.

Riksrevisjonen har vesentlige merknader knyttet til disposisjoner under Nasjonalt folkehelseinstitutt. Revisjonen har merket seg at kostnadene til sakkyndige uttalelser er redusert fra 2004 til 2005. Samtidig har sakkyndige i ledende stillinger, som tidligere har mottatt honorar for sakkyndige uttalelser, fått betydelig økning i overtidsutbetalinger ut over hovedtariffavtalens bestemmelser. Riksrevisjonen finner det svært alvorlig at ledelsen etter elleve år ikke har klart å organisere virksomheten innenfor akseptable rammer. Det forventes at departementet følger opp saken slik at arbeidet blir organisert og gjennomført innenfor de rammene som gjelder for statlige virksomheter.

Riksrevisjonen kan ikke bekrefte at regnskapet for Statens legemiddelverk for 2005 ikke inneholder vesentlige feil og mangler. Det var ikke mulig å framskaffe tilstrekkelig verifisert informasjon til å bekrefte inntektene. Riksrevisjonen stiller spørsmål ved departementets oppfølging av Statens legemiddelverk.

Forvaltningen av de regionale helseforetakene

Riksrevisjonen mener departementet ved å bevilge tilskudd til store byggeprosjekter over kapittel 732 post 81 gjennom foretaks møtene og ikke bestillerdokumentene (tilskuddsbrev), har blandet sammen sine roller som eier og tilskuddsforvalter på en uheldig måte. Riksrevisjonen finner det også betenkelig at formålet med bevilgningen til Kreftregisteret og krav om tilbakerapportering er utelatt i bestillerdokumentet til Helse Sør RHF.

Rapporteringen i de årlige meldingene er fortsatt mangelfull på enkelte områder som for eksempel psykisk helsevern og rus. Dette vil medføre at Stortinget på disse områdene ikke får informa-

28) Dokument nr. 1 (2005–2006) og Innst. S. nr. 114 (2005–2006).

sjon. Riksrevisjonen finner det bekymringsfullt at svikt i registrerings- og rapporteringsrutinene fortsatt brukes som begrunnelse for manglende eller svak rapportering.

Riksrevisjonen registrerer at aktiviteten i flere helseforetak har vært høyere enn departementets bestilling. Det er samtidig en svak måloppnåelse på flere av de nasjonale kvalitetsindikatorene. Dette viser at regionene ikke har tilstrekkelig fokus på oppfyllelse av de nasjonale kravene.

Riksrevisjonen finner det kritikkverdig at ventetiden for rusmisbrukere innen flere behandlings tiltak har økt i 2005. Foretaksgruppene har ikke oversikt over status for denne pasientgruppen i forhold til sentrale pasientrettigheter. Det er derfor viktig at rapporteringsgrunnlaget forbedres, slik at det er mulig å følge opp om pasientgruppen får oppfylt rettighetene sine. Riksrevisjonen finner det uheldig at det er så store geografiske forskjeller i ventetid på rusområdet, samt i tilbudet innen rehabilitering og habilitering. Riksrevisjonen vil understreke viktigheten av at vedtatte planer innen rehabilitering og habilitering blir fulgt opp slik at tilbudet faktisk blir styrket.

Offentlighetsloven gjelder for helseforetakenes virksomhet. Åpne styremøter er et tilleggskrav begrunnet med at åpenhet rundt premissene og argumentasjonen i en styresak er et viktig grunnlag for at beslutningene skal ha nødvendig legitimitet. På denne måten skal folk føle tillit til at tjenestene blir fundert på et faglig forsvarlig grunnlag. For at helseforetakene i praksis skal innfri intensjonen bak kravet om åpne styremøter må relevant informasjon om tid, sted og saker etter Riksrevisjonens vurdering være lett tilgjengelig i forkant av styremøtene. Riksrevisjonen anser det som uheldig at kravet om åpne styremøter tolkes og praktiseres så vidt forskjellig av helseforetakene, og stiller spørsmål om det er behov for å presisere kravet i nasjonale retningslinjer for å få en mer enhetlig praktisering.

Riksrevisjonen mener at kravet til at underliggende virksomhet ikke driver spesialisthelsetjeneste, og bestemmelsen om aksjeselskapets vedtektsfestede formål ikke fungerer som tilstrekkelig restriksjon på etableringsretten. Begrensningene er i seg selv ikke nok til å hindre at helseforetakene etablerer underliggende virksomheter med det formål å omgå forbudet mot å oppta lån og gi garantier. Riksrevisjonen mener Helse- og omsorgsdepartementet bør følge opp forholdet, da praksis i enkelte regioner bidrar til å uthule

bestemmelsen som skal hindre at staten blir ansvarlig for andres gjeld.

Riksrevisjonen mener at det er alvorlig at mange pasienter med rett til individuell plan ikke har fått slik plan utarbeidet. Mangelfulle rapporterings- og registreringsrutiner fører til dårlig datakvalitet og til at de rapporterte tallene om individuell plan er usikre. Videre kan de store variasjonene mellom helseforetakene tyde på at ikke alle prioriterer arbeidet med individuell plan høyt nok. Riksrevisjonen mener at det er nødvendig å heve foretakenes kompetanse og forbedre rutinene på dette området. Det er viktig at det klargjøres hvilke pasienter som har rett til å få utarbeidet individuell plan.

Riksrevisjonen vil påpeke at ulik praktisering av prioriteringsforskriften kan medføre at pasienter får ulik rettslig stilling avhengig av hvor i landet og hvor i helseregionen de bor. Det kan derfor reises spørsmål om praktiseringen er i samsvar med helseforetakenes formål om å yte gode og likeverdige spesialisthelsetjenester til alle som trenger det, når de trenger det, uavhengig av alder, kjønn, bosted, økonomi og etnisk bakgrunn, jf. helseforetaksloven § 1. Riksrevisjonen mener det er uheldig at rettighetspasienter i noen tilfeller venter lenger enn pasienter uten slik rett, og stiller spørsmål om prioriteringen mellom pasientgrupper er god nok.

Riksrevisjonen har merket seg at Kreftregisteret i 1989 opprettet et fond med et formål som i stor grad samsvarer med Kreftregisterets formål. Riksrevisjonen stiller spørsmål ved legitimiteten til dette fondet, når det blir tilført midler gjennom avtaler som er inngått av Kreftregisteret og eksterne parter, og som beregnes ut fra indirekte kostnader for Kreftregisteret.

Riksrevisjonen finner videre at krav til styring, kontroll og habilitet i avgjørelser av betydning for både Kreftregisteret og fondet ikke er tilfredsstillende ivaretatt siden Kreftregisterets direktør også er styreleder for fondet. Riksrevisjonen mener at etablering av et slikt fond ved siden av hovedvirksomheten, men med sammenfallende formål, gir en betydelig fare for manipulering av budsjetter og regnskap. Siden Kreftregisteret er nettobudsjettert, er konsekvensen ved at overhead tilfaller fondet, at informasjonen i St.prp. nr. 1 blir uriktig, og at den årlige bevilgningen blir høyere enn den ellers skulle ha vært.

De regionale helseforetakene er avhengige av

tydelig eierstyring fra departementet for at de skal kunne innfri de krav som settes. Samtidig må departementet kunne forvente at deres vedtak og styringssignaler følges opp av de regionale helseforetakene. Riksrevisjonen finner det krittikkverdigg at ledelsen i Helse Midt-Norge ikke i tilstrekkelig grad har fulgt opp de vedtak og styringssignaler som departementet har gitt for 2005.

Riksrevisjonen har rapportert til Stortinget om helseforetakenes bruk av finansielle leieavtaler for både 2003 og 2004.²⁹ Riksrevisjonen finner det derfor krittikkverdigg at Helse Midt-Norge fortsatt har finansielle leieavtaler i strid med helseforetaksloven § 33. Det er også uheldigg at foretaket fortsatt har en langsiktig gjeld knyttet til kjøpet av bygninger av Orkdal Sanitetsforening.

Riksrevisjonens kontroll har avdekket en uenighet mellom departementet og Helse Midt-Norge RHF når det gjelder de økonomiske kravene for 2005. Formelt sett har departementet rett i at kravet har vært tydeligg nok, siden det ikke har vært uttalt i foretaksmøtet at merkostnadene ved St. Olavs Hospital skulle holdes utenfor resultatkravet. Riksrevisjonen vil også framheve at når et regionalt helseforetak ikke synes å følge opp departementets styringskrav, bør departementet bruke de styringsmekanismer det har som eier.

Riksrevisjonen mener det er uheldigg hvis en lege sitter i en posisjon ved et offentlig sykehus eller nasjonalt kompetansesenter der han kan henvise pasienter til sin egen private klinikk. Det er grunnleggende at befolkningen har tillit til at helsepersonell ikke er utilbørligg påvirket. Denne tilliten kan brytes når helsepersonell har former for bierverv som gjør at det kan skapes tvil om personens integritet og uavhengighet. Riksrevisjonen vil påpeke at det må forventes ryddighet når helseforetakene inngår avtaler med private leverandører av helsetjenester som EuroSleep. Dette gjelder både for hvordan kontrakt inngås, og for forvaltningen av den. Det kan ikke være slik at et helseforetak inngår egne avtaler i strid med retningslinjer gitt fra det regionale helseforetaket. Det er også en grunnleggende forutsetning for samarbeid med private aktører at det ikke skal oppstå uklarheter knyttet til de forskjellige aktørenes roller og hvem som bærer ansvar for den aktuelle behandlingen. Riksrevisjonen mener at det lett oppstår uklarhet hos brukerne om hvem som faktisk har ansvaret for behand-

lingen i de tilfeller der private yter helsetjenester i offentlige sykehusbygg. Riksrevisjonen vil også bemerke at helseforetakene i henhold til prioriteringsforskriften har et ansvar for å prioritere de mest trengende pasientene først, og det kan stilles spørsmål ved om pasientene med søvnapné, snorking og andre relaterte søvnproblemer har fått for høy prioritering i forhold til andre pasientgrupper.

---

6 Helse- og omsorgsdepartementets svar

Saken har vært forelagt Helse- og omsorgsdepartementet, og statsråden har i brev av 20. oktober svart:

«Departementet har noen merknader og tilleggsopplysninger til Riksrevisjonens utkast til fremstilling av resultatet av revisjonen for 2005.

Riksrevisjonen kritiserer departementet for ikke å videreføre alle oppgaver fra St.prp. nr. 1 i tildelingsbrevene og hevder at det er mangler ved departementets etatsstyring og rapportering. Departementet legger til grunn at oppgaver som er omtalt i budsjettproposisjon skal innarbeides i tildelingsbrevet til Sosial- og helsedirektoratet, og at samtlige oppdrag som gis til direktoratet i tildelingsbrev skal innarbeides i etatens styrings- og rapporteringssystem. Departementet forutsetter at Sosial- og helsedirektoratet gjør seg kjent med innholdet i St.prp. nr. 1 slik at tildelingsbrevet kan holdes på et oversiktlig nivå. Det samme gjelder for de etater SHDIR har etatsstyringsansvaret for. Dette vil bli fulgt opp. Departementet kan ellers ikke se at det er grunnlag i beskrivelsene for bemerkningen om at "Riksrevisjonen stiller spørsmål til om departementet har hatt tilstrekkelig oppfølging av Sosial- og helsedirektoratet, siden tiltak ikke er blitt iverksatt som forutsett." Det er ukjent for departementet at merknadene fra 2004 ikke skulle være fulgt opp.

Riksrevisjonen stiller spørsmål ved departementets oppfølging av merknadene til regnskapet for 2004 for Statens legemiddelverk, og kan heller ikke for 2005 bekrefte at regnskapet ikke inneholder vesentlige feil og mangler. Departementet kan ikke se at det er grunn til å stille spørsmål ved departementets eller Legemiddelverkets oppfølging av merknadene fra 2004. Med en gang det ble kjent at Riksrevisjonen ikke kunne bekrefte regnskapet for 2004 ble det etablert et prosjekt med støtte fra Statens senter for økonomistyring for å rette opp de påviste manglene. Departe-

29) Dokument nr. 3:2 (2004–2005) og Dokument nr. 1 (2005–2006).

mentet har deltatt i prosjektet og Riksrevisjonen er holdt løpende orientert om fremdriften, både skriftlig og i møter. Det opplyses at inntil et elektronisk system er på plass, vil sporbarheten for inntektene i regnskapet bli ivaretatt ved manuelle rutiner.

Riksrevisjonen kritiserer at styremøter i de regionale helseforetakene og helseforetakene har blitt avholdt uten forutgående kunngjøring. Omtalen av åpne styremøter er ikke dekkende verken med hensyn til Riksrevisjonens funn eller departementets svar. Helse- og omsorgsdepartementet er opptatt av åpenhet omkring styrenes arbeid. Riksrevisjonens gjennomgang viser at en lav andel av styresakene er unntatt offentlighet. Videre fremgår det av gjennomgangen at foretakene, selv om de ikke har rettslig plikt til å gjøre det, i høy grad publiserer møtetidspunkt, styredokumenter og styreprotokoller på styrenes/foretakenes nettsider. Dette indikerer etter departementets mening at det er stor grad av åpenhet omkring styrenes arbeid og foretakenes virksomhet.

Riksrevisjonen hevder at rapporteringen i de årlige meldingene fortsatt er mangelfull på enkelte områder, som psykisk helse og rus. Departementet deler ikke Riksrevisjonens påstand om at det er svikt i registrerings- og rapporteringsrutiner. Det er imidlertid et faktum at både registrering og rapportering kan bli bedre, noe det over tid er blitt. Departementet er oppmerksom på at det er et forbedringspotensial på dette området, og det arbeides kontinuerlig med forbedring av rapporteringsskjema og -rutiner.

Riksrevisjonen kritiserer at departementet har tildelt midler over kapittel 732 post 81, Store byggeprosjekter i foretaksmøter og ikke i bestillerdokumentene (tilskuddsbrev). Helse- og omsorgsdepartementet vil for 2007 vurdere å tildele tilskuddet til store byggeprosjekter over kapittel 732 post 81 gjennom oppdragsdokumentet, tidligere kalt bestillerdokumentet.

Når det gjelder Riksrevisjonens kritikk knyttet til manglende oppfølging fra departementets side vedrørende etablering av underliggende aksjeselskaper og låneopptak i disse, vil departementet vise til tidligere brevveksling hvor det er påpekt at nevnte forhold allerede er fulgt opp fra vår side i foretaksmøter i januar 2006. Generelt gjelder at helseforetaksloven ikke er til hinder for at et helseforetak kan eie hele eller deler av et aksjeselskap dersom selskapet driver en virksomhet som ikke yter spesialisthelsetjeneste, og virk-

somheten er egnet til å fremme foretakets formål. Helseforetaksloven regulerer ikke slike selskapers adgang til å ta opp lån, men regulerer derimot helseforetaks adgang til å stille garanti for lån i slike selskaper. Det må her anføres at de regionale helseforetakene ikke har pådratt seg garantiansvar for underliggende selskapers låneopptak.

Departementet har tidligere påpekt overfor Riksrevisjonen at måten helseforetak velger å organisere sin virksomhet på, ikke har innvirkning på samlet låneopptak i de regionale helseforetakene. Dette forholdet er også presisert overfor de regionale helseforetakene så sent som i foretaksmøter i januar 2006. I samme foretaksmøter er det også gitt skjerpede krav til de regionale helseforetakene knyttet til etablering av underliggende selskaper.

Riksrevisjonen kritiserer at formålet for bevilgningen over kapittel 737 post 70 Kreftregisteret, ikke er omtalt i bestillerdokumentet, og at det ikke er rapportert på tilskuddet i årlig melding til departementet. Oppdragsdokumentet for 2007 vil klargjøre mål for tilskuddet til Kreftregisteret og Kreftregisterets virksomhet.

Riksrevisjonen kritiserer at styret i Kreftregisteret har opprettet et fond utenfor Kreftregisterets regnskap. Fondet var ukjent for Kreftregisterets revisor. Fondets egenkapital er på 3,8 millioner kroner. Helse Sør RHF har gitt uttrykk for at ett alternativ er at Kreftregisterets fond bør avvikles, og midlene tilføres Kreftregisterets regnskap. Departementet vil følge dette opp. Departementet forutsetter at det ikke inngås private avtaler som strider mot Helse Sør RHF's regelverk.

Særavtalen for sakkynndige uttalelser har ikke vært benyttet etter at den ble avviklet 1. mai 2006. Helse- og omsorgsdepartementet har oppmerksomheten rettet mot overtidsbruken i styringsdialogen med Nasjonalt folkehelseinstitutt, og har fått bekreftet at de ikke under noen omstendighet skal pålegge sine ansatte overtid i strid med Hovedtariffavtalens bestemmelser.

Departementet har en generell kommentar til Riksrevisjonens bruk av ordet "avdekke". Departementet antar at dette er brukt synonymt med "å påpeke", og ikke indikerer at de omtalte forholdene har vært tildekket eller forsøkt holdt skjult.

Departementet vil følge opp de forhold Riksrevisjonen tar opp i Dokument nr. 1 på egnet måte.»

7 Riksrevisjonen uttaler

Riksrevisjonen har avgitt seks revisjonsbrev uten merknader og revisjonsbrev med merknader til Statens legemiddelverk, Sosial- og helsedirektoratet og Nasjonalt folkehelseinstitutt. Riksrevisjonen har ikke merknader til departementets forvaltning av ett særlovselskap og eierinteressene i ett deleid aksjeselskap. Riksrevisjonen har merknader til statsrådets forvaltning av de regionale helseforetakene. Riksrevisjonen tar til etterretning Helse- og omsorgsdepartementets generelle kommentar til bruk av ordet «avdekke», og vil presisere at begrepet i de fleste tilfeller ikke mener å indikere at forhold har blitt forsøkt holdt skjult.

Av tidligere rapporterte forhold er sakene vedrørende oppfølging og kontroll av tilskudd til regionale legemiddelinformasjonsentra og behandling og kontroll av oppgjør med leger avsluttet. Det samme gjelder saken vedrørende avvik mellom de regionale helseforetakenes regnskaper og statsregnskapet vedrørende kapittel 732 post 77.

Riksrevisjonen tar til orientering at Helse- og omsorgsdepartementet har enkelte merknader og tilleggsopplysninger til Riksrevisjonens framstilling av resultatet av revisjonen for 2005.

Riksrevisjonen ser alvorlig på svakheter i departementets etatsstyring av Sosial- og helsedirektoratet. Enkelte mål i St.prp. nr. 1 (2005–2006) var ikke nedfelt i direktoratets tildelingsbrev, og det var mangelfull rapportering om måloppnåelse fra direktoratet til departementet. Riksrevisjonen har merket seg departementets forsikring om at de i sterkere grad vil følge opp at alle mål i St.prp. nr. 1 blir fulgt opp av underliggende virksomheter.

Riksrevisjonen ser alvorlig på at svakheter ved tilskuddssystemet Pandora ikke er blitt rettet opp til tross for at dette ble tatt opp av Riksrevisjonen allerede ved revisjonen av 2004-regnskapene. Pandora skal gi sikkerhet for riktig saks-gang og trygge betalingsrutiner. Riksrevisjonen har merket seg at det er igangsatt utbedringstiltak i 2006.

Riksrevisjonen har kritisert at sakkyndige i

ledende stillinger ved Nasjonalt folkehelseinstitutt har fått overtidsbetalinger i strid med hovedtariffavtalens bestemmelser. Riksrevisjonen har merket seg at særavtalen for sakkyndige uttalelser ved Nasjonalt folkehelseinstitutt ble avvirket 1. mai 2006, og at bestemmelsene i hovedtariffavtalen vil bli fulgt.

Riksrevisjonen har merknader til at det for regnskapsåret 2005 ikke var mulig å bekrefte fullstendigheten av inntektene til Statens legemiddelverk. Riksrevisjonen har merket seg at det er iverksatt tiltak som forventes å gi resultater for regnskapsåret 2006.

Forvaltningen av de regionale helseforetakene

Riksrevisjonen registrerer at Helse- og omsorgsdepartementet ikke har noen merknader til forholdene i Helse Midt-Norge RHF og avtalene Helse Øst og Helse Vest har med EuroSleep.

Når det gjelder Helse Midt-Norge RHF, vil Riksrevisjonen påpeke at saken er svært alvorlig og dreier seg om store økonomiske underskudd, finansielle leieavtaler og manglende oppfølging av departementets vedtak og styringssignaler. Riksrevisjonen mener at slike situasjoner betinger at departementet benytter de styringsmekanismer det har som eier.

For saken om EuroSleep finner Riksrevisjonen det kritikkverdig at helseforetakene ikke opptrer ryddig i forholdet med private leverandører av helsetjenester. Videre vil Riksrevisjonen framheve at helseforetakene skal følge prioriteringsforskriften, og at dette ikke skjer når pasienter ut fra økonomiske motiver prioriteres foran andre og sannsynligvis mer trengende pasienter.

Etter Riksrevisjonens vurdering er rapporteringen i de årlige meldingene fortsatt mangelfull på områdene psykisk helsevern og rus. Helse- og omsorgsdepartementet har i sitt svar uttalt at det ikke deler Riksrevisjonens påstand om at det er svikt i registrerings- og rapporteringsrutiner. Riksrevisjonen vil presisere at det er helseforetakene selv som har oppgitt at svikt i rutiner fører til dårlig datakvalitet og usikkerhet om rapportering innen områder som psykisk helsevern og individuell plan. Etter Riksrevisjonens vurdering er slike årsaker ikke akseptable over tid.

Forholdene som er påpekt om Kreftregisteret (Helse Sør) er etter Riksrevisjonens vurdering svært alvorlige. Det er kritikkverdig at krav til styring, kontroll og habilitet ikke er tilfredstil-

lende ivaretatt. Forholdene rundt fondet gir en betydelig fare for manipulering av budsjetter og regnskap. Når inntekter fra oppdrag ikke tilfaller Kreftregisteret, men fondet, vil opplysningene i St.prp. nr. 1 om bevilgningsbehov være uriktige. Kreftregisteret mottar på denne måten en større bevilgning enn det er berettiget til. Helse- og omsorgsdepartementet viser til at Helse Sør RHF har gitt uttrykk for at fondet bør avvikles, og departementet vil følge opp forholdet.

Riksrevisjonen har merket seg at tilskudd til store byggeprosjekter for 2007 vil bli vurdert til- delt gjennom oppdragsdokumentet, og at departementet vil sørge for at oppdragsdokumentet for 2007 vil klargjøre mål for tilskuddet som bevil- ges til Kreftregisteret og dets virksomhet.

Det pågår for tiden to hovedanalyser innen for- valtningsrevisjon – én om barne- og ungdoms- psykiatri og én om IT i sykehus.

Riksrevisjonen vil for øvrig vise til forvaltnings- revisjonene om tjenester fra laboratorie- og rønt- genvirksomheter som ble rapportert i Dokument nr. 3:3 (2005–2006), jf. Innst. S. nr. 82 (2005–2006) og om kvaliteten på akuttmedisinsk beredskap som ble rapportert til Stortinget i Dokument nr. 3:9 (2005–2006).

Ranveig Frøiland fratradte under behandlingen av avtale med private aktører i Helseregion øst og Helseregion vest, jf. pkt. 3.

Vedtatt i Riksrevisjonens møte 15. november 2006

Jørgen Kosmo

Jan L. Stub

Annelise Høegh

Geir-Ketil Hansen

Ranveig Frøiland

Therese Johnsen
(selskapskontrollen)

Jens Arild Gunvaldsen

Justis- og politidepartementet

1 Justis- og politidepartementets forvaltning og gjennomføring av budsjettet for 2005

1.1 Generelt om resultatet av revisjonen

Det er ett programområde under Justisdepartementet: Justissektoren.

Justisdepartementets budsjett for 2005 var på 15,4 mrd. kroner, hvorav

- driftsutgifter 14,2 mrd. kroner
- nybygg/anlegg 138 mill. kroner
- tilskudd/overføringer 1,1 mrd. kroner

Budsjetterte inntekter for 2005 var på 2,6 mrd. kroner.

Justisdepartementet har ansvar for 15 virksomheter. Domstoladministrasjonen, som har ansvaret for domstolene, er i tillegg under justisministerens parlamentariske ansvarsområde overfor Stortinget. Riksrevisjonene har avgitt avsluttende revisjonsbrev med merknader til Politidirektoratet. For øvrig er det avgitt 15 avsluttende revisjonsbrev uten merknader.

Riksrevisjonen har kontrollert departementets forvaltning av statens interesser i ett heleid og ett deleid aksjeselskap. Riksrevisjonen har ikke merknader til statsrådets forvaltning av statens interesser i selskapene.

Revisjonen viser at etablering av intern kontroll tilpasset risiko og vesentlighet ikke fullt ut er gjennomført. Videre er det avdekket mangelfull måloppnåelse på visse områder i enkelte av departementets underliggende virksomheter.

1.2 Budsjett – regnskap

I statsregnskapet for 2005 er det en feilpostering av utbyttet fra Norsk Eiendomsinformasjon AS ved at dette er inntektsført under rettsgebyr. Departementet uttaler at det vil tydeliggjøre kravene til interne kontroller ved utarbeidelsen av forklaringer til statsregnskapet. Stortinget vil bli orientert ved fotnote til postene i St.prp. nr. 1 (2006–2007).

For øvrig er det merutgifter eller mindreinntekter under noen kapitler og poster, men disse er enten av mindre betydning, eller det er tilfredsstillende

redegjort for dem i forklaringene til statsregnskapet.

1.3 Styring, måloppnåelse og resultatrapportering til Stortinget i forhold til det årlige budsjettet

Resultatrapportering og måloppnåelse

Det er foretatt kontroll av resultatrapporteringen og måloppnåelsen på enkelte områder i justissektoren. I den forbindelse har Riksrevisjonen bl.a. tatt opp følgende forhold med departementet:

- Politidirektoratet rapporterer i enkelte tilfeller ikke på resultatmål som er nedfelt i departementets tildelingsbrev til direktoratet. Riksrevisjonen har på denne bakgrunn generelt stilt spørsmål om hvilke krav departementet har satt til skriftlighet i rapporteringen av tiltak som er nedfelt i tildelingsbrevet. Departementet har opplyst at det i tildelingsbrevet angis krav til rapportering, som omfatter årsrapporter, halvårsrapporter og evalueringer og ev. analyser. Departementet følger opp resultatkrav i tildelingsbrevet og aktuelle handlingsplaner og prosjekter i styringsdialogen. Ifølge departementet gjenstår det imidlertid et arbeid for å sikre en systematisk og helhetlig rapportering på alle områder, og det er igangsatt et arbeid for å videreutvikle etastyringen og styringsgrunnlaget. Formålet med dette er å oppnå en mer systematisk styring og oppfølging av underliggende virksomheter.
- Det er en målsetting å lokalisere politihelikopteret i eller nærmere Oslo for å få en mer effektiv utnyttelse av helikopteret og av værmessige hensyn.¹ I tildelingsbrevet for Politidirektoratet framgår det at det forventes en avklaring i løpet av 2005 hvor en permanent base skal være. Justisdepartementet har bl.a. opplyst at direktoratet og Oslo politidistrikt er avhengig av et positivt vedtak i Oslo kommune. Foreløpig er det ikke kommet fram til en løsning, og departementet vil følge opp saken i samråd med direktoratet.
- Domstolene har ikke nådd målene for gjennomsnittlig saksbehandlingstid for 2005. Domstoladministrasjonen har opplyst at det

1) St.prp. nr. 1 (2004–2005), s. 112, og Budsjett-innst. S nr. 1 (2004–2005).

bl.a. er igangsatt tiltak for å redusere restansene gjennom midlertidig økt bemanning i de største domstolene. Det er under utvikling modeller for en mer riktig fordeling av ressurser mellom domstolene. Justisdepartementet har uttalt at det ikke har merknader til Domstoladministrasjonens redegjørelse. Riksrevisjonens kontroll har også påvist at det ikke er sammenheng i årsstatistikken mellom oversiktene for innkommede, behandlede og beholdning av saker i domstolene. Domstoladministrasjonen har bl.a. opplyst at avvik i sakstallene kan skyldes at det ikke alltid er entydig sammenheng mellom innkommede, behandlede og beholdning av sakene. Videre at en og samme sak i saksbehandlingssystemet kan bli registrert flere ganger og avgjort flere ganger i systemet. Dette er en problemstilling det arbeides med å løse. Justisdepartementet har bl.a. uttalt at det vil bli tatt forbehold i den kommende budsjettproposisjonen om at saksavviklingstallene for 2005 inneholder avvik.

- Justissekretariatene utfører bl.a. sekretariatsoppgaver for Erstatningsnemnda for voldsofre og for Stortingets billighetserstatningsutvalg. Virksomhetens årsrapport viser at saksbehandlingstiden har vært for lang. Justisdepartementet har uttalt at det er enig i dette for de fleste sakstyper, og er opptatt av å få til hurtigere saksbehandlingstid i disse sakene. Departementet har opplyst at saksbehandling for voldsoffererstatning nå er effektivisert, og at tidsbruken er redusert. Når det gjelder billighetserstatning, har departementet vist til at disse sakene er spesielle ved at den forbedrende behandlingen foregår i ulike direktorater. For å sikre at den samlede saksbehandlingstiden i disse sakene reduseres til et akseptabelt nivå, har de ulike virksomhetene fått tilført økte stillingsressurser. Ifølge Justisdepartementet vil de berørte departementer følge utviklingen nøye.
- Årsrapporten fra Generaladvokaten viser at saksbehandlingstiden er for lang. Generaladvokaten har uttalt at saksbehandlingstiden delvis avhenger av sakstilgangen. Embetet er også avhengig av hvor mange vernepliktige jurister som til enhver tid finnes, og om Forsvaret er villig til å la disse tjenestegjøre ved embetet. Justisdepartementet har opplyst at det i samråd med Generaladvokaten vil ta saken opp med Forsvarsdepartementet. Det er også nedsatt en felles arbeidsgruppe som skal utrede behov for endringer i aktuelt regelverk.

- Spesialenheten for politisaker har ikke fått fastsatt mål for saksbehandlingstid, men uttaler selv i sin årsrapport at saksbehandlingstiden er for lang. Ifølge departementet har virksomheten måttet håndtere både flere og mer ressurskrevende saker enn tidligere SEFO. Departementet uttaler at de følger utviklingen for virksomheten nøye og vurderer å utforme måltall for saksavviklingen fra og med 2007, i nær dialog med virksomheten og Riksadvokaten.

Risikovurderinger

Reglement for økonomistyring i staten og bestemmelser om økonomistyring i staten omhandler bl.a. reglene for departementets ansvar for etablering av god intern kontroll. Departementet og virksomhetene skal foreta risikovurderinger for å identifisere risikofaktorer som kan påvirke måloppnåelse og resultater. Den interne kontrollen skal være tilpasset risiko og vesentlighet, fungere på en tilfredsstillende måte og kunne dokumenteres. Riksrevisjonen har bedt om redegjørelse for status vedrørende dette arbeidet, samt om og eventuelt på hvilken måte dette arbeidet er fulgt opp av Justisdepartementet.

Justisdepartementet har opplyst at den interne kontrollen i departementet og virksomhetene i justissektoren baserer seg på prinsippene om vesentlighet og risiko. Styringsdokumenter og instruksjoner skal gi grunnlag for å etablere tilfredsstillende intern kontroll.

Departementet sier om virksomhetene i justisforvaltningen at Politidirektoratet har gitt tilbakemelding om at det fra 2006 har integrert kravene til intern kontroll og risikostyring i styringen av underliggende ledd, og at disse benytter dette i sin interne styring. Direktoratet har også opplyst at det er etablert en egen løsning for viktige prosjekter slik at ledelsen kan følge dem opp særskilt. Videre har departementet opplyst at Politidirektoratet og Direktoratet for samfunnsikkerhet og beredskap vil bygge opp kompetanse i risikostyring.

Departementet har også opplyst at helhetlig intern kontroll i departementet og virksomheter innenfor justissektoren generelt kan bli bedre, og at dette bl.a. gjelder å identifisere risikofaktorer som kan påvirke måloppnåelse og resultater. Fordi dette er et viktig område, vurderer departementet å etablere et eget prosjekt for å implementere risikostyring som en del av mål- og resultatstyringen i justissektoren.

1.4 Justisdepartementets forvaltning av statens interesser i selskaper m.m.

Riksrevisjonen har påpekt en feilpostering i statsregnskapet vedrørende utbyttet fra Norsk Eiendomsinformasjon AS jf. punkt 1.2. For øvrig har ikke Riksrevisjonen merknader til forvaltningen av statens interesser i selskapene.

2 Regnskaper der Riksrevisjonen har vesentlige merknader

Politidirektoratet har fått avsluttende revisjonsbrev med merknader, som bl.a. er knyttet til følgende:

Ikt-forvaltningen

Revisjonen har vist at det er svakheter ved ikt-forvaltningen i politi- og lensmannsetaten. Dette gjelder spesielt manglende fullverdige reserve-løsninger hvis en alvorlig hendelse skulle oppstå, manglende risiko- og vesentlighetsvurderinger vedrørende informasjonen i politiets systemer, og manglende helhetlig risikovurdering for alle systemene. Videre, at det ikke er etablert en plan for dataklassifisering eller en vurdering av politiets data for å differensiere for eksempel sikkerhetstiltak. Det er heller ikke etablert rutiner for administrasjon av nettverkssikkerhet.

Departementet har bl.a. uttalt at det vil bli innført en metodikk for gjennomføring av risiko- og vesentlighetsvurderinger for den samlede informasjonen i etatens ikt-systemer, og at det arbeides med å etablere et kvalitetssystem i henhold til kjente standarder på området. Det vil også etableres rutiner for sikkerhetsrapportering av uønskede hendelser samt påfølgende risiko- og konsekvensvurderinger av alvorlige hendelser/driftsavbrudd innenfor ikt-området.

Inntekter

Riksrevisjonen har over lang tid påpekt svakheter ved avstemming og kontroll av gebyrinntekter i politi- og lensmannsetaten. En undersøkelse i utvalgte politidistrikter viser at det fortsatt i varierende grad foretas avstemming av regnskapsførte gebyrinntekter mot grunnlaget for inntektene. I saksbehandlingssystemene for behandling av utlendingsgebyr og lotterigebyr mangler det funksjonalitet for avstemming. For Våpenregisteret er det mulig å overstyre/endre systemet i etterkant, noe som gir stor usikkerhet rundt avstemmingen. Svakheter ved bl.a. avstemming av våpengebyrer ble omtalt i anteg-

nelsene til statsregnskapet for regnskapsåret 2001.²

Justisdepartementet har uttalt at Politidirektoratet vil ha på plass nødvendige avstemmingsrapporter innen utgangen av 2006, og beklager overfor Riksrevisjonen at saken har tatt lang tid.

Fakturering av privatbetalt overtid

Revisjonen har vist at det er ulik praksis for fakturering av privatbetalt overtid ved vakthold ved konserter, idrettsarrangementer, veiarbeid osv. i politidistriktene. Tre av ni undersøkte distrikter benytter gjennomsnittsberegnet lønnstrinn ved fakturering, mens seks distrikter fakturerer med utgangspunkt i lønnstrinnet til den enkelte tjenestemann. Riksrevisjonen stilte spørsmål ved om det av hensyn til likebehandling av kunden ikke bør etableres en mer lik praksis. Videre ba Riksrevisjonen om å få opplyst om inntektene er ment å dekke kun de reelle utgiftene til avlønning av den enkelte tjenestemann, eller om de også skal dekke politidistriktenes administrative utgifter ved ordningen.

Justisdepartementet viser til at Politidirektoratet opplyser at praksis i hovedsak er at privatbetalt overtid faktureres med utgangspunkt i lønnstrinnet til den aktuelle tjenestemann. Politiets fakturering gir således verken dekning for administrative kostnader og øvrige felleskostnader, eller lik praksis for fakturering av privatbetalt overtid. Ifølge departementet vil direktoratet innen 1. januar 2007 iverksette felles retningslinjer for fakturering av privatbetalt overtid.

Inndragninger

Revisjonen har vist at det er manglende pålitelig statistikk over inndragninger av utbytte fra straffbare handlinger. Departementet har uttalt at i 2004 utarbeidet Politidirektoratet i samarbeid med Riksadvokaten og Politiets data- og materielltjeneste grunnlag for nye inndragningsstatistikker. Imidlertid inneholdt statistikken en rekke feilregistreringer og andre forhold som svekket statistikkens kvalitet. Dette medførte at disse rapportene ble trukket tilbake. Politidirektoratet har utarbeidet nye elektroniske rutiner for registrering av inndragning, og ny inndragningsstatistikk vil foreligge fra og med 2007.

2) Dokument nr. 1 (2002–2003) og Innst. S. nr. 130 (2002–2003) og Dokument nr. 3:1 (2003–2004).

Prosjektet «Politiet på nett»

Riksrevisjonen har stilt spørsmål ved bl.a. kostnadene og framdriften ved Politidirektoratets intranett-/Internett-løsning – prosjektet «Politiet på nett». Justisdepartementet har i sitt svar til Riksrevisjonen vist til direktoratets redegjørelse. I den opprinnelige avtalen var det planlagt å lansere «Politiet på nett» 1. november 2002. Intranettet ble tatt i bruk i etaten fra 1. juli 2004, og nettstedet «politi.no» ble lansert som felles internettportal for politi- og lensmannsetaten 1. juni 2005. Politidirektoratet erkjenner overfor departementet at opprinnelig framdriftsplan var ekstremt optimistisk.

Den opprinnelige kontrakten var på ca. 6 mill. kroner. Politidirektoratet har i sin redegjørelse til departementet opplyst at det totalt er betalt ca. 19,6 mill. kroner til leverandøren. Av dette er ca. 12 mill. kroner bestilte endringsoppdrag. Det påløper fortsatt utgifter til forbedringer av løsningen og vedlikehold i 2006.

Politidirektoratet har ikke noen samlet oversikt over hvor mye prosjektet «Politiet på nett» har kostet. Ifølge direktoratet skyldes dette at finansieringen av delprosjektene har skjedd via egne prosjekter i Politidirektoratet, og tilleggsbevilgninger til særorgan/politidistrikter og som aktiviteter innenfor virksomhetenes egne budsjett-rammer. Det er ifølge Politidirektoratet ikke foretatt tidsregistrering av intern ressursbruk i Justis- og politidirektoratet eller for øvrig i etaten. Det heller ikke foretatt noen evaluering eller gevinstberegninger av prosjektet.

Departementet har ikke hatt spesielle kommentarer til gjennomføringen av prosjektet.

Bruk av ulike økonomisystemer i politi- og lensmannsetaten

Riksrevisjonen har i forbindelse med revisjonen av regnskapet for 2004 og 2005 påpekt manglende grensesnitt på transaksjonsnivå mellom Politiets data- og materielltjenestes og Politidirektoratets økonomisystemer. Det er også stilt spørsmål ved hensiktsmessigheten av at to ulike økonomisystemer er i bruk i Politi- og lensmannsetaten.

Departementet har bl.a. uttalt at det er viktig at politi- og lensmannsetaten benytter samme økonomisystem, og at bruk av ulike systemer i politi- og lensmannsetaten ikke er i samsvar med målene i ikt-strategien for Justissektoren. Departementet har videre uttalt at Politiets data-

og materielltjeneste vil gå over til å benytte politi- og lensmannsetatens felles økonomisystem fra og med 1. oktober 2006. Det vil imidlertid være nødvendig å benytte regnskapsdelen av nåværende økonomisystem til oppfølging av bl.a. varelager og netthandel. Arbeidet med utvikling av bl.a. grensesnitt mellom de to systemene vil bli igangsatt umiddelbart etter sommerferieavvikling.

---

3 Selskaper m.m. der Riksrevisjonen har merknader til statsrådets forvaltning

Riksrevisjonen har ikke merknader til statsrådets forvaltning.

---

4 Justis- og politidepartementets oppfølging av tidligere rapporterte forhold

Økonomiinstrukser

I antegnelsene til statsregnskapet for 2004 tok Riksrevisjonen opp med departementet at enkelte økonomiinstrukser ikke var ferdigstilt i henhold til nytt reglement for økonomistyring i staten. Departementet hadde heller ikke søkt om unntak fra tilpasningsperioden som varte fram til 1. januar 2005.

Kontroll- og konstitusjonskomiteen merket seg at forsinkelser i utarbeidelsene av økonomiinstrukser har skapt vanskeligheter med å få implementert nytt økonomiregelverk i 2005 for de berørte virksomheter.³ Videre har komiteen merket seg at departementet vil følge framdriften i arbeidet med de gjenstående økonomiinstruksene meget nøye.

Departementet har opplyst at innen utgangen av 2005 hadde alle underliggende virksomheter fått tilsendt økonomiinstruks fra departementet. Det er videre opplyst at Politiets sikkerhetstjenestes interne instruks er gjort gjeldende fra 1. juni 2006, og at Domstoladministrasjonens reviderte interninstruks er gjort gjeldende fra 1. juli 2006. På grunn av store endringer med hensyn til regnskapssystem og lønns- og personalsystem i Domstoladministrasjonen har utarbeidelsen av interninstruksen tatt noe lengre tid enn tidligere antatt.

Saken anses for avsluttet.

3) Innst. S. nr. 114 (2005–2006).

Leiekontrakt Fredriksvern festning, Stavern

I antegnelsen til statsregnskapet for 2004 fant Riksrevisjonen at departementets planlegging, styring og oppfølging av avtalen mellom Justisdepartementet og Forsvarsbygg om leie av Fredriksvern festning, Stavern, til Justissektorens kurs og øvingssenter var kritikkverdig. Riksrevisjonen konstaterte at vesentlige punkter i avtalen ikke var gjennomført. Dette gjaldt ombygging av passende lokaler til 200 enkeltrom innen 1. januar 2005 og ombygging av vedlikeholdshall til skytebane snarest mulig. Forsvarsbygg skulle også asfaltere kjørebane på Torp. Det eksisterte videre en tvist mellom partene om avtalens pkt. 11 *Investeringer til ombygginger*.

Kontroll- og konstitusjonskomiteen forutsatte at regjeringen sørger for at forholdet ikke får negative konsekvenser for kvaliteten på politi- og lensmannsetatens kjøre- og skyteopplæring.⁴

Departementet har opplyst at det nå har kommet til enighet med Forsvarsdepartementet ved Forsvarsbygg om det videre leieforholdet. I avtalen som ble undertegnet 28. juni 2006, legges det bl.a. opp til ferdigstilling av 200 enkeltrom innen 1. mars 2007. Kjøre- og innendørs skytebane skal imidlertid ikke etableres. Ifølge departementet har ikke den manglende etablering av kjørebane fått noen negative konsekvenser for kjøreopplæringen for Politihøgskolens studenter, da kjøretreningen blir løst på andre måter. Kjøreopplæringen for utrykningspolitiet foregår i all hovedsak i det enkelte UP-distrikt. Når det gjelder skyteopplæringen, har departementet opplyst at det er etablert et godt samarbeid med lokale skytterlag og Larvik kommune, og at det er etablert ny skytebane med 80 standplasser på Åres.

På bakgrunn av det ovennevnte legger departementet til grunn at kvaliteten på politi- og lensmannsetatens kjøre- og skyteopplæring er opprettholdt.

Saken anses for avsluttet.

---

5 Riksrevisjonens bemerkninger

Riksrevisjonen er av den oppfatning at intern kontroll i departementet og virksomheter innenfor justissektoren ikke er tilfredsstillende. Det er også konstatert svakheter ved resultatrapporte-

ringen og måloppnåelsen ved flere av de undersøkte virksomhetene underlagt Justisdepartementet.

Justissektorens største virksomhet, Politidirektoratet, har fått revisjonsbrev med merknader. Merknadene knytter seg bl.a. til forhold som iktforvaltningen, svakheter på inntektsområdet, ulik fakturering av privatbetalt overtid, bruk av to ulike økonomisystemer i samme virksomhet med manglende grensesnitt og, etter Riksrevisjonens vurdering, svak prosjektstyring i prosjektet «Politiet på nett». Flere av forholdene er også tatt opp tidligere år med Politidirektoratet og departementet. Etter Riksrevisjonens vurdering kunne forhold som er tatt opp med Politidirektoratet, blitt løst på et tidligere tidspunkt med en tettere oppfølging fra departementets side. Riksrevisjonen stiller generelt spørsmål ved om Justisdepartementet har ivaretatt sitt oppfølgingsansvar overfor virksomhetene på en tilfredsstillende måte.

---

6 Justis- og politidepartementets svar

Saken har vært forelagt Justis- og politidepartementet, og statsråden har i brev av 18. oktober 2006 svart:

«Departementet tar de bemerkninger Riksrevisjonen har for statsregnskapet 2005 alvorlig, og vil sørge for at de forhold som er påpekt følges opp på en tilfredsstillende måte. Departementet mener at det er et forbedringspotensiale både i forhold til intern kontroll, risikostyring, resultatrapportering og måloppnåelse og oppfølging av våre virksomheter. Dette er viktige og utfordrende områder som vi hele tiden er opptatt av å videreutvikle oss på.

Samtidig vil jeg bemerke at det har skjedd store strukturendringer og til dels store endringer i oppgaveporteføljen i justissektoren de senere årene, både innenfor kriminalomsorgen, domstolene, politiet, redningstjenesten og samfunnssikkerhet og beredskap. Dette har blant annet hatt betydning for utviklingen i forholdet mellom departementet og tilknyttede virksomheter, og bidratt til utfordringer på dette området som må finne sin løsning i en prosess mellom involverte - også i lys av at noen virksomheter innenfor justissektoren har betydelig preg av selvstendighet og egenart.

Som et supplement til Riksrevisjonens bemerk-

4) Innst. S. nr. 114 (2005–2006).

ninger vil jeg nevne at resultatutviklingen på viktige og høyt prioriterte områder innenfor justis-sektoren er positiv i 2005. Den registrerte kriminaliteten (antall anmeldte lovbrudd) ble redusert fra 407 377 saker i 2004 til 394 301 saker i 2005 (reduksjon på 3,2%). Den gjennomsnittlige saksbehandlingstiden i politi- og lensmannsetaten gikk ned betydelig, fra 153 dager i 2004 til 128 dager i 2005. Videre ble gjennomsnittlig saksbehandlingstid i voldssaker med påtalefrist redusert fra 141 dager i 2004 til 99 dager i 2005, og i saker med lovbryster under 18 år redusert fra 77 dager til 52 dager. Oppklaringsprosenten økte noe. Den positive utviklingen i politi- og lensmannsetaten har fortsatt i 2006. I domstolene ble det behandlet flere saker enn det kom inn i 2005, slik at saksbeholdningen gikk ned. Resultatutviklingen og trenden i domstolene og i politi- og lensmannsetaten i 2005 er således positiv, selv om måltallene i stor grad fortsatt ikke er nådd og det gjenstår viktige utfordringer. Jeg noterer meg for øvrig at Riksrevisjonen har avgitt 15 avsluttende revisjonsbrev til virksomheter innenfor justissektoren uten merknader, og et revisjonsbrev til POD med merknader for statsregnskapet 2005.

Når helhetsbildet for justissektoren for 2005 skal dannes, bør også ovennevnte vektlegges.

Bruk av ulike økonomisystemer i politi- og lensmannsetaten

I departementets brev av 7.8.06 ble det ved en feil opplyst at PDMT vil gå over til å benytte Oracle i sin ordinære regnskapsføring senest fra og med 1.10.2006. Det riktige tidspunktet skal være senest fra 1.1.2007. Vi gjør for øvrig oppmerksom på at det nå foretas en gjennomgang av aktuelle alternativer for hvordan øvrige behov PDMT har i forhold til varelager, netthandel mv. kan dekkes, for å finne en tilfredsstillende, sikker og effektiv løsning.»

7 Riksrevisjonen uttaler

Riksrevisjonen har ikke merknader til statsrådets forvaltning av statens interesse i selskapene. Riksrevisjonen har merket seg at Stortinget har blitt orientert i St.prp. nr. 1 (2006–2007) om at utbytte fra Norsk Eiendomsinformasjon AS ved en feil ble inntektsført under rettsgebyr.

Riksrevisjonen har for regnskapsåret 2005 avgitt 15 revisjonsbrev uten merknader. Riksrevisjonen anser det som kritikkverdig at justissektorens

største virksomhet, Politidirektoratet, har fått revisjonsbrev med merknader. Flere av de forholdene som Riksrevisjonen har bemerket vedrørende Politidirektoratet, er tatt opp tidligere år med direktoratet og departementet.

I antegnelse til statsregnskapet for 2004 tok Riksrevisjonen opp forhold vedrørende økonomiinstrukser og leiekontrakt ved Fredriksvern festning, Stavern. Riksrevisjonen anser sakene som tilfredsstillende fulgt opp og besvart av Justisdepartementet, og sakene anses derfor for avsluttet.

Riksrevisjonen anser det som kritikkverdig at det er svakheter i internkontrollen i departementet og virksomheter innenfor justissektoren. Det er svakheter ved resultatrapporteringen og måloppnåelsen ved flere av de undersøkte virksomhetene. Riksrevisjonen har generelt stilt spørsmål om Justisdepartementet har ivarett sitt oppfølgingsansvar overfor virksomhetene på en tilfredsstillende måte.

Riksrevisjonen har merket seg at Justisdepartementet tar Riksrevisjonens bemerkninger alvorlig, og at departementet mener at det er et forbedringspotensial i forhold til både intern kontroll, risikostyring, resultatrapportering og måloppnåelse samt oppfølging av virksomhetene, og at departementet vil følge opp forholdene.

Riksrevisjonen har også merket seg at Justisdepartementet viser til at resultatutviklingen på viktige og høyt prioriterte områder innenfor justissektoren er positiv i 2005. Riksrevisjonen er enig i dette, men vil understreke viktigheten av at målsettingene innenfor justissektoren nås.

Riksrevisjonen forutsetter at de tiltak Justisdepartementet har beskrevet i sitt svar til Riksrevisjonen, blir gjennomført, og at departementet i sin styringsdialog med virksomhetene følger opp Politidirektoratet spesielt.

Det gjøres for øvrig oppmerksom på at det for tiden gjennomføres en forvaltningsrevisjon om forvaltningen av Svalbard.

Riksrevisjonen vil også vise til:

- Dokument nr. 3:4 (2005–2006) om myndighetenes arbeid med å sikre IT-infrastruktur som også omfatter Justisdepartementet, og Stortingets behandling av saken gjennom Innst. S. nr. 85 (2005–2006)

- Dokument nr. 3:5 (2005–2006) om forvaltningen av gjeldsordningen – oppfølging av Dokument nr. 3:13 (1996–97) og Stortingets behandling av saken gjennom Innst. S. nr. 122 (2005–2006)
- Dokument nr. 3:15 (2004–2005) om effektiviteten i straffesakskjeden og Stortingets behandling av saken gjennom Innst. S. nr. 38 (2005–2006)
- Dokument nr. 3:14 (2004–2005) om måloppnåelse i kriminalomsorgen og Stortingets behandling av saken gjennom Innst. S. nr. 37 (2005–2006)

Vedtatt i Riksrevisjonens møte 15. november 2006

Jørgen Kosmo

Jan L. Stub

Annelise Høegh

Geir-Ketil Hansen

Ranveig Frøiland

Therese Johnsen
(selskapskontrollen)

Per Anders Engeseth

Kommunal- og regionaldepartementet

1 Kommunal- og regionaldepartementets forvaltning og gjennomføring av budsjettet for 2005

1.1 Generelt om resultatet av revisjonen

Kommunal- og regionaldepartementet har ansvaret for programområdene Administrasjon, Regional- og distriktpolitikk, Overføringer til kommuner og fylkeskommuner og Bolig, bomiljø og bygningssaker.

Kommunal- og regionaldepartementets utgiftsbudsjett for 2005 var på 73,2 mrd. kroner hvorav

- driftsutgifter 2,3 mrd. kroner
- bygg, anlegg 11 mill. kroner
- overføringer til andre 60,4 mrd. kroner
- utlån, gjeldsavdrag mv. 10,5 mrd. kroner

Rammeoverføringer til kommuner og fylkeskommuner er den største overføringen og utgjør 48,6 mrd. kroner.

Kommunal- og regionaldepartementets budsjetterte inntekter for 2005 var på 16,2 mrd. kroner hvorav tilbakebetaling og avdrag på lån utgjorde 11,7 mrd. kroner.

Kommunal- og regionaldepartementet har ansvaret for to underliggende virksomheter som avlegget eget regnskap. Riksrevisjonen har avgitt to avsluttende revisjonsbrev uten merknader.

Kontrollen har omfattet statsrådets forvaltning av statens interesser i ett deleid aksjeselskap. Riksrevisjonen har ikke merknader til statsrådets forvaltning av statens interesser i selskapet.

Revisjonen viser at etablering av internkontroll tilpasset risiko og vesentlighet ikke fullt ut er gjennomført i departementet og i underliggende virksomheter.

1.2 Budsjett – regnskap

Det er merutgifter eller mindreinntekter under noen kapitler og poster, men disse er enten av mindre betydning, eller det er tilfredsstillende redegjort for dem i forklaringene til statsregnskapet.

1.3 Styring, måloppnåelse og resultatrapportering til Stortinget i forhold til det årlige budsjettet

Ved revisjonen av regnskapet for 2005 har Riksrevisjonen vurdert tiltak Kommunal- og regionaldepartementet har etablert for god intern kontroll i henhold til reglementet for økonomistyring i staten. Departementene ble gitt en generell overgangsordning på ett år, til 1. januar 2005 for å tilpasse det reviderte regelverket innenfor eget departementsområde. Riksrevisjonen har påpekt at Kommunal- og regionaldepartementet og de underliggende virksomhetene i for liten grad har

- foretatt risikovurderinger for å identifisere risikofaktorer som kan påvirke måloppnåelse og resultater
- påsett at den interne kontrollen skal være tilpasset risiko og vesentlighet, og fungere på en tilfredsstillende måte
- påsett at risikovurderingene skal kunne dokumenteres

Departementet uttaler at det betrakter kontroll og risiko som integrert i styringsprosessene, bl.a. i strategi- og virksomhetsplanarbeidet. Risikovurderingene er imidlertid ikke nedfelt i egne dokumenter. Det er ikke utarbeidet egen risikoanalyse for 2005. Videre uttaler departementet at det er mulighet for forbedringer, bl.a. når det gjelder dokumentasjon, og at en intern prosjektgruppe i departementet er opprettet for å se på det videre arbeidet med risikovurderinger og intern kontroll på departementsområdet.

Departementet mener at i de underliggende virksomhetene er ikke arbeidet med etablering av risikovurderinger og internkontroll slutført. Departementet ga først i tildelingsbrevene for 2006 føringer på kvartalsrapporteringene der virksomhetene er bedt om å gjennomføre årlige og systematiske gjennomganger av vesentlige risikoer, samt hvordan disse vil håndteres.

1.4 Kommunal- og regionaldepartementets forvaltning av statens interesser i selskaper m.m.

Riksrevisjonen har ikke merknader til departementets forvaltning av statens interesser i Kommunalbanken AS.

---

2 Regnskaper der Riksrevisjonen har vesentlige merknader

Riksrevisjonen har ikke vesentlige merknader til noen av regnskapene.

---

3 Selskaper m.m. der Riksrevisjonen har merknader til statsrådets forvaltning

Riksrevisjonen har ikke merknader til statsrådets forvaltning.

---

4 Kommunal- og regionaldepartementets oppfølging av tidligere rapporterte forhold

Rutiner for styring, måloppnåelse og resultatrapportering

Riksrevisjonen påpekte i Dokument nr. 1 (2005–2006) enkelte svakheter ved departementets styringsdialog med virksomhetene. Det ble tatt opp manglende retningslinjer for styring av underliggende virksomheter og manglende skriftlig tilbakemelding på årsrapportene. Departementet uttalte bl.a. at det skal utarbeides felles retningslinjer for styring av underliggende virksomheter i løpet av andre halvår 2005, og at det skal gis skriftlig tilbakemelding på virksomhetenes årsrapporter.

Departementet opplyser at framdriften i arbeidet med å utarbeide felles retningslinjer for styring av underliggende virksomheter viser seg å være forsinket, bl.a. på grunn av endringer i departementsstrukturen høsten 2005. Det foreligger et utkast til retningslinjer av mars 2006. Disse retningslinjene, den interne økonomiinstruksen, tildelingsbrevene og etablert praksis anser departementet for i all hovedsak å være dekkende.

Departementet opplyser at det har innført rutiner for å gi skriftlige tilbakemeldinger på årsrapportene til de underliggende virksomhetene fra og med årsrapportene for 2005.

Saken anses for avsluttet.

Departementets tilskuddsforvaltning

Riksrevisjonen påpekte i Dokument nr. 1 (2005–2006) at det ikke var etablert gode oppfølgings- og rapporteringsrutiner for tilskuddsordningene til regional- og distriktspolitiske formål. Kontroll- og konstitusjonskomiteen forutsatte at det etableres egne kontroller for å sikre forsvarlig økonomiforvaltning hos virkemiddelaktørene og fylkeskommunen.¹

1) Innst. S. nr. 114 (2005–2006)

Departementet uttaler at det har utarbeidet en ny mal for rapportering fra fylkeskommunen for å kunne få en bedre kobling mellom tallrapporten og den beskrivende rapporten. Fylkeskommunene er allerede for 2005 bedt om å følge ny mal for den beskrivende rapporteringen, mens den nye malen for rapportering først vil kunne implementeres fullt ut for budsjettet for 2006. Fylkeskommunene rapporterer for 2006 både på egne mål og nasjonale mål. I tillegg vil det foretas evalueringer for å få informasjon om effektivitet, ressursinnsats og mål- og resultatoppnåelse.

Videre uttaler departementet at det i løpet av 2006 vil be fylkeskommunene redegjøre for hvilke kontrollordninger som er etablert. Når det gjelder internkontroll med andre nasjonale virkemiddelaktører, er det eierdepartementene som har ansvaret for å utvikle systemer og rutiner for internkontroll, og det er da ikke naturlig at Kommunal- og regionaldepartementet iverksetter egne rutiner for internkontroll.

Saken anses for avsluttet.

---

5 Riksrevisjonens bemerkninger

Riksrevisjonen bemerker at departementet ikke har fått på plass endelige rutiner for internkontroll og risikovurderinger internt i departementet og i underliggende virksomheter.

---

6 Kommunal- og regionaldepartementets svar

Saken har vært forelagt Kommunal- og regionaldepartementet, og statsråden har i brev av 19. oktober 2006 svart:

«Til punkt 1.3 Styring, måloppnåelse og resultatrapportering til Stortinget i forhold til det årlig budsjettet

Departementet merker seg Riksrevisjonens vurderinger. Departementet vil vise til at reglementet for økonomistyring i staten ikke gir nærmere føringer for hvordan risikoanalyser skal utføres eller gjennomføres og at departementet har vurdert det som hensiktsmessig å avvente veilederen og opplæring fra Statlig senter for økonomistyring (SSØ). Veilederen ble lansert i mars 2006 og SSØ gjennomfører nå en rekke kurs om emnet. Departementet er nå godt i gang med arbeidet.

Når det gjelder de underliggende virksomhetene så har departementet ansett virksomhetenes

internkontroll som god, både med hensyn til å identifisere risikofaktorer og at kontrollen er tilpasset risiko og vesentlighet. For å sikre et framtidig godt internkontrollarbeid ble det i Husbanken i 2004 etablert en controllerstab i tillegg til en enhet for internrevisjon. Krav til internkontrollarbeidet ble formidlet til underliggende virksomheter i tildelingsbrevene for 2005 hvor det står:

”... bes om å etablere systemer og rutiner som har innebygd internkontroll, jf. Reglementets § 14 med oppstilling under. I revidert regelverk er det nå økt fokus på ledelsens holdning til resultatoppfølging og kontroll, og identifisering av risikofaktorer som kan medvirke til at virksomhetens mål ikke nås. Det er også viktig å legge merke til at intern kontroll nå også omfatter resultatinformasjonens pålitelighet og nøyaktighet”.

Departementet ga i tildelingsbrevene for 2006 ytterligere føringer på arbeidet med risiko og internkontroll. Som det framgår over mener departementet at rutiner for internkontroll og risikovurdering er etablert i underliggende virksomheter. Disse vil løpende bli videreutviklet, da internkontrollarbeidet er en kontinuerlig prosess som hele tiden må vurderes opp mot risiko og vesentlighet.

Jeg har forøvrig ingen merknader.»

---

7 Riksrevisjonen uttaler

Riksrevisjonen har for regnskapsåret 2005 avgitt to avsluttende revisjonsbrev uten merknader. Riksrevisjonen har ikke merknader til statsrådets forvaltning av statens interesser i selskapene.

I antegnelse til statsregnskapet for 2004 tok Riksrevisjonen opp forhold vedrørende rutiner for styring, måloppnåelse og resultatrapportering og departementets tilskuddsforvaltning. Riksrevisjonen anser sakene for tilfredsstillende fulgt opp og besvart av Kommunal- og regionaldepartementet og sakene anses for avsluttet.

Riksrevisjonen har bemerket at endelige rutiner for internkontroll og risikovurdering ikke er på plass i departementet og underliggende virksomheter. Riksrevisjonen har merket seg at departementet er godt i gang med arbeidet internt i departementet, og videre at det i de to siste årene er gitt føringer til de underliggende virksomhetene, slik at departementet mener at rutiner for internkontroll og risikovurdering nå er etablert i underliggende virksomheter.

Riksrevisjonen forutsetter at arbeidet med etablering av rutiner for internkontroll og risikovurdering i departementet blir slutført, og at den løpende videreutviklingen av internkontrollarbeidet i de underliggende virksomhetene følges opp.

Det gjøres for øvrig oppmerksom på at det for tiden gjennomføres en forvaltningsrevisjon om botilbudet for vanskeligstilte grupper på boligmarkedet og Husbankens oppgaver i denne sammenheng.

Vedtatt i Riksrevisjonens møte 15. november 2006

Jørgen Kosmo

Jan L. Stub

Annelise Høegh

Geir-Ketil Hansen

Ranveig Frøiland

Therese Johnsen
(selskapskontrollen)

Per Anders Engeseth

Kultur- og kirkedepartementet

1 Kultur- og kirkedepartementets forvaltning og gjennomføring av budsjettet for 2005

1.1 Generelt om resultatet av revisjonen

Kultur- og kirkedepartementets rapporteringsområder omfatter de fire programområdene Administrasjon m.m., Kulturformål, Film- og medieformål og Den norske kirke.

Departementet har ansvaret for gjennomføringen av kultur-, medie-, kirke-, frivillighets- og idrettspolitikken.

Departementets samlede budsjett for 2005 var på 6,4 mrd. kroner, med følgende fordeling:

- driftsutgifter 2 mrd. kroner
- nybygg/anlegg 73 mill. kroner
- overføringer til andre 4,4 mrd. kroner

Kultur- og kirkedepartementets budsjetterte inntekter utgjorde 1,2 mrd. kroner.

Departementet har også ansvaret for midler utenfor statsbudsjettet. Norsk Tipping AS hadde i 2004 et årsresultat på 2,7 mrd. kroner. Av dette fordelte departementet 2,4 mrd. kroner til idretts- og kulturformål i 2005, og i tillegg fordelte Norsk Tipping AS 199 mill. kroner til stiftelsen Helse og rehabilitering. For 2005 var årsresultatet for Norsk Tipping AS 2,7 mrd. kroner.

Kultur- og kirkedepartementet har hatt ansvar for 33 underliggende virksomheter og to særlovsselskaper. Departementet forvaltet i tillegg Den norske kirkes landsfond, Fond for lyd og bilde og Norsk Finsk kulturfond.

Riksrevisjonens regnskapsrevisjon omfatter revisjon av departementet, virksomhetene, to særlovsselskaper og enkelte tilskuddsordninger. Riksrevisjonen har avgitt 36 avsluttende revisjonsbrev uten merknader og to avsluttende revisjonsbrev med merknader til Forvaltningsorganet for Opplysningsvesenets fond og Opplysningsvesenets fond.

Riksrevisjonen har kontrollert statsrådets forvaltning og statens interesser i ni selskaper, hvorav tre heleide aksjeselskaper og seks deleide aksjeselskaper. Riksrevisjonen har merknader til

statsrådets forvaltning av statens interesser i Filmparken AS og NRK AS.

Ved revisjonen av departementet og enkelte underliggende virksomheters regnskaper er det konstatert brudd på bevilgningsreglementet, bl.a. knyttet til kravet om realistisk budsjettering.

Riksrevisjonen har tatt opp flere forhold vedrørende departementets styring av underliggende virksomheter fordi interne styringsdokumenter var mangelfulle og at de i enkelte tilfeller ikke forelå. Dette kan medvirke til redusert måloppnåelse i forhold til Stortingets vedtak og forutsetninger.

1.2 Budsjett – regnskap

Det er merknader knyttet til enkelte mindreinntekter og merutgifter.

Inntektsføring av midler fra Utjevningfondet

På kapittel 3305 *Inntekter fra spill, lotterier og stiftelser* post 05 *Utjevningfond* var det bevilget 158,8 mill. kroner i forbindelse med avviklingen av Utjevningfondet¹. I forklaringene til statsregnskapet har departementet opplyst at det ved en inkurie ikke ble overført midler fra fondet som forutsatt. Dette medførte et avvik i bevilgningsregnskapet og tilsvarende for høy gjeld på kapitalregnskapets konto for kortsiktig kontolån. Departementet uttaler videre at fondet er avvirket, og at hele beholdningen på ca. 194 mill. kroner ble inntektsført i 2006.

Brudd på bevilgningsreglementet

Riksrevisjonen har stilt spørsmål til Kultur- og kirkedepartementet om flere budsjettmessige forhold som gjelder brudd på bevilgningsreglementet.

Statsregnskapet for 2005 viser at det er uhjemlede merutgifter på flere poster under departementets ansvarsområde. Ifølge forklaringene til statsregnskapet vil overskridelsene helt eller delvis bli dekket inn ved at tilsvarende beløp blir holdt udisponert i 2006. Ved overskridelse på en post vurderer departementet i hvert enkelt tilfelle hvordan dette håndteres. Departementet har ofte

1) Utjevningfondet var opprinnelig opprettet for å utjevne svingninger i inntektene fra Norsk Tipping AS.

praktisert at en merutgift ett år bør dekkes inn av virksomheten ved at tilsvarende beløp holdes udisponert året etter. Departementet har erfaring med at dette har en positiv disiplinerende effekt på virksomhetenes økonomistyring.

Det er avvik mellom budsjett og regnskap på enkelte inntektsposter. Inntekter ved Riksteatret var budsjettert med 8,5 mill. kroner og regnskapsført med ca. 19,1 mill. kroner. I teaterets interne budsjett er inntektsanslaget høyere enn inntektskravet som kommer fram i statsbudsjettet. Merinntektene er benyttet til å dekke overskridelser på tilhørende utgiftsposter. Departementet uttaler at det legger vekt på at inntektene skal budsjetteres så realistisk som mulig. Enkelte inntektsanslag er beheftet med stor usikkerhet, og vesentlige avvik mellom budsjetterte og regnskapsførte inntekter kan derfor oppstå.

Andre merutgifter eller mindreinntekter under noen kapitler og poster er enten av mindre betydning eller det er tilfredsstillende redegjort for dem i forklaringene til statsregnskapet.

1.3 Styring, måloppnåelse og resultatrapportering til Stortinget i forhold til det årlige budsjettet

Planer og strategier hos underliggende virksomheter

Det er tatt opp flere forhold som gjelder departementets styring og oppfølging av underliggende virksomheters planer for å gjennomføre pålagte oppgaver og sikre at disse er i samsvar med mål og føringer i St.prp. nr. 1 og tildelingsbrev. Forvaltingsorganet for Opplysningsvesenets fond utarbeider ikke egne plandokumenter, men inngår i Opplysningsvesenets fonds planverk og rapportering. Videre har Riksteatret og Fond for lyd og bilde ikke utarbeidet årlig plan for 2005, Språkrådet mangler langsiktige planer, og ABM-utviklings (Statens senter for arkiv, bibliotek og museum) interne styringsdokument samsvarer ikke med tildelingsbrevet for 2005. Bunad- og folkedraktrådets resultatmål og resultatindikatorer samsvarer ikke helt med virksomhetens primæroppgaver.

Kultur- og kirke departementet uttaler at det i tildelingsbrevet til virksomhetene for 2007 og i de årlige styringsdialogmøtene med virksomhetene vil presisere kravet om å utarbeide planer på kort og lang sikt. Departementet vil drøfte med Forvaltningsorganet for Opplysningsvesenets fond om det bør utarbeides egne planer for virk-

somheten. Departementet anser det ikke som nødvendig at Fond for lyd og bilde skal utarbeide særskilte plandokumenter for virksomheten fordi fondets oppgaver er faste og regulert i forskrift. For ABM-utvikling vil departementet endre formuleringer i tildelingsbrevet for 2007, slik at disse bedre reflekterer virksomhetens mål og utfordringer. Departementet vil i samråd med Bunad- og folkedraktrådet vurdere om det er behov for å tilpasse resultatindikatorene i tildelingsbrevet for 2007.

Tilskudd

Riksrevisjonen har revidert utvalgte tilskudd som er forvaltet av departementet, ABM-utvikling og Norsk kulturråd.

Departementets egen tilskuddsforvaltning hadde mangelfull dokumentasjon av kontrolltiltak. Dette ble også bemerket i forbindelse med regnskapet for 2004, jf. punkt 4.5. Kultur- og kirke departementet har opplyst at nye rutiner er innført fra 1. juni 2006. Konsekvensen er at nye rutiner først vil bli benyttet gjennom hele budsjettprosessen i forbindelse med arbeidet med statsbudsjettet for 2008 og kun deler av statsbudsjettet for 2007.

Tilskuddsforvaltningen i ABM-utvikling viste blant annet mangelfull dokumentasjon av hvilke vurderinger som er gjort i forbindelse med både prioritering av tildelinger og tilskuddmottakers sluttrapport. Virksomheten har hatt en uhjemlet praksis med å omdisponere innsparte driftsmidler til post 73 *Prosjekt- og utviklingstiltak*. Kultur- og kirke departementet skisserer flere tiltak overfor ABM-utvikling og vil følge opp svakhetene ved tilskuddsforvaltningen i etatsstyringsmøtet høsten 2006.

1.4 Departementets forvaltning av statens interesser i selskaper m.m.

I henhold til instruks om Riksrevisjonens virksomhet skal statsråden senest en måned etter at generalforsamling er avholdt, oversende en beretning om forvaltningen av statens interesser i det enkelte selskap. Statsrådens beretning for flere av selskapene har vært betydelig forsinket i henhold til fristen. For å gjennomføre kontrollen og rapportere til Stortinget er Riksrevisjonens avhengig av informasjon til rett tid fra departementet.

I statsrådens beretning skal statsråden bl.a. vurdere departementets rolle som eier i forhold til andre roller som departementet har. Departementet opplyser at rollen som eier i forhold til

andre roller departementet har overfor NRK AS, er under vurdering. Departementet mener spørsmålet har vide konsekvenser og vil derfor komme tilbake til dette i senere redegjørelser, ev. egne saker.

---

2 Regnskaper der Riksrevisjonen har vesentlige merknader

2.1 Forvaltningsorganet for Opplysningsvesenets fond

Riksrevisjonens merknad er knyttet til gjennomgående dårlig bilagskvalitet, hvor manglene er av en slik art at det er vanskelig å etterprøve og kontrollere om utgiftene er reelle. Forvaltningsorganet vurderer flere av de påpekte feilene som mindre vesentlige og ikke av gjennomgående karakter. Etter departementets vurdering har virksomheten fulgt opp forholdet.

2.2 Opplysningsvesenets fond

Revisjonen har merknader knyttet til området kapitalforvaltning hvor det er vesentlige svakheter vedrørende intern styring og kontroll.

Opplysningsvesenets fond har en samlet verdipapirportefølje på 1,4 mrd. kroner, og fondet investerer i aksjer og obligasjoner i Norge og i utlandet, eiendom, hedgefond, pengemarkedsplasseringer samt valuta/terminforretninger. Revisjonen viser at fondet har etablert detaljerte rutiner for kapitalforvaltningen, som bl.a. stiller omfattende krav til hva fondet selv skal utføre av oppgaver. Rutinene er imidlertid i vesentlig grad ikke fulgt i praksis, og revisjonen viser at fondet har begrenset bemanning og kompetanse for å ivareta en tilfredsstillende intern styring og kontroll.

Forholdene er tatt opp med departementet, som viser til at Opplysningsvesenets fond vil vurdere tiltak for å redusere sårbarheten knyttet til nødvendig faglig kompetanse og bedre internkontrollen. Departementet legger til grunn at fondet vil iverksette nødvendige tiltak på bakgrunn av Riksrevisjonens merknader og vil be om særskilt statusrapport fra fondet, tentativt omkring årsskiftet 2006/2007.

---

3 Selskaper m.m. der Riksrevisjonen har merknader til statsrådets forvaltning

3.1 Styreleders rolle ved salget av Filmparken AS

Staten ved Kultur- og kirke departementet eier 77,6 prosent av Filmparken AS. I mars 2004 ble

en advokat valgt til styreleder i Filmparken AS (den gang Norsk Filmstudio AS), hvor en av oppgavene var å gjennomføre salget av Filmparken AS i samsvar med Stortingets vedtak.

Fra mars 2004 fram til august 2005 ble advokatfirmaet hvor styrelederen er partner, engasjert til å gi styret i Filmparken AS juridiske og økonomiske vurderinger i forbindelse med den påbegynte salgsprosessen.

I stortingsmeldingen om statens eierskap stilles det opp ti prinsipper for godt eierskap.² Prinsipp nr. 8 lyder: «Styret skal ivareta en uavhengig kontrollfunksjon overfor selskapets ledelse på vegne av eierne.» Kontroll- og konstitusjonskomiteen har i tidligere liknende saker uttalt at selskapets styremedlemmer eller virksomheter disse er tilknyttet, ikke bør utføre konsulentoppdrag eller andre særskilte honorerte oppdrag for det selskapet de sitter i styret til.

3.2 NRK AS – foreleggelse av saker for generalforsamling

I henhold til NRKs vedtekter skal vesentlige saker forelegges generalforsamlingen før styret treffer endelig vedtak. Departementet ble primo januar varslet av styret i NRK om at det var tre saker av vesentlighet som skulle forelegges generalforsamlingen.

Sakene ble først behandlet på ordinær generalforsamling 15. juni 2006, og vedrørende kjøpet av en eiendom påpekte statsråden det uheldige i at NRK ikke fulgte vedtektene ved gjennomføringen av slike transaksjoner, men først la saken fram for generalforsamlingen etter at kjøpet var gjennomført. Generalforsamlingen forutsatte at framtidige saker håndteres i samsvar med bestemmelsene i vedtektene.

---

4 Kultur- og kirke departementets oppfølging av tidligere rapporterte forhold

Norsk Tipping AS – særlovsselskapets engasjementer i datterselskaper og departementets styring

I rapporteringen til Stortinget om regnskapene for 2003 tok Riksrevisjonen opp Norsk Tipping AS' engasjementer i datterselskaper og departementets styring av særlovsselskapet.³ Kultur- og kirke departementet opplyste at det i løpet av 2004 ville etablere retningslinjer med nærmere kriterier for etablering og drift av aktiviteter

2) St.meld. nr. 22 (2001–2002).

utenfor morselskapet. I august 2005 opplyste departementet at retningslinjer for Norsk Tipping AS og selskapets styre skulle være på plass innen utgangen av 2005. I forbindelse med Stortingets behandling av Riksrevisjonens rapportering om regnskapene for 2004, viste kontroll- og konstitusjonskomiteen bl.a. til sine merknader til rapporteringen for 2003 om at det så snart som mulig er behov for klare retningslinjer i tilknytning til premissene for driften av datterselskapene.⁴ Komiteen understreket på nytt departementets ansvar for at det fastsettes rammer som sikrer at virksomhetsområde og økonomi for datterselskapene er i tråd med Stortingets vedtak og forutsetninger og premisser gitt i selskapslovgivningen.

I 2005 er det gjort enkelte endringer i vedtektene for Norsk Tipping AS og i instruksen for styret i Norsk Tipping AS. I ordinær og ekstraordinær generalforsamling har departementet gitt enkelte føringer for engasjement i datterselskaper. Departementet uttaler at det har tatt noe lengre tid enn ventet å utarbeide retningslinjer som sikrer god eierkontroll og ryddighet overfor markedet for øvrig. Retningslinjer for Norsk Tipping AS' datterselskaper vil ifølge departementet foreligge i løpet av høsten 2006.

Saken anses for avsluttet.

Norsk Tipping AS – avsetning til tiltak mot spilleavhengighet

Norsk Tipping AS ble pålagt av departementet å sette av 12 mill. kroner av overskuddet for 2004 til tiltak rettet mot spilleavhengighet. I rapporteringen til Stortinget om regnskapene for 2004 stilte Riksrevisjonen spørsmål ved om Kultur- og kirke departementet hadde slik myndighet, siden avsetning ifølge lov om pengespill skal vedtas ved kongelig resolusjon.⁵ Departementet uttalte at lovteksten er noe uklar på dette punktet, og at en presisering vil bli vurdert ved neste lovrevisjon.⁶ Videre opplyste departementet at det så langt ikke er foretatt noen ny gjennomgang av loven. Ved kongelig resolusjon er det nå besluttet at Kongens myndighet etter lov om pengespill § 10 annet ledd delegeres til Kultur- og kirke departementet.⁷

Saken anses for avsluttet.

3) Dokument nr. 1 (2004–2005), Innst. S. nr. 145 (2004–2005) og Stortingets behandling 5. april 2005.

4) Dokument nr. 1 (2005–2006), Innst. S. nr. 114 (2005–2006) og Stortingets behandling 4. april 2006.

5) Dokument nr. 1 (2005–2006).

6) Kultur- og kirke departementets brev av 13. juli 2006 til Riksrevisjonen.

7) Kongelig resolusjon 17. februar 2006.

Opplysningsvesenets fond – kravene til avkastning og risikoen ved investeringer

Riksrevisjonen fant det kritikkverdig at departementet for 2004-regnskapet ikke hadde en plan for hvordan den frie egenkapitalen (bufferfondet) i Opplysningsvesenets fond skulle trappes opp til et forsvarlig nivå.⁸ Forutsetningen har vært at bufferfondet skal ha en størrelse som gjør at fondets forpliktelser kan dekkes også i perioder med svikt i finansinntektene. Det var uklart hvordan et eventuelt underskudd i framtiden skulle kunne dekkes inn. Kontroll- og konstitusjonskomiteen har blant annet uttalt at den forutsetter at departementet klargjør hvordan et eventuelt underskudd i framtiden skal inndeckes.⁹

Departementet viser til tidligere års redegjørelser og at det har foreslått å oppheve lovregelen om inflasjonssikring.¹⁰ Med bakgrunn i dette uttaler departementet at spørsmålet om oppbygging av bufferfond vil bli vurdert nærmere. Kravet til inflasjonssikring av fondets kapital er i ettertid fjernet.¹¹

Saken anses for avsluttet.

Hundreårsmarkeringen

Riksrevisjonen har tidligere rapportert om departementets styring og oppfølging av Hundreårsmarkeringen Norge 2005 AS.¹² Kontroll- og konstitusjonskomiteen merket seg at departementet ville legge fram for Stortinget en fullstendig redegjørelse for selskapets økonomiforvaltning når sluttregnskap foreligger, og ba om at dette ble gjort uten unødige opphold.¹³ Selskapets hovedarbeidsoppgave ble avsluttet ultimo november 2005. Etter dette har selskapets drift vært redusert for kun å ivareta avviklingsoppgaver, rapportskriving mv. Departementet uttaler at en formell avvikling av selskapet ikke vil skje før våren 2007. Riksrevisjonen forutsetter at departementet prioriterer arbeidet med å informere Stortinget om økonomiforvaltningen i Hundreårsmarkeringen Norge 2005 AS.

Saken følges opp.

Tilskudd – dokumentasjon av rutiner for oppfølging og kontroll

Riksrevisjonen hadde merknader til departementets rutiner for oppfølging og kontroll av informa-

8) Dokument nr. 1 (2005–2006).

9) Innst. S. nr. 114 (2005–2006).

10) Ot.prp. nr. 56 (2005–2006) og Kultur- og kirke departementets brev av 27. juni 2003 til Riksrevisjonen.

11) Ot.prp. nr. 56 (2005–2006), Innst. O. nr. 50 (2005–2006) og Besl. O. nr. 70 (2005–2006). Odels- og lagtingsvedtak hhv. 8. og 13. juni 2006.

12) Dokument nr. 1 (2005–2006).

13) Innst. S. nr. 114 (2005–2006).

sjon fra tilskuddsmottakere knyttet til regnskapet for 2004. Departementet uttalte at det som en følge av dette ville samle og innarbeide interne rutiner i et eget dokument. Departementet har fastsatt skriftlige rutiner for oppfølging og kontroll av tilskuddsmidler fra 1. juni 2006 og opplyser at rutinene er tatt i bruk med umiddelbar virkning. Endringen innebærer at de nye rutinene i sin helhet først vil bli benyttet gjennom budsjettprosessen for statsbudsjettet 2008.

Saken anses for avsluttet.

---

5 Riksrevisjonens bemerkninger

Revisjonen har vist at flere virksomheter har uhjemlede merutgifter i 2005. De samme virksomhetene har hatt overskridelser i flere år og krav om innsparing påfølgende år. Ifølge bevilgningsreglementet er det ikke adgang til å overskride et bevilget utgiftsbeløp. Riksrevisjonen vil understreke departementets ansvar for å følge opp underliggende virksomheters budsjetttrammer.¹⁴

Riksrevisjonen bemerker at det også for 2005 er relativt store avvik på flere inntektsposter, og at merinntekter er benyttet til å dekke overskridelser på tilhørende utgiftsposter. Riksrevisjonen stiller spørsmål ved om inntekter og utgifter har vært realistisk budsjettet, slik det er krav om i bevilgningsreglementet.

Revisjonen har vist flere svakheter ved departementets opplegg for styring av underliggende virksomheter. Riksrevisjonen konstaterer at departementet har iverksatt prosesser for å utbedre forholdene.

Forvaltningsorganet for Opplysningsvesenets fond har fått vesentlige merknader til regnskapet, bl.a. for gjennomgående svak bilagskvalitet. Riksrevisjonen bemerker at mangelfull bilagskvalitet kan få konsekvenser for om regnskapet kan bekreftes. Etter Riksrevisjonens vurdering er det behov for at det iverksettes tiltak for å sikre tilfredsstillende intern kontroll.

Opplysningsvesenets fond har fått vesentlige merknader til den interne styringen og kontrollen av kapitalforvaltningen. Riksrevisjonen vil peke på departementets ansvar for å sikre at virksomheten har en kontroll og styring av kapitalforvaltningen i tråd med interne rutinebeskrivelser og overordnet regelverk.

På

¹⁴) Reglement for økonomistyring i staten § 15.

grunnlag av Riksrevisjonens rapportering til Stortinget har kontroll- og konstitusjonskomiteen de to siste år understreket Kultur- og kirkedepartementets ansvar for å gi rammer og retningslinjer for Norsk Tipping AS' engasjement i datterselskaper.¹⁵ Departementet har tidligere varslet at slike retningslinjer skulle være på plass innen 2004, men disse er ennå ikke slutført. Riksrevisjonen stiller spørsmål ved om departementet har gitt arbeidet tilstrekkelig prioritet.

Riksrevisjonen ser positivt på departementets planlagte oppfølging av svakhetene i ABM-utviklings tilskuddsforvaltning og at departementet har formalisert eksisterende rutiner og implementert nye rutiner for departementets egen tilskuddsforvaltning. Riksrevisjonen vil framheve viktigheten av at gjennomførte interne kontrolltiltak dokumenteres på en tilfredsstillende måte.

Dokumentert oppfølging og kontroll av tilskuddsmottakerne er viktig for å kunne vurdere tilskuddets grad av måloppnåelse. De nye rutinene for departementets egen tilskuddsforvaltning vil først få konsekvenser for arbeidet med deler av statsbudsjettet for 2007 og i sin helhet for arbeidet med statsbudsjettet for 2008. Riksrevisjonen forutsetter at departementet tar i bruk de nye retningslinjene umiddelbart, og at etatsstyringen av ABM-utvikling gis tilstrekkelig prioritet for å sikre en tilfredsstillende intern kontroll.

Statsrådets forvaltning av statens interesser i selskapene

Riksrevisjonen stiller spørsmål ved om eierstyringen av Filmparken AS i dette tilfellet har vært innenfor prinsippene for god statlig eierstyring, og om styret har vært i posisjon til å ivareta en uavhengig kontrollfunksjon overfor selskapets ledelse på vegne av eierne.

Riksrevisjonen stiller spørsmål ved departementets oppfølging av NRK når selskapet ved flere tilfeller kan behandle viktige saker uten at sakene har vært forelagt generalforsamling, og når det gikk ca. seks måneder fra styret varslet om saker av stor viktighet til disse ble behandlet på generalforsamling.

---

6 Kultur- og kirkedepartementets svar

Saken har vært forelagt Kultur- og kirkedepartementet, og statsråden har i brev av 20. oktober 2006 svart:

¹⁵) Dokument nr. 1 (2004–2005), Innst. S. nr. 145 (2004–2005) og Stortingets behandling 5. april 2005 og Dokument nr. 1 (2005–2006), Innst. S. nr. 114 (2005–2006) og Stortingets behandling 4. april 2006

«Styreleders rolle ved salget av Filmparken AS
Vi viser innledningsvis til departementets brev til Riksrevisjonen av 23. mai 2006. Styret i Filmparken AS ble satt sammen for å gjennomføre Stortingets vedtak om å selge statens aksjer i selskapet. Styret ble dermed ansett mer som et utviklingsstyre enn et ordinært styre. Da departementet gjennom oppslag i pressen i august 2005 ble gjort oppmerksom på det uheldige i at styreleder i Norsk filmstudio AS benyttet det advokatfirmaet han selv var partner i som juridisk og økonomisk rådgiver i forbindelse med salgsprosessen, ba departementet Regjeringsadvokaten om å foreta en gjennomgang av det arbeidet som var gjort. Regjeringsadvokatens svarbrev til Kultur- og kirkedepartementet ble oversendt Riksrevisjonen sammen med vårt brev av 23. mai 2006. Regjeringsadvokaten konkluderte med at denne dobbeltrollen neppe hadde påvirket de råd advokatfirmaet hadde gitt.

Etter regjeringsskiftet høsten 2005 ble salgsprosessen stoppet. Siden har departementet arbeidet med å klarlegge hvordan Filmparken AS og Norsk filmstudio AS skal drives videre. Straks det er grunnlag for å ta disse strategiske beslutningene, vil departementet også påse at det gjennomføres nødvendige utskiftninger i styret. Målet vil være at den fremtidige styresammensetningen skal ivareta de kompetansebehov som da vil være til stede for den delen av selskapet som fortsatt eventuelt eies av staten.

Departementet ser i ettertid at det var svært uheldig med denne sammenblandingen av roller, først og fremst fordi det ville kunne ha svekket tilliten til prosessen og de involverte personers habilitet. Regjeringsadvokatens konklusjoner viser imidlertid at så ikke var tilfelle rent faktisk. Det er likevel ingen tvil om at slike hendelser skal unngås for fremtiden.

NRK AS – foreleggelse av saker for generalforsamlingen

Departementet mottok i desember 2005 brev fra NRK med innkalling til ekstraordinær generalforsamling der selskapet ønsket behandlet tre saker. Som departementet også redegjorde for i vårt brev til Riksrevisjonen av 30. mai 2006, har NRK ikke anledning til å innkalle til slik generalforsamling. I perioden fra departementet mottok brevet fra NRK til ordinær generalforsamling ble avholdt i juni 2006, var det løpende dialog mellom departementet og NRK om de sakene som NRK hadde bedt om å få tatt opp på ekstraordinær generalforsamling.

For to av sakene var det uproblematisk å utsette behandlingen av sakene til ordinær generalforsamling i juni.

For den tredje saken, eiendomskjøpet, var situasjonen at kjøpet allerede var gjennomført da NRK sendte brevet til departementet om ekstraordinær generalforsamling. Det ble derfor mindre påkrevet å gjennomføre en ekstraordinær generalforsamling for denne saken.

Departementet vurderte det slik at det uten tvil forelå et brudd på NRKs vedtekter § 9, 4 om at ”kjøp, salg eller pantsetting av fast eiendom til en verdi av 25 mill. kroner eller mer” skal behandles av generalforsamlingen. Men siden kjøpet allerede var gjennomført var det ikke umiddelbar hast med behandle saken, herunder meddele generalforsamlingens kritikk til NRK vedrørende dette.

Som Riksrevisjonen også skriver, ble saken om eiendomskjøpet behandlet i generalforsamlingen 15. juni 2006. NRK ble av statsråden gjort tydelig oppmerksom på at dette er saker som departementet både skal og vil ha til behandling før aktivitetene gjennomføres, og det ble fattet følgende vedtak:

”Generalforsamlingen samtykker i kjøpet av Sjøgaten 49 i Bodø, og aksepterer planene for innfusjonering av dette eiendomsselskapet i NRK AS. Generalforsamlingen forutsetter imidlertid at fremtidige tilsvarende handlinger håndteres i samsvar med bestemmelsene i vedtektene.”

Departementet legger til grunn at NRK oppfattet denne kritikken som ble reist i generalforsamlingen. Departementets styring av NRK skjer gjennom generalforsamlingen, og i den grad det er behov for løpende kontakt om styringen av NRK gjennom året, forholder departementet seg til styret. Vi legger til grunn at styret i NRK følger opp de vedtak som fattes på generalforsamlingen, og tar de nødvendige skritt for å innarbeide/endre virksomhetens rutiner slik at slike hendelser ikke inntreffer i fremtiden.

Norsk Tipping AS` engasjement i datterselskaper

Som Riksrevisjonen er kjent med, pågår arbeidet med utforming av nærmere retningslinjer for Norsk Tippings engasjement i datterselskaper. Det vises til KKDs brev til Riksrevisjonen av 13. juli 2006 hvor det fremgår at retningslinjer for Norsk Tippings datterselskaper vil foreligge i løpet av høsten 2006. Departementet har sett det

som hensiktsmessig å gjennomføre en helhetlig analyse av Norsk Tippings engasjement i datterselskaper og andre selskaper før retningslinjene nedfelles. Dette har vært et krevende arbeid som nødvendigvis har måttet ta noe tid, og er på ingen måte uttrykk for at departementet ikke har prioritert arbeidet.

Brudd på bevilgningsreglementet

Overskridelser og innsparinger påfølgende år
Bevilgningsreglementets § 7 fastslår at det ikke er adgang til å overskride en bevilgning. KKD har ansvar for å følge opp at underliggende virksomheter ikke overskrider den tildelte budsjettrammen. Som følge av dette er det i det årlige tildelingsbrevet fra departementet til underliggende virksomheter gitt en nærmere omtale av det ansvar virksomhetens ledelse har når det gjelder til økonomiforvaltning, der det bl.a. heter:

”... Det må alt fra begynnelsen av året føres løpende kontroll med forbruket ut fra tidligere års erfaringer med hvordan forbruket normalt fordeler seg gjennom året. Virksomheten må sette av en reserve under post 01 til å dekke uventede utgifter...

... Dersom det i løpet av året oppstår uventede utgifter, må disse dekkes ved omdisponeringer innenfor den tildelte rammen.

Departementet vil peke på den frihet som virksomhetene har gjennom budsjettfullmaktene, jf. Vedlegg 1. Dersom virksomheten ikke kan finne dekning for utgiftene ved å utnytte disse budsjettfullmaktene, må man vurdere å redusere den planlagte aktiviteten...”

I tillegg innhenter departementet hvert år en egen regnskapsrapport pr. 31. august fra den enkelte virksomhet. Rapporten gjennomgås av departementet og danner grunnlaget for iverksetting av tiltak fra departementets side når dette er nødvendig for å unngå overskridelser.

I de tilfeller det oppstår en merutgift som ikke er hjemlet eller som skyldes helt ekstraordinære forhold, forlanger KKD at merutgiften skal dekkes inn av virksomheten selv. I de tilfeller der dette er praktisk umulig krever departementet at tilsvarende beløp holdes udisponert året etter. Som opplyst i departementets brev av 13. juli 2006 har vi erfaring for at dette har en positiv disiplinerende effekt på virksomhetenes økonomistyring.

Avvik mellom budsjett og regnskap (inntekter) Som opplyst i departementets brev av 13. juli 2006 vurderer KKD hvert år de enkelte inntekts-

anslagene i kommende års budsjettforslag opp mot regnskapet fra foregående år med sikte på nødvendig justering av inntektene for å sikre bevilgningsreglementets krav til realistisk budsjettering. Virksomhetenes inntekter varierer imidlertid fra år til år og enkelte inntektsanslag vil derfor alltid være beheftet med stor usikkerhet. Det er derfor ikke mulig å unngå at det i enkelte tilfelle kan oppstå vesentlige avvik mellom budsjetterte og regnskapsførte inntekter.

Frist for oversendelse av statsrådets beretning om selskaper

Departementet legger vekt på å utarbeide statsrådets beretning om forvaltning av statens interesser i selskaper i henhold til retningslinjer og instruks om Riksrevisjonens virksomhet. Departementet vil for ettertiden bestrebe seg på at statsrådets beretninger om det enkelt selskap blir levert Riksrevisjonen til mest mulig korrekt tid.

Hundreårsmarkeringen

På bakgrunn av den betydelige underdekningen som oppstod i selskapet ba Kultur- og kirkedepartementet Regjeringsadvokaten om å gjennomgå de faktiske forhold i saken, samt foreta en vurdering av forholdet til relevant lovgivning. Som informasjon til Stortinget er sammendraget fra Regjeringsadvokatens rapport av 15. september 2006 tatt inn i St. prp. nr. 1 (2006–2007). Det opplyses videre i proposisjonen at som tidligere forutsatt vil Stortinget få en endelig avgjørelse når selskapets sluttregnskap foreligger i 2007.

Departementet gjør for ordens skyld oppmerksom på at KKD i 2005 ikke hadde ansvaret for 35 virksomheter, slik det fremgår i innledningen til Riksrevisjonens beretning, men for 32 virksomheter.»

---

7 Riksrevisjonen uttaler

Riksrevisjonen har avgitt 36 avsluttende revisjonsbrev uten merknader og avsluttende revisjonsbrev med merknad til Forvaltningsorganet for Opplysningsvesenets fond og Opplysningsvesenets fond. Riksrevisjonen har merknader til statsrådets forvaltning av statens interesser i Filmparken AS og NRK AS.

I samråd med Kultur- og kirkedepartementet er det avklart at departementet hadde ansvaret for 33 underliggende virksomheter, to særlovsselskaper og forvaltningsansvaret for tre fond i 2005.

Av tidligere rapporterte forhold er sakene vedrørende Norsk Tipping AS – avsetning til tiltak mot spilleavhengighet – og Opplysningsvesenets fond – kravene til avkastning og risikoen ved investeringer – avsluttet. Saken vedrørende Norsk Tipping AS – særlovsselskapets engasjementer i datterselskaper og departementets styring – er også avsluttet, men Riksrevisjonen finner det uheldig at departementets arbeid med retningslinjer for engasjement i og styring av datterselskaper har tatt vesentlig lengre tid enn tidligere rapportert til Stortinget. Riksrevisjonen forutsetter at arbeidet gis tilstrekkelig prioritet slik at retningslinjene er på plass i 2006.

Riksrevisjonen ser at departementet ikke har gitt kommentarer til flere forhold i Riksrevisjonens bemerkninger, og legger derfor til grunn at departementet ikke har ytterligere kommentarer utover det som er gitt i den løpende revisjonskommunikasjonen.

Riksrevisjonen viser til at departementets praksis for behandling av merforbruk ikke er i samsvar med bevilgningsreglementets bestemmelser, og forutsetter at departementet innretter praksis i tråd med dette.

Riksrevisjonen har forståelse for at enkelte inntektsanslag kan være beheftet med usikkerhet, men legger til grunn at over tid bør departementet ha erfaringsgrunnlag som bidrar til at budsjettet blir et reelt styringsdokument for virksomhetene.

Riksrevisjonen konstaterer at departementet ikke har opplyst hvilke tiltak som er iverksatt overfor Forvaltningsorganet for Opplysningsvesenets fond for å sikre tilfredsstillende intern kontroll. Riksrevisjonen forutsetter at departementet følger opp forholdene.

Riksrevisjonen forutsetter også at departementet vil følge opp at Opplysningsvesenets fond iverksetter nødvendige tiltak for å sikre at virksomhe-

ten har en kontroll og styring av kapitalforvaltningen i tråd med interne rutinebeskrivelser og overordnet regelverk.

Statsrådets forvaltning av statens interesser i selskapene

Statsrådets beretning for flere av selskapene har vært betydelig forsinket i forhold til fristen. For å gjennomføre kontrollen og rapportere til Stortinget er Riksrevisjonen avhengig av informasjon i rett tid fra departementet. Riksrevisjonen har merket seg departementets uttalelse om at departementet for ettertiden vil bestrebe seg på at statsrådets beretninger blir levert til riktig tid.

Riksrevisjonen konstaterer svikt i departementets oppfølging av NRK AS når selskapet ved flere tilfeller har fattet avgjørelser som i henhold til vedtektene skal forelegges generalforsamlingen. Riksrevisjonen har merket seg at departementet legger til grunn at styret følger opp vedtak som fattes på generalforsamling og sørger for å endre virksomhetens rutiner slik at slike hendelser ikke inntreffer i fremtiden.

Etter Riksrevisjonens vurdering har eierstyringen i Filmparken AS ikke vært innenfor prinsippene for god eierstyring. Rollen som styreleder kan bli svekket ved at styreleder påtar seg konsulentoppdrag for selskapet. Et konsulentoppdrag vil kunne være egnet til å svekke den objektiviteten til selskapet som er nødvendig for at styreleder skal kunne ivareta den uavhengige kontrollfunksjonen som er forutsatt i statens prinsipper for godt eierskap. Riksrevisjonen har merket seg at departementet er enig i at rolleblanding var uheldig, og departementet gir uttrykk for at slike hendelser skal unngås i framtiden.

Riksrevisjonen vil fortsatt følge opp avviklingen av Hundreårsmarkeringen AS og har merket seg at Stortinget vil få en redegjørelse vedrørende Hundreårsmarkeringen AS når selskapets sluttregnskap foreligger.

Vedtatt i Riksrevisjonens møte 15. november 2006

Jørgen Kosmo

Jan L. Stub

Annelise Høegh

Geir-Ketil Hansen

Ranveig Frøiland

Therese Johnsen
(selskapskontrollen)

Thor Kr. Svendsen

1 Kunnskapsdepartementets forvaltning og gjennomføring av budsjettet for 2005

1.1 Generelt om resultatet av revisjonen

Kunnskapsdepartementets (KD) rapporteringsområder er delt inn i sju programkategorier:

- Administrasjon
- Grunnopplæring
- Andre tiltak i utdanningen
- Voksenopplæring, folkehøgskoler og fagsko-leutdanning
- Høyere utdanning
- Forskning
- Utdanningsfinansiering

KDs budsjett for 2005 var på 60,4 mrd. kroner hvorav

- driftsutgifter 2,8 mrd. kroner
- bygg, anlegg mv. 0,3 mrd. kroner
- overføringer til nettobudsjetterte virksomheter mv. 23,8 mrd. kroner
- overføringer til kommuner 1,6 mrd. kroner
- andre tilskudd 6,8 mrd. kroner
- overføringer til fondet for forskning og nyskaping 3,2 mrd. kroner
- utlån fra Lånekassen 16,5 mrd. kroner

Programkategoriene Høyere utdanning og Utdanningsfinansiering er de to største med henholdsvis 19,3 mrd. kroner og 25,9 mrd. kroner i budsjett. Riksrevisjonens regnskapsrevisjon omfatter revisjon av institusjonene og et stort antall tilskuddsordninger.

Departementet har 51 underliggende institusjoner. Riksrevisjonen har avgitt 50 revisjonsbrev uten merknader. Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU) har mottatt revisjonsbrev med merknader som følge av at disposisjoner som ligger til grunn for regnskapet, ikke er i samsvar med Stortingets vedtak og forutsetninger.

Riksrevisjonens kontroll har omfattet departementets forvaltning av statens interesser i totalt 33 selskaper, hvorav 18 heleide og 15 deleide aksjeselskaper. I tillegg er det etablert kontroll med 26 studentsamskipnader. Riksrevisjonen har merknad til statsrådets forvaltning av student-samskipnadene.

Riksrevisjonen konstaterer at det er færre institusjoner som får revisjonsbrev med merknader i 2005 enn i 2004. De ulike tiltakene departementet har satt i gang for å bedre regnskapskvaliteten og regeletterlevelsen, har gitt positive resultater.

1.2 Budsjett – regnskap

Det er merutgifter eller mindreinntekter under noen kapitler og poster, men disse er enten av mindre betydning, eller det er tilfredsstillende redegjort for dem i forklaringene til statsregnskapet.

1.3 Styring, måloppnåelse og resultatrapportering til Stortinget i forhold til det årlige budsjettet

Ubrukt statlig bevilgning ved universitetene og høyskolene

Riksrevisjonen konstaterer at ubrukt statlig bevilgning ved universitetene og høyskolene fortsatt er økende for et flertall av institusjonene. Den totale avsetningen på sektoren er ca. 2,3 mrd. kroner per 31. desember 2005, en økning på ca. 285 mill. kroner siste år. I 2005 har 25 institusjoner økt avsetningen, mens 13 har redusert den.

Departementet opplyser at de har kommentert dette overfor institusjonene i etatsstyringsmøtene og bedt enkelte institusjoner om en nærmere spesifisering av den ubrukte statlige bevilgningen. Departementet sier seg ikke tilfreds med økningen i avsetningen som gjelder bevilgningsfinansiert virksomhet, når det ser sektoren under ett, og understreker styrets ansvar og betydningen av at institusjonene gjennomfører sine budsjetter i samsvar med forutsetningene for bevilgningene.

Høyere utdanningsinstitusjoners resultatrapportering

Riksrevisjonens vurdering av kvaliteten på høyere utdanningsinstitusjoners resultatrapportering har tidligere vært omtalt overfor Stortinget.¹ Det ble rettet søkelys mot svake og manglende rutiner for rapportering i tilknytning til finansieringsmodellen for universiteter og høyskoler.

1) Dokument nr. 1 (2004–2005).

Det er foretatt revisjon av 19 høyere utdanningsinstitusjoner med spesielt fokus på eksamensdata innenfor førsteårseksamener for et utvalg emner i 2005. Revisjonen viser at det fremdeles er svakheter i de etablerte systemer og rutiner for rapportering av resultater innenfor undervisningskomponenten i finansieringsmodellen. Svakheterne kan medføre at det blir feil i rapporteringen, men kontrollen har ikke avdekket bevisst eller ubevisst feilrapportering ved de institusjonene som ble kontrollert i 2005.

Departementet er ikke tilfreds med at en rekke institusjoner mangler skriftlige rutiner for tildeling, sletting og kontroll av tilgangsrettigheter til sine studieadministrative systemer. KD uttrykker misnøye med at halvparten av de kontrollerte institusjonene ikke har utarbeidet rutiner for rapportering og kontroll av data til Database for høyere utdanning, og at man ved de fleste institusjonene ikke kan dokumentere gjennomført kvalitetssikring.

Kunnskapsdepartementet har derfor tatt initiativ overfor Universitets- og høyskolerådet for å nedsette en arbeidsgruppe som skal utrede rutiner og retningslinjer for rapportering av aktivitetsdata og studiepoeng. Det vil i arbeidet også bli tatt stilling til krav til bevaring av materiale som dokumenterer datagrunnlaget for finansierings-systemet.

Statens lånekasse for utdanning

Lånekassen er et ordinært forvaltningsorgan uten særskilte fullmakter. Virksomheten budsjetterer og fører sitt eksterne regnskap i samsvar med kontantprinsippet i bevilgningsreglementet.

Riksrevisjonens kontroll viser at Lånekassens årsregnskap (virksomhetsregnskapet) er presentert med en sammenblanding av periodiseringsprinsippet og kontantprinsippet. Manglende konsistens i bruk av regnskapsprinsipp fører til at regnskapet gir ufullstendig informasjon til brukerne og gir svekket styringsinformasjon.

Departementet ser at det kan være aktuelt å presisere og eventuelt revurdere retningslinjene for hvilke prinsipper som skal legges til grunn ved presentasjon av Lånekassens årsregnskap.

Konverteringsfondet

Konverteringsfondet ble opprettet i 2002 for å finansiere ordningen med omgjøring av lån til stipend etter avlagt eksamen. Fondet føres i eget regnskap, noe som medfører at de samlede kost-

nader for studiestøtteordningen ikke framgår verken av regnskapet for Konverteringsfondet, Lånekassens regnskap eller bevilgningsregnskapet. I Lånekassens årsrapport for 2005 er det tatt inn en egen note til årsregnskapet vedrørende Konverteringsfondet, for å gi bedre informasjon om kostnadene ved ordningen.

Riksrevisjonen har pekt på at det bør være av samfunnsmessig interesse å framstille kostnadene til den samlede studiestøtteordningen samlet.

Departementet har merket seg Riksrevisjonens syn på dagens regnskapsavleggelse, og vil vurdere ordningen med sikte på en bedre samlet framstilling av hva utdanningsstøtten koster.

Departementets tilskuddsforvaltning

Riksrevisjonen har siden 2000 hatt flere merknader til departementets tilskuddsforvaltning. Merknadene har i hovedsak vært knyttet til manglende oppfølging av rapporteringskrav, både i departementet og hos delegert forvaltningsmyndighet.

Departementet har som en følge av dette, fram til primo 2006, arbeidet med revisjon av retningslinjene for tilskuddsordningene.

Fra 1. januar 2005 forvalter Utdanningsdirektoratet (Udir) tilskuddsordningene innenfor grunnopplæringen. Resultatene fra 2005-revisjonen viser at rapporteringen fra fylkesmennene til Udir ikke samsvarer med kravene i retningslinjene, og at direktoratet ikke har fulgt godt nok opp den mangelfulle rapporteringen fra fylkesmennene. Funnene er sammenfallende med merknadene som ble tatt opp da forvaltningsansvaret lå i departementet.

Departementet opplyser at det sommeren 2006 er gjennomført et systemrettet tilsyn med tilskuddsforvaltningen i Utdanningsdirektoratet med særskilt fokus på rapporteringen fra fylkesmennene. I etterkant av tilsynet vil det bli sendt et brev til Utdanningsdirektoratet hvor departementet påpeker at fylkesmennenes rapportering må bli bedre.

1.4 Kunnskapsdepartementets forvaltning av statens interesser i selskaper m.m.

Riksrevisjonen har tidligere² pekt på at det har vært svakheter ved departementets forvaltning av statens interesser i selskaper, og at det har vært mangler i rapporteringen til Riksrevisjonen.

2) Dokument nr. 1 (2005–2006).

Departementet har nå iverksatt flere tiltak for å forbedre innrapporteringen til Riksrevisjonen, blant annet når det gjelder innholdet i statsrådets beretning. Dette har ført til at innholdet i statsrådets beretning er blitt tilfredsstillende i forhold til de krav Riksrevisjonen har stilt. Riksrevisjonen ser også positivt på at departementet har vært aktiv i eierstyringen og har tatt opp flere forhold med underliggende virksomheter.

Der forvaltningen av statens interesser i selskaper er delegert til underliggende virksomheter, viser imidlertid kontrollen at:

- Det kan fortsatt bli bedre kontakt mellom departementet og de underliggende virksomheter når det gjelder forvaltningen av eierinteressene.
- Kompetansen hos de underliggende virksomhetene til å forvalte eierinteressene er ikke god nok. Blant annet er det fortsatt varierende kunnskaper om aksjeloven og regnskapsloven.
- For enkelte av selskapene har det vært mangler i forhold til de dokumentasjonskravene som stilles i forbindelse med avholdelse av generalforsamlingene.
- Av aksjeloven³ framgår det at hovedregelen er at styremedlemmer tjenestegjør i to år. Imidlertid kan det i vedtektene fastsettes en kortere eller lengre tjenestetid enn dette, men ikke utover fire år. I enkelte av selskapene har styremedlemmer likevel tjenestegjort i kortere eller lengre tid enn to år, uten at dette er vedtektsfestet.

Riksrevisjonen har tidligere⁴ tatt opp at enkelte av de nyopprettede selskapene har hatt vedtekter som ikke har tilfredsstilt aksjelovens krav⁵ om at de skal inneholde bestemmelser om anvendelse av overskudd og av formuen ved oppløsning. Vedtektene i disse selskapene er nå endret, slik at dette kravet er oppfylt.

Riksrevisjonen har tidligere⁶ orientert om at Kunnskapsdepartementet har arbeidet med å revidere retningslinjer for departementets ansvar og oppfølging av selskaper med statlig eierinteresse for å tilpasse dem til nytt økonomireglement. De nye retningslinjene er nå ferdige.

Riksrevisjonen har merknader til forvaltningen av studentsamskipnadene vedrørende reduserte satser til andre enn studenter.

3) Aksjeloven § 6-6, første ledd.

4) Dokument nr. 1 (2005–2006).

5) Aksjeloven § 2-2, andre ledd.

6) Dokument nr. 1 (2005–2006).

2 Regnskaper der Riksrevisjonen har vesentlige merknader

2.1 Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet inngikk 30. juli 2004 kontrakt med Student-samskipnaden i Trondheim (SiT) om salg av idrettsbygget Gløshaugen for 24 mill. kroner. Ifølge kontrakten skulle NTNU leie idrettsbygget tilbake i 30 år uten mulighet for oppsigelse. Kontrakten omfatter også avtale om prosjektering/rehabilitering/utbygging av idrettsbygget Gløshaugen før utleie til NTNU. Transaksjonen ble gjennomført med bindende virkning høsten 2005.

Riksrevisjonen mener NTNU har gått utover eiendomsfullmakten og bevilgningsreglementet fordi

- det er inngått en avtale om salg mot tilbakeleie i 30 år uten mulighet for oppsigelse
- det kan stilles spørsmål ved om avtalen kan anses å være økonomisk gunstig for staten

Saken ble første gang tatt opp i forbindelse med revisjonen av 2004-regnskapet, da det ble stilt spørsmål om salg mot tilbakeleie kunne sies å ligge innenfor universitetets eiendomsfullmakt. Riksrevisjonen ba om at saken skulle avklares med departementet. Forholdet fikk ingen slik avklaring med departementet før kontrakten med SiT ble bindende.

NTNU har opplyst at de har vurdert å være innenfor sine fullmakter, men ser at det likevel kan stilles spørsmålstegn ved dette. Universitetet har videre anført at leiekontrakten er økonomisk mer fordelaktig for staten enn om de skulle bygge om og drive idrettsbygget selv.

Departementet er enig i at transaksjonen mellom NTNU og SiT er av en slik karakter at den skulle ha vært avklart formelt før kontrakten ble inngått med bindende virkning, og de beklager at anmodningen om å forelegge saken for departementet ikke er etterkommet.

Kunnskapsdepartementet mener videre at NTNU har gått utover sine fullmakter ved å inngå en uoppsigelig leiekontrakt i 30 år etter å ha solgt eiendommen. Etter KDs vurdering kan kontrakten heller ikke anses økonomisk fordelaktig for staten, og leiekontrakten er derfor i strid med bestemmelsene i bevilgningsreglementet om at utgiftsbevilgninger skal disponeres på en slik

måte at ressursbruk og virkemidler er økonomisk fordelaktige for staten.

Departementet har bedt NTNU avklare mulighetene for å reforhandle leieavtalen, slik at universitetet innrømmes rett til å si opp avtalen og sikres gjenkjøpsrett i leieperioden. Departementet vil også vurdere spørsmålet om reversering av transaksjonen.

3 Selskaper m.m. der Riksrevisjonen har merknader til statsrådets forvaltning

3.1 Studentsamskipnadens treningsavgifter for andre enn studenter

I henhold til lov om studentsamskipnader § 4 skal studentsamskipnadene ivareta studentenes interesser. I tildelingsbrev for tildeling av velferdsmidler er det forutsatt at midlene skal benyttes til velferdstilbud for studentene. Studentsamskipnadens midler kommer fra semesteravgift betalt av studentene, tildeling av midler til studentvelferd over statsbudsjettet og fri stasjon, som er verdien av at undervisningsinstitusjonene stiller lokaler til disposisjon og dekker driftsutgiftene ved bruken av disse uten vederlag.

Det er fra departementet opplyst at de ikke er kjent med at universitetene og de statlige høyskolene tilstår studentsamskipnadene kompensasjon for at de ansatte trener rimelig ved studentsamskipnadens treningsentre. Ansatte ved universitetet i Oslo får for eksempel 66 prosent rabatt på prisen eksterne brukere må betale, og ektefeller/ samboere til studenter får 22 prosent rabatt. I Bergen og Tromsø er rabatten for ansatte henholdsvis 60 prosent og 40 prosent på satsen for eksterne.

Det er i tilskuddsbrev ved tildeling av offentlig støtte stilt kriterier om at midlene skal anvendes til studentvelferd.

Riksrevisjonen har stilt spørsmål ved om reduserte satser ved studentsamskipnadens treningsentre for andre enn studenter er i samsvar med studentsamskipnadens formål.

Det framgår av departementets svar at de mener det er styret ved den enkelte samskipnad som er ansvarlig for at virksomheten drives i samsvar med lov og regelverk, og som må fastsette vilkår for bruk av vedkommende studentsamskipnads treningsentre. Departementet mener også at det er den enkelte studentsamskipnad som må foreta

den konkrete vurderingen av om reduserte satser er i strid med formålet for virksomheten.

Enkelte studentsamskipnader har opplyst til Riksrevisjonen at de tar sikte på å redusere fordelene for andre enn studenter.

4 Kunnskapsdepartementets oppfølging av tidligere rapporterte forhold

4.1 Skillet mellom eksternt og bevilgningsfinansiert virksomhet

Riksrevisjonen har tidligere rapportert at flere institusjoner ikke har etablert et ryddig regnskapsmessig skille mellom midler bevilget fra Stortinget (BFV) og midler opptjent gjennom salg av tjenester i eksternt marked (EFV). Dette skaper usikkerhet om Stortingets bevilgninger brukes som forutsatt og om egenkapitalen er korrekt vurdert.

Revisjonen viser at UH-sektoren i stor utstrekning har etablert tilfredsstillende skriftlige rutiner som bidrar til et klart skille mellom den eksternt finansierte (EFV) og den bevilgningsfinansierte virksomheten (BFV). Utfordringene framover blir å sikre at de skriftlige rutineene blir tilfredsstillende implementert i institusjonene.

Saken anses for avsluttet.

4.2 Eksternt finansiert virksomhet (EFV)

Det er krav til at institusjonene skal utarbeide budsjett for alle prosjekter/tiltak med ekstern finansiering. Budsjettet skal vise alle direkte og indirekte kostnader.

De fleste av institusjonene har etablert skriftlige rutiner for sin EFV. Kontroller gjennomført i 2005 viser imidlertid at rutineene fortsatt ikke følges fullt ut ved alle institusjonene og følgende er fremkommet:

- manglende belastning av direkte- og indirekte kostnader
- manglende eller ufullstendige budsjetter
- manglende avtaler med eksterne oppdragsgivere

Departementet understreker betydningen av at innføring og etterlevelse av regelverk og rutiner gis tilstrekkelig prioritet, og opplyser at det vil bli vurdert å revidere regelverket for forvaltning av eksternt finansiert virksomhet.

Forholdene vil bli fulgt opp videre.

4.3 Regnskapsavlegg og styrets årsberetning

I forbindelse med revisjonen av 2004-regnskapene påpekte Riksrevisjonen at en rekke av virksomhetsregnskapene var beheftet med feil og mangler som medførte behov for betydelige endringer. Som et tiltak for å bedre kvaliteten ba departementet i 2005 institusjonene foreta en fullstendig regnskapsavslutning per 31. oktober.

Revisjonen i 2005 viser at

- enkelte institusjoner fortsatt har behov for å levere flere utgaver av regnskapet som følge av betydelige endringer
- styrets årsberetning i mange tilfeller fremdeles er mangelfull når det gjelder analyser av måloppnåelsen sett opp mot den økonomiske innsatsen
- årsberetningene i liten grad omtaler hvilke utfordringer institusjonene ser for måloppnåelse og drift

Departementet presiserer at det legger vekt på at virksomhetsregnskapene skal avlegges til rett tid og med tilstrekkelig kvalitet. Det legges opp til å videreutvikle regnskapsstandardene etter de oppstillingsplaner som Finansdepartementet har fastsatt for pilotvirksomhetene i periodiseringsprosjektet. Departementet har også registrert mangler ved enkelte årsberetninger og vil fra innværende år samle all rapportering i budsjettokumentene.

Forholdene vil bli fulgt opp videre.

4.4 Avsetning bevilgningsfinansiert virksomhet

Det vises til punkt 1.3.1 for nærmere omtale.

Forholdet vil bli fulgt opp videre.

4.5 Etterlevelse av regelverk for offentlige anskaffelser

Riksrevisjonen har fulgt utviklingen på anskaffelsesområdet på UH-sektoren de siste årene og har kommunisert merknadene skriftlig med departementet. Departementet har fulgt opp forholdet og har hatt regelverket for offentlige anskaffelser på agendaen i etatsstyringsmøtene. De fleste institusjonene har nå etablert skriftlige rutinebeskrivelser.

Selv om det er en positiv utvikling på området, er det fortsatt enkelte institusjoner som på grunn av manglende innføring eller etterlevelse av regelverket og rutinene, bryter regelverket for offentlige anskaffelser.

Departementet sier seg enig i at innføring og etterlevelse av de skriftlige rutinene må gis tilstrekkelig prioritet, og har bedt institusjonene innføre et elektronisk anskaffelsesstøttesystem i løpet av 2006.

Forholdene vil bli fulgt opp videre.

4.6 Berkano AS

Riksrevisjonen har tidligere⁷ rapportert om overtakelsen, og den forestående avviklingen, av Berkano AS. Avviklingen av selskapet er behandlet i Stortinget 19. desember 2005⁸ og avviklingen ble gjennomført 22. desember 2005.

Saken anses for avsluttet.

4.7 Manglende regnskapsavleggelse ved studentsamskipnaden i Hedmark

Riksrevisjonen har tidligere⁹ hatt merknad til statsrådets tilsyn med studentsamskipnaden i Hedmark da denne ikke hadde avlagt regnskap innen lovens frist. Regnskapet for 2005 var klart innen fristen, og departementet uttaler nå at de følger utviklingen i studentsamskipnaden i Hedmark nøye og vil komme tilbake til den videre oppfølging av saken i et eget brev.

Saken anses for avsluttet.

4.8 Institusjoner som mottok revisjonsbrev med merknader i 2004

I 2004 var regnskapene til Samisk høgskole, Høgskolen i Sør-Trøndelag, Høgskolen i Hedmark og Arkitektur- og designhøgskolen av en slik kvalitet at Riksrevisjonen ikke kunne bekrefte at regnskapene ikke inneholdt vesentlige feil eller mangler. I tillegg hadde Universitetet for miljø- og biovitenskap foretatt disposisjoner som ikke var akseptable ut fra normer og standarder for statlig økonomiforvaltning.

Departementet har i løpet av 2005 engasjert eksterne konsulentbistand for å rette opp forholdene Riksrevisjonen påpekte ved de omtalte høgskolene. KD følger opp med egne tiltak overfor institusjonene også i 2006.

Stortinget har gitt sitt samtykke til at Kunnskapsdepartementet i forbindelse med avvikling av Fôrtek AS kunne gi Universitetet for miljø- og biovitenskap fullmakt til å dekke

7) Dokument nr. 1 (2005–2006).

8) Innst. S. nr. 57 (2005–2006) behandlet i Stortinget 19. desember 2005.

9) Dokument nr. 1 (2005–2006).

selskapets forpliktelser og avskrive sin fordring mot selskapet i desember 2005.

Riksrevisjonen konstaterer at tiltakene har gitt en positiv utvikling og anser sakene for avsluttet.

---

5 Riksrevisjonens bemerkninger

Riksrevisjonen vil bemerke at det har vært en positiv utvikling i kvaliteten på regnskapene ved universitetene og høyskolene. Riksrevisjonen har ikke vesentlige merknader til regnskapene ved noen av institusjonene i 2005.

Riksrevisjonen konstaterer at universitetene og høyskolene ikke fullt ut benytter de statlige bevilgningene. Totalt er det avsatt 2,3 mrd. kroner i ubrukte midler. Riksrevisjonen mener de styrende organer må ta et større ansvar for å sikre at institusjonene gjennomfører sine budsjetter i samsvar med forutsetningene for bevilgningen.

Riksrevisjonen har tidligere påpekt svakheter i rutinen for rapportering innenfor finansieringsmodellen for universitets- og høyskolesektoren. Revisjonen viser at dette fremdeles er tilfelle, uten at gjennomført kontroll har avdekket bevisst eller ubevisst feilrapportering fra institusjonene.

Riksrevisjonen stiller spørsmål ved om de prinsipper som ligger til grunn for Lånekassens regnskap er hensiktsmessige. Regnskapet presenteres med en sammenblanding av prinsipper, som etter Riksrevisjonens vurdering gir unøyaktig informasjon til brukerne.

Revisjonen av Konverteringsfondet viser at verken fondets regnskap, lånekassens regnskap eller bevilgningsregnskapet gir tilstrekkelig informasjon om de totale kostnadene knyttet til studie-støtteordningen. Riksrevisjonen stiller spørsmål ved om praksisen gir et fullstendig bilde av kostnadene ved den samlede studiefinansieringen.

Riksrevisjonen har fortsatt merknader til departementets tilskuddsforvaltning, som for en stor del er delegert til Utdanningsdirektoratet fra 2005. Riksrevisjonen stiller spørsmål ved om departementets oppfølging har vært tilstrekkelig for å sikre at de mottar rapportering som bekrefter om tildelte midler er benyttet som forutsatt.

Riksrevisjonen har vesentlige merknader til enkelte av NTNUs disposisjoner ved salg av eiendom, med tilbakeleie. Riksrevisjonen vil

peke på at disposisjonene bryter med bevilgningsreglementet og går ut over universitetets eiendomsfullmakt.

Riksrevisjonen har fortsatt enkelte merknader til tidligere rapporterte forhold om institusjonenes generelle forståelse og anvendelse av regnskapsmalen og til regeletterlevelse på innkjøpsområdet på UH-sektoren. Departementet har gitt tilbakemelding om at det vil bli satt i verk ytterligere tiltak for å rette opp Riksrevisjonens merknader. De rapporterte forholdene vil bli fulgt opp videre.

Riksrevisjonens kontroll viser at det har skjedd forbedringer både når det gjelder departementets forvaltning av statens interesser i selskaper, og når det gjelder innrapporteringen til Riksrevisjonen. Det er imidlertid fortsatt enkelte utfordringer med hensyn til de underliggende virksomhetens forvaltning av statens interesser i selskaper

Riksrevisjonen stiller spørsmål ved departementets utøvelse av tilsynet med studentsamskipnadene, og om midlene tildelt studentsamskipnadene benyttes i samsvar med formålet som er studentvelferd.

---

6 Kunnskapsdepartementets svar

Saken har vært forelagt Kunnskapsdepartementet, og statsråden har i brev av 20. oktober svart:

«De forhold Riksrevisjonen tar opp i dokumentet er behandlet i tidligere korrespondanse mellom Riksrevisjonen og departementet, sist ved departementets svar av 9. august 2006. Departementet viser til de sammenfatninger av departementets redegjørelser som Riksrevisjonen har tatt inn i dokumentet under de avsnitt som de enkelte saksforhold er behandlet. Departementet har de omtalte sakene under oppfølging slik det der er redegjort for. Departementet har merket seg Riksrevisjonens bemerkninger og har ikke ytterligere å anføre til disse med unntak av supplerende kommentarer til følgende forhold:

Kvalitet i regnskapene

Som et nytt tiltak for å standardisere og sikre kvaliteten på regnskapsavleggelsene har departementet besluttet at grunnkontoramme, oppstillingsplaner og regnskapsstandarder som Finansdepartementet har utarbeidet for pilotvirksomhetene i periodiseringsprosjektet, skal benyttes ved universitetene og høyskolene fra 1.

januar 2007. Departementet gjennomfører derfor i tilslutning til dette en serie på fem regionale innføringsseminarer for institusjonene i sektoren for å bidra til en bedre generell forståelse av de grunnleggende prinsippene for regnskapsføring etter periodiseringsprinsippet i staten.

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU)

Kunnskapsdepartementet har i brev av 29. juni 2006 anmodet Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet om å undersøke mulighetene for å reforhandle leiekontrakten med Studentsamskipnaden i Trondheim. NTNU har nå meddelt at de har fått oversendt en tilleggsavtale som gir dem gjenkjøpsrett når leiekontrakten løper ut 15. februar 2036 og rett til å si opp avtalen etter henholdsvis 10 og 20 år. Oppsigelse utløser kjøpsplikt for universitetet. Departementet vurderer nå de enkelte elementene i tilleggsavtalen mellom Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet og Studentsamskipnaden i Trondheim.

Studentsamskipnader

Riksrevisjonen stiller spørsmål ved departementets utøvelse av tilsynet med studentsamskipnadene, og om midlene tildelt til studentsamskipnadene benyttes i samsvar med formålet som er studentvelferd.

Departementet viser til omtale i departementets brev av 21. juni 2006 om den videre prosess når det gjelder departementets behandling og oppfølging av utredningen om studentsamskipnadsordningen som har vært på en bred høring. Utredningen fra november 2005 har blant annet behandlet studentsamskipnadenes formål, departementets tilsyn med studentsamskipnadene og ordningen med fristasjon. Departementet tar sikte på å fremme forslag til endringer i lov og regelverk for studentsamskipnadene.»

---

7 Riksrevisjonen uttaler

Riksrevisjonen har avgitt 50 revisjonsbrev uten merknader. Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU) har mottatt revisjonsbrev med merknader som følge av at disposisjoner som ligger til grunn for regnskapet, ikke er i samsvar med Stortingets vedtak og forutsetninger. Riksrevisjonen har ikke merknader til departementets forvaltning av statens eierinteresser i 18 heleide og 15 deleide aksjeselskaper. Det er gitt merknad til statsrådets forvaltning av studentsamskipnadene.

Av tidligere rapporterte forhold er sakene vedrørende regnskapsmessig skille mellom midler bevilget fra Stortinget og midler opptjent av tjenester i eksternt marked i UH-sektoren avsluttet. Sakene vedrørende avviklingen av Berkano AS, manglende regnskapsavleggelse ved studentsamskipnaden i Hedmark og institusjoner som mottok avsluttende revisjonsbrev med merknader, anses også som avsluttet.

Riksrevisjonen er tilfreds med de tiltak Kunnskapsdepartementet har iverksatt for å bedre regnskapskvaliteten på universitets- og høyskolesektoren. Riksrevisjonen registrerer at departementet har besluttet at grunnkontorammen, oppstillingsplaner og regnskapsstandarder som Finansdepartementet har utarbeidet for pilotvirksomhetene i periodiseringsprosjektet, skal benyttes ved universitetene og høyskolene fra 1. januar 2007. Riksrevisjonen understreker betydningen av at institusjonene på universitets- og høyskolesektoren etablerer gode systemer og rutiner som sikrer gjennomføringen av sine budsjetter i samsvar med forutsetningene for bevilgningen.

Riksrevisjonen har merknader til departementets tilskuddsforvaltning, og understreker betydningen av at departementet følger opp at Utdanningsdirektoratet har tilstrekkelig oppfølging for å sikre hensiktsmessig rapportering fra fylkesmenene.

Riksrevisjonen har hatt vesentlige merknader til enkelte av Norges teknisk-naturvitenskapelige universitets (NTNU) disposisjoner ved salg av eiendom, med tilbakeleie. Riksrevisjonen har merket seg at departementet har anmodet NTNU om å undersøke muligheter for å reforhandle leiekontrakten med Studentsamskipnaden i Trondheim.

Riksrevisjonen har merket seg at departementet ikke har ytterligere kommentarer knyttet til prinsippene som ligger til grunn for Lånekassens regnskap, presentasjon av Konverteringsfondets regnskap og presentasjon av de samlede kostnader ved studiefinansieringen. Riksrevisjonen understreker at dagens praksis innebærer en sammenblanding av prinsipper, noe som gir unøyaktig og ufullstendig informasjon om de samlede kostnadene.

Riksrevisjonen har merket seg at det har skjedd forbedringer både når det gjelder departementets forvaltning av statens interesser i selskaper, og i forhold til innrapporteringen til Riksrevisjonen.

Likevel er det fortsatt enkelte utfordringer med hensyn til de underliggende virksomheters forvaltning av statens interesser i selskaper.

Riksrevisjonen konstaterer mangler ved departementets utøvelse av tilsynet med Studentsamskipnadene og om midlene som er tildelt studentsamskipnadene, benyttes i samsvar med formålet, som er studentvelferd. Riksrevisjonen har merket seg at departementet tar sikte på å frem-

me forslag til endringer i lov og regelverk for studentsamskipnadene. Riksrevisjonen forventer at dette arbeidet vil resultere i forbedringer i rutine for styring og oppfølging av samskipnadene.

Riksrevisjonen vil for øvrig vise til en undersøkelse av opplæringen i grunnskolen, jf. Dokument nr. 3:10 (2005–2006).

Vedtatt i Riksrevisjonens møte 15. november 2006

Jørgen Kosmo

Jan L. Stub

Annelise Høegh

Geir-Ketil Hansen

Ranveig Frøiland

Therese Johnsen
(selskapskontrollen)

Jens Arild Gunvaldsen

Landbruks- og matdepartementet

---

1 Landbruks- og matdepartementets forvaltning og gjennomføring av budsjettet for 2005

1.1 Generelt om resultatet av revisjonen

Landbruks- og matdepartementet består av programområdet Landbruk og mat.

Landbruks- og matdepartementets utgiftsbudsjett for 2005 var på 13,7 mrd. kroner hvorav

- driftsutgifter 1,6 mrd. kroner
- bygg, anlegg mv. 9 mill. kroner
- overføringer til andre 12,1 mrd. kroner hvorav 10,8 mrd. kroner var overføringer til gjennomføring av jordbruksavtalen.

Landbruks- og matdepartementets budsjetterte inntekter for 2005 var 953 mill. kroner.

Landbruks- og matdepartementet har ansvar for ni virksomheter, herunder fire forvaltningsorganer med særskilte fullmakter.

Det er sendt avsluttende revisjonsbrev med merknader til Mattilsynet og Veterinærinstituttet. Det er avgitt sju avsluttende revisjonsbrev uten merknader.

Kontrollen har omfattet statsrådets forvaltning av statens interesser i ett heleid aksjeselskap, tre deleide aksjeselskaper og ett statsforetak. Riksrevisjonen har ikke merknader til statsrådets forvaltning av statens interesser i selskapene.

1.2 Budsjett – regnskap

Det er merutgifter eller mindreinntekter under noen kapitler og poster, men disse er enten av mindre betydning, eller det er tilfredsstillende redegjort for dem i forklaringene til statsregnskapet.

1.3 Styring, måloppnåelse og resultatrapportering til Stortinget i forhold til det årlige budsjettet

Styringsdialogen mellom Landbruks- og matdepartementet og virksomhetene omfatter føringer og styringssignaler i tildelingsbrev, etatsstyringsmøter og rapportering fra etatene. Når det gjelder Mattilsynet, har departementet på bakgrunn av fjorårets merknader fra Riksrevisjonen bedt om statusrapport på de tiltak som er satt i verk. Videre har departementet bedt Mattilsynet være

mer tydelige på hvilke mål som er nådd, ikke er nådd samt hvorfor målene ikke ble nådd. Departementet sier også at selv om årsrapporten for 2005 er forbedret, er den likevel ikke god nok. Departementet uttaler at det i sin styringsdialog vil følge opp de merknadene Riksrevisjonen har hatt til Veterinærinstituttet og Mattilsynet i årets revisjon.

1.4 Landbruks- og matdepartementets forvaltning av statens interesser i selskaper m.m.

Riksrevisjonen har ikke merknader til statsrådets forvaltning av statens interesser i selskapene.

---

2 Regnskaper der Riksrevisjonen har vesentlige merknader

2.1 Mattilsynet

Mattilsynet har fått avsluttende revisjonsbrev med merknader. Grunnlaget for merknadene er manglende etterlevelse av regelverket for offentlige anskaffelser, manglende dokumentasjon på utført kontroll av inntekter og manglende avtale med kontroll- og godkjenninginstansen for økologisk produksjon, foredling, omsetning og import i Norge – Debio. Landbruks- og matdepartementet har svart at det i hovedsak er enig i de feil og mangler Riksrevisjonen har påvist.

I forbindelse med Stortingets behandling av Dokument nr. 1 (2005–2006),¹ stilte kontroll- og konstitusjonskomiteen i brev av 8. februar 2006 til Landbruks- og matdepartementet spørsmål om når Mattilsynet kommer à jour og begynner å føre løpende anbudsprotokoll. I sitt svar av 21. februar 2006 uttalte departementet bl.a. at i løpet av september 2005 ble protokoller for alle anbudsprosesser i 2004, samt alle anbudsprosesser så langt i 2005, ferdigstilt. Deretter har anbudsprotokoller blitt ført fortløpende.

Revisjonen av regnskapet for 2005 viser at dokumentasjon på hvordan anbudsprosesser har vært gjennomført, fortsatt mangler helt eller delvis. Mattilsynet uttaler i brev til Riksrevisjonen at de for 20 av 40 utvalgte leverandører enten mangler dokumentasjon på anbudsinnhenting, eller at anskaffelsen ikke har vært ute på anbud, selv om

1) Innst. S. nr. 114 (2005–2006).

den burde vært det. Departementet understreker i sitt svar at alle offentlige anbud som er gjennomført i 2005, er dokumentert med anbudsprotokoller, anbudsdokumenter og signerte kontrakter. Departementet mener også at antall innkjøp som burde vært ute på anbud, ikke er så høyt som det Mattilsynet opplyser til Riksrevisjonen, men er enig i at flere større innkjøp skulle vært ute på anbud. Landbruks- og matdepartementet vil følge opp Mattilsynets arbeid med å forbedre anbudsprosessene.

Mattilsynets distriktskontorer produserer grunnlagsdokumentasjon for å kreve inn gebyrer for gebyrpliktige oppgaver som utføres ved distriktskontorene. Disse inntektene utgjorde i underkant av 30 mill. kroner i 2005. Mattilsynet hevder at det er gjennomført egne kontroller på stikkprøvebasis for å etterse at innkomne fakturagrunnlag faktisk er utfakturert, og at det ikke er funnet avvik i denne sammenheng. Verken gjennomføring eller resultat av stikkprøvekontroller kan dokumenteres. Ny funksjonalitet i fagsystemet MA3 vil ivareta dokumentasjonskravet, men er bare delvis tatt i bruk. Landbruks- og matdepartementet er enig med Riksrevisjonen i at de kontrollene Mattilsynet har gjennomført av distriktskontorenes grunnlag for innkreving av gebyrer, burde vært dokumentert, og beklager at det ikke har funnet sted.

Før Mattilsynet ble etablert, var det Landbruks- og matdepartementet som var tillagt kontrollmyndighet på økologiområdet. Gjennom en avtale delegerte Landbruks- og matdepartementet utøvende tilsyns- og registreringsarbeid til Debio. Avtalen gjaldt for ett år av gangen. En tilsvarende avtale ble ikke inngått mellom Mattilsynet og Debio, selv om Debio fortsatt utfører disse tjenestene for Mattilsynet. I 2005 ble det utbetalt ca. 13,9 mill. kroner til Debio.

Landbruks- og matdepartementet opplyser at en skriftlig avtale mellom Mattilsynet og Debio ble undertegnet 14. juli 2006. Departementet beklager at avtaleforholdene ikke har kommet i orden før nå.

2.2 Veterinærinstituttet

Veterinærinstituttet har fått avsluttende revisjonsbrev med merknader. Merknadene gjelder manglende etterlevelse av regelverket for offentlige anskaffelser, kjøp av konsulenttjenester og manglende avstemming av konti i regnskapet. Landbruks- og matdepartementet har svart at de i hovedsak er enige i de feil og mangler Riksrevisjonen har påvist.

I forbindelse med revisjonen av regnskapet for 2004 ble det påpekt brudd på regelverket om offentlige anskaffelser. Det ble uttalt fra Veterinærinstituttet at rutiner skulle være på plass innen 15. september 2005. Revisjonen av regnskapet for 2005 har vist at det fortsatt er manglende og til dels fraværende rutiner for kjøp av varer og tjenester i henhold til lov og forskrift om offentlige anskaffelser. Veterinærinstituttet er enig i at for enkelte av innkjøpene er regelverket for offentlige innkjøp ikke fulgt. Departementet beklager at det er blitt gjort innkjøp i strid med regelverk for offentlige anskaffelser.

Revisjonen har videre vist at Veterinærinstituttet over en treårsperiode benyttet innleid konsulent til å gjøre arbeid som er fast organisert. Dette er et brudd på tjenestemannsloven § 3, jf. Statens personalhåndbok punkt 2.2.5. Departementet er enig i at bruken av den innleide konsulenten har vært uheldig, men opplyser at avtalen opphørte 1. august 2006.

Revisjonen har også vist at Veterinærinstituttet ikke har foretatt avstemming av alle balansekonti slik bestemmelser om økonomiforvaltning i staten krever. Departementet uttaler at de vil følge opp Veterinærinstituttet for å sikre at det blir etablert tilfredsstillende avstemmingsrutiner for balansekontiene.

For en mindre del av Veterinærinstituttets inntekter danner fagsystemet PJS grunnlaget for fakturering av kunder. Det er ikke etablert avstemmingsrutiner som sikrer sporbarhet mellom dette systemet og regnskapssystemet. Departementet uttaler at det vil følge opp saken.

---

3 Selskaper m.m. der Riksrevisjonen har merknader til statsrådets forvaltning

Riksrevisjonen har ikke merknader til statsrådets forvaltning.

---

4 Landbruks- og matdepartementets oppfølging av tidligere rapporterte forhold

Riksrevisjonen hadde merknader til regnskapet for Mattilsynet for 2004 og kunne ikke bekrefte at regnskapet var uten vesentlige feil og mangler. Bakgrunnen for denne konklusjonen var at Mattilsynet

- hadde foretatt store anskaffelser uten at det i ettertid lot seg etterprøve om regelverket var fulgt

- ikke hadde gjennomført tilfredsstillende avstemming av regnskapet
- hadde fastsatt lønn til ca. 940 medarbeidere som ved etableringen av Mattilsynet ble overført fra kommunal forvaltning, uten at lønnsfastsettelsen i ettertid kunne dokumenteres og kontrolleres
- syntes å ha gitt en generell dispensasjon fra regelverket om at renter ikke skulle kreves inn ved første gangs purring

Revisjonen av regnskapet for 2005 viser at det har vært en positiv utvikling i kvaliteten på regnskapsarbeidet. Bl.a. er det etablert tilfredsstillende avstemmingsrutiner for regnskapet, og det beregnes nå renter ved purring/inkasso. Disse forholdene anses for avsluttet.

Det er fortsatt brudd på etterlevelsen av regelverket for offentlige anskaffelser, jf. omtale under punkt 2.1.

---

5 Riksrevisjonens bemerkninger

Riksrevisjonen registrerer at de fleste forholdene som var årsak til at Riksrevisjonen ikke kunne bekrefte at regnskapet til Mattilsynet for 2004 var uten vesentlige feil og mangler, er brakt i orden i årets regnskap. Det er imidlertid foretatt en rekke anskaffelser i Mattilsynet der det ikke kan dokumenteres at disse er foretatt etter anbudskonkurranse. Departementet har i brev av 21. februar 2006 til kontroll- og konstitusjonskomiteen forsikret om at anbudsprotokoller nå blir ført løpende. I Veterinærinstituttet er det også foretatt anskaffelser i strid med gjeldende regelverk.

Riksrevisjonen vil understreke viktigheten av at departementet påser at det etableres tilfredsstillende rutiner for anskaffelser i Mattilsynet og Veterinærinstituttet. Riksrevisjonen vil også bemerke at departementet må sørge for at Veterinærinstituttet etablerer tilfredsstillende rutiner for avstemming av regnskapet og påse at rutinene etterleveres i praksis.

---

6 Landbruks- og matdepartementets svar

Saken har vært forelagt Landbruks- og matdepartementet, og statsråden har i brev av 19. oktober 2006 svart:

«Ad pkt 1.3 Styring, måloppnåelse og resultatrapportering til Stortinget i forhold til det årlige budsjettet

Riksrevisjonen viser til at Landbruks- og matdepartementet har bedt Mattilsynet være mer tydelige på hvilke mål som er nådd, som ikke er nådd samt hvorfor målene evt. ikke ble nådd. Riksrevisjonen viser videre til at departementet sier at selv om årsrapporten for 2005 er forbedret er den likevel ikke god nok. Jeg vil til dette presisere at Mattilsynet kontinuerlig arbeider med å gjøre rapporteringen stadig mer hensiktsmessig og effektiv i forhold til de krav departementet stiller i tildelingsbrev og i den øvrige styringsdialogen. Jeg vil også nevne at Mattilsynet arbeider med å videreutvikle systemene for løpende evaluering av rapporteringsgrunnlaget. Dette, sammen med innføringen av ny felles fagsystemløsning, vil etter min vurdering bidra til en ytterligere kvalitetsforbedring av Mattilsynets årsrapport.

Jeg vil i denne sammenheng også vise til at mål- og resultatstyring er en kontinuerlig prosess jf. brevet til Riksrevisjonen av 10.08.06. For en kompleks virksomhet som Mattilsynet må en nødvendigvis hele tiden arbeide med å vurdere og utvikle hensiktsmessige resultatkrav og indikatorer for å måle resultatoppnåelse, samt påse at de data som ligger til grunn for dette både er pålitelige og gyldige.

Ad pkt. 2 Regnskaper der Riksrevisjonen har vesentlige merknader

Jeg registrerer at Mattilsynet og Veterinærinstituttet har fått avsluttende revisjonsbrev med merknader. Det vises i denne forbindelse til departementets kommentarer i brev av 10.08.06 vedrørende Mattilsynet og brev av 10.08.06 vedrørende Veterinærinstituttet. Som det fremgår av brevene sier departementet seg i all hovedsak enig i de feil og mangler som Riksrevisjonen har påpekt.

Pkt. 2.1 Mattilsynet

Anskaffelser

Riksrevisjonen anfører at revisjonen av Mattilsynets regnskap for 2005 viser at dokumentasjon på hvordan anbudsprosesser har vært gjennomført fortsatt mangler helt eller delvis. Jeg er enig i at det fortsatt er svakheter i Mattilsynets håndtering av innkjøp sett i forhold til anskaffelsesregelverket. Som fremholdt i departementets brev til Riksrevisjonen av 10.08.06 kan imidlertid Riksrevisjonens merknad gi inntrykk av at Mattilsynet heller ikke i 2005 har dokumentert gjennomførte anbudsprosesser i form av anskaffelsesprotokoller. Det må derfor presiseres

at etter det Mattilsynet har opplyst til meg er alle anbud som ble gjennomført i 2005 i forbindelse med kjøp over nasjonal terskelverdi dokumentert med anskaffelsesprotokoller, anbudsdokumenter og signerte kontrakter. Imidlertid er et mindre antall innkjøp over terskelverdien beklageligvis gjennomført uten at det er gjennomført anbudsinnbydelse, og hvor det følger heller ikke foreligger anskaffelsesprotokoll. Enkelte av disse kjøpene er gjort på tidligere inngåtte rammeavtaler. Videre er enkelte kjøp hos ulike leverandører foretatt før formelle rammeavtaler kom på plass i 2005.

Riksrevisjonen viser videre i sin fremstilling til at departementet mener at det antall innkjøp som burde vært ute på anbud ikke er så høyt som det Mattilsynet opplyser til Riksrevisjonen. Departementet er litt usikker på hva Riksrevisjonen legger i dette. Departementet er som nevnt enig i at flere større innkjøp skulle vært ute på anbud. Som redegjort for i brev til Riksrevisjonen av 10.08.06 ønsket departementet imidlertid å nyanseere noe i forhold til enkelte av kjøpene da det i framstillingen og tidligere korrespondanse mellom Riksrevisjonen og Mattilsynet synes å være lagt til grunn at flere mindre kjøp foretatt av ulike kontorer i Mattilsynet hos en og samme leverandør er blitt sett under ett i forhold til terskelverdien. Som anført i departementets brev er departementets utgangspunkt at kjøp foretatt av innkjøpsuavhengige driftsenheter bør ses hver for seg når en skal vurdere om kjøpene er over eller under terskelverdien.

Til tross for dette er jeg som nevnt enig med Riksrevisjonen i at det fortsatt er svakheter i Mattilsynets håndtering av innkjøp. Landbruks- og matdepartementet vil derfor følge opp Mattilsynet i arbeidet med å forbedre anbudsprosessene, særlig for kjøp over nasjonal terskelverdi. Departementet vil i denne sammenheng opplyse at Mattilsynet arbeider kontinuerlig med å forbedre rutinene for kjøp, herunder utarbeider maler for dokumentasjon av virksomhetens anskaffelser. Dette omfatter også for kjøp under nasjonal terskelverdi, jf. også det nye regelverket for offentlige anskaffelser hvor det fra 1.01.2007 vil bli krav om å føre anskaffelsesprotokoll for alle kjøp over NOK 100.000. Et viktig tiltak for å effektivisere innkjøpsfunksjonen vil i denne forbindelse være å inngå rammeavtaler etter offentlig anbudsprosess. Det kan legges til at for flere av de aktuelle vare- og tjenesteområdene, herunder kontorrekvisita, har Mattilsynet inngått eller er i ferd med å inngå sentrale eller regionale rammeavtaler. I løpet av

høsten 2006 vil Mattilsynet også foreta en gjennomgang av innkjøpsområdet på alle nivåer i virksomheten. Gjennomgangen vil skje i samarbeid med eksterne rådgivere. Jeg legger derfor til grunn at Mattilsynets innkjøpsrutiner alt er vesentlig forbedret i forhold til 2005 og at forbedringsarbeidet fortsetter.

Kontroll innkreving gebyrer for gebyrpliktige oppgaver

Riksrevisjonen har påvist at verken gjennomføring eller resultat av stikkprøvekontroller for å etterse at innkomne fakturagrunnlag knyttet til distriktskontorenes innkreving av gebyrer for gebyrpliktige oppgaver kan dokumenteres. Dette gjelder gebyrinntekter hvor dokumentasjonskravet ikke kan håndteres gjennom funksjonalitet i fagsystemet MA3. Det kan opplyses at Mattilsynet med virkning av primo september 2006 har etablert et system for utarbeidelse av slik dokumentasjon.

Pkt. 2.2 Veterinærinstituttet

Anskaffelser

Jeg ser alvorlig på at Veterinærinstituttet ikke hadde etablert interne anskaffelsesrutiner innen 15.09.2005, slik det ble forutsatt i forbindelse med revisjonen av regnskapet for 2004. Som redegjort for i Landbruks- og matdepartementets brev av 10.08.06 ble nye interne rutiner først fastsatt 07.02.2006.

Jeg forutsetter at anskaffelsesprosedyrene i Veterinærinstituttet nå er blitt forbedret. Departementet har i møte med Veterinærinstituttets ledelse 12.10.06 blitt informert om at det fortsatt er nødvendig med tiltak for å sikre at innkjøp faktisk skjer i samsvar med regelverket. Departementet ba i møtet om en konkret fremdriftsplan for gjennomføring av disse tiltakene.

Departementet har i brev til Riksrevisjonen av 10.08.06 redegjort for at det i denne type virksomhet er enkelte områder med begrenset konkurranse, da det kun er én eller et fåtall aktuelle leverandører, eller det er faglige forhold som reduserer antall mulige leverandører. Dette gjelder blant annet utstyr til og gjennomføring av enkelte avanserte analyser.

Bruk av konsulent

Riksrevisjonen viser til at Veterinærinstituttet over en treårsperiode har benyttet innleid konsulent til å gjøre arbeid som er fast organisert. Departementet er enig i at bruken av den innleide konsulenten har vært uheldig, selv om avtalen nå er opphørt.

Avstemminger

Landbruks- og matdepartementet vil videre påse at Veterinærinstituttet etablerer avstemmingsrutiner i tråd med reglementet for økonomistyring i staten. Departementet vil på bakgrunn av merknadene fra Riksrevisjonen påse at Veterinærinstituttet gjør en ny vurdering om det skal etableres databaserte løsninger knyttet til kontroll med en del av faktureringen ved Veterinærinstituttet.

Ad pkt. 5 Riksrevisjonens bemerkninger

Jeg registrerer at revisjonen av Mattilsynets regnskap for 2005 viser en positiv utvikling i kvaliteten på regnskapsarbeidet, ved at Riksrevisjonen anser at de fleste forholdene som var årsak til at regnskapet for 2004 ikke kunne bekreftes å være uten vesentlige feil og mangler er brakt i orden. Jeg er tilfreds med denne utviklingen, og vil opplyse at Mattilsynet har lagt ned et betydelig arbeid med å følge opp de feil og mangler som ble avdekket i forbindelse med 2004-regnskapet.

Landbruks- og matdepartementet vil ha betydelig fokus på anskaffelser i Mattilsynet og Veterinærinstituttet i styringsdialogen fremover. Departementet vil påse at virksomhetene har tilfredsstillende rutiner i samsvar med regelverket. Departementet vil videre påse at Veterinærinstituttet etablerer tilfredsstillende rutiner for avstemming av regnskapet.»

---

7 Riksrevisjonen uttaler

Riksrevisjonen har avgitt sju revisjonsbrev uten merknader og revisjonsbrev med merknader til Mattilsynet og Veterinærinstituttet. Riksrevisjonen har ikke merknader til statsrådets forvaltning av statens interesser i selskapene.

Revisjonen av regnskapet for 2005 for Mattilsynet viser at det har vært en positiv utvikling i kvaliteten på regnskapsarbeidet. Bl.a. er det etablert tilfredsstillende avstemmingsrutiner for regnskapet, og det beregnes nå renter ved purring/inkasso. Disse forholdene anses for avsluttet.

Riksrevisjonen har merket seg departementets uttalelse om at mål- og resultatstyring er en kontinuerlig prosess, og at Mattilsynet hele tiden arbeider med å vurdere og utvikle hensiktsmessige resultatkrav og indikatorer for å måle resultatoppnåelse, samt påse at de data som ligger til grunn for dette, er både pålitelige og gyldige.

Riksrevisjonen finner det kritikkverdig at det fortsatt er svakheter i Mattilsynets håndtering av innkjøp sett i forhold til regelverket om offentlige anskaffelser. Riksrevisjonen har merket seg at departementet beklager at det også i år er foretatt innkjøp over terskelverdien uten at det er gjennomført anbudsinnbydelse, og hvor det følger heller ikke foreligger anskaffelsesprotokoll. Riksrevisjonen har også merket seg at departementet vil følge opp Mattilsynets arbeid med å forbedre innkjøpsrutinene, og at departementet legger til grunn at Mattilsynets innkjøpsrutiner vil være vesentlig forbedret i forhold til 2005. Riksrevisjonen er enig i at der hvor det er gjennomført anbudskonkurranse, er anskaffelsesprosessen tilfredsstillende dokumentert.

Riksrevisjonen er kritisk til at Veterinærinstituttet fortsatt har manglende og til dels fraværende rutiner for kjøp av varer og tjenester. Riksrevisjonen har imidlertid merket seg at departementet også ser alvorlig på at anskaffelsesrutiner ikke var på plass innen 15. september 2005 som forutsatt i forbindelse med revisjonen av regnskapet for 2004. Riksrevisjonen har merket seg at departementet nå vil følge opp at Veterinærinstituttet iverksetter nødvendige tiltak.

Videre har Riksrevisjonen merket seg at departementet vil påse at Veterinærinstituttet etablerer avstemmingsrutiner i tråd med regelverket for økonomistyring i staten.

Riksrevisjonen vil understreke departementets ansvar for at det blir etablert tilfredsstillende rutiner for intern kontroll i de underliggende virksomhetene.

Vedtatt i Riksrevisjonens møte 15. november 2006

Jørgen Kosmo

Jan L. Stub

Annelise Høegh

Geir-Ketil Hansen

Ranveig Frøiland

Therese Johnsen
(selskapskontrollen)

Per Anders Engeseth

Miljøverndepartementet

1 Miljøverndepartementets forvaltning og gjennomføring av budsjettet for 2005

1.1 Generelt om resultatet av revisjonen

Miljøverndepartementet har det overordnede ansvaret for det offentlige natur- og miljøvernarbeidet i Norge og på Svalbard. Departementet har seks programkategorier:

- Felles oppgaver, regional planlegging, forskning og internasjonalt arbeid m.m.
- Biomangfold og friluftsliv
- Kulturminner og kulturmiljø
- Forurensning
- Kart og geodata
- Nord- og polarområdene

Miljøverndepartementets utgiftsbudsjett for 2005 var på 2,7 mrd. kroner, hvorav

- driftsutgifter 1,3 mrd. kroner
- nybygg/anlegg 0,3 mrd. kroner
- overføringer til andre 1,1 mrd. kroner.

Inntektene ble samlet budsjettet med 0,2 mrd. kroner.

Miljøverndepartementet har koordineringsansvar overfor andre departementer på miljøområdet og ansvar for seks underliggende virksomheter og tre fond. Riksrevisjonen har avgitt ni revisjonsbrev uten merknader.

Kontrollen har omfattet departementets forvaltning av statens interesser i ett deleid aksjeselskap. Riksrevisjonen har ikke merknader til statsrådets forvaltning av statens interesse i selskapet.

1.2 Budsjett – regnskap

Det er merutgifter eller mindreinntekter under noen kapitler og poster, men disse er enten av mindre betydning, eller det er tilfredsstillende redegjort for dem i forklaringene til statsregnskapet.

1.3 Styring, måloppnåelse og resultatrapportering til Stortinget i forhold til det årlige budsjettet

Manglende rapportering mot resultatmål

Kontroll av Miljøverndepartementets oppfølging av virksomhetenes rapportering avdekket at

enkelte resultatindikatorer i St.prp. nr. 1 for 2005 ikke var tatt med i tildelingsbrevet til Statens kartverk (Kartverket), og at det således ikke er rapportert mot enkelte resultatmål. I tillegg er det avdekket mangler ved Kartverkets rapportering på produksjonsmål mot enkelte resultatmål.

Miljøverndepartementet opplyser at de for fremtiden vil ta med resultatindikatorer i tildelingsbrevet som Kartverket skal rapportere på. Miljøverndepartementet vil videre be Kartverket holde samme detaljeringsgrad vedrørende måloppnåelse i årsrapporten som i tildelingsbrevet.

Utbygging av forskningsstasjonen Troll i Antarktis til helårsstasjon

Utbyggingen av forskningsstasjonen Troll ble vedtatt av Miljøverndepartementet 2. mai 2003 med en kostnadsramme på 23,4 mill. kroner og årlige driftskostnader på 6 mill. kroner. Statsbygg fikk i juni 2003 ansvar for det byggetekniske arbeidet og oppføringen. Norsk Polarinstitutt ble tillagt ansvaret for utgiftene til transport og logistikk. Departementet hadde den overordnede styringen av prosjektet. Departementet opplyser at byggekostnadene nå er beregnet til 52 mill. kroner mens de årlige driftsutgiftene vil bli 35 mill. kroner.

Riksrevisjonens kontroll viser at kostnadene til bygging og årlig drift av forskningsstasjonen Troll var vesentlig underbudsjettet. Overskridelsene skyldes blant annet mangler ved planleggingen, styringen og oppfølgingen av prosjektet.

Revisjonen viser videre at ca. 20 mill. kroner av Norsk Polarinstituttets kostnader i prosjektet er overført og belastet byggeregnskapet til Statsbygg. Statsregnskapet viser således ikke et reelt bilde av Polarinstituttets merknader i prosjektet.

Kontrollen avdekket også at Miljøverndepartementet ikke har gitt opplysninger i St.prp. nr. 1 om kostnadsrammen for utbyggingen av forskningsstasjonen Troll, jf. bevilgningsreglementet § 9.

Forholdene er tatt opp med Miljøverndepartementet som erkjenner at arealbehovet og kostnadene ble betydelig undervurdert, og at det skulle vært foretatt en revisjon av kalkylen.

Departementet begrunner overføringen av 20 mill. kroner fra Polarinstittets regnskap til Statsbyggs byggregnskap med at dette var kostnader som kan knyttes til Statsbyggs del av prosjektet.

Departementet medgir at formuleringene i St.prp. nr. 1 vedrørende utbyggingen av forskningsstasjonen Troll kunne vært mer presise, og at det burde vært opplyst at Statsbygg skulle forvalte byggingen. Departementet er imidlertid ikke enig i at det skulle vært gitt opplysninger om prosjektets kostnadsoverslag.

1.4 Miljøverndepartementets forvaltning av statens interesser i selskaper m.m.

Kontrollen har omfattet departementets forvaltning av statens interesser i ett deleid aksjeselskap.

Riksrevisjonen har ikke merknader til statsrådets forvaltning av statens interesse i selskapet.

---

2 Regnskaper der Riksrevisjonen har vesentlige merknader

Riksrevisjonen har ingen vesentlige merknader til virksomhetsregnskapene.

---

3 Selskaper m.m. der Riksrevisjonen har merknader til statsrådens forvaltning

Kontrollen har omfattet departementets forvaltning av statens interesser i ett deleid aksjeselskap.

Riksrevisjonen har ikke merknader til statsrådets forvaltning av statens interesser i selskapet.

---

4 Departementets oppfølging av tidligere rapporterte forhold

Riksrevisjonen har ingen tidligere saker for oppfølging.

---

5 Riksrevisjonens bemerkninger

Riksrevisjonen registrerer at gjennomføringen av utbyggingen av forskningsstasjonen Troll ikke har blitt tilfredsstillende planlagt, styrt og fulgt opp av Miljøverndepartementet. Dette har medført betydelige kostnadsoverskridelser. Polarinstittets merkostnader som ble overført til Statsbyggs regnskap, gjaldt transport og logistikk. Dette var Polarinstittets ansvar i prosjektet. Statsregnskapet viser således ikke et riktig bilde av Polarinstittets utgifter i prosjektet.

Riksrevisjonen mener det er uheldig at ikke all informasjon om utbyggingsprosjektet, i tråd med kravene i bevilgningsreglementet, framkom samlet i budsjettproposisjonen for Miljøverndepartementet.

---

6 Miljøverndepartementets svar

Saken har vært forelagt Miljøverndepartementet, og statsråden har i brev av 20. oktober 2006 svart:

«Miljøverndepartementet har ingen merknader til Riksrevisjonens omtale i punktene 1.1, 1.2, 1.4, 2.3 og 4. Vi vil allikevel vise til at i punkt 1.1 uttales at «Miljøverndepartementet har koordineringsansvar overfor andre departementer på miljøområdet...». Miljøverndepartementet vil understreke at alle sektormyndigheter har sektoransvar for at tiltak og aktiviteter på eget område ikke gir unødige miljøbelastninger og for at miljøhensyn integreres i deres sektorpolitikk. Miljøverndepartementet har en nøkkelrolle i å utforme sektorovergripende miljøkvalitetsmål og å avveie og samordne ulike hensyn innenfor rammen av miljømålene.

Når det gjelder utbyggingen av Trollstasjonen i Antarktis til helårsstasjon (punkt 1.3 og 5) er Miljøverndepartementet i hovedtrekk enig i Riksrevisjonens beskrivelse. Departementet erkjenner at både logistikk- og driftskostnader ble undervurdert og beklager at disse kostnadene ikke ble vurdert på nytt.

Vi er enig i at regnskapet til Norsk Polarinstittutt ikke viser kostnadene ved det som opprinnelig ble bestemt å være Polarinstittuttets oppgaver, men disse oppgavene ville i andre sammenhenger vært byggherrens og entreprenørens ansvar og utgiftene ved dem ville vært ført i byggregnskapet. Vi viser også til at det ble inngått avtale mellom Polarinstittuttet og Statsbygg om slutføringen av byggearbeidene i 2005. Denne avtalen medfører at tilsvarende utgifter i slutfasen er belastet byggregnskapet etter at Polarinstittuttet først hadde forskuttert utgiftene.

Når det gjelder beskrivelsen av byggerammen i St.prp. nr. 1, har Miljøverndepartementet fulgt de reglene som Finansdepartementet har fastsatt vedrørende statlige bygg som forvaltes av Statsbygg, jf. Veileder i statlig budsjettarbeid av januar 2000, side 50.»

---

7 Riksrevisjonen uttaler

Riksrevisjonen har avgitt ni revisjonsbrev uten merknader. Riksrevisjonen har ikke merknader til statsrådets forvaltning av statens interesser i Polarmiljøsenteret AS.

Riksrevisjonen har merket seg at Miljøvern-departementet i forbindelse med oppfølgingen av virksomhetenes rapportering for framtiden vil ta med resultatindikatorer i tildelingsbrevet som Statens kartverk skal rapportere på, og at departementet vil be Kartverket holde samme detaljeringsgrad vedrørende måloppnåelse i årsrapporten som i tildelingsbrevet. Forholdet vil bli fulgt opp av Riksrevisjonen i den løpende revisjonen.

Riksrevisjonen finner det kritikkverdig at departementets planlegging, styring og oppfølging av utbyggingen av forskningsstasjonen Troll ikke har vært tilfredsstillende gjennomført. Riksrevisjonen har merket seg at departementet erkjenner at kostnadene ble undervurdert, og at departementet beklager at disse ikke ble vurdert på nytt.

Riksrevisjonen har merket seg at departementet er enig i at regnskapet til Norsk Polarinstitut

ikke viser instituttets kostnader i utbyggingen av forskningsstasjonen Troll.

Riksrevisjonen har merket seg at departementet mener å ha fulgt reglene vedrørende beskrivelse av byggerammen i St.prp. nr. 1 (2003–2004). Riksrevisjonen viser til at det var Miljøvern-departementet som var ansvarlig for igangsetting av utbyggingen av forskningsstasjonen Troll, og peker på at det ikke ble gitt opplysninger om prosjektets kostnadsoverslag (byggeramme) i departementets fagproposisjon. Riksrevisjonen vil understreke betydningen av departementets ansvar for at det i fagproposisjonen blir gitt fullstendige opplysninger om byggeprosjekter, jf. § 9 i bevilgningsreglementet.

Det gjøres for øvrig oppmerksom på at det for tiden gjennomføres en ny forvaltningsrevisjonsundersøkelse vedrørende lokal agenda 21 (LA21) og bevaring av miljøkvaliteter ved helhetlig arealforvaltning.

Riksrevisjonen vil også vise til en undersøkelse av myndighetenes arbeid med kartlegging og overvåking av biologisk mangfold og forvaltning av verneområder, jf. Dokument nr. 3:12 (2005–2006).

Vedtatt i Riksrevisjonens møte 15. november 2006

Jørgen Kosmo

Jan L. Stub

Annelise Høegh

Geir-Ketil Hansen

Ranveig Frøiland

Therese Johnsen
(selskapskontrollen)

Hans Conrad Hansen

Nærings- og handelsdepartementet

1 Nærings- og handelsdepartementets forvaltning og gjennomføring av budsjettet for 2005

1.1 Generelt om resultatet av revisjonen

Nærings- og handelsdepartementets programområde er delt inn i programkategoriene Administrasjon, Infrastruktur og rammebetingelser, Forskning, nyskaping og internasjonalisering og Statlig eierskap.

Nærings- og handelsdepartementets utgiftsbudsjett for 2005 var på 41,7 mrd. hvorav

- driftsutgifter 1,1 mrd. kroner
- bygg, anlegg mv. 5 mill. kroner
- overføringer til andre 3,8 mrd. kroner
- utlån, avdrag mv. 36,8 mrd. kroner

37,2 mrd. kroner av de budsjetterte utgiftene var knyttet til virksomheten i selskapet Innovasjon Norge.

Nærings- og handelsdepartementets budsjetterte inntekter for 2005 var på 51,2 mrd. kroner hvorav tilbakebetalinger og avdrag på lån utgjorde 40,3 mrd. kroner.

Departementet har ansvaret for ti underliggende virksomheter, og alle har fått avsluttende revisjonsbrev uten merknader.

Riksrevisjonen har kontrollert statsrådets forvaltning av statens interesser i totalt 24 selskaper, hvorav tolv heleide aksjeselskaper, ni deleide aksjeselskaper, to statsforetak og ett særlovs-selskap.

Riksrevisjonen har ikke merknader til statsrådets forvaltning av statens interesser i selskapene.

Revisjonen viser at etablering av intern kontroll tilpasset risiko og vesentlighet ikke fullt ut er gjennomført. Videre er det avdekket mangelfull måloppnåelse på visse områder i enkelte av departementets underliggende virksomheter.

1.2 Budsjett – regnskap

Det er merutgifter eller mindreinntekter under noen kapitler og poster, men disse er enten av mindre betydning, eller det er tilfredsstillende rede-gjort for dem i forklaringene til statsregnskapet.

1.3 Styring, måloppnåelse og resultatrapportering til Stortinget i forhold til det årlige budsjettet

Risikovurdering og etablering av intern kontroll

Riksrevisjonen har vurdert tiltak departementet har etablert for god intern kontroll i henhold til reglement for økonomistyring i staten. Departementet ble gitt en generell overgangsordning på ett år, til 1. januar 2005, for tilpasning til det reviderte regelverket innenfor eget departementsområde.

Arbeidet med å etablere intern kontroll tilpasset risiko og vesentlighet i underliggende virksomheter er påbegynt, men ikke slutført. Departementet har gitt virksomhetene frist til 1. september 2006 med å foreta en risiko- og vesentlighetsgjennomgang av virksomheten i forhold til måloppnåelse.

Det er igangsatt et avgrenset internkontrollprosjekt knyttet til økonomiforvaltningen i departementet, men det er ikke foretatt risikovurderinger for å identifisere risikofaktorer som kan påvirke måloppnåelse og resultat. Departementet opplyser at dette skyldes at oppfølging av virksomhetenes risikostyring og interne kontroll ble prioritert fordi virksomhetene forvalter betydelige deler av virkemidlene på departementets forvaltningsområde. Departementet uttaler at det vil være en fordel å ha oversikt over hvor mye ressurser som kreves internt i departementet for å følge opp etatsstyringen, før det endelig avklares hvordan den øvrige prosessen med risikostyring internt i departementet legges opp.

Måloppnåelse i enkelte underliggende virksomheter

Noen av departementets underliggende virksomheter har i 2005 ikke nådd de målene eller gjennomført de oppgavene som var forutsatt.¹ Dette gjelder forhold knyttet til manglende gjennomføring av tilsynsoppgaver, manglende måloppnåelse sett i forhold til saksbehandlingstider, manglende grad av oppdragsfinansiering, samt mangelfull framdrift i utviklingen av databaser. Departementet har opplyst at mangelfull

1) St.prp. nr. 1 (2004–2005).

måloppnåelse i noen utstrekning skyldes manglende ressurser, økt saksinngang og problemer knyttet til implementering av saksbehandlingssystemet.

For Sjøfartsdirektoratet var det forutsatt at omfanget av uanmeldte tilsyn skulle økes i 2005. Gjennomførte uanmeldte tilsyn ble i stedet halvert sett i forhold til 2004. Uanmeldte tilsyn av fiskefartøy, som var prioritert fordi de veier tungt på ulykkesstatistikken, ble ikke foretatt i 2005. Departementet opplyser at reduksjonen av tilsynsoppgaver skyldes at direktoratet i 2005 har mistet en rekke ressurspersoner fordi virksomheten innen november 2006 skal flytte fra Oslo til Haugesund.² Videre opplyser departementet at driften av Sjøfartsdirektoratet er opprettholdt på et forsvarlig nivå, og at internasjonale forpliktelser er overholdt.

Patentstyret har i 2005 hatt en negativ utvikling når det gjelder antall behandlede design- og patentsøknader. Det langsiktige målet er i gjennomsnitt å avgjøre patentsøknader innen tre år. I 2005 økte den gjennomsnittlige saksbehandlingstiden med seks måneder, til 4,2 år. For varemerke- og designområdet var det satt som mål at 80 prosent av søknadene skulle ferdigbehandles eller gis første realitetsuttalelse innen ni måneder. I 2005 ble første realitetsuttalelse avgitt innen ni måneder for 4 prosent av sakene for varemerke og 17 prosent av sakene på design. Den negative utviklingen skyldes problemer med implementeringen av saksbehandlingssystemet SANT. Videre er saksbehandlingskapasiteten redusert fordi Patentstyret venter med nyansettelser til spørsmålet om Norge skal slutte seg til den europeiske patentorganisasjonen EPO, er avklart. Departementet har opplyst at det følger utviklingen nøye og vil vurdere behov for tiltak dersom utviklingen ikke er vesentlig forbedret i løpet av 2006.

Norges geologiske undersøkelse har oppnådd 61 prosent andel oppdragsfinansiering av bistandsvirksomheten. Departementet har opplyst at målsettingen om 100 prosent oppdragsfinansiering av bistandsvirksomheten ikke ble nådd fordi Norges geologiske undersøkelse undervurderte ressursinnsatsen. Målet om at alle relevante geografiske data skal være tilgjengelige via nettportaler (NGU@Digital) i 2005, ble ikke nådd. Videre mangler det fortsatt en del relevante data i databasen Skrednett.no. Oppgradering av databasen for berggrunnsgeologi er ikke gjennomført som

2) St.meld nr. 17 (2002–2003) Om statlige tilsyn.

forutsatt. Vedrørende manglende slutføring av ulike databaser opplyser departementet at dette bl.a. skyldes manglende kapasitet og opphavsrettslige og/eller tekniske hindringer. Videre bidro økt ressursinnsats innenfor bistandsvirksomheten til redusert innsats ved oppgraderingen av databasen for berggrunnsgeologi. Departementet uttaler imidlertid at det ikke betrakter de ovennevnte forholdene som manglende måloppnåelse.

Brønnøysundregistrenes risikovurdering og beredskaps gjennomgang av Altinn-løsningen
Altinn-løsningen er en felles innrapporteringskanal for næringslivet for innlevering av offentlige skjema over Internett. Brønnøysundregistrene har forvaltningsansvaret, mens drifts- og utviklingsoppgaver er satt ut til ekstern leverandør.

Riksrevisjonen har gjennomført revisjon av Altinn-løsningen med vekt på intern kontroll og forvaltning. Samtidig med Riksrevisjonens gjennomgåelse har Brønnøysundregistrene, etter pålegg fra Nærings- og handelsdepartementet, gjennomført en risikovurdering og beredskaps gjennomgang av Altinn. På bakgrunn av gjennomført risiko- og sårbarhetsanalyse har Brønnøysundregistrene oppdatert virksomhetens krise- og beredskapsplan, og det er utarbeidet en egen handlingsplan knyttet til Altinn, som består av til sammen 28 ulike tiltak.

Riksrevisjonen har tatt opp med Brønnøysund enkelte forhold vedrørende tidsaspektet for gjennomføringen av handlingsplanen, leverandørens beredskapsnivå og kvaliteten på systemdokumentasjonen.

Departementet uttaler om gjennomføringen av handlingsplanen at det planlegges å gjennomføre aktiviteter knyttet til de mest kritiske tiltakene i løpet av 2006. Noen tiltak som vil kreve endringer i driftsavtalen med ekstern leverandør, er som følge av begrensninger innenfor anskaffelsesregelverket utsatt til utviklingen av Altinn II og utlysning av ny leverandørkontrakt. Andre tiltak som vil kreve større omprioriteringer er ut fra en kost-/nyttevurdering utsatt til 2007. Departementet har opplyst at de tiltakene som utsettes til 2007, eller må forskyves til utviklingen av Altinn II, ikke er av kritisk art.

Departementet uttaler også at eventuelle mangler ved systemdokumentasjonen vil bli registrert, og en tiltaksplan for å sikre systemdokumentasjon vil bli utarbeidet innen september 2006.

Departementet legger stor vekt på at det sikres god nok systemdokumentasjon i tilknytning til Altinn II-prosjektet.

Videre uttaler departementet at det er satt i gang arbeid med å vurdere om leverandørens beredskapsnivå er tilstrekkelig i forhold til Brønnøysundregistrenes egen vurdering av akseptabel risiko, og siktemålet er harmonisering og integrasjon. Departementet uttaler at det er kjent med at det foreligger rettslige skranker i gjeldende avtaleverk og regelverk som gjør at gjennomføring ikke kan skje så raskt som ideelt sett ønskelig, og at det er nødvendig å håndtere dette på en hensiktsmessig måte i forbindelse med Altinn II-prosjektet. Departementet har videre opplyst at det ikke ser noe behov for strakstiltak, men det er lagt opp til tett oppfølging gjennom styringsdialogen også i 2006.

1.4 Nærings- og handelsdepartementets forvaltning av statens interesser i selskaper m.m.

Riksrevisjonen har tatt opp spørsmålet om innsideinformasjon i henhold til lov om verdipapirhandel. Departementet har gitt retningslinjer for behandling av innsideinformasjon. Retningslinjene følges av de som gis tilgang til slik informasjon. Departementet har også opplyst at i aktuelle situasjoner vil selskapet eller finansiell rådgiver/tilrettelegger føre liste over personer som gis tilgang til børssensitiv informasjon, og at avdelingen i tillegg vil føre egen liste over ansatte som gjøres kjent med innsideopplysningene. Departementsråden har også gitt interne retningslinjer for handel med verdipapirer for ansatte og embetsmenn i departementet. Dessuten har Statsministerens kontor laget særskilte retningslinjer for behandling av regjeringsnotater med børssensitiv informasjon.

Kvaliteten på statsrådets beretning for 2005 for selskaper der Nærings- og handelsdepartementet forvalter eierinteressene, har generelt vært god, med unntak av SIVA og Innovasjon Norge der det har vært nødvendig å innhente supplerende opplysninger til beretningen.

Riksrevisjonen har gjennomført en undersøkelse av Entra Eiendom AS. I undersøkelsen har Riksrevisjonen sett på problemstillinger omkring selskapets formål, forretningsmessig drift og forvaltningen av statens interesser i selskapet. Det vises i denne sammenheng til Riksrevisjonens Dokument nr. 3:2 (2006–2007).

Riksrevisjonen har i 2006 også startet en under-

søkelse av Innovasjon Norge. I undersøkelsen foretas det en analyse av hvordan Innovasjon Norge fungerer som statlig næringsutviklingsaktør.

Riksrevisjonen har ikke merknader til statsrådets forvaltning av statens interesser i selskapene.

---

2 Regnskaper der Riksrevisjonen har vesentlige merknader

Riksrevisjonen har ikke vesentlige merknader til noen av regnskapene.

---

3 Selskaper m.m. der Riksrevisjonen har merknader til statsrådets forvaltning

Riksrevisjonen har ikke merknader til statsrådets forvaltning.

---

4 Nærings- og handelsdepartementets oppfølging av tidligere rapporterte forhold

Styring, måloppnåelse og resultatrapportering til Stortinget

I Dokument nr. 1 (2005–2006) understreket Riksrevisjonen viktigheten av at det utformes hensiktsmessige styringsparametre, og merket seg at Nærings- og handelsdepartementet i arbeidet med å forbedre styringsdialogen med virksomhetene vil ivareta Riksrevisjonens synspunkter og vurderinger.

Departementet uttaler at det siden høsten 2005 har gjennomført en rekke tiltak knyttet til styring av underliggende virksomheter. Det er fastsatt nye retningslinjer for etatsstyring i departementet, og det er utarbeidet et dokument som beskriver hvordan risikostyring i forbindelse med etatsstyringen skal implementeres i departementet. Departementet har gjennomgått de ulike virksomhetenes mål- og resultatkrav med tanke på å utvikle mer hensiktsmessige styringsparametre, og endringer er innarbeidet i budsjettinnstillingen³ og virksomhetenes tildelingsbrev for 2006. Det tas sikte på ytterligere bedringer i forbindelse med budsjettbehandlingen for 2007.

Saken anses for avsluttet.

Garanti-Instituttet for Eksportkreditt Garanti-Instituttet for Eksportkreditt (GIEK)

3) St.prp. nr. 1 (2005–2006).

fikk for 2004 et avsluttende revisjonsbrev med merknader.⁴ Merknadene knyttet seg til forhold vedrørende bruk av regnskapsprinsipper, svakheter og mangler ved enkelte avstemminger og manglende avklaring av avgiftsmessige forhold knyttet til salg av tjenester til datterselskap og kjøp av tjenester fra annet lands garantiinstitutt. Kontroll- og konsitusjonskomiteen uttalte at den hadde merket seg at departementet ville følge opp med en bedre styring av GIEK og sørge for at det blir iverksatt nødvendige forbedringer.

Departementet uttaler at det har foretatt endringer i GIEKs vedtekter. Videre har styret fastsatt hvor langt regnskapslovens prinsipper skal gjelde, og vedtatt hvordan regnskapslovens krav til noter, årsregnskap og årsberetning skal gjelde. En samlet oversikt over regelsettet som regulerer regnskapsføringen og økonomiforvaltningen, er under utarbeidelse, og arbeidet med å gjennomgå avstemmingsrutinene startet opp høsten 2005. Dette inngår i internkontrollsystemet som skal ferdigstilles innen 1. september 2006. Departementet har fulgt arbeidet i etatsstyringen, ved uformelle møter og telefonisk kontakt.

Departementet opplyser at de avgiftsmessige forholdene er forelagt avgiftsmyndighetene som konkluderte med avgiftsplikt i begge tilfeller. Nærings- og handelsdepartementet har brakt avgjørelsen inn for Finansdepartementet til vurdering. Saken er nå til behandling i Skattedirektoratet.

Saken anses for avsluttet.

Garanti-Instituttet for Eksportkreditt – utvikling av integrert saksbehandlings- og økonomisystem – NYTTIG

Riksrevisjonen har siden 2003 og senest i rapporteringen til Stortinget vedrørende budsjetterminen 2004,⁵ omtalt utviklingen og implementeringen av det integrerte saksbehandlingssystemet NYTTIG. Nærings- og handelsdepartementet opplyste at systemdokumentasjonen for NYTTIG ble godkjent av GIEK i september 2005, og at avvik som er avdekket gjennom garantiperioden, skulle være rettet innen medio oktober 2005.

Departementet opplyser at utestående garantiavvik i det alt vesentlige er ferdigstilt. Tre saker gjenstår for ferdigtesting i forbindelse med implementeringen av ny versjon ultimo april

2006. GIEK har i 2005 styrket sin it-stab, men omfanget og kompleksiteten i NYTTIG gjør det fortsatt nødvendig å outsource vedlikehold og videreutvikling av systemet.

Saken anses for avsluttet.

Den generelle ikt-sikkerheten ved Brønnøysundregistrene

Riksrevisjonen har siden 2002 og senest i rapporteringen til Stortinget vedrørende budsjetterminen 2004,⁶ tatt opp svakheter i ikt-sikkerheten ved Brønnøysundregistrene. Kontroll- og konsitusjonskomiteen viser i innstillingen⁷ til at Riksrevisjonen konstaterte at Brønnøysundregistrenes krav til akseptabelt risikonivå ikke var oppnådd, og at Riksrevisjonen forutsatte at departementet følger opp. Komiteen viste til at Riksrevisjonen fortsatt vil følge saken, og antok at Riksrevisjonen ville gi en særlig tilbakemelding i forbindelse med statsregnskapet for 2005.

Departementet opplyser at etablering av delt driftssted er den kritiske faktoren for å få etablert et akseptabelt risikonivå for ikt-sikkerheten. Målsettingen er at delt driftssted skal sikre at det i en gitt situasjon hvor hovedlokalene er ødelagt, kan være 20 prosent drift innen én dag. Arbeidet med et forprosjekt startet opp i 2005, og for budsjettåret 2006 ble det bevilget midler til etablering av delt driftssted. Prosjektet er planlagt ferdig medio oktober, og delt driftssted skal være operativt 1. januar 2007.

Brønnøysundregistrene har i 2005 hatt stor aktivitet på sikkerhets- og beredskapsområdet. Arbeidet med den detaljerte tiltaksplanen for sikkerhet og beredskap er fulgt opp, men enkelte tiltak vil først bli slutført innen utgangen av 2006, bl.a. gjennom etablering av delt driftssted. Videre gjenstår enkelte tiltak knyttet til personellsikkerhet og en gjennomgåelse av utviklingsprosessen ut ifra et sikkerhetshensyn. Departementet har opplyst at forsinkelsene i gjennomføringen av tiltaksplanen bl.a. skyldes stort arbeidspress og at prosjekt delt driftssted har hatt høyest prioritet.

Håndbok for informasjonssikkerhet er lansert i elektronisk format, men det gjenstår noe dokumentasjon som ikke er av kritisk art. Departementet har opplyst at tiltak knyttet til håndboken vil bli prioritert høsten/vinteren 2006.

4) Dokument nr. 1 (2005–2006).

5) Dokument nr. 1 (2005–2006) og Innst. S nr. 114 (2005–2006).

6) Dokument nr. 1 (2005–2006).

7) Innst. S nr. 114 (2005–2006).

Planverket for krise og beredskap og beredskapsorganisasjonen er etablert og implementert, og opplæring av hele beredskapsorganisasjonen er gjennomført. Den første beredskapsøvelsen resulterte i flere konkrete forbedringspunkter til planverket og forslag til etablering av flere rutiner og avtaler for å sikre enda bedre håndtering av en krisesituasjon.

Departementet har gjennom styringsdialogen med Brønnøysundregistrene fulgt opp framdriften i sikkerhets- og beredskapsarbeidet. Departementet uttaler at de oppstående forsinkelsene er uheldige, men ikke av kritisk art, og at det foreligger tilfredsstillende planer for de tiltakene som ikke er iverksatt.

Saken anses for avsluttet.

---

5 Riksrevisjonens bemerkninger

Riksrevisjonen bemerker at departementet ikke har fått på plass endelige rutiner for internkontroll og risikovurdering internt i departementet og i underliggende virksomheter.

Riksrevisjonen vil peke på at enkelte av departementets underliggende virksomheter ikke har nådd de målene og oppnådd de resultatene som ble lagt til grunn ved Stortingets budsjettbehandling. Dette gjelder forhold knyttet til manglende gjennomføring av tilsynsoppgaver i Sjøfartsdirektoratet og manglende måloppnåelse for saksbehandlingstider i Patentstyret. Videre gjelder det forhold knyttet til manglende grad av oppdragsfinansiering og mangelfull framdrift i utviklingen av databaser ved Norges geologiske undersøkelse. Riksrevisjonen har merket seg at departementet ikke anser disse forholdene som manglende måloppnåelse, til tross for at disse målsettingene og prioriteringene ble lagt til grunn ved Stortingets budsjettbehandling. Riksrevisjonen stiller spørsmål ved om departementets oppfølging av de ovennevnte forholdene har vært tilfredsstillende, spesielt sett i forhold til de signalene som kom fram i virksomhetenes halvårsrapporter for 2006.

Riksrevisjonen har merket seg at det foreligger risikofaktorer vedrørende Altinn-løsningen. Risikofaktorene vil av ulike årsaker ikke bli håndtert før i 2007 eller 2008 i forbindelse med implementeringen av Altinn II. Riksrevisjonen vil påpeke viktigheten av at departementet sikrer at eventuelle mangler ved systemdokumentasjonen blir utbedret ved ny utlysning samtidig som

framdriften i det igangsatte arbeidet med ny utlysning av Altinn opprettholdes som planlagt.

---

6 Nærings- og handelsdepartementets svar

Saken har vært forelagt Nærings- og handelsdepartementet, og statsråden har i brev av 19. oktober 2006 svart:

«Intern kontroll og risikovurderinger
Nærings- og handelsdepartementet har igangsatt en rekke aktiviteter for å sikre at det er etablert forvarlig risikostyring og intern kontroll i forvaltning av virkemidler på departementsområdet. Det er bl.a. gjennomført en risikovurdering av etatenes måloppnåelse, integrering av risikostyring i den ordinære styringsdialogen med etatene, forbedring av departementets virksomhetsplanlegging og etablering av nye retningslinjer og rutiner tilpasset kravene om risikostyring i økonomiregelverket. Opplegget for risikostyring og intern kontroll må stadig videreutvikles, men departementet mener å ha et godt utgangspunkt for det videre arbeidet.

Resultatrapportering og måloppnåelse
Riksrevisjonen påpeker at det er mangler ved måloppnåelse knyttet til virksomheten til Sjøfartsdirektoratet, Patentstyret og Norges geologiske undersøkelse.

Riksrevisjonen viser til at det i 2005 var manglende gjennomføring av tilsynsoppgaver i Sjøfartsdirektoratet. Nærings- og handelsdepartementet vil understreke at Sjøfartsdirektoratet i 2005 gjennomførte alle lovpålagte tilsyn, men at det ble gjennomført færre uanmeldte tilsyn enn forutsatt. Sjøfartsdirektoratet har hatt en aktiv oppfølging av kontrollaktiviteten i løpet av 2006, og ifølge direktoratet indikerer resultater per 15. oktober 2006 at all kontrollvirksomhet vil være i samsvar med målene i tildelingsbrevet for inneværende år.

På Patentstyrets område, bemerker Riksrevisjonen at saksbehandlingstidene i 2005 ikke var tilfredsstillende i forhold til målsettingen. Nærings- og handelsdepartementet er ikke tilfreds med utviklingen. Som departementet har meddelt Riksrevisjonen, følger departementet utviklingen nøye og har en nær dialog med etaten. Utviklingen i saksbehandlingstidene på patentområdet tilsier at det er behov for ytterligere tiltak. Departementet har derfor bedt Patentstyret utarbeide en plan for hvordan saks-

behandlingstidene på patentområdet kan reduseres.

Riksrevisjonen viser videre til forsinket ferdigstillelse av databaser for geologfaglige data og lavere finansieringsgrad av bistandsoppdrag enn forutsatt ved Norges geologiske undersøkelse. Nærings- og handelsdepartementet vil vise til at etaten har gjort et solid arbeid med å utvikle databaser og gjøre data tilgjengelig. Etaten har høstet internasjonal anerkjennelse for sitt arbeid på dette området. Prosjektet for utvikling av databaser ble avsluttet i 2005 i tråd med forutsetningene, men noen mindre kritiske aktiviteter blir imidlertid videreført til 2006 og 2007. Arbeidet med å slutføre gjenstående aktiviteter prioriteres høyt. Som en konsekvens av at etaten ikke nådde kravet om finansieringsgrad av bistandsprosjektene i 2005, har departementet for 2006 innført krav om at deltakelse i eventuelle nye bistandsprosjekter skal tas opp med departementet i forkant av at avtaler inngås.

Nærings- og handelsdepartementet vil vise til at det er redegjort for forholdene nevnt ovenfor i St.prp. nr. 1 (2006–2007).

*Beredskapsgjennomgang av Altinn-løsningen
Departementet har foretatt en omfattende gjennomgang av risikofaktorer knyttet til Altinn-løsningen og oppfølgingen gjennomføres i tråd med planen.*

7 Riksrevisjonen uttaler

Riksrevisjonen har avgitt avsluttende revisjonsbrev uten merknader til samtlige ti underliggende virksomheter. Riksrevisjonen har ikke merknader til statsrådets forvaltning av statens interesser i selskapene.

I antegnelsene til statsregnskapet for 2004 omtalte Riksrevisjonen forhold vedrørende:

- Styring, måloppnåelse og resultatrapportering
- Garanti-Instituttet for Eksportkredits avsluttende revisjonsbrev med merknader
- Garanti-Instituttet for Eksportkreditt – utvikling av integrert saksbehandlings- og økonomisystem – NYTTIG
- Den generelle ikt-sikkerheten ved Brønnøysundregistrene

Riksrevisjonen anser sakene for tilfredsstillende fulgt opp og besvart av Nærings- og handelsdepartementet, og sakene anses for avsluttet.

Riksrevisjonen har bemerket at endelige rutiner for internkontroll og risikovurderinger ikke er på plass i departementet og underliggende virksomheter. Riksrevisjonen har merket seg at departementet mener å ha et godt utgangspunkt for det videre arbeidet, og at det allerede er igangsatt en rekke aktiviteter for å sikre at det er etablert en forsvarlig risikostyring og internkontroll på departementsområdet. Riksrevisjonen forutsetter at arbeidet med etablering av rutiner for internkontroll og risikovurderinger fortsetter internt i departementet, og at departementet følger den løpende videreutviklingen av dette arbeidet i de underliggende virksomhetene.

Riksrevisjonen har pekt på at Sjøfartsdirektoratet, Patentstyret og Norges geologiske undersøkelse ikke har nådd enkelte av de mål som ble lagt til grunn ved Stortingets budsjettbehandling, og stilte spørsmål ved om departementets oppfølging har vært tilfredsstillende. Riksrevisjonen har merket seg at departementet ikke eksplisitt har kommentert spørsmålet, men Riksrevisjonen forutsetter at de tiltak Nærings- og handelsdepartementet har beskrevet i sitt svar vedrørende den enkelte virksomhet, blir gjennomført, og at departementet i sin styringsdialog med virksomhetene følger opp dette. Departementet viser til at det er redegjort for forholdene nevnt ovenfor i St.prp. nr. 1 (2006–2007). Riksrevisjonen finner det kritikkverdig at det for Sjøfartsdirektoratet er rapportert at det er gjennomført fem overordnede kontroller mot klaseselskapene, mens kun tre kontroller reelt sett er gjennomført. Videre framkommer det i resultatrapporteringen at det er foretatt en kartlegging av sikkerhetsstandarden på fiskefartøyer mellom 6 og 10,67 meter. Departementet har imidlertid ikke opplyst at det ikke ble foretatt uanmeldte tilsyn som var forutsatt ved budsjettbehandlingen⁸.

Videre har Riksrevisjonen ved gjennomgåelse av departementets resultatrapportering til Stortinget for regnskapsåret 2005⁹ merket seg at oppgitte regnskapstall for Garanti-instituttet for Eksportkreditt vedrørende Alminnelig garantiordning og Gammel alminnelig ordning ikke er i samsvar med de faktiske regnskapstall som framkommer i det endelig regnskapet vedtatt av GIEKs styre den 27. april 2006.

Etter Riksrevisjonens henvendelse til departementet har statsråden i brev av 8. november 2006

8) St.prp. nr. 1 (2004–2005).

9) St.prp. nr. 1 (2006–2007).

informert Stortinget om feilrapporteringen vedrørende regnskapstallene for GIEK og antall overordnede kontroller av klasseselskapene.

Riksrevisjonen har merket seg at departementet har foretatt en gjennomgang av risikofaktorer knyttet til Altinn-løsningen. Riksrevisjonen forutsetter at departementet sikrer at mangler ved systemdokumentasjonen blir utbedret ved utlysning av Altinn II, og videre at departementet i sin styringsdialog med Brønnøysundregistrene

følger opp at tiltakene gjennomføres i tråd med handlingsplanen.

Det gjøres for øvrig oppmerksom på at det for tiden gjennomføres en forvaltningsrevisjon av Innovasjon Norge som statlig næringsutviklingsaktør.

Riksrevisjonen viser også til en undersøkelse av Entra Eiendom AS, jf. Dokument nr. 3:2 (2006–2007).

Vedtatt i Riksrevisjonens møte 15. november 2006

Jørgen Kosmo

Jan L. Stub

Annelise Høegh

Geir-Ketil Hansen

Ranveig Frøiland

Therese Johnsen
(selskapskontrollen)

Per Anders Engeseth

Olje- og energidepartementet

---

1 Olje- og energidepartementets forvaltning og gjennomføring av budsjettet for 2005

1.1 Generelt om resultatet av revisjonen

Olje- og energidepartementets rapporteringsområde omfatter ett programområde: Olje- og energiformål.

Olje- og energidepartementets utgiftsbudsjett for 2005 var på ca. 26 mrd. kroner hvorav

- driftsutgifter ca. 0,8 mrd. kroner
- investeringer ca. 22 mrd. kroner
- overføringer til andre ca. 3 mrd. kroner.

Inntektene ble samlet budsjettert med 149 mrd. kroner

Olje- og energidepartementet har ansvar for fire virksomheter og fire fond. Riksrevisjonen har avgitt åtte avsluttende revisjonsbrev uten merknader.

Kontrollen har omfattet departementets forvaltning av statens interesser i fem selskaper, hvorav to heleide aksjeselskaper, ett deleid aksjeselskap og to statsforetak. Riksrevisjonen har ikke merknader til statsrådets forvaltning av statens interesser i selskapene.

1.2 Budsjett – regnskap

Det er merutgifter eller mindreinntekter under noen kapitler og poster, men disse er enten av mindre betydning, eller det er tilfredstillende redegjort for dem i forklaringene til statsregnskapet.

1.3 Styring, måloppnåelse og resultatrapportering til Stortinget i forhold til det årlige budsjettet

Riksrevisjonen har ingen vesentlige merknader til departementets styring, måloppnåelse og resultatrapportering til Stortinget.

1.4 Olje- og energidepartementets forvaltning av statens interesser i selskaper m.m.

Riksrevisjonen har tatt opp ulike forhold i tilknytning til Enovas forvaltning av tilskuddsordningene for naturgass mv. Det er blant annet stilt spørsmål ved måten ikke-benyttede midler under tilskuddsordningene blir ført på i kapitalregnska-

pet, og ved at statens konsernkontoordning ikke har blitt benyttet. Flere forhold ved saken er fortsatt ikke avklart, og Riksrevisjonen vil derfor arbeide videre med saken.

Riksrevisjonen har ikke merknader til statsrådets forvaltning av statens interesser i selskapene.

---

2 Regnskaper der Riksrevisjonen har vesentlige merknader

Riksrevisjonen har ingen vesentlige merknader til virksomhetsregnskapene.

---

3 Selskaper m.m. der Riskrevisjonen har merknader til statsråden forvaltning

Riksrevisjonen har ikke merknader til statsrådets forvaltning av statens interesser i selskapene.

---

4 Olje- og energidepartementets oppfølging av tidligere rapporterte forhold

I Dokument nr. 1 (2005–2006) viste Riksrevisjonen til at Konesjonsavgiftsfondets kapital ikke kommer fram som eiendel i kapitalregnskapet for 2004. Olje- og energidepartementet uttalte i sitt svar at departementet for 2005 ville rapportere fondet på samme måte som andre fond under departementet. Departementet har foretatt en ny vurdering og mener at de prinsipper og den klassifisering som tidligere er lagt til grunn, fortsatt gjelder, slik at Konesjonsavgiftsfondet som følge av dette bare registreres som en forpliktelse under kontogruppe 81 i kapitalregnskapet også for 2005. Det kommer fram i departementets brev til Riksrevisjonen at Statens senter for økonomistyring (SSØ) har tilsvarende oppfatning. Saken anses for avsluttet.

Riksrevisjonen stilte videre spørsmål om bruken av finansielle instrumenter under Statens direkte økonomiske engasjement (SDØE) og Statens petroleumforsikringsfond (SPFF) burde vært rapportert i statsregnskapet. I rapporteringen til kapitalregnskapet for 2005 har departementet oppgitt bruttotall for uoppgjorte finansielle instrumenter under SDØE og SPFF i fotnoter. Fotnotene kommer ikke fram i St.meld. nr. 3 for 2005. Departementet har tatt opp forholdet med

Finansdepartementet som sier at de på generell basis er positive til bruk av fotnoter der dette er ønskelig for å øke informasjonsinnholdet i St.meld. nr. 3. Videre kommer det fram av Finansdepartementets brev at de vurderer å ta inn en presisering om hvordan fotnoter skal rapporteres til kapitalregnskapet i rundskrivet om årsavslutningen av statsregnskapet for 2006. Olje- og energidepartementet vil ved rapporteringen til statsregnskapet for 2006 presisere i oversendelsesbrevet at fotnoter knyttet til finansielle instrumenter skal tas med i St.meld. nr. 3. Saken anses for avsluttet.

---

5 Riksrevisjonens bemerkninger

Riksrevisjonen har ved revisjonen av Olje- og energidepartementet og underliggende virksomheter for 2005 ikke avdekket vesentlige feil eller mangler i statsregnskapet eller ved virksomhetsregnskapene. Det er heller ikke avdekket vesentlige feil eller mangler ved de disposisjonene som ligger til grunn for regnskapet.

---

6 Olje- og energidepartementet har svart

Saken har vært forelagt Olje- og energidepartementet, og statsråden har i brev av 20. oktober svart:

«Olje- og energidepartementet har ingen merknader til Riksrevisjonens beskrivelse av resultatene av regnskapsrevisjonen og selskapskontrollen for 2005.»

---

7 Riksrevisjonen uttaler

Riksrevisjonen har avgitt åtte avsluttende revisjonsbrev uten merknader. Riksrevisjonen har ikke merknader til statsrådets forvaltning av statens interesser i selskapene.

Av tidligere rapporterte forhold er sakene vedrørende føring av Konesjonsavgiftsfondets kapital og rapportering av bruken av finansielle instrumenter under Statens direkte økonomiske engasjement (SDØE) og Statens petroleumsforsikringsfond (SPFF) avsluttet.

Riksrevisjonen har ikke vesentlige merknader til departementets forvaltning og gjennomføring av budsjettet for 2005.

Vedtatt i Riksrevisjonens møte 15. november 2006

Jørgen Kosmo

Jan L. Stub

Annelise Høegh

Geir-Ketil Hansen

Ranveig Frøiland

Therese Johnsen
(selskapskontrollen)

Hans Conrad Hansen

Samferdselsdepartementet

1 Samferdselsdepartementets forvaltning og gjennomføring av budsjettet for 2005

1.1 Generelt om resultatet av revisjonen

Samferdselsdepartementet har to programområder: Innenlands transport og Post- og telekommunikasjon.

Samferdselsdepartementets utgiftsbudsjett for 2005 var på 21,7 mrd. kroner hvorav

- driftsutgifter 9,6 mrd. kroner.
- nybygg og anlegg 6,8 mrd. kroner
- overføringer til andre 4,9 mrd. kroner
- utlån/statsgjeld 0,4 mrd. kroner

Inntektene ble samlet budsjettert med 2,7 mrd. kroner.

Samferdselsdepartementet har ansvar for seks underlagte virksomheter. Riksrevisjonen har avgitt tre avsluttende revisjonsbrev uten merknader. Statens vegvesen, Jernbaneverket og Luftfartstilsynets regnskaper har fått revisjonsbrev med merknader.

Kontrollen har omfattet departementets forvaltning av statens interesser i seks heleide aksjeselskaper. Riksrevisjonen har merknader til statsrådens forvaltning av BaneService AS.

1.2 Budsjett – regnskap

Restruktureringsbevilgning til Mesta AS

I St.prp. nr. 1 Tillegg nr. 1 (2002–2003) ble det opplyst at det nye selskapet Mesta AS ville ha særskilte kostnader til restrukturering. I hovedsak gjaldt det personalområdet, for eksempel til tidlig pensjonering, tjenestepensjonsordning, opprettholdelse av særaldersgrense og flyttekostnader. Det er over kapittel 1321 post 71 i 2005 utbetalt tilskudd på 280 mill. kroner. I 2003 var tilskuddet på 357 mill. kroner, og i 2004 ble det utbetalt 356,5 mill. kroner. I henhold til Bestemmelser om økonomistyring i staten skal tilskuddsforvalter blant annet kartlegge risiko i forhold til vilkårene og uregelmessigheter. Det skal fastsettes aktuelle kontrollpunkter og hvem som skal utføre kontrollen. Samferdselsdepartementet har mottatt rapporter om bruk av restruktureringsmidlene i 2003 og 2004. Rapportene viser

kun totalsummer, og det er ikke utført ytterligere kontroller. Bruken av midlene har vært tema på jevnlig møter mellom selskapet og departementet. Riksrevisjonen er ikke kjent med at det foreligger referater fra disse møtene.

Drift og vedlikehold av Gardermobanen

Kapittel 1350 post 25 *Drift og vedlikehold av Gardermobanen* har et mindreforbruk på 20,4 mill. kroner. Dette utgjør 23 prosent av bevilgningen på posten.

Samferdselsdepartementet oppgir at mindreforbruket skyldes lavere aktivitet innenfor drift og vedlikehold av banestrekningen enn det som ble lagt til grunn for 2005 budsjettet.

Andre merutgifter eller mindreinntekter under noen kapitler og poster er enten av mindre betydning, eller det er tilfredsstillende redegjort for dem i forklaringene til statsregnskapet.

1.3 Styring, måloppnåelse og resultatrapportering til Stortinget i forhold til det årlige budsjettet

Riksrevisjonen har sammenliknet Samferdselsdepartementets mål og prioriteringer i St.prp. nr. 1 (2003–2004) for budsjettåret 2004 og de rapporteringene departementet har avgitt i St.prp. nr. 1 (2005–2006) for 2004 til del II *Nærmere om de enkelte budsjettforslag*. Ifølge bevilgningsreglementet § 13, fjerde ledd, skal det gis opplysninger om oppnådde resultater for siste regnskapsår i vedkommende budsjettproposisjon sammen med annen regnskapsinformasjon av betydning for å vurdere budsjettforslaget for kommende år.

Kontrollen viser at det er ulik struktur under de enkelte programkategoriene, at endringen fra ett år til et annet vanskeliggjør kontrollen, og at måleparametrene er beskrivende og lite målbare på de fleste av departementets områder. Det synes å være mangelfull sammenheng mellom målsettingene og de rapporterte resultatene, og grunnlaget for å vurdere graden av måloppnåelse blir derfor svakt.

Riksrevisjonens kontroll av departementets styring av underliggende virksomheter viser at det

er få styringsparametre i tildelingsbrevene til virksomhetene, jf. Reglement for økonomistyring i staten § 4 og § 14 og bestemmelsene punkt 1.5.2.

Samferdselsdepartementet opplyser at de vil arbeide videre med å utvikle målformuleringene i budsjettproposisjonen og tildelingsbrevene. Transportpolitikken skal ivareta motstridende mål og interesser, noe som gjør at det er krevende å utarbeide operative mål. Målene vil ofte bli beskrivende og i mindre grad tallmessig målbar. Som et ledd i videreutviklingen av Nasjonal transportplan arbeider departementet med å utvikle et mål- og resultatoppfølgingssystem. I tillegg til at formålene med transportpolitikken er komplekse, er det vanskelig å redusere overordnede nasjonale transportpolitiske mål til enkle størrelser.

1.4 Samferdselsdepartementets forvaltning av statens interesser i selskaper m.m.

I fjorårets rapport til Stortinget¹ orienterte Riksrevisjonen om at en rekke heleide datterselskaper under Avinor AS, Posten Norge AS og NSB AS måtte endre styresammensetningen innen 1. januar 2006 for å overholde aksjelovens bestemmelse om representasjon av begge kjønn i styrene, jf. aksjeloven § 20-6. De aktuelle heleide datterselskapene til nevnte konserner har endret styresammensetningene slik at disse er i tråd med loven.

I tillegg ble Stortinget orientert om at statsrådets beretning om forvaltningene av statens interesser i flere av selskapene underlagt Samferdselsdepartementets eierstyring var forsinket i henhold til fristen. For kontrollåret 2005 har Statsrådets beretning blitt oversendt Riksrevisjonen innen fristen. Riksrevisjonen har imidlertid funnet grunn til å be departementet om en utdypende vurdering av rollen som eier i forhold til andre roller departementet har.

Riksrevisjonen orienterte også om forhold som var tatt opp med Avinor AS, blant annet spørsmål knyttet til kapasitet og bemanning innen flykontrolltjenesten. Avinor svarte da at selskapet hadde nødvendig kapasitet og ressurser for en forsvarlig og kostnadseffektiv flykontrolltjeneste. Av styrets beretning for 2005 framgår det imidlertid at det de nærmeste årene vil være et bemanningsunderskudd når det gjelder flygeledere. Riksrevisjonen vil følge opp saken videre.

1) Dokument nr. 1 (2005–2006).

Riksrevisjonen har merknader til statsrådets forvaltning av statens interesser i BaneService AS.

---

2 Regnskaper der Riksrevisjonen har vesentlige merknader

2.1 Statens vegvesen

Statens vegvesen har fått avsluttende revisjonsbrev med merknader som blant annet er knyttet til

- mangler ved regnskapsavleggelsen, herunder mangelfull sporbarhet, mangelfull dokumentasjon for omposteringer og endring av saldoer i internregnskapet mellom regnskapsår. Manglene påvirker bevilgningsregnskapet og rapporteringen til kapitalregnskapet
- uavklarte differanser på 11 mill. kroner, og at det er opprettet to bankkonti utenfor konsernkontoordningen til kjøp av elektrisk kraft uten å innhente fullmakt
- manglende registrering av eiendommer, tomter og øvrige eiendeler
- mangler ved styringen av utbyggingsprosjekter, herunder manglende arkivering av sentrale styringsdokumenter og sporbarhet ved prosjektregnskap
- mangler ved kontrakter til drift og vedlikehold av vegstrekninger (funksjonskontrakter). Blant annet mangler det et felles trekksystem overfor entreprenører for ikke utført arbeid og eventuelle sanksjoner for avvik i forhold til kontrakt, og manglende økonomiske og tekniske sluttrapporteringer ved anlegg og funksjonskontrakter
- manglende etterlevelse av anskaffelsesregelverket, herunder mangelfull sporbarhet, oppfølging av avtaler og bruk av utgåtte rammeavtaler
- manglende kvalitetssikring av grunnlagsdata ved overgang til nytt tidsregistreringssystem, og manglende dokumentasjon for overtid og reisetid til avspasering

Samferdselsdepartementet opplyser at Vegdirektoratet har tatt kontakt med Statens senter for økonomistyring (SSØ) vedrørende oppsett og spesifikasjon av etatens regnskapsavleggelse og kasserapport, og at tiltak nå er iverksatt for å bedre dokumentasjon og sporbarhet.

Departementet bekrefter at Statens vegvesen har uavklarte differanser på ca. 11 mill. kroner i regnskapet og beklager at differansene på vel 9 mill. kroner som ble anmerket etter regnskapsavslutningen for 2004, ikke ble utpostert i regnska-

pet for 2005. Det bekreftes at Statens vegvesen, uten fullmakt, opprettet to bankkonti for handel med elektrisk kraft.

Departementet opplyser at Vegdirektoratet ser det som svært uheldig at det har tatt så lang tid å avklare overføringen av eiendommer til Mesta AS. Statens vegvesen tar sikte på at prosessen skal være avsluttet i løpet av 2006, og at gjenværende eiendommer vil være registrert i eget register i løpet av første halvår 2007.

Samferdselsdepartementet opplyser at det ikke er akseptabelt at originaldokumenter ikke er arkivert på tilfredsstillende måte, og at dette vil bli fulgt opp av Statens vegvesen ved Vegdirektoratet. Videre vil Statens vegvesen innføre et nytt porteføljestyringssystem som vil bidra til å sikre en sterkere kobling mellom stortingsvedtak og prosjektgjennomføringen. Det nye systemet forventes implementert i løpet av 2007.

Statens vegvesen hadde i mai 2005 til hensikt å innføre et felles trekkssystem overfor entreprenører for ikke utført arbeid i henhold til kontrakt. Etter entydig negativ tilbakemelding fra bransjen valgte Statens vegvesen å utrede muligheten for et omforent sanksjonssystem i samarbeid med bransjen. Det innrømmes at utarbeidelsen av økonomiske og tekniske sluttrapporter ikke er tilfredsstillende, men at det nå er utarbeidet revidert mal for sluttrapportering for funksjonskontrakter som vil bli tatt i bruk etter kommende årsskifte. Når det gjelder investeringsprosjekter og funksjonskontrakter, har Vegdirektoratet innskjerpet kravet til sluttrapportering overfor regionene.

Samferdselsdepartementet mener det var uheldig at anskaffelser knyttet til forsknings- og utviklingstjenester i 2005 ikke ble gjennomført som nye konkurranser i tråd med regelverket for offentlig anskaffelser, men som avrop på utgått rammeavtale. Statens vegvesen arbeider med nye rutiner om sporbarhet ved inngåelse og regnskapsføring av avtaler.

Departementet opplyser at det var stilt krav til alle driftsenheter om kontroll av grunnlagsdata ved overføringen til nytt tidsregistreringssystem. Det er også innført rutiner som skal sikre tilstrekkelig informasjon om overtid og reisetid før godtgjøring utbetales.

2.2 Jernbaneverket

Jernbaneverket har fått avsluttende revisjonsbrev

med merknader, som blant annet er knyttet til

- mangler ved internkontrollen, herunder mangelfulle avstemminger, manglende oppfølging av kundefordringer og leverandørgjeld, manglende skriftlige rutiner og fradragsføring av merverdiavgift for utgifter til Jernbaneskolen og Jernbanemuseet
- forsinket framdrift av prosjektene Tog-kommunikasjonssystemet GSM-R fase 2 og Fjernstyring av Nordlandsbanen, mangler ved sikkerhet og driftsstabilitet
- tekniske problemer innen informasjonsteknologi, som blant annet har medført at regnskapssystemet Agresso har hatt begrenset tilgjengelighet

Samferdselsdepartementet opplyser at de ikke er tilfredse med Jernbaneverkets internkontroll og vil følge opp forholdene i etatsmøtene med Jernbaneverket.

Departementet deler Jernbaneverkets bekymring for framdriften av GSM-R-prosjektet, men legger til grunn at Jernbaneverket benytter nødvendige virkemidler for å sikre framdriften. Ved prosjektet Fjernstyring av Nordlandsbanen kan en presset ressursituasjon innen signalområdet medføre at strekningen Mosjøen–Bodø først kan settes i drift i løpet av 2009, mot forutsatt 2008. Jernbaneverket rapporterer jevnlig til departementet om framdriften i prosjektene. Departementet vil orientere Stortinget om framdrift og usikkerhet i prosjektene i forbindelse med statsbudsjettet for 2007.

På grunn av gjennomføringen av tre store anskaffelsesprosjekter på området har Jernbaneverket hatt flere tekniske problemer med informasjonsteknologien. Opprinnelig var disse prosjektene tenkt gjennomført i sekvenser. På grunn av interne budsjettprioriteringer sammenfalt i stor grad prosjektene i tid, og departementet innrømmer at etaten burde ha fokusert mer på dokumentasjon og kvaliteten ved anskaffelsene.

2.3 Luftfartstilsynet

Luftfartstilsynet har fått avsluttende revisjonsbrev med merknader, som blant annet er knyttet til

- manglende sporbarhet og brudd på regelverket for offentlige anskaffelser
- mangelfulle interne rutiner for kontroll av lønnsavstemminger etter implementering av nytt lønssystem og mangler ved dokumentasjonskrav på reiseregninger
- manglende oppfølging av avvik funnet hos til-

synsobjektene innenfor Flysikring og Luftfartøy. Det er konstatert en markant økning i forfalte avvik som ikke er fulgt opp tilfredsstillende internt og eksternt i henhold til rutiner for oppfølging

- mangler ved oppfølging av gebyrer utskrevet etter regning og manglende kontrollspor

Samferdselsdepartementet ser alvorlig på at Luftfartstilsynet ikke har overholdt lov om offentlige anskaffelser, og at det har vært mangelfull etterlevelse av rutiner på lønn og reiseregninger. Samferdselsdepartementet vil følge nøye opp Luftfartstilsynets forbedringsarbeid på områdene.

Samferdselsdepartementet uttaler at økningen i forfalte tilsynsavvik er bekymringsfull, men viser til Luftfartstilsynets redegjørelse og tiltaksplan som departementet finner tilfredsstillende. Departementet var ikke systematisk orientert om denne utviklingen, men dette skal følges nøye opp av departementet i etatsstyringen framover.

Etter departementets vurdering er virksomhetens interne plan- og rapportsystem tilfredsstillende for å dokumentere utfakturerte timer. Departementet ser imidlertid et behov for å vurdere en videreutvikling av rapporteringsrutinene som skal følges opp i etatsstyringen.

3 Selskaper m.m. der Riksrevisjonen har merknader til statsrådets forvaltning

3.1 Departementets organisering av eierstyringen av BaneService AS

BaneService AS har som formål å tilby tjenester og produkter for utvikling, bygging, vedlikehold og drift av jernbaneinfrastruktur. Selskapet skal drive i et åpent marked og med samme krav til forretningsmessig drift som andre aktører.² Selskapets største kunde er Jernbaneverket. Stortingsmeldingen om eierskap³ framhever at det er viktig at staten skiller sine ulike roller slik at den har nødvendig legitimitet enten den opptrer som eier, politikktutformer eller tilsynsmyndighet. Samferdselsdepartementet er organisert slik at ansvaret for én sektor er lagt til én seksjon. Dette innebærer at forvaltningen av eierskapet for BaneService AS ligger i samme seksjon som ivaretar øvrige oppgaver knyttet til jernbanesektoren, blant annet regulering, tilsyn

2) St.prp. nr. 1 Tillegg nr. 2 (2004–2005) *Om konkurranseutsetting og omdanning av Jernbaneverkets produksjonsvirksomhet*, B.innst. S. nr. 6 (2004–2005).

3) St.meld. nr. 22 (2001–2002) *Et mindre og bedre statlig eierskap*.

og etatsstyring av Jernbaneverket. For statlig eide virksomheter som er i en konkurransesituasjon, bidrar et klart organisatorisk skille mellom statens ulike roller til å styrke tilliten til at det ikke forekommer uheldige rolleblandinger.

4 Samferdselsdepartementets oppfølging av tidligere rapporterte forhold

4.1 Tilskudd til arbeids- og utdanningsreiser for funksjonshemmede

Kapittel 1301 post 71 *Tilskudd til arbeids- og utdanningsreiser for funksjonshemmede*, kan overføres hadde en mindretgift i 2004 på 20,9 mill. kroner som tilsvarte 78 prosent.⁴ I 2005 er mindretgiften 13,4 mill. kroner tilsvarende 36 prosent av totalbevilgningen på posten. Dette er en forbedring fra foregående år, og saken anses for avsluttet.

4.2 Kjørevegsavgift

Kapittel 4350 post 01 *Kjørevegsavgift* hadde i 2004 en mindreinntekt på 17,4 mill. kroner som tilsvarte 42 prosent av bevilgning på posten⁵. I 2005 er mindreinntekten 12,3 mill. kroner som utgjør 28,7 prosent av bevilgningen. Samferdselsdepartementet oppgir at det har vært vanskelig å budsjettere posten fordi utviklingen i godstrafikken har dreid fra vognlast til kombinerte transporter som er fritatt for kjørevegsavgift. Saken anses for avsluttet.

4.3 Statens vegvesen

Riksrevisjonen hadde vesentlige merknader til regnskapet for Statens vegvesen for 2004, jf. Dokument nr. 1 (2005–2006). Revisjonen av regnskapet for 2005 viser at det har vært en positiv utvikling når det gjelder manglende rekvirering av midler i 2004 fra bompengeselskaper og fylkeskommuner. Ved utgangen av 2004 hadde staten utestående et samlet beløp på over 160 mill. kroner som følge av forskuttering. I 2005 har det skjedd en vesentlig bedring, og dette forholdet anses for avsluttet.

4.4 Jernbaneverket

Riksrevisjonen hadde vesentlige merknader til regnskapet for Jernbaneverket for 2004, jf. Dokument nr. 1 (2005–2006). Merknadene omfattet blant annet brudd på anskaffelsesreguleringen ved BaneService, herunder mangler ved dokumentasjon og manglende skatteattester/HMS-erklæringer. BaneService er i 2005 blitt

4) Jf. Dokument nr. 1 (2005–2006).

5) Jf. Dokument nr. 1 (2005–2006).

omgjort til aksjeselskap og regnskapene revideres ikke lenger av Riksrevisjonen. Saken anses for avsluttet.

Riksrevisjonen pekte også på manglende styring og oppfølging av prosjektet Ny BaneDataBank. Prosjektet ble over to år forsinket, og kostnadene nesten fordoblet. Prosjektet ble fullført i 2005. Saken anses for avsluttet.

4.5 Praktiseringen av regelverket for offentlige anskaffelser i Posten Norge AS

I Dokument nr. 1 (2005–2006) bemerket Riksrevisjonen at regelverket for offentlige anskaffelser ikke var fulgt ved inngåelsen av to ikt-avtaler mellom Posten Norge AS og datterselskapet ErgoGroup AS. Riksrevisjonens kontroll i forbindelse med disse kjøpene anses for avsluttet.

---

5 Riksrevisjonens bemerkninger

Riksrevisjonen har registrert at det er et mindreforbruk til drift og vedlikehold til Gardermobanen og stiller spørsmål om årsaken var et redusert behov, eller om det ikke var kapasitet til å gjennomføre budsjettert vedlikehold.

Riksrevisjonen stiller spørsmål ved at departementet ikke har foretatt nødvendige risikovurderinger og kontroller av om restruktureringsmidlene til Mesta AS er brukt til tiltak som forutsatt. Det foreligger etter det Riksrevisjonen er kjent med, ingen referater fra møter mellom selskapet og departementet.

Samferdselsdepartementets mål, prioriteringer og rapportering i St.prp. nr. 1 bør kunne bli mer konkret og målbar, herunder bør rapporteringen ha en form som gir henvisning til målene, og eventuelle avvik bør bli forklart. Riksrevisjonen har merket seg at tildelingsbrevene til virksomhetene er blitt mer konkrete i 2005, men vil peke på at disse fortsatt har få styringsparametre.

Statens vegvesen

Riksrevisjonen har merket seg at flere av de forholdene som ble anmerket til regnskapet for 2004, fortsatt ikke er tilfredsstillende løst. Riksrevisjonen har videre merket seg at Vegdirektoratet har tatt kontakt med Statens senter for økonomitjenester for å få en rapportering til bevilgnings- og kapitalregnskapet som er korrekt. Riksrevisjonen ser alvorlig på at vesentlige beløp knyttet til posteringer og omposteringer heller ikke i 2005 er tilfredsstillende dokumentert.

Riksrevisjonen har imidlertid merket seg at Statens vegvesen har satt i gang nye tiltak for å sikre dokumentasjonen.

Riksrevisjonen konstaterer at det i regnskapet for 2005 fortsatt er uavklarte differanser på ca. 11 mill. kroner. Riksrevisjonen finner det uheldig at Statens vegvesen har opprettet to bankkonti utenfor konsernkontoordningen til kjøp av elektrisk kraft, uten å innhente fullmakt. Samme forhold ble også anmerket i 2004.

Riksrevisjonen registrerer at endelig avklaring og registrering av gjenværende eiendommer etter fordelingen av eiendommer til Mesta AS tidligst vil være klart i 2007. Det er også uheldig at Statens vegvesen ikke har et tilfredsstillende register for sine eiendeler.

Riksrevisjonen finner det uheldig at sentrale styringsdokumenter knyttet til anleggsdriften ikke er tilfredsstillende arkivert, og at pålagte kvalitetskontroller ikke kan dokumenteres med originaldokumenter. Det er positivt at Statens vegvesen iverksetter tiltak som skal sikre sterkere kobling mellom stortingsvedtak og prosjektgjennomføring.

Det foreligger fremdeles ikke noe felles trekksystem for ikke utført arbeid i henhold til funksjonskontrakter som forutsatt i 2005. Det er uheldig at utarbeidelsen av økonomiske og tekniske sluttrapporter for funksjons- og investeringskontrakter fremdeles ikke er tilfredsstillende.

Riksrevisjonen konstaterer at det er foretatt anskaffelser knyttet til forsknings- og utviklingstjenester i strid med regelverket for offentlige anskaffelser.

Riksrevisjonen finner det uheldig at Statens vegvesen ved overgangen til nytt tidsregistreringssystem ikke sikret seg muligheter for å kontrollere godtgjørelser for overtid og reisetid.

Jernbaneverket

Riksrevisjonen har merket seg at Jernbaneverkets internkontroll heller ikke i 2005 har vært tilfredsstillende, og at det er iverksatt tiltak for å bedre forholdene vedrørende oppfølging av kundefordringer, avstemminger og ivaretagelse av merverdiavgiftsloven med forskrifter.

Riksrevisjonen registrerer at Jernbaneverkets prosjekter GSM-R fase 2 og Fjernstyring av Nordlandsbanen har etterslep i planlagt fram-

drift, men konstaterer at Samferdselsdepartementet anser at styringen av prosjektene er i samsvar med det etablerte styringssystemet og innenfor Jernbaneverkets fullmakter.

Riksrevisjonen registrerer at Samferdselsdepartementet mener at Jernbaneverket burde ha fokusert mer på dokumentasjon og revisjon av kvaliteten som ble levert i de ulike anskaffelsene innen informasjonsteknologi.

Luftfartstilsynet

Riksrevisjonen konstaterer at Luftfartstilsynet ikke har fulgt regelverket for offentlige anskaffelser i 2005, men ser positivt på at virksomheten har iverksatt tiltak for å sikre etterlevelse av regelverket.

Riksrevisjonen vil peke på at Luftfartstilsynet har en stor økning i forfalte tilsynsavvik innenfor flysikring og luftfartøy. Disse er ikke fulgt opp på en tilfredsstillende måte internt og eksternt i henhold til rutinene. Riksrevisjonen har merket seg at det er iverksatt tiltak og etablert nye rapporteringsrutiner for å sikre en bedre oppfølging framover.

Luftfartstilsynets internkontroll har for 2005 ikke vært tilfredsstillende. Riksrevisjonen har merket seg at etaten har iverksatt tiltak for å forbedre forholdene vedrørende gebyrer, lønn og reiseregninger.

Riksrevisjonen har merket seg at departementet vil følge opp flere av de påpekte forholdene i etatsstyringsmøter med virksomhetene.

Statsrådets forvaltning av statens interesser i selskapene

BaneService AS har som formål å tilby tjenester og produkter for utvikling, bygging, vedlikehold og drift av jernbaneinfrastruktur og skal drive etter forretningsmessige prinsipper. Riksrevisjonen stiller spørsmål ved at forvaltningen av eierskapet ligger i samme seksjon som forvalter sektorpolitikken, og som har ansvaret for oppfølgingen av Jernbaneverket.

---

6 Samferdselsdepartementets svar

Saken har vært forelagt Samferdselsdepartementet, og statsråden har i brev av 18. oktober svart:

«Regnskaper der Riksrevisjonen har vesentlige merknader

Samferdselsdepartementet har mottatt rapporter fra Mesta AS om bruk av restruktureringsmidlene i 2003 og 2004 på aggregert nivå. Som opplyst i vårt brev av 17. juli 2006, har bruk av midlene vært tema på jevnlig møter mellom selskapet og departementet. Gjennom dette har det vært en rapportering som ble ansett å sikre den nødvendige kontroll med at restruktureringsmidlene er brukt etter forutsetningene. Samferdselsdepartementet viser for øvrig til at eierskapet til Mesta AS ble overført til Nærings- og handelsdepartementet fra 1. juli 2005.

Når det gjelder målbeskrivelse og resultatrapportering i de årlige budsjettene, er det lagt vekt på å ha en mest mulig lik struktur på omtalen under de enkelte programkategoriene. Departementet viser imidlertid til at det er forskjell på kategoriene for veg- og jernbaneformål på den ene siden og omtalen av f.eks. administrasjon og særskilte transporttiltak på den annen side. Det gjelder både omfang og detaljeringsgrad, og omtalen av mål og rapportering. Kategoriene for veg og jernbane inngår i stortingsmeldingen om Nasjonal transportplan. Ved Stortingets behandling av denne fastsettes viktige premisser og mål for disse to områdene. Budsjettframlegget tar utgangspunkt i Stortingets behandling av transportplanene, bl.a. når det gjelder rapportering, og inneholder rapportering av en rekke konkrete parametere innenfor framkommelighet, trafikk-sikkerhet og miljø.

I tillegg til omtalen under programkategoriene omfatter budsjettframlegget en hoveddel hvor det gis en mer helhetlig omtale og rapportering av viktige områder innenfor samferdsel og samferdselsbudsjettet.

Som det går fram av brev av 17. juli 2006, legger Samferdselsdepartementet stor vekt på å utarbeide så målbare styringssignaler som mulig, og at det i tildelingsbrevene skal gis klare styringssignaler. Departementet vil arbeid videre med dette, blant annet gjennom utviklingen av mål- og resultatsoppfølgingssystemet i tilknytning til Nasjonal transportplan, jf. siste avsnitt i pkt. 1.3.

Samferdselsdepartementet har merket seg at Riksrevisjonen har vesentlige merknader til regnskapet og gjennomføringen av budsjettet for Statens vegvesen, Jernbaneverket og Luftfartstilsynet. Vi viser i den forbindelse til våre kommentarer i brev av 7. juli 2006 vedrørende Statens vegvesen, 17. juli 2006 vedrørende Luftfartstilsynet og 19. juli 2006 vedrørende Jernbaneverket. Det går fram av brevene at etatene har satt i verk tiltak for å bedre de forhold som Riksrevisjonen tar opp. Som Riksrevisjonen bemerker, vil Samferdselsdepartementet følge forholdene i etatsstyringsmøtene.

Når det gjelder Statens vegvesen, viser vi også til vedlagte kopi av Statens vegvesens brev av 12. oktober 2006⁶, hvor det blant annet går fram at regnskapsføringen og rapporteringen til kapitalregnskapet vil bli innrettet etter de føringer som nå er gitt av Senter for statlig økonomistyring og at uavklarte differanser i regnskapet vil bli søkt utpostert i løpet av høsten.

Som opplyst i vårt brev av 19. juli 2006, er framdriften i prosjektene GSM-R fase 2 og fjernstyring av Nordlandsbanen omtalt i St.prp. nr. 1 (2006–2007).

Selskaper m.m. der Riksrevisjonen har merknader til statsrådets forvaltning

Som for de andre selskapene som Samferdselsdepartementet forvalter eierskapet i, forvaltes eierrollen i Baneservice i den seksjonen som har ansvaret for sektoren. Utgangspunktet i St.prp. nr. 1 Tillegg nr. 2 (2004–2005) var at det inntil videre var mest hensiktsmessig at eierskapet i Baneservice ble forvaltet av Samferdselsdepartementet, dvs. inntil omstillingen av selskapet var gjennomført og konkurranseutsettingen av Jernbaneverkets produksjonsvirksomhet var på plass. Regjeringen Stoltenberg II har stanset ytterligere konkurranseutsetting av Jernbaneverkets produksjonsvirksomhet, jf. St.prp. nr. 1 Tillegg nr. 2 (2005–2006).

Baneservice AS er et kommersielt entreprenørselskap og Jernbaneverket er en viktig kunde for selskapet. Departementet har imidlertid ingen innflytelse på Jernbaneverkets anskaffelsesprosess gjennom departementets etatsstyring, og eierskapet berører ikke det ansvar som departementet har for sektorpolitikken. Det er derfor ikke problematisk at eierskapet ligger i samme seksjon som forvalter sektorpolitikken.»

6) Brevet fra Statens vegvesen sendes Stortinget som uttrykt vedlegg til Dokument nr. 1 (2006–2007)

7 Riksrevisjonen uttaler

Riksrevisjonen har avgitt tre avsluttende revisjonsbrev uten merknader og revisjonsbrev med merknader til Statens vegvesen, Jernbaneverket og Luftfartstilsynet.

Av tidligere rapporterte forhold er følgende saker avsluttet:

- tilskudd til arbeids- og utdanningsreiser for funksjonshemmede
- kjørevegsavgift
- manglende rekvirering av midler fra bompengeselskaper og fylkeskommuner
- brudd på anskaffelsesregelverket ved BaneService i Jernbaneverket
- manglende styring og oppfølging av ny BaneDataBank
- brudd på anskaffelsesregelverket ved inngåelse av to ikt-avtaler ved Posten Norge AS

Budsjett – regnskap

Samferdselsdepartementet har i perioden 2003–2005 utbetalt ca. 993,5 mill. kroner til restrukturering i Mesta AS. Riksrevisjonen finner det kritikkverdig at det ikke foreligger dokumentasjon eller referater som gjør det mulig i ettertid å kontrollere bruken av midlene.

Riksrevisjonen har stilt spørsmål ved om mindreforbruket på 23 prosent til drift og vedlikehold av Gardermobanen skyldes redusert behov eller manglende kapasitet, det vil si om kravet til realistisk budsjettering var oppfylt. Departementet har ikke uttalt seg til bemerkningen.

Styring, måloppnåelse og resultatrapportering

Riksrevisjonen har merknader til Samferdselsdepartementets styring av underliggende virksomheter. Tildelingsbrevene til virksomhetene inneholder fortsatt få styringsparametre. Riksrevisjonen vil peke på at samme forhold også ble tatt opp i 2004.

Riksrevisjonen har tatt opp manglende opplysninger om oppnådde resultater for budsjettåret 2004 i St.prp. nr. 1 (2005–2006). Riksrevisjonen har kontrollert departementets rapportering for budsjettåret 2005, jf. St.prp. nr. 1 (2006–2007). Departementet har endret noe på strukturen i dokumentet, men det er fortsatt vanskelig å kontrollere om de skisserte målsettingene som er fastlagt for budsjettåret, er gjennomført.

Riksrevisjonen har i regnskapsåret 2005 vesentlige merknader til regnskapene for Statens Vegvesen, Jernbaneverket og Luftfartstilsynet. Disse tre virksomhetene representerer det vesentligste av departementets ansvarsområde. Noen av de anmerkede forholdene burde vært fulgt bedre opp i styringsdialogen med virksomhetene, jf. bestemmelsene om økonomistyring i staten. Der heter det blant annet at departementet har et overordnet ansvar for at det gjennomføres kontroll med virksomheten, og at virksomheten har forsvarlig intern kontroll.

Statens vegvesen

Riksrevisjonen finner det kritikkverdig at flere av de forholdene som ble anmerket til regnskapet for 2004, heller ikke var i orden for 2005. Det gjaldt utilfredsstillende dokumentasjon av vesentlige beløp knyttet til posteringer og omposteringer, uavklarte differanser og opprettelse av bankkonti uten fullmakt. Riksrevisjonen har merket seg at de uavklarte differansene i regnskapet vil bli søkt utpostert høsten 2006, og at det vil bli foretatt en ekstra kvalitetssikring av dokumentasjonen ved overtid og reisetid.

Riksrevisjonen finner det kritikkverdig at fordelingen av eiendommer mellom Mesta AS og Statens Vegvesen først vil være på plass i løpet av første halvår 2007. Departementet har ikke uttalt seg til bemerkningen om at øvrige eiendeler i Statens Vegvesen ikke er registrert, jf. bestemmelsene om økonomistyring i staten.

Riksrevisjonen ser alvorlig på at Statens Vegvesen gjennom flere år ikke har fått etablert et felles trekk- eller sanksjonssystem for entreprenørers manglende oppfølging av kontrakter for arbeid til drift og vedlikehold av veistrekninger. Videre har Riksrevisjonen registrert at det først i løpet av 2007 vil bli implementert et nytt porteføljestyringssystem som skal sikre bedre kontroll med sentrale styringsdokumenter i utbyggingsprosjekter.

Jernbaneverket

Riksrevisjonen finner det kritikkverdig at Jernbaneverkets internkontroll knyttet til oppfølging av kundefordringer, avstemming og ivaretagelse av merverdiavgiftsloven med forskrifter, heller ikke i 2005 har vært tilfredsstillende. Riksrevisjonen har merket seg at det i St.prp. nr. 1 (2006–2007) framkommer at framdriften og utviklingen i prosjektene GSM-R fase 2 og fjernstyring av Nordlandsbanen vil kunne nå gjenstående milepæler.

Riksrevisjonen har merket seg at Samferdselsdepartementet mener at Jernbaneverket burde fokusert mer på dokumentasjon og kvalitet ved anskaffelsene av ny informasjonsteknologi.

Luftfartstilsynet

Riksrevisjonen finner det kritikkverdig at Luftfartstilsynet ikke har fulgt opp påtalte avvik innenfor flysikring og luftfartøy, og at dette ikke var kommunisert med departementet i etatsstyringsmøtene.

Riksrevisjonen finner svakheter i Luftfartstilsynets interne kontroll kritikkverdig. Det gjelder forhold som manglende sporbarhet ved gebyrer, interne rutiner ved lønnsavstemming og reiseregninger, og ved overholdelse av anskaffelsesregelverket.

Statsrådets forvaltning av statens interesser i selskapene

Samferdselsdepartementet forvalter i hovedsak eierskap i selskaper med sektorpolitiske oppgaver. Imidlertid er BaneService AS et selskap som driver konkurranseutsatt virksomhet med samme krav til forretningsmessig drift som andre aktører. I statsrådets beretning uttales det at hovedformålet med statens eierskap er verdiskaping i bedriftsøkonomisk forstand.⁷ Forvaltningen av eierskapet for BaneService AS ligger i samme seksjon i Samferdselsdepartementet som ivaretar øvrige oppgaver knyttet til jernbanesektoren, bl.a. regulering, tilsyn og etatsstyring av Jernbaneverket. Departementet uttaler i sitt svar at Jernbaneverket er en viktig kunde for BaneService AS.

Departementet uttaler at det ikke er problematisk at eierskapet til BaneService AS ligger i samme seksjon som forvalter sektorpolitikken. Riksrevisjonen vil påpeke at legitimitet overfor omgivelsene er særlig viktig i de situasjoner hvor statlige virksomheter opptre i konkurranse med private. Et klart organisatorisk skille mellom statens ulike roller vil etter Riksrevisjonens vurdering bidra til styrket tillit til at det ikke foregår uheldige rolleblandinger.

Riksrevisjonen vil for øvrig vise til en undersøkelse av effektivitet i offentlige tiltak til kollektivtrafikk – Oslopakke 2, jf. Dokument nr. 3:8

7) Jf. Statsrådets beretning for Baneservice AS til Riksrevisjonen for 2005 av 12. juni 2006.

(2005–2006) og en undersøkelse av myndighetenes arbeid med å sikre IT-infrastruktur som også omfatter Samferdselsdepartementet, jf.

Dokument nr. 3:4 (2005–2006) og Stortingets behandling av saken gjennom Innst. S. nr. 85 (2005–2006).

Vedtatt i Riksrevisjonens møte 15. november 2006

Jørgen Kosmo

Jan L. Stub

Annelise Høegh

Geir-Ketil Hansen

Ranveig Frøiland

Therese Johnsen
(selskapskontrollen)

Hans Conrad Hansen

Utenriksdepartementet

1 Utenriksdepartementets forvaltning og gjennomføring av budsjettet for 2005

1.1 Generelt om resultatet av revisjonen

Utenriksdepartementet består av to programområder: Utenriksforvaltning og Internasjonal bistand.

Departementets budsjett for 2005 var på 21 mrd. kroner hvorav

- driftsutgifter 2,9 mrd. kroner
- bygg, anlegg 43 mill. kroner
- overføringer 18 mrd. kroner

Utenriksdepartementets budsjetterte inntekter for 2005 var 54,3 mill. kroner.

Utenriksdepartementet har ansvar for to virksomheter. Utenriksstasjonene er en integrert del av departementet.

Det er avgitt to avsluttende revisjonsbrev, begge uten merknader.

Revisjonen av regnskapet for Utenriksdepartementet viser at det fortsatt er svakheter i departementets forvaltning av tilskudd. Det er også tatt opp forhold knyttet til departementets praktisering av arbeidsmiljølovens bestemmelser om overtid, og departementets håndtering av korrupsjon i bistandssammenheng.

Kontrollen har omfattet departementets forvaltning av statens interesser i ett særlovsselskap, NORFUND. Riksrevisjonen har ikke merknader til statsrådets forvaltning av statens interesser i selskapet.

1.2 Budsjett – regnskap

Det er merutgifter eller mindreinntekter under noen kapitler og poster, men disse er enten av mindre betydning, eller det er tilfredsstillende redegjort for dem i forklaringene til statsregnskapet.

1.3 Styring, måloppnåelse og resultatrapportering til Stortinget i forhold til det årlige budsjettet

Departementets praktisering av arbeidsmiljølovens bestemmelser om overtid

I forbindelse med ordinær lønnsrevisjon i Uten-

riksdepartementet stilte Riksrevisjonen i brev til departementet spørsmål om departementets praksis ved besettelse av ulike vaktordninger som utføres i tillegg til ordinær arbeidstid, samt ved eventuell dispensasjon til å overstige antall timer, jf. arbeidsmiljølovens bestemmelser om overtid § 10-6 (§ 49 nr. 1 i tidligere arbeidsmiljølov).

Departementet viste i sitt svar til bestemmelsen i den tidligere arbeidsmiljøloven § 41 a om at arbeidstidskapittelet ikke gjelder arbeid av ledende art og arbeid av andre som har en særlig selvstendig stilling innen virksomheten. Det ble også vist til at det er den enkelte virksomhet som er tillagt myndighet til å bestemme hvilke tjenestemenn som skal tilhøre denne gruppen arbeidstakere. Departementet har besluttet at alle embetsmenn til og med underdirektører og alle spesialrådgivere, seniorrådgivere og prosjektledere tilhører gruppen arbeidstakere som har en ledende eller særlig selvstendig stilling. Ordningen tok til å gjelde fra og med 1. januar 2003.

Departementets tilskuddsforvaltning

Budsjettstøtte og riksrevisjoners kapasitet og kompetanse

I Riksrevisjonens uttalelse i Dokument nr. 1 (2005–2006) ble bl.a. betydningen av mottakerlandenes riksrevisjoner når det gjelder god offentlig forvaltning og kontroll med bistandsmidler, understreket. Riksrevisjonen uttalte også at Utenriksdepartementet burde vurdere å bidra til å styrke riksrevisjonene der dette var aktuelt.

På denne bakgrunnen har Riksrevisjonen i brev til Utenriksdepartementet bedt om å få opplyst hvilke land Norge i dag yter budsjettstøtte og sektorstøtte til, samt til hvilke land slik støtte planlegges gitt i 2006. Det ble videre spurt om hvordan departementet har avtalt eller vil avtale at revisjon av disse midlene skal foretas, samt en vurdering av det enkelte lands riksrevisjonskompetanse, kapasitet og ressurser til å foreta slik revisjon. Riksrevisjonen ba i tillegg om opplysninger om hvorvidt departementet støtter eller vurderer støtte av den enkelte riksrevisjon. Det ble også spurt om for hvilket regnskapsår de enkelte riksrevisjonene har avgitt sin siste revisjonsrapport, og om departementets vurdering av rapportenes kvalitet.

Departementet har svart at det gis generell budsjettstøtte og støtte til ett eller flere sektorprogram i følgende land: Tanzania, Mosambik, Zambia, Malawi, Uganda, Nicaragua, Vietnam og Øst-Timor.

Departementet har i sitt svar foretatt en vurdering av kompetanse og kapasitet hos riksrevisjonene i de berørte mottakerlandene. Vurderingen av de enkelte riksrevisjonene varierer fra at revisjonen er ansett som en av de beste i regionen, til at kompetanse og kapasitet er lav. Flere riksrevisjoner har en utfordring når det gjelder grad av reell uavhengighet. I to av landene blir revisjonen foretatt av internasjonale revisjonsfirmaer.

Departementet opplyser videre at det blir gitt støtte til alle mottakerlands riksrevisjoner fra de landene som gir budsjettstøtte.

De fleste av riksrevisjonene har avgitt revisjonsrapporter til og med regnskapsåret 2004. Kvaliteten på årsrapportene varierer, men departementet uttaler at det har vært en forbedring i de seneste årene.

Nødhjelp gitt i forbindelse med flodbølgekatastrofen i desember 2004

Stortinget bevilget 1,1 mrd. kroner¹ til hjelpearbeidet etter flodbølgekatastrofen rundt Det indiske hav 26. desember 2004.

Riksrevisjonen har foretatt en revisjon av departementets forvaltning av støtte gitt til 12 frivillige organisasjoner over bevilgningen. Revisjonen viste at departementet responderte raskt på søknader om midler til frivillige organisasjoner, noe som sørget for at hjelpearbeidet kom hurtig i gang.

Det er imidlertid risiko for at mottakere har fått utbetalt mer penger enn hva behov og kapasitet tilsier. Fra Riksrevisjonens side er det stilt spørsmål om hva departementet generelt har gjort i tilknytning til omfordeling, eventuelt tilbakebetaling av midler utover behov og ved eventuelt endret forutsetning for tildeling.

Departementet har bl.a. svart at det følger gjeldende retningslinjer for tilskuddsforvaltning for omfordeling av midler. Disse innebærer at eventuelle overskytende midler tilbakeføres ved utløpet av prosjektperioden, normalt ett år etter tildeling. Annen bruk av midlene enn opprinnelig

godkjent kan unntaksvis godkjennes etter en separat vurdering. Det har vært få søknader fra organisasjonene om godkjenning av endringer og justeringer i prosjektene.

Departementet bekrefter at prosjektperioden for de humanitære midlene normalt har en varighet på ett år. Mottakerne har en rapporteringsfrist på seks måneder, noe som anses nødvendig for at organisasjonene på en tilstrekkelig grundig måte skal kunne utarbeide rapport og regnskap samt få utført revisjon. De fleste organisasjonene er flinke til å holde departementet jevnlig oppdatert om prosjektframgang, enten gjennom skriftlige statusrapporter eller muntlige oppdateringer, og plikter ellers å orientere departementet ved vesentlige endringer i prosjektet. I tillegg foretar departementet og utestasjonene fortløpende kontroll ved utvalgte prosjekt- og feltbesøk. Departementet tilstreber forskriftsmessig arkivering av arkivverdig informasjon knyttet til løpende tilbakerapportering og oppfølging. Departementet anser det ikke som rimelig eller hensiktsmessig at organisasjonene skal bruke mer ressurser enn i dag på å rapportere sin innsats.

Håndtering av korrupsjon

Riksrevisjonen har gjennomført en revisjon av Utenriksdepartementets håndtering av mulig korrupsjon i bistandssamarbeid. Hensikten har vært å vurdere de retningslinjene som er etablert til bruk i departementets underliggende enheter når det gjelder å forebygge, kontrollere og rapportere mistanke om, eller avdekke korrupsjon. Rammene for departementets retningslinjer/rutiner for å bekjempe og forhindre korrupsjon er nedfelt i stortingsmeldingen om felles kamp mot fattigdom – *En helhetlig utviklingspolitikk*². I tillegg gir departementets bistandshåndbok konkrete føringer og krav til bl.a. risikoanalyser, herunder korrupsjonsrisiko, i planleggingsfasen, håndtering av identifisert risiko og oppfølgingsrutiner.

Revisjonen viser at departementet ikke har etablert tilstrekkelige rutiner for håndtering av eventuell mistanke om og avdekking av korrupsjon. Slike rutiner vil kunne gi en enhetlig behandling og reaksjon overfor tilskuddmottaker, sikre etterlevelse av norsk politikk på området og samtidig gi departementet en oversikt over omfang og typer av misligheter i tiltak støttet over departementets budsjett. Departementet har videre ikke rutinemessig utarbeidet oversikter

1) St.prp. nr. 36 (2004–2005) 1 mrd. kroner og St.prp. nr. 1 (2005–2006) 100 mill. kroner.

2) St.meld. nr. 35 (2003–2004)

over registrerte tilfeller av mistanke om eller avdekking av korrupsjon. En liste over korrupsjonstilfeller eller mistanke om korrupsjon kan utarbeides på bakgrunn av årsrapportene fra de respektive bistandsambassader, og vil også kunne være et grunnlag for utarbeidelse av framtidige handlingsplaner.

Det er opplyst fra departementets side at arbeidet med å utarbeide en oppdatert veiledning om behandling av korrupsjonsmistanker innenfor bistandssamarbeidet vil bli satt i gang om kort tid og planlegges slutført i løpet av 2006. Det vil i den forbindelse også bli vurdert om det skal utarbeides lokale rutiner på den enkelte bistandsambassade for rapportering til departementet.

Departementet uttaler videre at det vurderer å etablere en samlet oversikt over saker hvor det har vært mistanke om eller slått fast misligheter og korrupsjon.

1.4 Utenriksdepartementets forvaltning av statens interesser i selskaper m.m.

I statsrådets beretning for 2005 er det blant annet pekt på at NORFUNDs virksomhet som helhet resulterte i et årsoverskudd på 93,9 mill. kroner etter reverserte nedskrivninger på 25,4 mill. kroner. Fondet hadde for første gang et resultat i balanse med et overskudd på ca. 1 mill. kroner. Dette resultatet forutsetter at virkninger av valutakursendringer og innbetalinger på låneordningen som NORFUND har overtatt etter Norad, holdes utenom. Departementet er tilfreds med resultatet og fondets virksomhet og peker for øvrig også på at NORFUND skal forholde seg aktivt til sitt sosiale samfunnsansvar, herunder internasjonale standarder for helsesikkerhet, miljø og sosiale spørsmål. Departementet konkluderer med at NORFUND har drevet sin virksomhet i henhold til gjeldende retningslinjer, og at departementet er tilfreds med fondets virksomhet for året. I 2006 har NORFUNDs styre engasjert Ernst og Young til å utarbeide en rapport om internkontrollen i selskapet. Det er også i pressen den siste tiden stilt en rekke kritiske spørsmål rundt flere forhold av NORFUNDs virksomhet. Riksrevisjonen vil gjennomføre en nærmere undersøkelse av NORFUNDs virksomhet.

---

2 Regnskaper der Riksrevisjonen har vesentlige merknader

Riksrevisjonen har ikke vesentlige merknader til noen av regnskapene.

---

3 Selskaper m.m. der Riksrevisjonen har merknader til statsrådets forvaltning

Riksrevisjonen har ikke merknader til statsrådets forvaltning.

---

4 Utenriksdepartementets oppfølging av tidligere rapporterte forhold

Bilateral Bistand

Ved Riksrevisjonens gjennomgang av departementets forvaltning av bilateral bistand gitt til Tanzania, Uganda og Det palestinske området, ble det påvist at kontrollen med bruken av midlene hos sluttbruker i en del tilfeller har vært mangelfull. Avtalt rapportering fra tilskuddsmottaker har til dels uteblitt, har vært sterkt forsinket eller har ikke inneholdt den avtalte informasjonen. Rapporteringen har videre i en del tilfeller vært utilstrekkelig som grunnlag for å kunne vurdere om utbetalte midler har vært benyttet etter forutsetningene. Kontroll- og konstitusjonskomiteen understreket i sin behandling av saken viktigheten av at regjeringen sikrer seg tilstrekkelig oppfølgingsgrunnlag, slik at det blir mulig å føre kontroll med at midlene blir brukt som avtalt.³

Departementet opplyser at i Tanzania har et konstruktivt samarbeid mellom myndighetene og partnerne bidratt til en kvalitetsøkning i forvaltningen av grunnutdanningsprogrammet. En revisjonsberetning uten merknader ble gitt i juli 2005 for regnskapsåret 2002/2003. 75 prosent av de reviderte distriktene fikk sine rapporter godkjent. Videre uttaler departementet at det etter en samlet vurdering av den positive utvikling, både med hensyn til dialog og faktiske forbedringer i forvaltningen og i myndighetenes oppfølging samt godkjente regnskaper for de to siste årene, ikke vil være grunnlag for å be om tilbakebetaling av utbetalte midler. Det planlegges ikke en ny avtale for sektorfinansiering av utdanning nå. Giverne, inklusive Norge, vil fortsatt sikre faglig og finansiell oppfølging av utdanningssektoren, bl.a. gjennom de avtalte sektorgjennomgangene knyttet til generell budsjettstøtte.

I Uganda inneholder avtalen om budsjettstøtte for perioden 2004–2007 krav om dokumentasjon knyttet til inntektsføring av det norske tilskuddet i statsregnskapet. I forbindelse med den enkelte utbetalingen har departementet presisert og spesifisert hva slags dokumentasjon som kreves.

3) Innst. S. nr. 114 (2005–2006).

Departementet understreker at manglende mulighet til full kontroll med forbruket gjennom året var en identifisert risikofaktor ved inngåelse av budsjettstøtteavtalen. Samtidig er forbedringer innen offentlige økonomisystemer og revisjon definert som viktige oppfølgingspunkter underveis.

I forbindelse med støtte til Det palestinske området uttaler departementet at inntil Hamas' valgseier i januar 2006 planla Norge å fortsette budsjettstøtten gjennom Verdensbankens budsjettstøttefond. Hamas i regjeringsposisjon har imidlertid medført et delvis linjeskifte når det gjelder kanalisering av norsk støtte til Det palestinske området. Som følge av manglende oppfyllelse av det internasjonale samfunnets krav til den nye regjeringen vil Norge i den nåværende situasjonen ikke kunne gi direkte støtte, inkludert budsjettstøtte, til institusjoner under Hamas' kontroll. De politiske betingelsene bidrar til søk etter nye samarbeidspartnere for bistandsprosjekter og overføring av norske midler, og skaper dermed særlige forvaltningsmessige utfordringer. Fra norsk side ønsker man å opprettholde nivået på støtten til Det palestinske området. Samtidig arbeider man aktivt for å sikre en tilstrekkelig forsvarlig og dokumentert oppfølging av støtten i nært samarbeid med presidentens kontor og andre givere.

Saken anses for avsluttet.

Tilskudd via norske frivillige organisasjoner

Revisjonen av Utenriksdepartementets oppfølging av tilskudd til prosjekter via norske organisasjoner viste at det var mangler knyttet til utforming av søknader, målsettinger og resultatindikatorer. Videre gjorde manglende dokumentasjon av beslutninger at oppfølgingsgrunnlaget ikke var tilstrekkelig for å føre kontroll med at tildelte midler nyttes etter forutsetningene. Det var også svakheter knyttet til budsjettkvaliteten i søknadene, til identifisering og dokumentasjon av risiko og til kvaliteten på mottakernes rapporter. Riksrevisjonen registrerte at departementet i liten grad dokumenterte egne vurderinger av innholdet i rapportene fra tilskuddsmottakerne. Kontroll- og konstitusjonskomiteen understreket i sin behandling av saken betydningen av at beslutningsgrunnlaget tydelig dokumenteres ved *enhver* tildeling av tilskuddsmidler, slik at kontrollmyndighetene har tilstrekkelig grunnlag for å kontrollere at midlene brukes i tråd med forutsetningene.⁴

4) Innst. S. nr. 114 (2005–2006).

Departementet har gjort oppmerksom på at det overordnede beslutningsgrunnlaget for fordeling av departementets tilskuddsmidler er årlige fordelingsnotater som klareres av politisk ledelse sammen med eventuelle strategier eller policynotater for departementets innsats innenfor de reviderte ordningene.

Departementet opplyser videre at det bl.a. er gjort følgende endringer i tilskuddsforvaltningen vedrørende humanitær bistand og frivillige organisasjoner:

- Ved revidering av retningslinjene økt fokus på dokumentasjon og arkivering av departementets vurderinger og beslutningsgrunnlag
- Innføring av beslutningsskjema for prosjektvurdering
- Økt fokus på konkretisering av forventede resultater og måloppnåelse
- Økte krav til rapportering fra tilskuddsmottaker
- Større vekt på inspeksjonsreiser for å kontrollere prosjektgjennomføringen
- Større vekt på kompetanseheving internt og i forhold til samarbeidspartnere
- Økt fokus på å effektivisere og kvalitetssikre tilskuddsforvaltningen

Saken anses for avsluttet.

Worldview International Foundation

Worldview International Foundation (WIF) er en internasjonal, ikke-statlig organisasjon som inngikk en rammeavtale med NORAD i 1999. I 2002 ble det konstatert at organisasjonen var i dyp finansiell og organisasjonsmessig krise. Dette førte til at WIF i henhold til avtalen måtte tilbakebetale totalt USD 355 383. Ett avdrag ble betalt i 2005. Etter en grundig vurdering av mulighetene for å inndrive det resterende kravet har departementet kommet til at kravet bør ettergis. I brev av 7. juni 2006 ba departementet om Finansdepartementets samtykke til å ettergi et restkrav på USD 180 383.

Saken anses for avsluttet.

Styring av utenriksstasjoner

Departementet har igangsatt arbeidet med å utarbeide retningslinjer for å bedre avstemmingen på inntektsområdet. I dette arbeidet samarbeides det med stasjoner som allerede har funksjonelle rutiner på området. Ut fra det innsamlede materialet vil departementet høsten 2006 legge fram en veiledende rutinebeskrivelse for alle stasjoner. I arbeidet med retningslinjene tas det hensyn til

størrelse på gebyrinntektene og infrastruktur i det enkelte land.

Saken anses for avsluttet.

---

5 Riksrevisjonens bemerkninger

Departementet har gjennom sin beslutning om at alle embetsmenn til og med underdirektører, spesialrådgivere, seniorrådgivere og prosjektledere skal tilhøre gruppen arbeidstakere som har ledende eller særlig selvstendig stilling, unntatt nær halvparten av arbeidsstyrken sentralt i departementet fra arbeidstidsreglene i arbeidsmiljøloven. Riksrevisjonen bemerker at en nærmere vurdering av hvorvidt en arbeidstaker har ledende eller særlig selvstendig stilling, må bero på en konkret vurdering. Det er arbeidstakers faktiske stilling og funksjon som er avgjørende, ikke tittelen. Riksrevisjonen stiller spørsmål om departementets praktisering av regelverket er i samsvar med bestemmelsene i arbeidsmiljøloven.

Riksrevisjonen har merket seg at giverne er opp-tatt av å støtte mottakerlandenes riksrevisjoner, og at departementet vektlegger å styrke disse. Riksrevisjonen har på bakgrunn av sin revisjon merket seg at giverne, spesielt ved budsjettstøtte, i de senere årene har opprettet egne kontrollordninger i tillegg til den kontrollen som mottakerlandenes riksrevisjon utfører.

Ved budsjettstøtte disponeres midler av mottakerlandet på flere forvaltningsnivåer. Riksrevisjonen er kjent med at mottakerlandenes riksrevisjoner i varierende grad har mandat og ressurser til å foreta revisjon av de underliggende forvaltningsnivåene. I noen tilfeller kan revisjonen være begrenset til kun å omfatte overføringer fra finans- eller fagdepartement til første underliggende nivå. I disse tilfellene kan det stilles spørsmål om departementet har tilstrekkelig sikkerhet gjennom uavhengig revisjon og kontroll for at midlene er brukt som forutsatt, til tross for de øvrige kontrollordningene som er iverksatt.

Riksrevisjonen er kjent med at den internasjonale mobiliseringen i forbindelse med flodbølgekatastrofen var uvanlig omfattende, både hva angår finansiering og antall involverte aktører. I en slik situasjon oppstår det høy risiko for overforbruk av midler og for manglende framdrift på grunn av kapasitetsbegrensninger i den aktuelle mottakerorganisasjonen eller hos dens støttespillere og leverandører. Departementet opplyser å ha hatt løpende kontakt med mottakere av tilskudd, men

dette synes i liten grad å ha blitt dokumentert.

Riksrevisjonen har merket seg at departementet skal utarbeide en oppdatert veiledning om behandling av korrupsjonsmistanker i løpet av 2006, og at det i den forbindelse også vil bli vurdert om det skal utarbeides lokale rutiner på bistandsambassadene for rapportering til departementet.

Departementet synes å ha etablert et godt fundament for å forebygge korrupsjon i bistandssamarbeid. Riksrevisjonen vil imidlertid stille spørsmål om departementet har et system som gir tilstrekkelig oversikt over konkrete tilfeller av eller mistanke om korrupsjon. Slik informasjon kan være grunnlag til bl.a. risikovurderinger og handlingsplaner.

---

6 Utenriksdepartementets svar

Saken har vært forelagt Utenriksdepartementet, og statsråden har i brev av 20. oktober 2006 svart:

«Departementet merker seg at det ikke er avdekket vesentlige feil eller mangler i statsregnskapet eller ved virksomhetsregnskapene. Det er heller ikke avdekket vesentlige feil eller mangler ved de disposisjoner som ligger til grunn for regnskapet. Videre har Riksrevisjonen ikke vesentlige merknader til Utenriksdepartementets styring av underliggende virksomheter og til statsrådets forvaltning av statens interesser i NORFUND i 2005.

Departementet registrerer at Riksrevisjonen har merknader knyttet til deler av departementets forvaltning av tilskudd og rutiner i forbindelse med håndtering av mistanke om korrupsjon. Departementet arbeider med å justere sine rutiner på flere av de områdene Riksrevisjonen har tatt opp. Opplæring, rådgivning og kompetanseutvikling vektlegges i økende grad. Departementet er opp-tatt av en god dialog med Riksrevisjonen i sitt arbeid med å bedre forvaltningsrutinene ytterligere, samtidig som særtrekk ved de ulike tilskuddsordninger kommuniseres tydeligere.

Departementet har notert seg at Riksrevisjonen har stilt spørsmål ved praktiseringen av arbeidsmiljølovens bestemmelser om overtid. Departementet vil vurdere dagens praksis og søke å bringe eventuelle misforhold i overensstemmelse med loven.

Utover dette har departementet følgende kommentarer:

Budsjettstøtte og riksrevisjonens kapasitet og kompetanse

En sentral del av budsjettstøttesamarbeidet er å stimulere til utviklingsprosesser innenfor landenes samlede finansforvaltningssystemer. I denne sammenheng kan det være ulik status for hvordan de enkelte elementene i de offentlige finansforvaltningssystemene er utviklet. Styrking av de nasjonale riksrevisjonene er et viktig element i disse reformprosessene. Ved budsjettstøtte er den nasjonale riksrevisjons årlige rapport det sentrale dokumentet i rapporteringen på bruk av midlene. Kvaliteten på disse dokumentene varierer, men det pågår en kontinuerlig prosess i landene med sikte på å forbedre disse rapportene og styrke kapasiteten og kompetansen til de nasjonale riksrevisjonene. Dette arbeidet er en integrert del av budsjettstøtten.

I tillegg støtter Norge også opp om styrkingen av de nasjonale riksrevisjonene med egne bilaterale samarbeidstiltak. I noen land skjer dette i samarbeid med Riksrevisjonen. Den årlige rapporten fra den nasjonale riksrevisjonen vurderes også i samarbeid med andre bilaterale givere som gir budsjettstøtte og med Verdensbanken og IMF. I en del land gjennomføres det også utfyllende kontroller.

Departementet er i samarbeid med Norad i ferd med å utarbeide oppdaterte retningslinjer for forvaltningen av budsjettstøtte. Her vil en bl.a. legge vekt på ambassadenes ansvar for å vurdere kvaliteten på de rapporter som mottas fra de nasjonale riksrevisjonene. I det nye utkastet til budsjettstøtteretningslinjer legges det opp til at ambassadene bl.a. må vurdere om det er gjennomført kontroll på underliggende nivå. Videre legges det opp til at det må foretas en selvstendig vurdering av om det er nødvendig med supplerende undersøkelser og kontrolltiltak, evt. i samarbeid med andre givere. Eventuelle tilleggsundersøkelser vil i størst mulig grad bli gjennomført i samarbeid med nasjonale myndigheter.

Nødhjelp gitt i forbindelse med flodbølgekatastrofen i desember 2004

Departementet deler Riksrevisjonens syn om at det i forbindelse med den internasjonale mobiliseringen etter flodbølgekatastrofen i Asia, var en høynet risiko for at mottakere fikk utbetalt mer

penger enn hva behov og kapasitet skulle tilsi. I en krisesituasjon var det imidlertid nødvendig å handle raskt, til tross for at hele bistandsbildet ikke var klart. I tillegg til de formelle krav om forhåndsgodkjenning av vesentlige endringer i prosjektene og de formelle rapporteringsfrister, har departementet i denne situasjonen derfor hatt en tettere og mer løpende kontakt med mottakerne av tilskudd. Det har tatt noe tid før innrapportering om underforbruk er blitt klarlagt. Departementet har som vanlig tilstrebet en forskriftsmessig arkivering av arkivverdig informasjon knyttet til den løpende tilbakerapportering og oppfølging, men er ikke uenig med Riksrevisjonen om at departementets praksis på dette punkt kan forbedres ytterligere.

Håndtering av korrupsjon

Vi har merket oss Riksrevisjonens vurdering om at departementet synes å ha etablert et solid fundament i forbindelse med forberedelse og avtaleinngåelse for å forebygge korrupsjon i forhold til bistandssamarbeid, men at det etter Riksrevisjonens mening ikke er etablert et tilstrekkelig regelverk for håndtering av eventuell mistanke om og avdekking av korrupsjon.

Departementet er ikke uenig i at en samlet oversikt over korrupsjonssaker og slik informasjon kan være grunnlag for bl.a. risikovurderinger og handlingsplaner. I den sammenheng opplyses at departementet vurderer å etablere en samlet oversikt for varsling og oppfølging over saker hvor det har vært mistanke om eller slått fast misligheter og korrupsjon. Vi har merket oss at Riksrevisjonen mener at departementet av oversiktsmessige og erfaringsmessige hensyn bør utarbeide en slik liste.»

---

7 Riksrevisjonen uttaler

Det er for regnskapsåret 2005 avgitt to avsluttende revisjonsbrev uten merknader. Riksrevisjonen har videre ikke hatt merknader til statsrådets forvaltning av statens interesser i NOR-FUND.

I antegnelse til statsregnskapet for 2004 tok Riksrevisjonen opp forhold vedrørende forvaltning av bilateral bistand gitt til Tanzania, Uganda og Det palestinske området, tilskudd via norske frivillige organisasjoner, tilskudd gitt til Worldview International Foundation og departementets styring av utenriksstasjoner. Riksrevisjonen anser sakene som tilfredsstillende fulgt opp og besvart

av Utenriksdepartementet, og sakene anses derfor for avsluttet.

Riksrevisjonen har merket seg at departementet arbeider med å justere sine rutiner på flere av områdene Riksrevisjonen har tatt opp, og at opplæring, rådgivning og kompetanseutvikling vektlegges i økende grad.

Riksrevisjonen har videre merket seg at departementet i samarbeid med Norad er i ferd med å utarbeide oppdaterte retningslinjer for forvaltningen av budsjettstøtte hvor det bl.a. vil legges vekt på ambassadenes ansvar for å vurdere kvaliteten på de rapporter som mottas fra de nasjonale riksrevisjonene. Riksrevisjonen vil understreke viktigheten av at det oppnås tilstrekkelig sikkerhet for at de kontrolltiltak som gjennomføres, bekrefter at midlene blir brukt som forutsatt.

Riksrevisjonen har også merket seg at departementet deler Riksrevisjonens syn om at det var høy risiko for at tilskuddsmottakerne i forbindelse med flodbølgekatastrofen i Asia fikk utbetalt mer penger enn hva kapasitet og behov skulle tilsi. Departementet har i denne situasjonen hatt en tettere og mer løpende kontakt med mottakerne enn det som er vanlig, og har tilstrebet en forskriftsmessig arkivering av relevant informasjon knyttet til løpende tilbakerapportering og

oppfølging. Departementet ser imidlertid at praksisen på dette punkt kan forbedres ytterligere. Riksrevisjonen vil understreke betydningen av at departementets vurderinger synliggjøres i større grad enn det som har vært gjort i denne sammenheng.

Riksrevisjonen konstaterer at departementet har etablert et godt fundament i forbindelse med forberedelse og avtaleinngåelse for å forebygge korrupsjon i tilknytning til bistandssamarbeid. Riksrevisjonen har merket seg at departementet vurderer å etablere en samlet oversikt for varsling og oppfølging over saker hvor det har vært mistanke om eller slått fast misligheter og korrupsjon. Riksrevisjonen mener at dette er et viktig tiltak for å forbedre rutinene på dette området.

Riksrevisjonen har merket seg at departementet vil vurdere sin praksis vedrørende praktiseringen av arbeidsmiljølovens bestemmelser og sørge for at eventuelle misforhold blir brakt i samsvar med loven.

Riksrevisjonen vil for øvrig vise til en undersøkelse av integrering av likestilling i norsk bistand til Nicaragua og Uganda, jf. Dokument nr. 3:11 (2005–2006).

Vedtatt i Riksrevisjonens møte 15. november 2006

Jørgen Kosmo

Jan L. Stub

Annelise Høegh

Geir-Ketil Hansen

Ranveig Frøiland

Therese Johnsen
(selskapskontrollen)

Per Anders Engeseth

V Vedlegg

Vedlegg 1

Lov 7. mai 2004 nr. 21 om Riksrevisjonen

Kapittel 1. Riksrevisjonens formål og organisasjon mv.

§ 1. Riksrevisjonens formål

Riksrevisjonen er Stortingets revisjons- og kontrollorgan.

Riksrevisjonen skal gjennom revisjon, kontroll og veiledning bidra til at statens inntekter blir innbetalt som forutsatt og at statens midler og verdier blir brukt og forvaltet på en økonomisk forsvarlig måte, og i samsvar med Stortingets vedtak og forutsetninger.

§ 2. Riksrevisjonens uavhengighet

Riksrevisjonen skal utføre sine oppgaver uavhengig og selvstendig og bestemmer selv hvordan arbeidet skal innrettes og organiseres.

§ 3. Instruks om Riksrevisjonens virksomhet

Stortinget fastsetter instruks om Riksrevisjonens virksomhet.

§ 4. Riksrevisjonens ledelse

Riksrevisjonen ledes av et kollegium av fem riksrevisorer valgt av Stortinget i medhold av Grunnloven § 75 k. Riksrevisorene og personlige varamedlemmer for disse velges av Stortinget for fire år om gangen med virkning fra 1. januar året etter stortingsvalget. Stortinget velger også leder og nestleder i Kollegiet.

Lederen i Kollegiet er Riksrevisjonens daglige leder.

Lederen må ikke uten samtykke fra Stortinget ha eller påta seg stilling eller verv i offentlig eller privat virksomhet, unntatt når det følger av vervet som riksrevisor.

De øvrige medlemmer av Riksrevisorkollegiet må ikke påta seg oppgaver, oppdrag og verv som kan komme i konflikt med rollen som riksrevisor. Kollegiet avgjør om oppgaven, oppdraget eller vervet er av en slik art.

§ 5. Tilsetting av Riksrevisjonens tjenestemenn

Riksrevisjonens kollegium tilsetter ledere i Riksrevisjonen. Riksrevisjonens øvrige tjenestemenn tilsettes av Riksrevisjonens tilsettingsråd.

Bestemmelsene i lov 4. mars 1983 nr. 3 om statens tjenestemenn m.m. §§ 2 til 5 om kunngjøring

av stillinger, innstillinger og fast og midlertidig tilsetting av tjenestemenn gjelder så langt de passer.

§ 6. Lønn og pensjon

Riksrevisorenes lønn og pensjon fastsettes av Stortinget.

Tjenestemennenes lønn, pensjon og arbeidsvilkår fastsettes av Riksrevisjonen i henhold til de avtaler og bestemmelser som gjelder for arbeidstakere i statsstilling.

Lov 18. juli 1958 nr. 2 om offentlige tjenestevister gjelder for Riksrevisjonen.

§ 7. Saksbehandlingen i tjenestemannssaker

Forvaltningslovens regler gjelder for avgjørelser om tilsetting, oppsigelse, suspensjon, avskjed eller forflytting av tjenestemenn i Riksrevisjonen. Det samme gjelder vedtak om å ilegge en tjenestemann ordensstraff eller tilstå vedkommende pensjon.

Stortinget kan gi regler som utfyller eller gjør unntak fra forvaltningslovens anvendelse etter første ledd, og fastsette i hvilken utstrekning forskrifter gitt i medhold av forvaltningsloven ikke skal gjelde i slike saker.

§ 8. Riksrevisjonens budsjett og regnskap

Riksrevisjonens budsjettforslag fremmes av Kollegiet direkte overfor Stortinget.

Riksrevisjonens regnskap fastsettes av Kollegiet og revideres av revisor oppnevnt av Stortinget. Revidert regnskap og revisjonsberetning sendes Stortinget.

Kapittel 2. Riksrevisjonens oppgaver mv.

§ 9. Riksrevisjonens oppgaver

Riksrevisjonen skal foreta revisjon av statsregnskapet og alle regnskaper avlagt av statlige virksomheter og andre myndigheter som er regnskapspliktige til staten, herunder forvaltningsbedrifter, forvaltningsorganer med særskilte fullmakter, statlige fond og andre organer eller virksomheter der dette er fastsatt i særlig lov (regnskapsrevisjon).

Riksrevisjonen skal kontrollere forvaltningen av statens interesser i selskaper m.m. (selskapskontroll).

Riksrevisjonen skal gjennomføre systematiske undersøkelser av økonomi, produktivitet, mål-

oppnåelse og virkninger ut fra Stortingets vedtak og forutsetninger (forvaltningsrevisjon).

Riksrevisjonen skal gjennom revisjonen bidra til å forebygge og avdekke misligheter og feil.

Riksrevisjonen kan veilede forvaltningen for å forebygge framtidige feil og mangler.

Riksrevisjonen kan påta seg revisjons-, kontroll- eller bistandsoppdrag internasjonalt.

Stortinget i plenum kan pålegge Riksrevisjonen å sette i gang særlige undersøkelser. Stortinget kan ikke instruere Riksrevisjonen om hvordan eller etter hvilke kriterier revisjons- og kontrollarbeidet skal utføres, jf. § 2.

§ 10. Krav til revisjonsutførelsen

Riksrevisjonen skal være objektiv og nøytral ved utførelsen av sine oppgaver. Revisjonen skal planlegges, gjennomføres og rapporteres slik lov, instruks og god revisjonsskikk i Riksrevisjonen krever.

Riksrevisjonen kan bruke ekstern bistand til særlige kontroller eller revisjonsoppgaver.

§ 11. Riksrevisjonens rapportering til Stortinget

Riksrevisjonen skal rapportere resultatene av sin revisjon og kontroll til Stortinget.

Før en sak rapporteres til Stortinget skal Riksrevisjonens bemerkninger forelegges ansvarlig statsråd til uttalelse.

Kapittel 3. Riksrevisjonens rett til informasjon mv.

§ 12. Riksrevisjonens rett til å kreve informasjon og innsyn. Rett til å foreta undersøkelser

Riksrevisjonen kan, uten hinder av taushetsplikt, kreve enhver opplysning, redegjørelse eller ethvert dokument og foreta de undersøkelser som den finner nødvendig for å gjennomføre oppgavene.

Riksrevisjonens rett til informasjon etter første ledd gjelder overfor den politiske ledelse, embets- og tjenestemenn i forvaltningen og andre som virker i forvaltningens tjeneste, og overfor ledelse, tilsatte og revisor i selskaper mv. som er heleid av staten og heleide datterselskaper til slike selskaper. Overlater forvaltningen økonomioppgaver til andre utenfor staten, gjelder Riksrevisjonens rett til aktuell informasjon også direkte overfor disse. Riksrevisjonens rett gjelder også overfor personer som har utført oppgaver som nevnt i første og annet punktum.

I saker som gjelder kontroll med om tilskudd eller bidrag av statsmidler til offentlige eller private virksomheter nyttes etter forutsetningene, gjelder retten til informasjon etter første ledd også overfor tilskuddsmottaker.

Riksrevisjonen har samme rett til innsyn og informasjon som forvaltningen kan kreve overfor

- a) andre som er tillagt statlig forvaltningsmyndighet eller oppgaver finansiert med statlige midler, og
- b) private som leverer varer eller tjenester til staten.

§ 13. Deltakelse i generalforsamling mv.

Riksrevisjonen skal varsles og har rett til å være til stede i generalforsamling, foretaksmøte, møte i bedriftsforsamling, representantskap og organ med tilsvarende funksjon i selskaper som i sin helhet eies av staten og i heleide datterselskaper til slike selskaper. Riksrevisjonen har talerett i møtene. Den skal sammen med varsling få oversendt alle relevante saksdokumenter. Riksrevisjonen avgjør i hvilken grad den skal få oversendt saksdokumenter til møter i heleide datterselskaper.

Riksrevisjonen har rett til å delta i møter som nevnt i første ledd i deleide selskaper sammen med den som representerer de statlige eierinteressene. Varsling om møte og oversending av relevante saksdokumenter avtales med departementet eller med statlig heleid virksomhet som ivaretar statlige interesser.

§ 14. Tilrettelegging av forholdene for revisjon

Virksomheter som er omfattet av Riksrevisjonens revisjon og kontroll, skal legge forholdene til rette slik Riksrevisjonen finner det hensiktsmessig for å foreta de revisjons- og kontrolloppgaver som følger av lov og instruks.

Riksrevisjonen kan foreta revisjon og kontroll på det stedet hvor regnskap og nødvendig materiale finnes, og Riksrevisjonen skal ha tilgang til de IT-systemer som virksomhetene benytter.

Informasjon til Riksrevisjonen skal avgis i den form, på det medium og til det tidspunkt Riksrevisjonen bestemmer, og vederlagsfritt tilrettelegges og sendes til Riksrevisjonen.

Kapittel 4. Riksrevisjonens saksbehandling mv. Allmennhetens innsynsrett

§ 15. Taushetsplikt

Enhver som utfører tjeneste eller arbeid for Riksrevisjonen, plikter å hindre at andre får adgang eller kjennskap til det han eller hun i forbindelse med tjenesten eller arbeidet får vite om forhold av personlig karakter eller opplysninger om drifts- eller forretningshemmeligheter.

Taushetsplikten gjelder også etter at vedkommende har avsluttet tjenesten eller arbeidet. Han eller hun kan heller ikke utnytte opplysninger som nevnt i første ledd i egen virksomhet eller i

tjeneste eller arbeid for andre.

For øvrig gjelder bestemmelsene i forvaltningsloven §§ 13 a til 13 f så langt de passer.

Uten hinder av bestemmelsen i første ledd kan Riksrevisjonens tjenestemenn, etter beslutning av Riksrevisjonens leder, avgi forklaring og legge fram dokumentasjon vedrørende revisjonsoppdrag til politiet når det er åpnet etterforskning i straffesak. Riksrevisjonen kan videre underrette politiet dersom det i forbindelse med revisjonen kommer fram forhold som gir grunn til mistanke om at det er foretatt en straffbar handling. Riksrevisjonen kan også samarbeide med andre offentlige kontrollmyndigheter dersom det er aktuelt. Underretning kan gis selv om revisjonen ikke er avsluttet og uten at forholdet er meddelt revidert virksomhet eller overordnet departement.

Ved anvendelse av bestemmelsene i tvistemålsloven § 204 nr. 2 og straffeprosessloven § 118 gis samtykke av Riksrevisjonens leder.

§ 16. Riksrevisjonens behandling av sikkerhetsgradert informasjon

Bestemmelsene i sikkerhetsloven gjelder så langt de passer for Riksrevisjonens behandling av sikkerhetsgradert informasjon.

Stortinget kan gi regler som utfyller eller gjør unntak fra sikkerhetslovens anvendelse på Riksrevisjonen og fastsette i hvilken utstrekning forskrifter gitt i medhold av sikkerhetsloven skal gjelde for Riksrevisjonen.

§ 17. Riksrevisjonens behandling av personopplysninger

Riksrevisjonen kan innhente og behandle alle typer personopplysninger. Opplysningene skal slettes så snart de ikke lenger har kontrollmessig interesse.

Riksrevisjonens behandling av personopplysninger i revisjons- og kontrollarbeidet er unntatt fra §§ 18, 27, 31 og 33 i personopplysningsloven.

§ 18. Allmennhetens krav på innsyn i Riksrevisjonens dokumenter

Enhver kan hos Riksrevisjonen gjøre seg kjent med det offentlige innholdet av dokumenter i en bestemt sak når dokumentet er kommet inn til eller er sendt fra Riksrevisjonen. Bestemmelsene i offentlighetsloven gjelder tilsvarende, så langt de passer.

For saksdokumenter som er utarbeidet av eller til Riksrevisjonen i saker som den vurderer å legge fram for Stortinget som ledd i den konstitusjonelle kontroll, skal offentlighet først inntre

når saken er mottatt i Stortinget. Riksrevisjonen varsler vedkommende forvaltningsorgan om at saken er av en slik art. Er en slik sak ferdigbehandlet uten at den vil bli oversendt Stortinget, inntre offentlighet når Riksrevisjonen har varslet vedkommende forvaltningsorgan om at saken er ferdigbehandlet.

Stortinget kan gi regler som utfyller eller gjør unntak fra offentlighetslovens anvendelse på Riksrevisjonen og fastsette i hvilken utstrekning forskrifter gitt i medhold av offentlighetsloven skal gjelde for Riksrevisjonen.

§ 19. Habilitet

Ingen som utfører tjeneste eller arbeid for Riksrevisjonen kan utføre revisjons- eller kontrolloppdrag dersom vedkommende eller dennes nærstående har en slik tilknytning til revidert eller kontrollert virksomhet, dets ansatte eller til-litsvalgte, eller det for øvrig foreligger slike særegne forhold at dette kan svekke tilliten til vedkommendes uavhengighet eller objektivitet.

Som nærstående regnes:

- a) ektefelle og person som vedkommende bor sammen med i ekteskapslignende forhold,
- b) slektninger i rett oppstigende eller nedstigende linje og søsken, og deres ektefeller eller personer som de bor sammen med i ekteskapslignende forhold, og
- c) slektninger i rett oppstigende eller nedstigende linje og søsken til en person som nevnt under bokstav a.

Bestemmelsene i forvaltningsloven §§ 6 til 9 første ledd gjelder for enhver som behandler administrative saker for Riksrevisjonen.

Instruks om Riksrevisjonens virksomhet

Fastsatt av Stortinget 11. mars 2004 med hjemmel i lov 7. mai 2004 nr. 21 om Riksrevisjonen § 3.

Kapittel 1. Ledelse og organisering av arbeidet i Riksrevisjonen

§ 1. Riksrevisorkollegiet (Kollegiet)

Kollegiet er Riksrevisjonens øverste organ og skal behandle saker av viktighet og prinsipiell betydning.

Alle saker som Riksrevisjonen sender til Stortinget, skal være behandlet av Kollegiet. Den enkelte riksrevisor har rett til å la egne bemerkninger følge de saker som rapporteres til Stortinget.

Kollegiet eller den det bemyndiger fastsetter nødvendige bestemmelser for Riksrevisjonens tjenestemenn og arbeidsordningen i virksomheten.

Beslutninger fattet av Kollegiet krever at minst tre riksrevisorer er enige.

Kollegiets leder skal innkalle de øvrige riksrevisorene til møter så ofte dette finnes nødvendig, eller dersom en riksrevisor ber om det. Kollegiets leder, eller nestleder ved dennes fravær, leder møtet.

Arbeidsdelingen mellom Kollegiet og daglig leder kan suppleres med interne retningslinjer fastsatt av Kollegiet.

Revisjonsråden er fast sekretær for Kollegiet.

§ 2. Ledelsen av Riksrevisjonen

Lederen i Kollegiet har det daglige administrative, økonomiske, personalmessige og faglige ansvaret for Riksrevisjonen.

Revisjonsråden er etatens øverste tjenestemann. Revisjonsråden ivaretar de oppgaver i den daglige ledelse som følger av stillingsinstruks fastsatt av Kollegiet, og er fast stedfortreder for lederen ved behandling av og avgjørelser i faglige og administrative spørsmål som ellers behandles eller avgjøres av lederen.

Revisjonsråden leder Riksrevisjonen i daglig leders fravær. Nestleder i Kollegiet trer inn som daglig leder inntil ny leder eventuelt er valgt dersom lederen ikke lenger kan ivareta den daglige ledelse på grunn av langvarig sykdom eller død i valgperioden.

Kapittel 2. Regnskapsrevisjon

§ 3. Revisjonens innhold

Riksrevisjonen skal ved revisjon av regnskapene kontrollere om regnskapet gir et riktig bilde av den økonomiske virksomhet, herunder:

- a) bekrefte at regnskapene ikke inneholder vesentlige feil og mangler, og
- b) kontrollere om de disposisjoner som ligger til grunn for regnskapet er i samsvar med Stortingets vedtak og forutsetninger og gjeldende regelverk, og om disposisjonene er akseptable ut fra normer og standarder for statlig økonomiforvaltning.

§ 4. Innsending av regnskap, nødvendig materiale m.m. til Riksrevisjonen

Departementene og de statlige virksomhetene som Riksrevisjonen har revisjonsansvar for, skal sende Riksrevisjonen det materiale som antas å være nødvendig for Riksrevisjonens revisjon og kontroll.

Følgende materiale skal sendes til Riksrevisjonen så snart som mulig og senest innen de frister som er fastsatt av Finansdepartementet:

- a) statsregnskapet og øvrige regnskaper avlagt av virksomhetene,
- b) andre oppgaver som skal avgis i samsvar med bevilgningsreglementet § 13,
- c) forklaringer knyttet til bevilgnings- og kapitalregnskapet, og
- d) gjenpart av alle tildelingsbrev og årsrapporter.

Riksrevisjonen kan selv bestemme hvilket annet materiale som skal sendes Riksrevisjonen og fastsette frister for dette.

Kapittel 3. Selskapskontroll

§ 5. Kontrollens innhold og omfang

Riksrevisjonen skal gjennom sin kontroll med forvaltningen av statens interesser i selskaper m.m. vurdere om statsråden har utøvet sin oppgave som forvalter av statens interesser i samsvar med Stortingets vedtak og forutsetninger.

I kontrollen inngår de undersøkelser m.m. som anses nødvendige for at Riksrevisjonen skal kunne gi en kvalifisert vurdering av den enkelte statsråds forvaltning av statens interesser. I heleide selskaper mv. og heleide datterselskaper til disse kan kontrollen også omfatte systematiske undersøkelser av selskapets økonomi, produktivitet, måloppnåelse og virkninger ut fra Stortingets vedtak og forutsetninger.

Kontrollen etter første ledd omfatter selskaper hvor staten eier så mange aksjer at de representerer 50 prosent eller mer av stemmene, eller hvor staten på grunn av aksjeeie eller ved statlig kontroll av selskapsinteresser mv. har dominerende innflytelse. Riksrevisjonen avgjør i det enkelte tilfellet om staten anses å ha en dominerende innflytelse.

Bestemmelsene i denne instruksjonen gjelder også for kontroll med statlig eierskap i selskaper i utlandet så langt dette ikke strider mot landets lov.

§ 6. Informasjon fra hel- og deleide statlige selskaper

I selskaper som i sin helhet eies av staten skal det, med unntak av faktiske opplysninger knyttet til regnskapet, ordinært avtales med daglig leder eller tilsatt som utpekes av denne hvordan Riksrevisjonen kan innhente informasjon, dokumenter o.a. fra øvrige tilsatte. Når Riksrevisjonen finner det påkrevd, kan den likevel kreve

opplysninger og oversendelse av dokumenter direkte av enhver tilsatt.

Når Riksrevisjonen finner det nødvendig for sin kontroll, kan den gjennom departementet eller gjennom statlig heleid virksomhet kreve at den som representerer statlige interesser i generalforsamling i deleid selskap, skal framsette krav om at generalforsamlingen pålegger valgt revisor å gi opplysninger innen rammen av dennes oppgaver.

For selskaper i utlandet med statlig eierskap vil, om ikke annet er avtalt, kommunikasjon skje gjennom vedkommende departement eller statlig heleid norsk virksomhet som forvalter statens interesser.

§ 7. Statsrådets rapportering til Riksrevisjonen

Vedkommende statsråd skal senest en måned etter at generalforsamling, foretaksmøte eller lignende er avholdt oversende til Riksrevisjonen:

- a) virksomhetens årsregnskap og eventuelle konsernregnskap med revisors beretning,
- b) styrets årsberetning,
- c) protokoller/referater fra møter i virksomhetens styrende og kontrollerende organer vedrørende behandlingen og fastsettelsen av virksomhetens årsoppgjør, og
- d) statsrådets beretning om forvaltningen av statens interesser i den enkelte virksomhet eller det enkelte konsern. Det gis særskilt beretning for hver virksomhet eller hvert konsern.

Riksrevisjonen kan gi nærmere retningslinjer for hvilke forhold m.m. beretningen fra statsråden skal omhandle.

Riksrevisjonen bestemmer i hvilken grad dokumenter som nevnt i første ledd bokstav a til c innhentes for datterselskaper og datterselskapers interesser i andre selskaper når statens interesser i morselskapet forvaltes av vedkommende departement.

I virksomheter som ikke har organer som generalforsamling, foretaksmøte eller lignende, skal vedkommende statsråd sende Riksrevisjonen dokumenter og beretning som nevnt i første ledd senest en måned etter at regnskapet for vedkommende virksomhet er godkjent.

§ 8. Innsending av møteprotokoller m.m.

Riksrevisjonen kan kreve å få tilsendt gjenpart av møteprotokoller og korrespondanse, herunder rapporter, notater o.a., mellom selskapene og vedkommende departement.

De selskaper som er heleide av staten, skal rutinemessig sende Riksrevisjonen fullstendige utskrifter av møteprotokoller fra møter i samtlige

styrende og kontrollerende organer i virksomheten.

Riksrevisjonen bestemmer i hvilken grad dokumenter som nevnt i første og annet ledd skal innhentes vedrørende enkelte datterselskaper og selskaper disse eier når morselskapets interesser forvaltes av departementet.

Statsråden skal rutinemessig sende Riksrevisjonen den informasjon vedkommende mottar eller innhenter som gjelder deleide selskaper statsråden forvalter statlige interesser i eller hvor statsråden forvalter statlige interesser i morselskapet. Det kan avtales med statsråden om denne informasjonen skal sendes til Riksrevisjonen fra statsråden eller direkte fra virksomhetene.

Når den finner det nødvendig for sin kontroll, kan Riksrevisjonen kreve at statsråden innhenter enhver informasjon statsråden eller en statlig virksomhet som eier kan kreve tilgang til. Riksrevisjonen kan innhente fra departementet korrespondanse og annet mellom departementet og selskapet som staten har eierandeler i.

Kapittel 4. Forvaltningsrevisjon

§ 9. Revisjonens innhold

Riksrevisjonen skal gjennom systematiske undersøkelser av økonomi, produktivitet, måloppnåelse og virkninger ut fra Stortingets vedtak og forutsetninger, fremskaffe relevant informasjon til Stortinget om iverksettelse og virkninger av offentlige tiltak e.l., herunder om:

- a) forvaltningen bruker ressurser til å løse oppgaver som samsvarer med Stortingets vedtak og forutsetninger,
- b) forvaltningens ressursbruk og virkemidler er effektive i forhold til de målene som Stortinget har satt på området,
- c) regelverk fastsatt av Stortinget etterleves,
- d) forvaltningens styringsverktøy, virkemidler og regelverk er effektive og hensiktsmessige for å følge opp Stortingets vedtak og forutsetninger
- e) beslutningsgrunnlaget fra regjeringen til Stortinget er tilstrekkelig, og
- f) forvaltningen gjennomfører vedtatt miljøpolitikk slik at prinsippet om bærekraftig utvikling og god forvaltning av naturressursene etterleves.

Forvaltningsrevisjon bør begrenses til saker av prinsipiell, økonomisk eller stor samfunnsmessig betydning.

§ 10. Innsending av nødvendig materiale til Riksrevisjonen

Ved Riksrevisjonens utførelse av forvaltningsrevisjon gjelder § 4 første og tredje ledd tilsvarende.

Kapittel 5. Riksrevisjonens kontroll med Norges Bank

§ 11. Kontrollens innhold og omfang

Riksrevisjonen fører kontroll med statsrådets myndighetsutøvelse overfor Norges Bank, jf. sentralbankloven § 2 fjerde ledd. Riksrevisjonen fører ikke kontroll med om banken har utøvd sin virksomhet i samsvar med de økonomisk-politiske retningslinjer som er fastlagt av statsmyndighetene, jf. sentralbankloven § 2 første ledd.

§ 12. Innsending av materiale og innsynsrett

Statsråden skal snarest mulig etter at Norges Banks årsregnskap og årsberetning er mottatt i departementet oversende til Riksrevisjonen:

- a) bankens årsregnskap, fastsatt av representantskapet, med revisjonens beretning,
- b) hovedstyrets årsberetning,
- c) representantskapets uttalelse om hovedstyrets protokoller og eventuelt om andre forhold vedrørende banken, og
- d) statsrådets beretning vedrørende departementets og regjeringens myndighetsutøvelse i saker som gjelder Norges Bank.

Riksrevisjonen skal fortløpende sendes kopier av hovedstyrets og representantskapets møteprotokoller.

Riksrevisjonen har rett til å kreve de opplysninger den finner nødvendig for sin kontroll fra vedkommende departement, banken og dens revisjon.

Kapittel 6. Riksrevisjonens forhold til offentlighetsloven og sikkerhetsloven

§ 13. Allmennhetens innsynsrett - offentlighetslovens anvendelse på Riksrevisjonen

Med dokumenter i en bestemt sak som nevnt i lov om Riksrevisjonen § 18, menes korrespondanse til og fra Riksrevisjonen om samme saksforhold. Dokumenter som foreligger hos kontrollert virksomhet og som følger som vedlegg i en sak, eller som innhentes som ledd i Riksrevisjonens kontroll, er ikke offentlige hos Riksrevisjonen. Det samme gjelder dokumenter som rutinemessig sendes i kopi til Riksrevisjonen.

Dokumenter som utveksles mellom Stortinget og Riksrevisjonen og som gjelder Riksrevisjo-

nens budsjett og interne administrasjon, kan unntas fra offentlighet.

Dokumenter som utveksles mellom Riksrevisjonens ledelse, administrasjon og tilsatte, kan unntas fra offentlighet.

Den som nektes innsyn i en sak i Riksrevisjonen, kan påklage vedtaket til Riksrevisjonens kollegium. Riksrevisjonens kollegium avgjør med endelig virkning om det skal gis innsyn.

Forskrifter gitt med hjemmel i offentlighetsloven § 11 gjelder tilsvarende for Riksrevisjonen så langt de passer. Riksrevisjonen kan gi bestemmelser tilsvarende forskrifter som Kongen kan gi etter offentlighetsloven § 8.

§ 14. Riksrevisjonens behandling av sikkerhetsgradert informasjon

Sikkerhetsloven § 9 første ledd bokstav c og § 10 gjelder ikke for Riksrevisjonen.

Riksrevisjonen er klareringsmyndighet for personell i Riksrevisjonen og for personell ansatt hos eller engasjert av leverandør i forbindelse med sikkerhetsgraderte anskaffelser foretatt av Riksrevisjonen.

Ved utøvelse av forebyggende sikkerhetstjeneste kan Riksrevisjonen søke bistand fra Nasjonal sikkerhetsmyndighet.

Kapittel 7. Rapportering til Stortinget og forvaltningen

§ 15. Rapportering om Riksrevisjonens årlige revisjon og kontroll

Riksrevisjonen skal årlig oversende til Stortinget en rapport som skal inneholde:

- a) resultatet av revisjonen av foregående års statsregnskap, underliggende virksomheters regnskaper og regnskap for administrasjonen av Svalbard,
- b) resultatet av kontrollen med forvaltningen foregående år av statens interesser i selskaper m.m. Riksrevisjonen skal også rapportere til Stortinget mulige bemerkninger til statsrådets myndighetsutøvelse overfor Norges Bank,
- c) departementenes oppfølging av tidligere saker som ikke er løst på en tilfredsstillende måte, og
- d) andre forhold av betydning for en vurdering av departementets totale forvaltning.

Riksrevisjonen skal meddele resultatet fra regnskapsrevisjonen til revidert virksomhet. Det tas i det enkelte tilfellet stilling til om resultatet også skal meddeles overordnet departement. Ved avslutningen av årets revisjon skal Riksrevisjonen sende revidert virksomhet et avsluttende

revisjonsbrev som oppsummerer revisjonen for det aktuelle regnskapsåret.

§ 16. Rapportering om gjennomførte forvaltningsrevisjoner

Riksrevisjonen skal rapportere fortløpende til Stortinget om gjennomførte forvaltningsrevisjoner.

§ 17. Rapport om Riksrevisjonens virksomhet

Riksrevisjonen skal hvert år sende en melding til Stortinget om Riksrevisjonens virksomhet. Meldingen skal inneholde en generell oversikt over foregående års aktiviteter og regnskap.

Vedlegg 2

Departementenes virksomheter og selskaper

Oversikten viser virksomheter mv. som Riksrevisjonen reviderer, og selskaper hvor Riksrevisjonen utøver kontroll med statsrådets forvaltning av statens interesser.

Arbeids- og inkluderingsdepartementet

Virksomheter mv.

Aetat Arbeidsdirektoratet

Arbeidsretten

Direktoratet for arbeidstilsynet

Kompetansesenteret for urfolks rettigheter

Meklingsinstitusjonen

Ny arbeids- og velferdsforvaltning (NAV)

Interim

Pensjonstrygden for sjømenn

Petroleumstilsynet

Rikstrygdeverket – trygdeetaten

Sametinget

Statens arbeidsmiljøinstitutt

Trygderetten

Utlendingsdirektoratet

Utlendingsnemnda

Selskaper mv.:

AS Rehabil

Barne- og likestillingsdepartementet

Virksomheter mv.

Barneombudet

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet

Forbrukerombudet

Forbrukerrådet

Fordelingsutvalget

Fylkesnemnda for sosiale saker i Rogaland

Fylkesnemnda for sosiale saker i Troms og

Finnmark

Fylkesnemnda for sosiale saker i Østfold/

Region Øst

Likestillingsombudet

Likestillingscenteret

Sekr. for Forbrukertvistutvalget og

Markedsrådet

Statens institutt for forbruksforskning

Finansdepartementet

Virksomheter mv.

Finansmarkedsfondet

Folketrygdfondet

Kredittilsynet

Senter for statlig økonomistyring

Skatteetaten

Statens innkrevingsentral

Statens petroleumsfond

Statistisk sentralbyrå

Toll- og avgiftsdirektoratet

Selskaper mv.

Norges Bank

Fiskeri- og kystdepartementet

Virksomheter mv.

Fiskeridirektoratet

Havforskningsinstituttet

Kystverket

Nasjonalt inst. for ernærings- og sjømatforskning
(NIFES)

Selskaper mv.

Eksportutvalget for fisk AS

NOFIMA AS

Protevs AS

Secora AS

Fornyings- og administrasjonsdepartementet

Virksomheter mv.

Datatilsynet

Departementenes servicesenter

Fylkesmannen i Aust-Agder

Fylkesmannen i Buskerud

Fylkesmannen i Finnmark

Fylkesmannen i Hedmark

Fylkesmannen i Hordaland

Fylkesmannen i Møre og Romsdal

Fylkesmannen i Nordland

Fylkesmannen i Nord-Trøndelag

Fylkesmannen i Oppland

Fylkesmannen i Oslo/Akershus

Fylkesmannen i Rogaland

Fylkesmannen i Sogn og Fjordane

Fylkesmannen i Sør-Trøndelag

Fylkesmannen i Telemark

Fylkesmannen i Troms

Fylkesmannen i Vest-Agder

Fylkesmannen i Vestfold

Fylkesmannen i Østfold

Konkurransetilsynet

Norge.no

Pensjonsordningen for Apoteketaten
Statens Pensjonskasse
Statsbygg

Selskaper mv.
Statskonsult AS

Forsvarsdepartementet

Virksomheter mv.
Forsvarets forskningsinstitutt
Forsvarets militære organisasjon
Forsvarsbygg
Nasjonal Sikkerhetsmyndighet

Helse- og omsorgsdepartementet

Virksomheter mv.
Bioteknologinemnda
Nasjonalt folkehelseinstitutt
Norsk pasientskadeerstatning
Pasientskadenemnda
Sosial- og helsedirektoratet
Statens helsetilsyn
Statens institutt for rusmiddelforskning
Statens legemiddelverk
Statens strålevern

Selskaper mv.
A/S Vinmonopolet
Helse Midt-Norge RHF
Helse Nord RHF
Helse Sør RHF
Helse Vest RHF
Helse Øst RHF
KITH AS

Justis- og politidepartementet

Virksomheter mv.
Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap
Domstoladministrasjonen
Generaladvokaten
Hovedredningssentralen i Nord-Norge
Hovedredningssentralen i Sør-Norge
Justissekretariatene
Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker
Kontoret for voldsoffererstatning
Kriminalomsorgens sentrale forvaltning
Politidirektoratet
Politiets sikkerhetstjeneste
Riksadvokaten
Sekretariatet for konfliktrådene
Siviltjenesten
Spesialenheten for politisaker
Sysselmannen på Svalbard

Selskaper mv.
Industritjeneste AS
Norsk Eiendomsinformasjon AS

Kommunal- og regionaldepartementet

Virksomheter mv.
Husbanken
Statens bygningstekniske etat

Selskaper mv.
Kommunalbanken AS

Kultur- og kirke departementet

Virksomheter mv.
Agder bispedømme
Arkeologisk museum i Stavanger
Arkivverket
Bunad- og folkedraktrådet
Den norske kirkes landsfond
Det praktisk-teologiske seminar
Fond for lyd og bilde
Forvaltningsorganet til Opplysningsvesenets fond
Kirkerådet
Lotteri- og stiftelsestilsynet
Medietilsynet
Nasjonalbiblioteket
Nidaros Domkirkes Restaureringsarbeider
Norsk filmfond
Norsk filminstitutt
Norsk filmutvikling
Norsk-Finsk kulturfond
Norsk kulturråd
Norsk lokalhistorisk institutt
Norsk lyd- og blindeskriftbibliotek
Norsk Tipping AS
Opplysningsvesenets fond
Rikskonsertene
Riksteateret
Riksutstillingen (avviklet 30.06.05)
Statens senter for arkiv, bibliotek og museum (ABM-utvikling)
Språkrådet
Utsmykkingsfondet for offentlige bygg
Bjørgvin bispedømme
Borg bispedømme
Hamar bispedømme
Møre bispedømme
Nidaros bispedømme
Nord-Hålogaland bispedømme
Oslo bispedømme
Stavanger bispedømme
Sør-Hålogaland bispedømme
Tunsberg bispedømme

Selskaper mv.

Carte Blanche AS
Den Nationale Scene AS
Den Norske Opera AS
Filmparken AS
Hundreårsmarkeringen-Norge 2005 AS
Nationaltheatret AS
Norsk rikskringkasting AS (NRK)
Rogaland Teater AS
Trøndelag Teater AS

Kunnskapsdepartementet

Virksomheter mv.

Arkitektur- og designhøgskolen
Høgskolen i Agder
Høgskolen i Akershus
Høgskolen i Bergen
Høgskolen i Bodø
Høgskolen i Buskerud
Høgskolen i Finnmark
Høgskolen i Gjøvik
Høgskolen i Harstad
Høgskolen i Hedmark
Høgskolen i Lillehammer
Høgskolen i Molde
Høgskolen i Narvik
Høgskolen i Nesna
Høgskolen i Nord-Trøndelag
Høgskolen i Oslo
Høgskolen i Sogn og Fjordane
Høgskolen Stord-Haugesund
Høgskolen i Sør-Trøndelag
Høgskolen i Telemark
Høgskolen i Tromsø
Høgskolen i Vestfold
Høgskolen i Volda
Høgskolen i Østfold
Høgskolen i Ålesund
Kunsthøgskolen i Bergen
Kunsthøgskolen i Oslo
Longyearbyen skole
Meteorologisk institutt
Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen (NOKUT)
Norges Forskningsråd
Norges handelshøyskole
Norges idrettshøgskole
Norges musikkhøgskole
Norges teknisk-naturvitenskaplige universitet
Norges veterinærhøgskole
Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring
Norsk utenrikspolitisk institutt
Samisk høgskole
Samisk videregående skole og reindriftsskole, Kautokeino

Samisk videregående skole, Karasjok
Senter for internasjonalisering av høgre utdanning
Statens gartner - og blomsterdekoratørskole
Statens lånekasse for utdanning
Universitetet for miljø- og biovitenskap
Universitetet i Bergen
Universitetet i Oslo
Universitetet i Stavanger
Universitetet i Tromsø
Utdanningsdirektoratet
Voksenopplæringsinstituttet

Selskaper mv.

Agderforskning AS
Akvaforsk AS
Arbeidsforskningsinstituttet AS
Bioparken AS
Birkeland innovasjon AS
Chr. Michelsen Research AS
DeepNor AS
FiloNova AS
Forskningsparken AS
Havbruksstasjonen i Tromsø AS
HIST kompetanse AS
Medisinsk-teknisk forskningssenter i Trondheim AS
Multimedia Ressurs AS
Norkveite AS
Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS
Norsk synkrotronforskning AS
Norut Gruppen AS
NTNU Samfunnsforskning
NTNU Technology Transfer AS
Rya gods og skoger AS
Sem Gjestegård AS
Senter for innovasjon og bedriftsøkonomi AS
Senter for økonomisk forskning AS
Simula Research Laboratory AS
Studentsamskipnadene
TTO Nord AS
Unifob AS
UNINETT AS
Unirand AS
Universitetet i Bergen Eiendom AS
Universitetssenteret på Svalbard AS (UNIS)

Landbruks- og matdepartementet

Virksomheter mv.

Jordskifterettene
Mattilsynet
Norsk institutt for jord- og skogkartlegging
Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning
Norsk institutt for skogforskning
Planteforsk

Reindriftsforvaltningen
Statens Landbruksforvaltning
Veterinærinstituttet

Selskaper mv.

Instrumenttjenesten AS
Kimen Såvarelaboratoriet AS
Statskog SF
Staur Gård AS
VESO

Miljøverndepartementet

Virksomheter mv.

Direktoratet for naturforvaltning
Norsk kulturminnefond
Norsk Polarinstitut
Produktregisteret
Riksantikvaren
Statens fiskefond
Statens forurensingstilsyn
Statens kartverk
Viltfondet

Selskaper mv.

Polarmiljøseneteret AS

Nærings- og handelsdepartementet

Virksomheter mv.

Bergvesenet
Brønnøysundregistrene
Garantiinstituttet for eksportkreditt
Justervesenet
Norges geologiske undersøkelse
Norsk Akkreditering
Norsk Romsenter
Sjøfartsdirektoratet
Skipsregistrene
Styret for det industrielle rettsvern

Selskaper mv.

Andøya Rakettskytefelt AS
Argentum Fondsinvesteringer AS
BaneTele AS
Bjørnøen AS
Cermaq ASA
Electronic Chart Centre AS
Entra Eiendom AS
Flytoget AS
GIEK Kredittforsikring AS
Innovasjon Norge
Kings Bay AS
Kongsberg Gruppen ASA
Mesta AS
Nammo AS
Norsk Garantiinstitutt for Skip og
Borefartøyer AS

Norsk Hydro ASA
Norsk Romsenter Eiendom AS
Raufoss ASA
SIVA SF
Statkraft SF
Store Norske Spitsbergen Kulkompani AS
Telenor ASA
Venturefondet AS

Olje- og energidepartementet

Virksomheter mv.

Energifondet
Fond for miljøvennlig gassteknologi
Gassnova
Konsesjonsavgiftsfondet
Norges vassdrags- og energidirektorat
Oljedirektoratet
Statens direkte økonomiske engasjement
(SDØE)
Statens petroleumsforsikringsfond

Selskaper mv.

Enova SF
Gassco AS
Petro AS
Statnett SF
Statoil ASA

Samferdselsdepartementet

Virksomheter mv.

Jernbaneverket
Luftfartstilsynet
Post- og teletilsynet
Statens havarikommisjon for transport
Statens jernbanetilsyn
Statens vegvesen

Selskaper mv.

Avinor AS
Baneservice AS
Baneservice Prosjekt AS
Norges Statsbaner AS (NSB)
Posten Norge AS
Svinesundforbindelsen AS

Utenriksdepartementet

Virksomheter mv.

Direktoratet for utviklingssamarbeid
Fredskorpset

Selskaper mv.

NORFUND

Statsministerens kontor

Virksomheter mv.

Regjeringsadvokaten

Stortinget

Forsvarets ombudsmannsnemnd

Stortingets kontrollutvalg for etterretnings-,
overvåkings- og sikkerhetstjeneste

Stortingets ombudsmann for forvaltningen

Nordiske virksomheter

Nordisk Energiforskning

Nordisk film- og TV-fond

NordForsk

Nordisk InnovationsCenter

Nordisk Institutt for Kvinne- og kjønnsforskning

Nordisk Institutt for Odontologisk

Materialprøving

Nordisk Metodikkomité for Næringsmidler

Annet

FN-sambandet

Garantikassen for fiskere

Likviditetsfondet i pensjonstrygden for fiskere

Vedlegg 3

3.1 Nøkkeltall for heleide aksjeselskaper, regionale helseforetak og statsforetak for regnskapsåret 2005

Dep.	Selskap - alle beløp i 1000 kroner	Driftsinntekter	Tilskudd ^b	Årsresultat	Aksjekapital	Avsatt utbytte	Egenkapital	EK-andel ^c	Gj.sn. ant. ansatte
	Heleide aksjeselskaper:								
AID	AS Rehabil	46 557	0	1 035	210	0	3 719	45,7 %	64
FAD	Statskonsult AS	54 109	8 000	-30 141	10 000	0	37 553	49,6 %	77
FKD	Eksportvalget for fisk AS ^a	73 764	0	-3 139	50 000	0	107 861	55,1 %	46
FKD	NOFIMA AS ¹¹	0	0	0	100	0	100	100,0 %	0
FKD	Protevs AS	993	0	37	1 000	0	528	80,1 %	1
FKD	Secora AS ⁵	102 535	0	-1 715	55 000	0	51 631	56,5 %	75
JD	Norsk Eiendomsinformasjon AS	172 356	0	12 950	6 000	10 360	41 423	39,2 %	56
KD	Arbeidsforskningsinstituttet AS ⁴	37 291	0	1 139	7 460	0	10 688	45,7 %	45
KD	Birkeland innovasjon AS ⁵	11 052	0	196	5 000	0	5 196	31,5 %	10
KD	FilNova AS	634	0	187	1 500	0	599	61,8 %	0
KD	HIST kompetanse AS	840	0	-71	600	0	514	35,0 %	0
KD	Multimedia Ressurs AS	30	0	-1	100	0	99	76,8 %	0
KD	Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS ⁴	33 792	0	2 351	5 000	0	15 588	57,7 %	57
KD	Norsk synkrotronforskning AS ⁵	5 287	0	-389	100	0	317	72,7 %	0
KD	NTNU Samfunnsforskning AS	43 952	0	1 859	1 000	0	10 608	17,8 %	71
KD	NTNU Technology Transfer AS	16 243	0	149	100	0	1 222	19,5 %	13
KD	Rya gods og skoger AS	19	0	129	500	0	9 447	100,0 %	0
KD	Sem Gjestegård AS	17 704	0	-515	3 000	0	5 712	57,5 %	19
KD	UNINETT AS ⁷	71 872	20 900	14 994	3 000	0	124 602	52,6 %	71
KD	Unirand AS	62 742	0	-448	1 200	0	-2 973		80
KD	Universitetet i Bergen Eiendom AS	17 676	0	2 885	400	0	11 881	7,7 %	0
KD	Universitetssenteret på Svalbard AS (UNIS) ⁸	60 727	77 668	4 555	100	0	7 176	19,0 %	69
KKD	Hundreårsmarkeringen-Norge 2005 AS	116 089	84 800	7 896	100	0	92	0,4 %	11
KKD	Nationaltheatret AS ⁹	167 020	119 923	488	195	0	18 105	24,4 %	243
KKD	Norsk rikskringkasting AS (NRK) ⁴	3 693	2 499	-2 393	1 000	0	1 559	50,0 %	3 469
LMD	Staur Gård AS ⁵	4 627	200	111	1 500	0	1 648	65,4 %	3
NHD	Argentum Fondsinvesteringer AS ⁵	499 879	0	456 523	1 200 000	130 000	3 081 170	98,9 %	9
NHD	BaneTele AS	602 681	0	-24 082	232 000	0	130 614	15,1 %	160
NHD	Bjørnøen AS	214	0	0	4 000	0	4 041	99,0 %	0
NHD	Electronic Chart Centre AS	11 933	0	1 165	10 000	785	11 705	79,2 %	12
NHD	Entra Eiendom AS	1 071 621	0	162 546	142 194	120 000	1 376 799	14,2 %	134
NHD	Flytoget AS	564 507	0	53 904	400 000	0	733 706	60,8 %	265
NHD	GIEK Kredittforsikring AS ¹²	23 197	0	4 504	15 000	1 964	41 308		13
NHD	Kings Bay AS ⁵	33 729	13 000	23	2 000	0	2 185	14,3 %	22
NHD	Mesta AS ¹⁰	6 075 500	280 100	216 300	1 000 100	76 500	2 252 300	48,5 %	3 293
NHD	Norsk Garantistiftutt for Skip og Borefartøyer AS	2 956	0	-14	1 000	0	29 862	76,4 %	0
NHD	Norsk Romsenter Eiendom AS	30 562	0	-1 087	2 600	0	30 580	9,8 %	0
NHD	Venturefondet AS ⁸	0	0	4 361	2 200	0	96 230	99,7 %	0
OED	Gassco AS	0	0	491	10 000	0	12 280	6,1 %	138
OED	Petoro AS ⁴	177 886	217 900	937	10 000	0	15 653	23,9 %	57

SD	Avinor AS ¹	5 255 000	35 000	385 900	5 400 100	26 400	7 371 900	33,4 %	2 588
SD	Baneservice AS	372 128	45 550	4 622	50 000	0	162 418	46,9 %	245
SD	Baneservice Prosjekt AS	0	0	-458	100	0	-16 680		0
SD	Norges Statsbaner AS (NSB)	8 629 000	1 502 000	328 000	3 685 500	246 000	6 011 000	51,6 %	10 648
SD	Posten Norge AS	19 995 000	326 000	985 000	3 120 000	0	4 782 000	36,2 %	23 926
SD	Svinesundsforbindelsen AS	55 007	0	0	100	0	100	0,0 %	0
	Totalt AS	44 522 404	2 733 540	2 590 784	15 441 059	612 009	26 613 719		
	Regionale helseforetak (RHF)				Innskudds-kapital	Utbytte	Egenkapital	EK-andel ²	Gj.sn. ant. ansatte
	HOD Helse Midt-Norge RHF	10 181 963	11 163 736	-662 410	100	0	4 711 820	29,3 %	16 219
	HOD Helse Nord RHF	8 851 020	7 058 044	-341 784	100	0	7 007 401	70,3 %	11 657
	HOD Helse Sør RHF	16 670 397	12 725 039	-1 067 735	100	0	13 189 866	63,5 %	25 875
	HOD Helse Vest RHF	13 353 983	11 282 961	-518 495	100	0	8 845 142	62,7 %	18 926
	HOD Helse Øst RHF	25 227 665	21 811 877	-430 405	100	0	15 418 694	64,7 %	30 835
	Totalt RHF	74 285 028	64 041 657	-3 020 829	500	0	49 172 923		
	Statsforetak (SF):				Innskudds-kapital	Utbytte	Egenkapital	EK-andel ²	Gj.sn. ant. ansatte
	LMD Statskog SF ³	237 790	24 083	26 301	88 500	7 300	258 317	76,3 %	197
	NHD SIVA SF	230 398	86 000	39 805	667 281	0	605 132	27,3 %	35
	NHD Statkraft SF ^{4,7}	14 595 000	0	6 030 000	29 250 000	4 720 000	38 014 000	41,1 %	2 021
	OED Enova SF	37 716	0	2 628	5 000	0	9 180	54,1 %	31
	OED Statnett SF	5 244 000	0	174 000	2 700 000	87 000	4 767 000	37,1 %	628
	Totalt SF	20 344 904	110 083	6 272 734	32 710 781	4 814 300	43 653 629		
	Totalt for AS, RHF og SF	139 152 336	66 885 280	5 842 689	48 152 340	5 426 309	119 440 271		
	Andre heleide selskaper, organisert ved særskilt lov								
FIN	Norges Bank								
HOD	A/S Vinmonopolet								
KD	Studentsamskipnadene								
NHD	Innovasjon Norge								
UD	NORFUND								

- 1) For konsern er konserntall oppgitt
- 2) Egenkapital *100/totalkapital
- 3) Omfatter tilskudd som et selskap har mottatt som bevilgning over eget kapital/post, og tilskudd gitt over samleposter i budsjettposisjoner dersom tilskuddet til det enkelte selskap er spesifisert der
- 4) Antall årsverk i 2005
- 5) Ansatte per 31.12.2005
- 6) Ca. uforfarte årsverk i 2005
- 7) Netto driftsinntekter
- 8) Brutto driftsinntekter
- 9) Har i 2005 lønnet 69 faste ansatte

10) Tilskudd er gitt til restrukturering, og er derfor ikke med i kolonnen for driftsinntekter

11) Selskaps drift er ikke startet opp, første regnskapsår er 2005

12) Driftsinntekter er premieinntekter for egen regning, egenkapitalandel oppfyller myndighetenes krav til kapitaldeknning på 8 %

13) Tilskudd bevilget over kapittel 732 post 71-75 (basistilskudd), kapittel 732 post 76 (SF), kapittel 732 post 78 (tilskudd til forskning, utdanning og medisinske kompetansesenter), kapittel 732 post 81 (tilskudd til store byggeprosjekter), kapittel 743 post 70 (kompetanse, utredninger og utviklingsarbeid), kapittel 743 post 73 (tilskudd til arbeid med vold og traumatisk stress) og kapittel 743 post 75 (tilskudd til styrking av psykisk helsevern). Videre inngår tilskudd til Helse Sør bevilget over kapittel 729 post 70 (behandlingstreiser til utlandet) og kapittel 737 post 70 (krefregisteret).

3.2 Nøkkeltall for deleide aksjeselskaper for regnskapsåret 2005 (Gjelder selskaper hvor Riksrevisjonen har opprettet kontroll)

Dep.	Selskap ¹ - alle beløp i 1 000 kroner	Statlig eierandel	Driftsinntekter	Årsresultat	Aksjekap.	Aksjekapital andel stat	Avsatt utbytte	Egenkapital	EK-andel ²	Gj.sn. ant. ansatte
HOD	KITH AS	80,5 %	28 218	633	6 000	4 830	0	10 361	59,4 %	28
JD	Industrijeteneste AS	53,4 %	38 022	-853	680	363	0	5 424	43,2 %	142
KD	Agderforskning AS	50,1 %	29 086	3 000	1 000	501	0	8 776	42,9 %	39
KD	Akvaforsk AS ⁹	52,9 %	78 993	3 322	8 500	4 500	0	22 019	34,4 %	97
KD	Bioparken AS ¹⁰	69,5 %	8 391	1 578	9 905	6 883	0	10 127	68,9 %	7
KD	Chr. Michelsen Research AS	50,0 %	110 769	4 944	28 000	14 000	0	96 886	60,0 %	106
KD	DeepNor AS	51,0 %	0	-6	200	102	0	204	97,1 %	0
KD	Forskningsparken AS ¹⁰	66,6 %	55 926	26 673	5 461	3 636	5 360	85 330	72,5 %	21
KD	Havbruksstasjonen i Tromsø AS ⁹	50,0 %	30 039	-671	500	250	0	2 563	8,0 %	30
KD	Medisinsk-teknisk forskningssenter i Trondheim AS	99,5 %	37 477	25 628	4 000	3 980	0	31 686	77,3 %	1
KD	Norkeite AS	58,4 %	2 120	199	5 080	2 965	0	3 200	38,5 %	1
KD	Norut Gruppen AS ⁹	69,5 %	181 831	2 154	25 850	17 975	0	71 098	31,9 %	289
KD	Senter for innovasjon og bedriftsøkonomi AS	80,0 %	2 233	348	500	400	0	854	39,0 %	2
KD	Senter for økonomisk forskning AS	51,0 %	6 345	400	200	102	0	1 560	22,1 %	5
KD	Simula Research Laboratory AS ⁶	80,0 %	64 101	1 176	1 500	1 200	0	4 985	33,2 %	63
KD	TTO Nord AS ⁹	41,6 %	3 491	919	1 130	470	0	3 846	14,0 %	4
KD	Unifob AS ⁶	85,0 %	439 675	2 916	17 500	14 875	0	46 886	12,6 %	441
KKD	Carte Blanche AS	70,0 %	22 473	113	100	70	0	1 371	27,6 %	21
KKD	Den Nationale Scene AS	66,7 %	91 084	6	102	68	0	9 118	39,0 %	157
KKD	Den Norske Opera AS ⁶	90,0 %	291 743	2 594	100	90	0	5 524	7,9 %	442
KKD	Filmparken AS ⁶	77,6 %	19 438	-1 109	16 653	12 922	0	24 399	39,1 %	11
KKD	Rogaland Teater AS	66,7 %	65 197	-999	108	72	0	20 708	42,8 %	83
KKD	Trøndelag Teater AS	66,7 %	80 839	752	1 054	703	0	9 607	27,2 %	190
KRD	Kommunalbanken AS ^{3,8}	80,0 %	2 882 116	92 728	681 500	545 200	0	1 011 085	-	34
LMD	Instrumenttjenesten AS	85,0 %	21 691	-441	1 000	850	0	3 873	50,7 %	21
LMD	Kimen Sävarlaboratoriet AS	51,0 %	11 375	866	1 000	510	400	9 161	65,6 %	24
LMD	VESO ⁵	51,0 %	178 971	3 725	5 000	2 550	1 500	36 126	52,0 %	48
MD	Polarmiljøsentret AS	65,6 %	26 928	143	122	80	0	912	48,8 %	3
NHD	Andøya Rakettskytefelt AS	90,0 %	38 955	1 073	5 000	4 500	0	23 386	63,8 %	49
NHD	Cermaq ASA ⁴	43,5 %	5 367 139	660 557	925 000	402 716	170 466	3 522 538	53,1 %	3 246
NHD	Kongsberg Gruppen ASA	50,0 %	5 705 000	262 000	150 000	75 002	64 500	1 505 000	23,0 %	3 399
NHD	Nammo AS	45,0 %	1 641 025	183 751	100 000	45 000	92 000	680 968	45,1 %	1 193

NHD	Norsk Hydro ASA	43,8 %	174 201 000	15 638 000	4 738 866	2 076 751	5 503 000	95 495 000	42,0 %	33 695
NHD	Raufoss ASA ⁷	50,3 %	1 837	6 263	150 000	75 450	0	-97 848		0
NHD	Store Norske Spitsbergen Kulkompani AS ⁴	99,9 %	1 139 149	45 849	164 490	164 391	7 004	552 922	35,9 %	314
NHD	Telenor ASA ⁶	54,0 %	68 927 000	9 134 000	10 239 422	5 525 725	3 400 000	53 533 000	43,0 %	23 200
OED	StatOil ASA ⁴	70,9 %	393 298 000	30 730 000	5 474 000	3 881 066	17 700 000	106 644 000	36,9 %	25 644

1) For konsern er konserntallene oppgitt

2) Egenkapital * 100/totalkapital

3) Som driftsinntekter er oppgitt renteinntekter og lignende inntekter, samt andre driftsinntekter og netto verdiendring og gevinst/tap på valuta og verdipapirer som er omløpsmidler

4) Ansatte per 31.12.2005

5) SIVA eier de resterende aksjene i selskapet

6) Antall årsverk i 2005

7) Selskapets regnskap for 2004 er satt opp som et avviklingsregnskap uten konsernregnskap

8) Egenkapitalandelen er ikke oppgjitt i regnskapet. Banken hadde en kjernekapitaldekning på 6,06 % per 31.12.2005

9) Netto driftsinntekter

10) SIVAs aksjer i selskapet er inkludert i statens eierandel

30 647 215 420 -71 254 5 884 713 726 336

241 491

Trykk: A/S o. Fredr. Arnesen 2005

Riksrevisjonen
Pilestredet 42
Postboks 8130 Dep
0032 Oslo

sentralbord 22 24 10 00
telefaks 22 24 10 01
riksrevisjonen@riksrevisjonen.no

www.riksrevisjonen.no

118 192 -1 057 54 384 183 301 26 120 372 -330 692 42 197 5 107 068

